

Sari Kulmalainen

TIETOSUOJAN TOTEUTTAMINEN HELSINGIN JA UUDENMAAN SAIRAANHOI- TOPIIRISSÄ

Tutkimuksellinen kehittämissyö lähestymistapana palvelumuotoilu

TIETOSUOJAN TOTEUTTAMINEN HELSINGIN JA UUDENMAAN SAIRAANHOI- TOPIIRISSÄ

Tutkimuksellinen kehittämistyö lähestymistapana palvelumuotoilu

Sari Kulmalainen
Opinnäytetyö
Syksy 2022
HEDSYSOTE 2020
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Hyvinvointia edistävien digipalveluiden asiantuntija, ylempi ammattikorkeakoulu

Tekijä: Sari Kulmalainen

Opinnäytetyön nimi: Tietosuojan toteuttaminen Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirissä. Tutkimuksellinen kehittämistyö lähestymistapana palvelumuotoilu.

Työn ohjaajat: Lehtori Jaana Hoffren, Lehtori Jaana Holappa-Girginkaya ja HUSin hallintoylilääkäri Veli-Matti Ulander

Työn valmistuslukuksi ja -vuosi: Syksy 2022

Sivumäärä: 114 + 5 liitettä

Tietosuojan ymmärretään pikkuhiljaa olevan osa organisaatioiden strategista toimintaa, jolla on kokonaisvaltainen vaikutus organisaation toimintaan. Terveydenhuollon organisaation toteuttamalla tietosuojalla on suora vaikutus asiakkaiden ja henkilökunnan oikeusturvaan ja jopa potilasturvallisuuteen. Tietosuojaan vaikuttava lainsäädäntö on ripoteltu useaan eri lakiin ja asteukseen. Ne ovat vaikeaselkoisia ja vaativat laintulkinnan osaamista. Niiden käytäntöön vieminen on haasteellista. Suomessa tällä hetkellä käynnissä oleva sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus tulee tuomaan sote organisaatioiden tietosuojan toteuttamiseen suuria muutoksia.

Tämä tutkimuksellinen kehittämistyö toteutettiin Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin (HUS) kehittämishankkeena. Työn tarkoituksena oli kartoittaa HUSin henkilökunnan osaamista tietosuojasta ja sen toteuttamiseen liittyvistä toimintamalleista sekä luoda kehitysehdotuksia ja ratkaisuja löydettyjen kehittämiskohteiden lieventämiseksi tai poistamiseksi. Tavoitteena oli tuoda tietosuoja ja siihen liittyvät toimintamallit sujuvaksi osaksi henkilökunnan työtä, parantaa tietosuojan toteutusta sekä lisätä potilasturvallisuutta, -tyytyväisyyttä ja laatua.

Lähestymistavaksi valikoitui palvelumuotoilu, sillä kehittämistyön lähtökohtana olivat HUSin henkilökunnan tarpeet. Kokonaiskuvan saamiseksi HUSin tietosuojan nykytilasta kerättiin tietoa lainsäädännöstä, viranomaistahoilta, kirjallisuudesta ja HUSin sisäisestä dokumentaatiosta. Aikaisempaa tutkimustietoa juuri tästä näkökulmasta ei ollut. Lisäksi toteutettiin HUSin tietosuojavaastavan yksilöhaastattelu ja kyselytutkimus HUSin henkilökunnalle. Kyselytutkimuksella haettiin ymmärrystä HUSin henkilökunnan näkökulmasta ja kehittämiskohteista. Tässä hyödynnettiin palvelumuotoilun käyttäjäprofiili työkalua. Kehityskohteiksi nousivat HUSin tietosuojaohjeistuksen uudistaminen ja viestintäsuunnitelman toteuttaminen. Kehittämiskohteiden ratkaisuja ideointiin työpajoissa yhdessä HUSin tietosuojaan liittyvien selvitysten käsittelijöiden kanssa, hyödyntäen palvelumuotoilun palvelupolku työkalua.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että HUSin henkilökunnan tietosuoajatietämys on eritasoista eri ammattiryhmillä. Tietosuojaohjeistuksessa tulee huomioida eri ammattihenkilöiden tehtävät ja vastuut ja tiedottamisen tietosuojasta tulee olla säännöllistä, jota ne tukevat henkilökunnan tietosuojaosaamista.

Asiasanat: henkilötieto, henkilötietojen käsittely, rekisteröity, rekisterinpitäjä, tietosuoja, tietoturvaloukkaus

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Master's Degree, Degree Programme in Well-being Digital Service Expertise

Author: Sari Kulmalainen

Title of thesis: Implementation of data protection in the Hospital District of Helsinki and Uusimaa. Research-based development work as an approach to service design.

Supervisor: Lecture Jaana Hoffren (OAMK), lecture Jaana Holappa-Girginkaya (OAMK) and chief administrative medical officer Veli-Matti Ulander (HUS)

Term and year when the thesis was submitted: Autumn 2022 Number of pages: 114 + 5

Little by little, data protection is understood to be part of the strategic activities of organizations, which has a holistic impact on the organization's operations. The data protection implemented by health and social services organization has a direct impact on the legal protection of customers and staff and even on patient safety. Legislation affecting data protection is sprinkled into several different laws and degrees. They are difficult to understand and require expertise in interpretation of the law. Putting legislation into practice is challenging. The ongoing reform of healthcare and social welfare in Finland will bring major changes to the implementation of data protection in health and social services organizations.

This research-based development work was carried out as a development project of the Hospital District of Helsinki and Uusimaa (HUS). The purpose of the work was to map the competence of HUS personnel in data protection and the operating models related to its implementation, and to create development proposals and solutions to mitigate or eliminate the development targets found. The aim was to make it easier to put data protection into practice. Service design was chosen as the approach, as the development work had to meet the needs of HUS staff.

The overall picture of the current state of data protection at HUS was formed using various data collection methods. There was no previous research data from this point of view. Understanding from the personnel's point of view was investigated with a survey. The most typical occupational groups related to data protection were described using the service design user profile tool. The purpose of the survey was also to identify areas for development. The development targets included the reform of HUS's data protection proposal to make it more user-friendly and the implementation of the communication plan for data protection issues. Brainstorming workshops for development targets were carried out with various experts, utilizing the service path tool for service design.

In conclusion, it can be stated that the data protection competence of HUS personnel is at different levels in different occupational groups. The duties and responsibilities of different professionals must be taken into account in the data protection guidelines, and communication on data protection must be regular so that they support the personnel's data protection competence.

Keywords: Data protection, personal data, personal data breach, processing of personal data, registrar, registered

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	TIETOSUOJA	8
2.1	Tietosuojaperiaatteet	9
2.2	Henkilötietojen käsittelyperusteet	11
2.3	HUSin tietosuojaan liittyviä toimijoita	13
2.4	Lainsäädäntö HUSin tietosuojan toteuttamisen perustana	17
3	HUSIN TIETOSUOJAN TUTKIMUKSELLISEN KEHITTÄMISTYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET	29
3.1	Tutkimusvaiheen tarkoitus, tavoitteet ja ongelmat	29
3.2	Kehittämävaiheen tarkoitus, tavoitteet ja ongelmat	29
4	HUSIN TIETOSUOJAN TUTKIMUKSELLISEN KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTTAMINEN....	31
4.1	Metodologia	31
4.2	Palvelumuotoilu	32
4.3	Kehityshaasteen rajaaminen – aloittaminen ja esitutkimus	36
4.3.1	Teoriatiedon kerääminen	36
4.3.2	HUSin tietosuojavastaavan yksilöhaastattelu	38
4.3.3	Kyselytutkimus HUSin henkilökunnalle	44
4.4	HUSin henkilökunnan näkökulman oppiminen	49
4.4.1	Käyttäjäprofiilit	51
4.4.2	Kyselytutkimuksen vastaukset	61
4.5	Ratkaisujen ideointi – kehittämiskohteet ja työpajatoiminta	91
4.5.1	Kehittämiskohteiden priorisointi	92
4.5.2	Tietosuojaohjeistuksen uudistaminen	92
4.5.3	Viestintäsuunnitelman toteuttaminen	100
5	POHDINTA	101
5.1	Arviointi	101
5.2	Luotettavuus ja eettisyys	103
5.3	Johtopäätökset ja jatkotutkimusehdotukset	106
	LÄHTEET	115
	LIITTEET	121

1 JOHDANTO

Lähes päivittäin saamme lukea ja kuulla mediasta tietoturvaloukkauksista ja tietomurroista. Ihmiset käyttävät yhä enemmän digitaalisia viestintävälineitä ja -palveluita. Jotkut palvelut ovat jo saatavilla ainoastaan digitaalisina. Terveydenhuollon palvelut digitaalistuvat kovaa vauhtia. Globaalinen pandemia Covid -19 lisäsi räjähdysmäisesti digitaalisten palveluiden käyttöönottoa. Pandemian myötä etätöiden tekeminen tuli jäädäkseen. Maailman digitalisoituessa tietosuojan ja tietoturvan merkitys kasvaa koko ajan. Vuonna 2018 koko Euroopassa alettiin yhteisesti soveltamaa henkilötietojen käsittelyssä Yleistä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (GDPR General Data Protection Regulation 2016/679) eli EU tietosuoja-asetusta. Tämän myötä tietoisuus tietosuojasta ja rekisteröidyn oikeuksista ovat levinneet laajemmin kansalaisten keskuuteen. Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirissä (HUS) tämä näkyy esimerkiksi HUSin asiakkailta tulevien tietosuojaan liittyvien selvityspyyntöjen lisääntymisenä.

Suomessa sosiaali- ja terveydenhuollon tietosuojan toteuttamiselle tuo suuria muutoksia tällä hetkellä käynnissä oleva sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus (sote-uudistus). Eduskunta hyväksyi 23.6.2021 hallituksen esittämien sote hyvinvointialueiden perustamisen ja pelastustoiminnan uudistamisen. 29.6.2021 Tasavallan presidentti Sauli Niinistö vahvisti lait. Uudistus vaatii laajasti muutoksia lainsäädäntöön. Muutoksia lakeihin ja asetuksiin työstetään kovaa vauhtia eri viranomaistahojen toimesta. Sote-uudistuksen myötä muuttuvat lait tulevat voimaan porrastetusti niin, että viimeiset lait astuvat voimaan 1.1.2023. Sote-uudistuksen voimaantulolaki tuli voimaan 1.7.2021. Sote-uudistuksen tavoitteena on mahdollistaa kansalaisille yhdenvertaisemmat sosiaali- ja terveydenhuollonpalvelut. Uudistuksen myötä palveluiden tarjoamisesta tulevat vastaamaan, entisten noin 200 eritasoisen palveluntarjoajan sijaan, 12 hyvinvointialuetta ja Helsingin kaupunki. Vastuu erikoissairaanhoidosta kuuluu HUS-yhtymälle. Vastuut erikoissairaanhoidon toteuttamisesta on säädetty laissa ja HUS-järjestämissopimuksessa. (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukset (EU) 2016/679; Valtioneuvosto 2021.)

Tietosuojan ymmärretään pikkuhiljaa olevan osa organisaatioiden strategista toimintaa, jolla on konkreettinen vaikutus organisaation toimintaan. Hyvin organisoitu tietosuojatyön toteuttaminen organisaatiossa on digitalisaation mahdollistaja. Sen edellytyksenä on työntekijöiden riittävä tietosuojaosaaminen ja oikeusturva sekä oikein mitoitettun yksityisyyden suojan turvaaminen potilaille ja asiakkaille. Tietosuojaan liittyvät toimintamallit perustuvat lainsäädännöstä tuleviin vaatimuksiin.

Tietosuojan vaikuttava lainsäädäntö on ripoteltu useaan eri lakiin ja asteukseen ja ne ovat vaikeaselkoisia. Pääsääntöisesti sote alan henkilökunnan tutkintoihin ei kuulu syvällisiä lainopillisia opintoja. Tämän takia lakien soveltaminen käytännön työhön on haastavaa ja se voi aiheuttaa ongelmia niin potilaiden, asiakkaiden kuin työntekijöiden oikeusturvalle. Pahimmassa tapauksessa tällä voi olla vaikutusta potilasturvallisuuteen. Yksi EU tietosuoja-asetuksen perusajatuksista on velvoittaa organisaatioita ottamaan tietosuoja kokonaisvaltaisesti huomioon toiminnassaan tarkistamalla tietosuojan ja tietoturvan riittävyys ja lainmukaisuus, varautumalla mahdollisiin riskeihin ja dokumentoimaan toimintamallit. (Andreasson, Riikonen & Ylipartanen 2019, 19–20, 57; Voutilainen & Muukkonen 2021, 17.)

2 TIETOSUOJA

Tietosuoja koskettaa kaikkia, mutta suhtautuminen tietosuojaan vaihtelee suuresti. Tietosuojasta voidaan ajatella hyvin mustavalkoisesti esimerkiksi niin, että se on rekisterinpitäjän keino tavoitella omaa etuaan salaamalla tietoja ja estää totuuden esille tuleminen. Oikeasti tietosuojassa on kysymys rekisteröityjen ja rekisterinpitäjän välisestä luottamuksesta ja henkilötietojen käsittelijöiden tietosuojaosaamisesta. (Andreasson ym. 2019, 19.)

Tietosuoja on lainsäädäntöön perustuvaa rekisteröityjen henkilötietojen käsittelyä, joko automaattista tietojenkäsittelyä hyödyntäen tai manuaalisin keinoin. Henkilötietojen käsittelyä ovat muun muassa tiedon kerääminen, jäsentäminen, säilyttäminen, lukeminen, tallentaminen, yhteensovittaminen ja muokkaaminen. Rekisteröity tarkoittaa henkilöä, jonka henkilötietoja käsitellään. HUSissa potilas/asiakas ja työntekijä ovat rekisteröityjä. HUSin potilaat ja asiakkaat muodostavat potilasrekisterin ja työntekijät henkilöstö- ja palkkahallinnon rekisterin. Tietosuoja turvaa henkilön perusoikeuksien ja vapauksien toteutumisen henkilötietojen käsittelyssä sekä osoittaa, milloin ja millä edellytyksillä henkilötietoja on lupa käsitellä. Organisaation johto vastaa tietosuojan toteuttamisesta. Tietosuoja on käytännössä toimintaa ja toimintoja, joilla pyritään varmistamaan henkilötietojen asianmukainen ja lakiperusteinen käsittely sekä ennaltaehkäisemään sivullisten tietojen haltuun saanti. (Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri 2022; Krakau & Haapalehto 2021, 197; Tietosuojavaltuutetun toimisto.)

Tietoturva on yksi keino toteuttaa tietosuojaa. Tietoturva turvaa tietojärjestelmät ja organisaation tietoaineiston. Tietoturva varmistaa teknisin ja hallinnollisin toimin tiedon luottamuksellisuuden, eheyden ja käytettävyyden toteutumisesta. Luottamuksellisuudesta huolehditaan niin, että tietoihin pääsy mahdollistetaan teknisesti vain niille henkilöille, joilla on oikeus tietoihin. Tietojen eheys säilytetään rajaamalla tietojen muokkausoikeudet vain niille henkilöille, joilla on siihen oikeus. Käytävyydellä tarkoitetaan sitä, että tietojen ja tietojärjestelmien käyttö on mahdollistettu vain niille henkilöille, joilla on siihen oikeus. Tietoturva ei ole vain henkilötietojen turvaamista. Tietoturva on myös esimerkiksi automaattisten varmuuskopioiden ottaminen järjestelmien tiedoista, kulunvalvonta sekä käyttöoikeushallinta. (Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri 2022; Krakau ym. 2020, 197; Tietosuojavaltuutetun toimisto; Traficom liikenne- ja viestintä virasto Kyberturvallisuuskeskus 2020.)

Henkilötiedolla tarkoitetaan kaikkia luonnolliseen henkilöön eli yksittäiseen ihmiseen liittyviä tietoja, joiden avulla henkilö voidaan tunnistaa. Tunnistaminen henkilötietojen perusteella voi tapahtua suoraan tai epäsuorasti. Suora tunnistaminen tarkoittaa sitä, että henkilö on heti tunnistettavissa esimerkiksi nimen tai henkilötunnuksen perusteella. Epäsuorasta tunnistamisesta puhutaan silloin, kun henkilöä ei pystytä suoraan tunnistamaan kyseisten henkilötietojen perusteella, mutta yhdistelemällä tietoja muihin tietoihin, pystytään tunnistaminen tekemään. Henkilötietoja ovat nimi, henkilötunnus, osoite, puhelinnumero, sähköpostiosoite, auton rekisterinumero, kiinteistötunnus, sormenjälki ja henkilökohtaisen tietoteknisen laitteen kuten kännykän IP-osoite. HUSissa henkilöiksi luetaan esimerkiksi laboratoriotutkimusnäyte. Itse näytteen perusteella henkilöä ei voida tunnistaa, mutta näytetunnisteen perusteella henkilö on tunnistettavissa laboratoriojärjestelmässä. Henkilötietojen käsittely HUSissa tarkoittaa esimerkiksi potilastietojen hakua potilastietojärjestelmässä, avaamista, lukemista, hoitotietojen kirjaamista, hoitopalautteen lähettämistä, potilastietojen keräämistä, säilyttämistä, käyttöä, siirtämistä, korjaamista, poistoa ja luovuttamista. Henkilötietojen käsittelyä on myös palvelusuhdeasioiden hoitaminen HUSin toiminnanohjausjärjestelmässä. (Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri 2022; Krakau 2020, 195; Tietosuojavaltuutetun toimisto.)

2.1 Tietosuojaperiaatteet

Tietosuojan toteuttamista ohjaa EU tietosuoja-asetuksen kuusi periaatetta, jotka kuvaavat, miten henkilötietoja tulee käsitellä. Nämä kuusi periaatetta ovat seuraavat: 1) Henkilötietojen käsittelyn tulee olla lainmukaista, asianmukaista ja rekisteröidyn kannalta läpinäkyvää, 2) henkilötietojen keräämisen ja käsittelyn tulee perustua vain ja ainoataan laissa määritettyyn tarkoitukseen, 3) henkilötietoja tulee kerätä vain se määrä, joka on henkilötietojen käsittelyn kannalta tarpeen, 4) epätarkat ja virheelliset henkilötiedot tulee poistaa tai korjata viipymättä, 5) henkilötietoja tulee säilyttää niin, että rekisteröity on tunnistettavissa niin kauan kuin se on tarpeen tietojenkäsittelyn toteuttamisen kannalta ja 6) henkilötietoja tulee käsitellä luottamuksellisesti ja turvallisesti. (Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri 2021; Tietosuojavaltuutetun toimisto.)

Henkilötietojen käsittelyn tulee olla lainmukaista, asianmukaista ja rekisteröidyn kannalta läpinäkyvää. Läpinäkyvyydellä tarkoitetaan, että rekisteröidylle kerrotaan henkilötietojen käsittelystä mahdollisimman selkeästi ja ymmärrettävästi. Yleisin tapa rekisteröidyn informoinnille on julkaista organisaation tai yrityksen internet-sivulla rekisteriseloste. Rekisteriseloste löytyy yleensä internet-

sivun tietosuojaseloste linkin takaa. Informoinnissa tulee käydä selväksi, mitä rekisteröidyn henkilötietoja, mihin tarkoitukseen, millä tavoin ja missä määrin niitä käsitellään sekä tullaanko henkilötietoja luovuttamaan organisaation ulkopuolelle ja jos tullaan, niin millä perusteilla. Lisäksi rekisteriselosteessa tulee kuvata ne tahot, joille henkilötietoja luovutetaan ja heidän oikeutensa suhteessa rekisteröidyn henkilötietoihin. Tavoitteena on, että rekisteröity ymmärtää tietojen tarpeellisuuden, pystyy arvioimaan henkilötietojen käyttötarkoituksen asianmukaisuutta ja kykenee päättämään, haluaako hän itse vaikuttaa henkilötietojensa käsittelyyn esimerkiksi tekemällä Kansaneläkelaitoksen (Kela) Omakanta palvelun kautta luovutuskiellon toiseen organisaatioon joidenkin tai kaikkien tietojen osalta. (Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri 2021; Krakau ym. 2020, 198; Tietosuoja-valtuutetun toimisto.)

HUSissa henkilötietojen käsittelijä voi toimia järjestelmän tai palvelun toimittaja, joka on toteuttanut teknisen alustan eli järjestelmän, jossa HUSin tiedot ovat. Esimerkiksi Oy Apotti Ab HUSin asiakas- ja potilastietojärjestelmän toimittajana on käsittelijä ja HUS rekisterinpitäjä, kun puhutaan HUSin asiakas- ja potilastiedoista. Jos HUS tuottaa palvelua toiselle osapuolelle kuten esimerkiksi tutkimuksia kunnille tai muille tilaajille, HUS voi olla käsittelijän roolissa. Rekisterinpitäjä toimii se taho, joka hankkii HUSilta ostopalveluna hoito- ja tutkimuspalveluita. Alikäsittelijänä toimii usein tietojärjestelmätoimittaja. Esimerkki tällaista tilanteesta on, että järjestelmätoimittaja A tarjoaa HUSin käyttöön ohjelmiston ja ohjelmiston teknisen alustan (palvelimet, muu tekninen infrastruktuuri) tuottaa toimittaja B. Tässä tapauksessa HUS toimii rekisterinpitäjänä, järjestelmätoimittaja A toimii käsittelijänä ja teknisen alustan toimittaja B toimii alikäsittelijä. (Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri 2021; Tietosuoja-valtuutetun toimisto.)

Tietojen minimointi koskee HUSin toiminnassa yleisemmin potilastietojen kirjaamista potilaskertomukseen. Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksesta potilasasiakirjoista 94/2022 tulee vaade, että potilaskertomukseen tulee kirjata hoidon järjestämisen, suunnittelun, toteuttamisen ja seuraamisen osalta tarpeelliset ja riittävän laajat tiedot potilaan hoidon turvaamiseksi. On olemassa tietoja, joita ei tule kirjata potilaskertomukseen, ellei niillä ole vaikutusta potilaan hoitoon. Tällaisia tietoja ovat esimerkiksi potilaan ammatti tai sosioekonomiset tiedot, kuten onko potilas työelämässä tai työtön. Ammattitieto voi olla kuitenkin tarpeen kirjata esimerkiksi silloin, kun potilaalla epäillään tai hoidetaan ammattiperäistä sairautta. Tietosuoja-asetus määrää yksiselitteisesti, että potilaskertomukseen tulee kirjata tietoja vain sitä tarkoitusta varten, mitä varten potilaskertomus laaditaan. Ei mahdollisia tulevaisuuden käyttötarkoituksia varten tai varmuuden vuoksi. Eikä ajatuksella, että tiedosta voi olla ehkä joskus hyötyä esimerkiksi tutkimustarkoituksessa. Henkilökunnan palvelusuhde- ja

palkka tiedoista tulee kirjata vain oleelliset asiat rekisteriin. (Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri 2021; Tietosuojavaltuutetun toimisto.)

Potilasasiakirjoihin kirjattujen tietojen tulee olla täsmällisiä. Potilasasiakirjoista voidaan poistaa vain hoidon kannalta tarpeeton tieto tai täysin virheellinen tieto. Potilaskertomuksen laatimisesta ja käytämisestä hoidon tukena säädetään STM:n asetuksessa potilasasiakirjoista 94/2022 samoin kuin potilasasiakirjojen ja henkilökunnan palvelusuhde- ja palkka-asioiden säilytysajoista. Henkilötietojen luottamuksellinen ja turvallinen käsittely toteutuu, kun henkilötietoja käsitellessä noudatetaan tietosuojaa ja tietoturva. (Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri 2021; Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön asetus potilasasiakirjoista 94/2022, 20§; Tietosuojavaltuutetun toimisto.)

2.2 Henkilötietojen käsittelyperusteet

Rekisteröidyn antama luovutuslupa/suostumus tarkoittaa sitä, että rekisteröity antaa luvan henkilötietojensa käsittelyyn yhtä tai useampaa tarkoitusta varten. Rekisteröity voi Omakannassa määrittää millä laajuudella hänestä tallennettuja tietoja voidaan Kanta-arkistosta luovuttaa eri terveydenhuollon palveluntarjoajien tai sosiaalihuollon palveluja tarjoavien tahojen välillä. 1.11.2021 voimaan tullut Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä 784/2021 kumosi lain Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä. Uusi laki selkeyttää sote-uudistuksen tietojärjestelmille aiheuttamia vaatimuksia tietoturvan parantamiseksi ja velvoittaa sosiaalihuollon liittymistä Kanta-arkistoon. Laki tuo suuria muutoksia sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaille ja potilaille. Lain käyttöönoton katsotaan vaativan uuden Kanta-informoinnin antamista kansalaisille. Lain voimaantulon myötä Kanta-informoinnin korvaa luovutustenhallinta. Tämä tapahtuu sitä mukaan, kun uusia Kanta-informointeja tehdään. Uuden Kanta-informoinnin tekeminen on mahdollista terveydenhuollon toimipisteessä tai Omakannassa. (Kanta 2021; Rätty 2021).

Suostumus termi muuttui luovutusluvaksi Kanta-arkiston kautta tapahtuvissa tietojen luovutuksissa Asiakastietolain käyttöönoton myötä 1.11.2021. Luovutusluvasta puhutaan silloin, kun terveydenhuollontietoja luovutetaan Kanta-arkiston kautta toiselle terveydenhuollonpalveluja tuottavalle organisaatiolle ja silloin, kun sosiaalihuollosta luovutetaan tietoja toiselle sosiaalihuollonpalveluja tuottavalle organisaatiolle. Suostumusta käytetään edelleen silloin, kun sosiaalihuollon tietoja luovutetaan Kanta-arkiston kautta terveydenhuollon palveluja tuottavalle organisaatiolle ja päinvalvoin. Suostumuksesta puhutaan myös silloin, kun tietojen luovuttaminen tapahtuu muilla keinoin

kuin Kanta-arkiston kautta, esimerkiksi faxilla tai postitse. Tämä muutos ei vaadi kansalaisilta eikä terveydenhuollon palvelujen tuottajalta toimenpiteitä, vaan vanha suostumus muuttuu automaattisesti luovutusluvaksi. Sosiaali- ja terveydenhuollossa kansalaisen allekirjoitusta ei enää vaadita 1.1.2021 jälkeen luovutuslupa- tai suostumukseen tai kieltöihin. Tieto tulee tallentaa tietojärjestelmään, josta se välittyy Kannan tahdonilmaisupalveluun. Tietoja ei voida luovuttaa, ellei kansalaiselle ole annettu ja tallennettu Kanta-informointia. (Kanta 2021).

Luovutuskiellon rekisteröity voi kohdistaa koskemaan yksittäistä palvelutapahtumaa, julkista terveydenhuollon palvelujen tarjoajaa esimerkiksi tiettyä yhtä terveystieteellistä koskevaksi tai julkisen terveydenhuollon palveluntarjoajan potilasrekistereitä koskevaksi. Palvelutapahtuma voi koostua samaan vaivaan liittyvistä useista eri käynneistä, toimenpiteistä ja yhteydenotoista. Suostumukseen perustuva henkilötietojen käsittely on kyseessä HUSissa esimerkiksi silloin, kun potilas antaa suostumuksen näytteiden siirrosta Biopankkiin, potilas lähtee mukaan lääketieteelliseen tutkimukseen tai potilaan tietoja luovutetaan HUSin ulkopuolisille tahoille, kuten esimerkiksi yksityisille terveydenhuollonpalvelujen tuottajille. (Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri 2021; Kanta 2021; Krakau ym. 2020; Tietosuojavaltuutetun toimisto.)

Sopimukseen perustuvasta henkilötietojen käsittelystä puhutaan silloin, kun rekisteröity on yhtenä osapuolena mukana sopimuksessa tai rekisteröidyn pyytämien toimenpiteiden toteuttaminen edellyttää henkilötietojen käsittelyä. Sopimuksessa rekisteröity antaa luvan henkilötietojen käsittelylle, jotta sopimus saadaan täytäntöön. Esimerkkinä tästä on muun muassa HUSin ostopalvelutoiminta. HUS hankkii terveydenhuollon palveluja ostopalveluna HUSin ulkopuoliselta terveydenhuollonpalveluja tuottavalta taholta. Sopimukseen perustuen HUS luovuttaa hoidon toteuttamisen vaatimat rekisteröidyn henkilötiedot palveluntuottajalle. (Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri 2021; Tietosuojavaltuutetun toimisto.)

Lakisääteistä käsittelyperustetta noudatetaan esimerkiksi silloin, kun potilaasta tehdään potilaskertomus tai kun keskeisimmät tiedot arkistoidaan Kanta-arkistoon. Laki myös velvoittaa rekisterinpitäjää luovuttamaan tiettyjä tietoja rekisteröidyistä esimerkiksi vakuutusyhtiöille, valvontaviranomaisille ja sosiaalihuollolle. Työnantajan tulee noudattaa työntekijän henkilötietoja käsitellessä työelämän tietosuojalakia. Työnantajalla on oikeus käsitellä työ- tai virkasuhteessa olevan työntekijän vain niitä henkilötietoja, jotka ovat välttämättömiä työntekijän oikeuksien, velvollisuuksien, työnantajien tarjoamien etuuksien tai työtehtävien erityisluonteen vuoksi. Edes työntekijän suostumuksella

ei voida laajentaa työnantajan oikeuksia käsitellä työntekijän henkilötietoja. Esimerkkinä työnantajan lakisääteisestä velvollisuudesta on työntekijöiden palkkatietojen ilmoittaminen veroviranomaiselle. (Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri 2021; Krakou ym. 2020, 200; Tietosuojavaltuutetun toimisto.)

Elintärkeiden etujen suojaaminen käsittelyperustetta tulee käyttää harkiten. Se voi liittyä muun muassa fyysiseen koskemattomuuteen tai hengen suojelemiseen. Sitä tulee käyttää vain poikkeustapauksissa, joissa potilas ei itse pysty antamaan luovutuslupaa. HUSissa tällainen tilanne voi tulla vastaan esimerkiksi silloin, kun potilas tuodaan hoitoon tajuttomana ja hoidon kannalta on välttämätöntä nähdä potilaan aikaisemmat terveystiedot. Tässä tilanteessa HUSin ammattihenkilö saa suorittaa niin sanotun kantahaun potilastietojärjestelmän kautta potilaan Kanta-arkistoon tallennettuihin tietoihin, syyllä hätätilanne, ilman potilaalta saatua luovutuslupaa. (Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri 2021; Tietosuojavaltuutetun toimisto.)

Yleinen etu ja julkinen valta käsittelyperuste on keskeinen tieteellisessä ja historiallisessa tutkimuksessa tai tilastoinnissa. Esimerkkinä on viranomaisten suunnittelu- ja selvitystyöt. Rekisterinpitäjän tai kolmannen osapuolen oikeutettu etu käsittelyperuste tulee kyseeseen silloin, kun rekisterinpitäjän ja rekisteröidyn välillä on merkitykselliseksi määritelty suhde. Tästä on esimerkkinä hätätilanteita varten säilytettävät työntekijöiden lähiomaisten yhteystiedot. HUSin perustyössä tätä perustetta tulee käyttää varoen ja varmistaa käyttö lakimieheltä. (Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri 2021; Krakou ym. 2020, 201–202; Tietosuojavaltuutetun toimisto.)

2.3 HUSin tietosuojaan liittyviä toimijoita

Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri HUS on Suomen suurin erikoissairaanhoidon palveluja tuottava toimija, jonka palveluksessa on 27 000 ammattilaista. Vuosittain HUSissa hoidetaan noin 700 000 potilasta. HUSilla on myös suuri rooli tieteellisenä toimijana ja kouluttaja yhdessä lääketieteellisen tiedekunnan kanssa. Sote-uudistus tuo muutoksia HUSin toimintaan. Uudenmaan terveydenhuollon palveluista vastaa sote-uudistuksen myötä Länsi-Uudenmaan-, Keski-Uudenmaan-, Itä-Uudenmaan- ja Vantaa-Kerava hyvinvointialueet, Helsingin kaupunki ja HUS. HUSin vastuisiin tulee kuulumaan erikoissairaanhoidon ja vaativan erikoissairaanhoidon järjestäminen Uudella maalla. Tämän seurauksena HUSin sairaanhoitoalueet purkautuvat ja tilalle perustettiin uusi Maa-

kunnalliset kliiniset palvelut tulosalue. Organisaatiomuutoksilla pyritään vastaamaan paremmin tuleviin sote-uudistuksen muutoksiin. HUS-kuntayhtymä lakkaa olemasta ja tilalle on perustettu HUS-yhtymä, joka aloittaa toimintansa 1.1.2023. HUS-yhtymä perustettiin 28.4.2022, jolloin kaikki Uudenmaan hyvinvointialueet ja Helsingin kaupunginvaltuusto hyväksyivät HUSin perustamissopimuksen. (Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri 2022; Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri 2022.)

Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri toimii HUSin henkilörekisterien rekisterinpitäjänä. Rekisterinpitäjä voi olla henkilö luonnollinen tai oikeushenkilö, yritys, viranomainen tai yhteisö. Rekisterinpitäjä määrittelee keinot ja tarkoitukset henkilötietojen käsittelylle. HUSissa on erilaisia henkilörekisterejä: potilasrekisteri, henkilöstö- ja palkkahallinnon rekisteri, työterveyshuollon potilasrekisteri, hallintotoiminnan rekisteri, tutkimustoiminnan rekisteri ja niin edelleen. Jokaiselle rekisterille on määritetty oma vastuhenkilö HUSin Rekisterihallinnon ohjeessa (pysyväisohje 12/2018). Esimerkiksi potilasrekisterin vastuhenkilö on HUSin johtajaylilääkäri ja hänen vastuulleen kuuluu huolehtia, että potilasrekisterin tietosuojaseloste on julkaistu HUSin internetissä ja HUSin sisäisessä intrassa, antaa ohjeistus potilasasiakirjojen laatimisesta ja tietoturvallisesta käsittelystä. HUSin hallintoylilääkäri vastuualueeseen kuuluu käsitellä useita HUSin tulosyksiköitä tai -alueita koskevia tietosuojaan liittyviä hallintoasioita ja virheenoikaisu tai poisto vaatimuksia sekä sellaisten tietosuojaa koskevien hallintoasioiden käsittely, jotka tulevat valvontaviranomaiselta. Hallinnollisten ylilääkäreiden ja johtavien lääkäreiden vastuulle kuuluvat oman yksikön osalta käsitellä virheenoikaisu ja poistovaatimuksia, potilaiden vaatimuksia henkilötietojen käsittelyn vastustamisesta tai rajoittamisesta sekä vainajiin liittyvät tietopyynnöt. HUSin potilasrekisteri muodostuu useita eri tietojärjestelmiä käsittävistä järjestelmäkokonaisuuksista ja manuaalisista potilaskertomustiedoista. Potilasasiakirjojen ensisijainen käyttötarkoitus on potilaiden hoito. Potilastietoja voidaan käyttää niin sanotusti toissijaisiin käyttötarkoituksiin, kun kyseessä on tutkimus- ja opetustoiminta, tietojohtaminen sekä valtakunnalliset lakisääteiset rekisterit. (Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri 2022; Kraukau ym. 2020, 197; Tietosuojavaltuutetun toimisto.)

EU tietosuojasetus säätelee rekisterinpitäjän velvollisuuksista. Rekisterinpitäjän tulee määritellä organisaation henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset, keinot sekä henkilötietojen käsittelijä taho ja/tai tahot. Rekisterinpitäjä on velvollinen valvomaan ja huolehtimaan, että henkilötietojen käsittely on lainmukaista ja että, käsittelyssä noudatetaan tietosuojaperiaatteita ja henkilötietojen käsittelyperusteita. Rekisterinpitäjä vastaa, että henkilötietojen käsittelijöillä on riittävät taidot henkilötietojen

käsittelyyn. Osoitusvelvollisuus edellyttää rekisterinpitäjältä henkilötietojen käsittelyyn liittyvien käytännön toteuttamiseen liittyvien toimintamallien ja tietosuojaperiaatteiden dokumentointia. Lisäksi rekisterinpitäjällä on velvollisuus toteuttaa osoitusvelvollisuuden osoittamisen vaatimat tekniset ja organisaation toimintaan liittyvät toimenpiteet. Henkilötietojen käsittelystä tulee rekisterinpitäjän tai rekisterinpitäjän edustajan ylläpitää selostetta, josta tulee käydä ilmi kaikki rekisterinpitäjän toimesta tehtävät henkilötietojen käsittelytoimet. Jos henkilötietojen käsittelyssä tapahtuu, tietoturvaloukkaus on rekisterinpitäjä velvollinen ilmoittamaan siitä valvontaviranomaiselle viipymättä tai viimeistään 72 tunnin sisällä siitä, kun se on tullut rekisterinpitäjän tietoon. Tietyissä tietoturvaloukkaustapauksissa rekisterinpitäjällä on velvollisuus ilmoittaa tietoturvaloukkauksen tapahtumisesta rekisteröidylle. Jos organisaatiossa otetaan käyttöön uutta teknologiaa, järjestelmiä, sovelluksia, laitteita ynnä muuta, jonka toimintaan liittyy henkilötietojen käsittely ja henkilötietojen käsittelyyn todetaan liittyvän riskejä, on rekisterinpitäjä velvollinen huolehtimaan tietosuojariskien vaikutustenarviointien DPIA (Data Protection Impact Assessment) toteuttamisesta. Lisäksi rekisterinpitäjä on velvollinen nimittämään tietosuojavastaavan ja huolehtimaan rekisteröityjen oikeuksien toteuttamisesta, joista kerrotaan tarkemmin tämän opinnäytetyön kappaleessa 2.4. Lainsäädäntö HUSin tietosuojan toteuttamisen perustana. (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/679.)

HUS on myös yhteisrekisterinpitäjä. Yhteisrekisteristä puhutaan silloin, kun vähintään kaksi rekisterinpitäjä tahoa määrittelevät yhdessä henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja keinot. Terveystietolain (1326/2010) 9 §:n vaatimuksen mukaisesti sairaanhoitopiirin alueen perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon potilasasiakirjat ovat 1.5.2011 alkaen muodostaneet terveydenhuollon yhteisen potilastietorekisterin. Tämän perusteella HUSin ja lähikuntien ammattihenkilöt voivat hakea potilaan Kanta-arkistoon tallennettuja terveystietoja Kanta-arkiston kautta. Jokainen yhteisrekisteriin kuuluva kunta ja HUS ovat omia rekisterinpitäjiä, joiden tulee hoitaa omaa rekisteriään koskevat velvoitteet. Sote-uudistus tuo muutoksia yhteisrekisteriin. Terveystietolain 9§ tuliaan kumoamaan hyvinvointialueiden käyttöönoton yhteydessä 31.12.2022 ja samalla yhteisrekisteri lakkaa. 1.1.2023 alkaen Uudellamaalla potilastietojen luovuttamista HUSin, Helsingin kaupungin ja hyvinvointialueiden välillä tulee säätelämään niin sanottu voimaanpanolain väliaikainen tiedonsaantioikeus. Tämä väliaikainen tiedonsaantioikeus mahdollista tietojen luovuttamisen Kanta-arkiston kautta Uudenmaan järjestämistä vastuullisten alueiden välillä samoin kuin yhteisrekisterin käytön aikana, silloin kun kansalainen on antanut Kanta-informoinnin. Aikaisemmin uuden Kanta-informaation antamisesta oli puhetta kappaleessa 2.2 Henkilötietojen käsittelyperiaatteet kohdassa Rekisteröidyn antama suostumus. Lain sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä 784/2021 käyttöönotto vaati uuden Kanta-informoinnin tekemistä, jonka kansalainen

on voinut antaa 1.11.2021 lähtien. Voimaanpanolain väliaikainen tiedonsaantioikeus vaatii jälleen uuden Kanta-informaation tekemistä, jonka kansalainen pystyy tekemään 1.1.2023 lähtien. Katkeamattoman tiedonkulun vuoksi on tärkeää, että kaikille kansalaisille saadaan annettua uusi Kanta-informaatio vuoden 2023 alusta lähtien. Kanta-informaation kansalainen voi antaa Omakan kautta tai terveydenhuollon toimipisteessä, jossa se kirjataan annetuksi potilastietojärjestelmään. (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/679; Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri 2022; Kanta 2022.)

EU tietosuoja-asetuksen 37 artikla säättää rekisterinpitäjän velvollisuudesta nimetä tietosuojavastaava silloin, kun henkilötietojen käsittely on laajamittaista ja se koskee erityisiä henkilötietoryhmiä. Asetuksen artiklassa 38 säädetään tietosuojavastaavan asemasta ja artiklassa 39 tietosuojavastaavan tehtävistä. Tietosuojavastaavan tehtäviä ovat muun muassa neuvonnan ja ohjauksen antaminen rekisterinpitäjälle ja henkilötietojen käsittelijöille, seurata tietosuojalainsäädännön toteuttamista ja noudattamista henkilötietojen käsittelyssä, pyydetäessä antamaan neuvoja ja ohjeistusta tietosuojan vaikutusten arvioinneissa ja valvoa niiden toteutumista sekä toimia yhteistyössä valvontaviranomaisten kanssa. HUSin Rekisterihallinnon ohjeessa on määritelty HUSin tietosuojavastaavan tehtäviksi EU tietosuoja-asetuksen ja muiden tietosuojasäännösten mukaisten tietojen ja neuvojen antaminen rekisterinpitäjälle ja henkilötietojen käsittelijöille, tietosuoja-asetuksen noudattamisen seuraaminen, raportointi mahdollisista poikkeamista eri rekistereiden vastuukäyttäjille, neuvoa ja valvoa tietosuojariskien vaikutusten arvioinnin toteutumista, tehdä yhteistyötä eri viranomaistahojen kanssa ja toimia valvontaviranomaisen yhteyspisteenä. (Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri 2021; Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/679.) HUSissa tietosuojavastaava on toiminut vuodesta 2007 lähtien (HUS tietosuojavastaava 2022). HUS Tietosuojatiimi on epävirallinen nimi HUSin tietosuojavastaavalle ja suunnittelijalle, jotka toimivat työparina.

EU tietosuoja-asetuksen artiklassa 51 säädetään, että jokaisessa Euroopan Unionin jäsenmaassa tulee yhden tai useamman riippumattoman valvontaviranomainen valvoa EU tietosuoja-asetuksen säästöjen toteuttamista ja noudattamista. Suomessa tämä riippumaton valvontaviranomainen on Tietosuojavaltuutetun toimisto. Tietosuojavaltuutetun toimisto on kansallinen viranomainen, jossa työskentelee yksi tietosuojavaltuutettu, kaksi apulaistietosuojavaltuutettua ja noin 40 asiantuntijaa. Tietosuojavaltuutetun toimiston tehtävänä on valvontatehtävän lisäksi muun muassa edistää tietämystä henkilötietojen käsittelyyn liittyvistä riskeistä, vastaanottaa tietoturvaloukkausilmoituksia henkilötietojen käsittelystä, vastaanottaa ilmoituksia tietosuojavastaavista, edustaa Suomea Eu-

roopan tietosuojaneuvostossa ja tehdä selvityksiä ja tarkastuksia. Lisäksi se voi määrätä hallinnollisia seuraamuksia tietosuoja-asetuksen rikkomisesta antamalla huomautuksia ja määräyksiä tehtävistä toimenpiteistä, rajoittaa tai antaa käsittelykieltoja sekä uhkasakkoja. Tietosuojavaltuutettu ja apulaistietosuojavaltuutetut muodostavat yhdessä seuraamuskollegion, jonka tehtävänä on tietosuoja-asetuksen mukaisesti määrätä hallinnollisia seuraamusmaksuja. (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/679; Tietosuojavaltuutetun toimisto.)

2.4 Lainsäädäntö HUSin tietosuojan toteuttamisen perustana

Tämän opinnäytetyön ulkopuolelle on rajattu tietosuoja HUSin tutkimustoiminnassa ja hankinnoissa sekä näihin liittyvä lainsäädäntö. Seuraavassa käsittelemme yleisimpiä lakeja ja säädöksiä, joilla on vaikutusta HUSin tietosuojan toteuttamiseen ja HUSin rekisteröityihin. Tietosuoja määrittävät monet, jopa sadat eri lait ja asetukset, mutta tietosuoja perustuu kansalliseen tietosuojalakiin ja yleiseen EU tietosuoja-asetukseen. EU tietosuoja-asetus koostuu edellä kuvatuista henkilötietojen käsittelyperusteista ja periaatteista. Lisäksi se säätää rekisterinpitäjän ja henkilötietojen käsittelijän velvollisuuksista ja rekisteröidyn oikeuksista. Tietosuojalaki taas täydentää EU tietosuoja-asetusta sisältäen tarkennuksia ja poikkeuksia. (Krakau & Haapalehto 2020, 193.)

Euroopan unionin yleinen tietosuoja-asetus 2016/679 tuli voimaan 24.5.2016 ja sen soveltaminen alkoi siirtymäajan jälkeen 25.5.2018. Asetuksen perusajatus on, että henkilötietojen käsittely tulee suunnitella niin, että se palvelee ja suojelee ihmistä. Se on ihmisen perusoikeus. Henkilötietojen luovuttaminen on lisääntynyt huomattavasti Euroopan unionin alueella eri toimijoiden välillä. Globalisaation ja teknologian nopea kehittyminen ovat tuoneet mukanaan uusia haasteita henkilötietojen käsittelyn suojelemiselle, joihin EU tietosuoja-asetus pyrkii vastaamaan. (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/679.)

Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (1999/621) eli lyhyemmin julkisuuslaki määrää 24.1§:ssä, milloin tieto on salassa pidettävää ja EU tietosuoja-asetuksen 9 artiklassa säädetään, että erityisiä henkilötietoryhmiä koskevat henkilötiedot ovat arkaluonteisia henkilötietoja. Salassa pidettävää tietoa ovat viranomaisten asiakirjoissa oleva tieto ja se voi olla myös muuta kuin henkilötietoa. Arkaluonteinen tieto on aina henkilötietoa. Arkaluonteisia tietoja ovat niin sanotut intiimitiedot, kuten henkilön rotu tai etninen alkuperä, geneettiset tiedot, uskonnolliseen vakaumukseen, seksuaaliseen suuntautumiseen tai käyttäytymiseen liittyvät tai terveyteen liittyvät tiedot. HUSilla

on oikeus terveydenhuollon palveluntarjoajana käsitellä toiminnan toteuttamisen yhteydessä saamia tietoja. Tästä säädetään EU tietosuojasetuksen 9 artiklan kohdassa 2 ja tietosuojalain 6§:ssä. (Krakau ym. 2020, 196; Tietosuojalaki 2018/1050, 6§; Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 1999/621, 24.1§.)

Julkisuuslain 24.1§:n mukaan henkilötunnus ei ole salassa pidettävää tai erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluva tieto, vaikka se on henkilötieto. Tästä huolimatta henkilötunnusta ei tule käyttää ja kirjata tarpeettomasti. Julkisuuslaki määrää peittämään henkilötunnuksen asiakirjoista, jos tietoja luovutetaan eteenpäin. Henkilötunnuksen käsittely on oikeutettu, jos siihen on rekisteröidyn suostumus tai lakisääteinen peruste. Yleensä henkilötunnuksen käsittelyn perusteena on tarve rekisteröidyn yksilöimiselle. (Krakau ym. 2020, 205–206; Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 1999/621, 24.1§.)

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus potilasasiakirjoista 94/2002 säätelee potilaiden hoitoon ja toteutukseen liittyvien potilaskertomusten sekä potilasasiakirjojen ja muiden hoitoon liittyvien materiaalien käytöstä ja säilyttämisestä. Potilasasiakirjoilla tarkoitetaan kaikkia hoidon suunnitteluun, toteuttamiseen ja seurannan aikana syntyviä asiakirjoja ja muualta saatuja hoitoon liittyviä tietoja. Lisäksi potilasasiakirjoja ovat lääketieteellisen kuolemansyyn selvitykseen liittyvät asiakirjat. Potilasasiakirjat ovat salassa pidettävää tietoa. Potilasasiakirja-asetuksen 4 §:ssä todetaan, että potilasasiakirjoja saa käsitellä vain siinä määrin kuin potilaan hoito ja siihen liittyvät tehtävät sitä vaativat. Potilasasiakirjoihin saa tehdä merkintöjä vain potilaan hoitoon osallistuvat ja heidän ohjeistuksestaan muut henkilöt, jotka osallistuvat potilaan hoidon toteuttamiseen tai edesauttavat potilaan hoidon toteutumista. Potilasasiakirjojen käyttöoikeus on voimassa vain hoitosuhteen ajan. Hoitosuhteen lisäksi käyttöoikeus potilastietojen käsittelyyn voi perustua asialliseen yhteyteen. Esimerkiksi tekstinkäsittelijöiden työ perustuu asialliseen yhteyteen tai potilaalta tulleen tietosuojaselvityksen käsittely. (Sosiaali- ja terveysministeriön asetus potilasasiakirjoista 94/2002; Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri 2021, 6–7.)

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä 784/2021 26§ säätelee rekisteröidyn tiedonsaantioikeudesta tietojen käsittelystä. Jos rekisteröity haluaa tietää ketkä hänen potilastietojensa ovat käsitelleet, rekisteröidyllä on lakisääteinen oikeus pyytää HUSin potilasrekisterin lokitiedot viimeisen kahden vuoden ajalta. Ohjeistus tähän löytyy HUSin internetistä sivulta Potilasasiakirjat. Lokitiedot voi tilata sivulla olevalla HUS Potilasrekisterin lokitietopyyntö -lo-

makkeella tai vapaamuotoisella hakemuksella. Jos rekisteröity epäilee, että hänen potilasasiakirjojaan on käsitelty perusteetta, hänellä on oikeus pyytää asiaan kirjallista selvitystä. Selvitystä voi pyytää HUSin internetistä löytyvällä Selvityspyyntö potilastietojen käsittelystä -lomakkeella tai vapaamuotoisella kirjeellä. Allekirjoitetut lomakkeet tulee lähettää HUSin Keskuskirjaamoon tai lomakkeet voi toimittaa sähköisesti Suomi.fi palvelun kautta. (Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri 2022.)

EU tietosuoja-asetuksen 15 artiklassa säädetään rekisteröidyn oikeudesta saada pääsy tietoihinsa. Tämä tarkoittaa sitä, että rekisteröidyllä on oikeus saada tietää mitä henkilötietoja hänestä on rekisterissä ja mitä tietoja hänestä käsitellään tai ei käsitellä. HUS on rekisterinpitäjänä velvollinen toimittamaan jäljennökset käsittelemistään henkilötiedoista rekisteröidylle. Useimmiten HUSin asiakkaiden ja potilaiden kohdalla on kysymys potilasasiakirjoista ja työntekijöiden kohdalla palvelusuhdetiedoista. Asetuksen mukaan rekisteröidyllä tulee olla mahdollisuus käyttää tätä oikeutta vaittomasti ja kohtuullisin väliajoin, jotta hän voi pysyä perillä siitä, että henkilötietojen käsittely on lainmukaista ja tarkistaa sen toteutumisen. (Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri 2021; Krakou ym. 2020, 217–219; Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/679.)

Rekisteröidyn oikeus saada pääsy tietoihinsa on jokaisen henkilökohtainen oikeus. Tämä tarkoittaa sitä, että tarkastuspyyntö tulee toimittaa HUSiin omakätisesti allekirjoitettuna, digitaalisesti allekirjoitettuna tai henkilökohtaisesti käymällä HUSin toimipisteessä. Rekisteröidyn oikeus saada pääsy tietoihinsa vaadetta toteutetaan HUSissa seuraavaan toimintamallin mukaisesti. Rekisteröidyn tulee täyttää HUSin internet –sivulla oleva Oikeus saada pääsy tietoihin –lomake. Tulostettu ja allekirjoitettu lomake tulee postittaa lomakkeessa olevaan osoitteeseen HUSin arkistoon.

Tämän lisäksi rekisteröity voi pyytää kopiot omista potilastiedoistaan joko sähköisesti Suomi.fi palvelun kautta sähköisellä asiointilomakkeella tai HUSin internet sivustolla olevalla tulostettavalla Potilaskertomustietojen kopiopyyntö –lomakkeella tai vapaamuotoisella kirjeellä, jossa on yksilöitynä tilattavat asiakirjat, hoitovuodet ja sairaalat. Tulostettava lomake tulee allekirjoittaa ja lähettää lomakkeella olevien ohjeiden mukaisesti kyseisen sairaalaan arkistoon. Röntgenkuvien ja muiden kuvakopioiden tilaamiseen tulee käyttää HUS kuvantamisen omaa kuvakopioiden tilauslomaketta, joka löytyy HUSin internetistä. (Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri 2021; Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri 2018, 7–8.)

Rekisteröityjen tietopyynnöt eivät kuulu käsitteenä mihinkään lakiin. Käsittelyyn voidaan soveltaa useita eri lakeja ja erityislakien säännöksiä, kuten julkisuuslakia, hallintolakia ja tiedonhallintalakia. Hallintolaissa määrätään, että tieto- ja selvityspyyntöihin vastatessa tulee noudattaa hyvän hallinnon perusteita, kuten kohdella asiakkaita tasapuolisesti ja käyttää toimivaltaa vain lainsäädännössä säädettyihin tarkoituksiin sekä tarjottava neuvontaa ja vastattava tietopyyntöön liittyviin kysymyksiin. Tiedonhallintalaki velvoittaa, että asiakirjahallinto tulee järjestää niin, että tiedot ovat helposti löydettävissä ja saatavissa. Julkisuuslaki sisältää säädöksiä oikeusturvasta liittyen asiakirjoihin ja tietopyyntöjen vastaamiseen ja -käsittelyyn. Rekisterinpitäjän tulee vasta tietopyyntöön kuukauden kuluessa pyynnön saapumisesta tai jos kyseessä on laaja ja haastava pyyntö tulee siihen vastata kahden kuukauden kuluessa. Kuitenkin niin, että kuukauden sisällä rekisteröityä tulee informoida käsittelyn jatkamisesta. EU tietosuoja-asetuksen 12 artiklan 6 kohdassa säädetään rekisterinpitäjän mahdollisuudesta pyytää lisätietoja varmistaakseen rekisteröidyn henkilöllisyyden. (Krakau ym. 2020, 103–105, 215–217.)

Tiedot pyritään toimittamaan rekisteröidylle aina samassa muodossa kuin missä tietopyyntökin on tullut, ellei pyynnössä toisin mainita. Jos pyyntö on tullut Suomi.fi palvelun kautta vastaus lähetetään Suomi.fi palvelun kautta. Jos tietopyyntö tulee sähköpostitse, niin vastauksen voi välittää rekisteröidylle O365 salatulla sähköpostilla. Näiden lisäksi rekisteröidyt voivat tarkastella omia tietojaan Kelan Omakannan kautta, josta HUSin potilastiedot löytyvät vuodesta 2014 lähtien. (Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri 2018, 8.)

EU tietosuoja-asetuksen 16 artiklassa säädetään, että rekisteröidyllä on oikeus vaatia, että virheelliset ja epätarkat henkilötiedot oikaistaan viipymättä, sillä potilasrekisterin tietojen tulee olla täsmällisiä. Tämä tarkoittaa HUSille rekisterinpitäjänä sitä, että kaikki mahdolliset ja kohtuulliset toimenpiteet tulee tehdä viipymättä henkilötietojen korjaamiseksi silloin, kun henkilötiedoissa on käsittelytarkoituksesta poiketen virheellistä tai epätarkkaan tietoa. (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukset (EU) 2016/679; HUS 2018.)

Epätarkkojen ja virheellisten kirjausten oikaisemista rekisteröidyt voivat pyytää HUSin internet sivustolla olevalla Virheen oikaisuvaatimus –lomakkeella. Lomake tulee tulostaa ja lähettää lomakkeessa olevaan osoitteeseen HUSin keskuskirjaamoon. Rekisteröity voi tehdä tietojen poistopyynnön samalla lomakkeella kuin tietojen oikaisuvaatimuksen. Sen lisäksi poistoa voi pyytää vapaamuotoisella kirjeellä, josta tulee käydä ilmi samat asiat kuin lomakkeella. Poistopyyntöön tulee yksilöidä tarkasti, mitkä tiedot tulee oikaista. Oikaisu- ja poistovaatimukset lähetetään lomakkeessa

olevaan osoitteeseen HUSin keskuskirjaamoon. (Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri 2021; Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri 2018, 8–9.)

Huomioitavaa on, että potilasasiakirjoista ei voida poistaa kokonaan muita kuin hoidon kannalta tarpeettomia tietoja. Korjaukset ja poistot täytyy toteuttaa niin, että alkuperäinen ja korjattu kirjaus ovat myöhemmin luettavissa. Lisäksi korjauksen tekijän nimi, virka-asema, korjauspäivä ja peruste korjaukselle tulee kirjata ja olla luettavissa myöhemmin. Tästä säädetään Sosiaali- ja terveysministeriön (STM) asetus potilasasiakirjoista 94/2002 20§:ssä. Esimerkkinä tietojen poistosta voi olla tilanne, jossa rekisteröity on huomannut Omakannan kautta, että hänen tiedoissaan on toisen henkilön tietoja. Tällöin HUS on rekisterinpitäjänä velvollinen oikaisemaan tilanteen ja poistamaan virheellisen tiedon rekisteröidyn tiedoista ja siirtämään tiedot oikealle henkilölle. Tällainen tapaus vaatii usein HUSin Atk-apuun tukipyynnön tekemistä ja toimia järjestelmän toimittajalta. Tiedot tulee poistaa vääraltä rekisteröidyltä, siirtää oikealle henkilölle sekä varmistaa niiden siirtyminen oikein Kanta-arkistoon. (Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri 2021; Sosiaali- ja terveysministeriön asetus potilasasiakirjoista 94/2022 20§.)

EU tietosuoja-asetuksen 17 artiklassa säädetään rekisteröidyn oikeudesta tulla unohdetuksi. Tällainen tilanne voi tulla kyseeseen esimerkiksi silloin, kun kerättyjä henkilötietoja ei enää tarvita siihen tarkoitukseen, mihin ne alun perin kerättiin. Tästä käytännön esimerkkinä ovat erilaisia tieteellisiä tutkimuksia varten kerättävät tiedot. Oikeutta tulla unohdetuksi ei kuitenkaan ole esimerkiksi potilasasiakirjojen osalta, koska potilasrekisteri on lakisääteinen henkilörekisteri. Potilasasiakirjan laatiminen on lakiin perustuva velvoite ja Sosiaali- ja terveysministeriön asetus potilasasiakirjoista 94/2022 määrää potilasasiakirjojen säilytysajoista. HUSissa oikeutta tulla unohdetuksi voi käyttää esimerkiksi HUSin palvelusuhteessa ollut henkilö, joka haluaa palvelusuhteen päättymisen jälkeen tietojensa poistoa HUSin henkilöstö- ja palkkahallinnon järjestelmästä. Tällaisessakaan tapauksessa kaikkia tietoja ei pystytä poistamaan, sillä joihinkin tietoihin liittyy lakisääteinen säilytysvelvollisuus. Toinen esimerkki tapaus on HUSista virkaa tai toimea hakenut henkilö, joka haluaa työhakemuksiinsa liittyvien tietojen poistoa. Tässäkin tapauksessa HUSia sitoo kahden vuoden säilytysaika. Säilytysajasta säättää Kuntaliiton ohjeistus ja se perustuu kielilakiin ja tasa-arvolakiin. Tällä turvataan hakijan oikeus nostaa kanteen tai hakijan valmius vastata kanteeseen kahden vuoden ajan. Kahden vuoden päästä tiedot tullaan muutenkin poistamaan. (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/679; Helsingin ja Uudenmaansairaanhoitopiiri 2018; Sosiaali- ja terveysministeriön asetus potilasasia-kirjoista 94/2022 §23; Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri 2022, 2.)

EU tietosuoja-asetuksen 33 artiklassa säädetään, että rekisterinpitäjä on velvollinen ilmoittamaan valvontaviranomaiselle viipymättä, mahdollisuuksien mukaan 72 tunnin sisällä, tietoturvaloukkauksen tapahtumisesta. Organisaation tietosuojavastaava huolehtii ilmoituksen tekemisestä valvontaviranomaiselle ja tarvittaessa ennen ilmoituksen tekemistä selvittää lisätietoja tapaukseen liittyviltä tahoilta. Asetuksen mukaan henkilötietojen käsittelijän tulee ilman aiheetonta viivytystä ilmoittaa tietoturvaloukkauksesta rekisterinpitäjälle. Tietoturvaloukkaus on tapahtunut esimerkiksi silloin, jos henkilö- tai potilastietoja on joutunut sivullisten saataville tai nähtäville, potilas- tai henkilötietoja on lähetetty vahingossa väärälle vastaanottajalle, henkilökunnan palvelusuhdetiedot ovat päätyneet sivullisten saataville, suuri määrä henkilötietoja pääsee vuotamaan ulkopuolisille tahoille tai henkilö- tai potilastietoja hävitetään perusteetta. Artiklassa 34 säädetään rekisterinpitäjän ilmoitusvelvollisuudesta tietoturvaloukkauksen kohteelle. (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/679; Tietosuojavaltuutetun toimisto.)

Andreasson ym. (2019, 171–172) toteavat, että organisaatio on vastuussa rekisteröityjen henkilötiedoista. Henkilötietojen saatavuuden, eheyden tai salassapidon vaarantuessa, puhutaan tietoturvaloukkauksesta. Tietoturvaloukkaus on tapahtuma, jossa henkilötietoja tuhoutuu, häviää, muutuu, luovutetaan luvattomasti tai ne päätyvät taholle, jolla ei ole kyseisten henkilötietojen käsittelyoikeutta. Tietoturvaloukkaus voi koskea suurta rekisteröityjen joukkoa tai vain yhtä henkilöä. Se vaarantaa yksilön vapauden ja oikeudet, jonka vuoksi rekisterinpitäjä on velvollinen ilmoittamaan tapauksesta viipymättä 72 tunnin sisällä valvontaviranomaiselle eli Tietosuojavaltuutetun toimistoon. 72 tunnin aikaraja alkaa siitä, kun rekisterinpitäjä saa tapauksen tietoonsa. Organisaation sisäisten tietoturvaloukkausten toimintamalli ja siihen liittyvän dokumentaation tulee olla kunnossa, jotta toimiminen on mahdollista 72 tunnin aikarajan sisällä. Lisäksi on tärkeää, että käytössä on sekä tekniset, että organisaatiokohtaiset toimenpiteet, joilla pyritään välttämään tietoturvaloukkausten tapahtumista.

Jokainen työntekijä on ilmoitus velvollinen, jos huomaa henkilötietojen käsittelyyn liittyviä uhkia, riskejä tai loukkauksia. Organisaatiossa tulee olla etukäteen sovittu kaikkien tiedossa oleva paikka ja tapa, minne ilmoitus tehdään. Voidaan sopia, että työntekijä ilmoittaa havainnoistaan ensisijaisesti esihenkilölleen, joka välittää tiedon eteenpäin tietosuojavastaavalle. Koko tapahtuman jatkuva dokumentointi on tärkeää. Tietoturvaloukkausilmoituksia varten organisaatiossa tulee olla valmis lomakepohja, jossa on valmiina kohdat tarvittaville asioille. (Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri 2018, 4; Andreassonin ym. 2019, 173; Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri 2021, 5.) HUSissa tietoturvaloukkausilmoitus kirjataan varautumisen ja riskienhallinnan sähköiseen HUS-Riskit

järjestelmään. Järjestelmässä on valmis tietoturvaloukkausilmoitus lomakepohja, jossa kysytään tarvittavat tiedot tietoturvaloukkauksesta. Tietoturvaloukkausilmoitus lomaketta käytetään Tietosuojavaltuutetun toimistoon tehtävän ilmoituksen pohjana. Tietoturvaloukkaus voi myös koskea HUSin ulkopuolista tahoa, kuten esimerkiksi järjestelmän toimittajaa tai muita yhteistyötahoja kuten ostopalveluna hankittavan palvelun tuottajaa.

Andreassonin ym. (2019, 173–174) mukaan tietoturvaloukkauksen toteamisen jälkeen tulee selvittää loukkauksen laatu ja korjaavat toimenpiteet. Sovitun henkilön tulee koordinoida selvitystöitä eri yhteistyötahojen suuntaan. Tällaisia yhteistyötahoja voivat olla esimerkiksi tietohallinto, lakimiehet, tietojärjestelmän toimittaja, ICT-asiantuntijat. Heidän kanssaan tulee yhteistyössä tehdä riskiarvio siitä, kuinka todennäköisesti tapaus vaarantaa rekisteröidyn tai rekisteröityjen oikeuksia tai vapauksia sekä arvio siitä, kuinka todennäköisesti tapaus aiheuttaa korkean riskin rekisteröidyn tai rekisteröityjen oikeuksille ja vapauksille. Kolmannessa vaiheessa tietoturvavastaava yhdessä rekisteristä vastaavan tahon kanssa tekevät päätöksen siitä, ilmoitetaanko asiasta Tietosuojavaltuutetun toimistoon ja kenelle tapahtuneesta tullaan tiedottamaan.

HUSissa esihenkilön ja tietoturvaloukkauksen havainneen tai tietoonsa saaneen työntekijän tulee yhdessä, heti tapauksen tullessa ilmi, arvioida tietoturvaloukkauksen vakavuutta, haitta-astetta ja todennäköisiä seurauksia rekisteröidylle tai rekisteröidyille. Tietoturvaloukkauksen vaikutuksen vakavuutta, haitta-astetta tulee aina arvioida rekisteröidyn näkökulmasta eli tietoturvaloukkauksen kohteena olevan henkilön näkökulmasta. HUSissa vakavuus luokitellaan asteikolla vähäinen, kohtalainen, merkittävä ja todella merkittävä. Tietoturvaloukkauksen kohteelle seuraukset loukkauksesta ovat todella merkittäviä, jos siitä voi aiheutua tai on jo aiheutunut identiteettivarkaus, petos, psyykkistä ahdistusta, nöyryytystä tai maineen menetys. Merkitystä on sillä kenen tietoon loukkauksen kohteena olleen henkilötiedot ovat joutuneet. Esimerkiksi HUSin potilastietojen päätyminen virheellisesti kunnan terveyskeskukseen on vaikutukseltaan vähäinen, koska kunnan terveyskeskuksen työntekijöillä on salassapitovelvollisuus. Näin ollen he eivät saa hyödyntää ja levittää työssään näkemiään tietoja muihin tarkoituksiin. (Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri 2018, 5.)

Merkitystä on myös sillä, ketä on tietoturvaloukkauksen kohteena. Onko kohteena lapsi tai muu heikommassa asemassa oleva henkilö, kuinka arkaluontoisista tiedoista on kysymys ja voiko tietoturvaloukkauksen kohteen tunnistaa vuotaneista tiedoista suoraan tai epäsuorasti. Lisäksi tulee muistaa arvioida sitä, mikä on todennäköisyys, että riskit voivat toteutua tietoturvaloukkauksen koh-

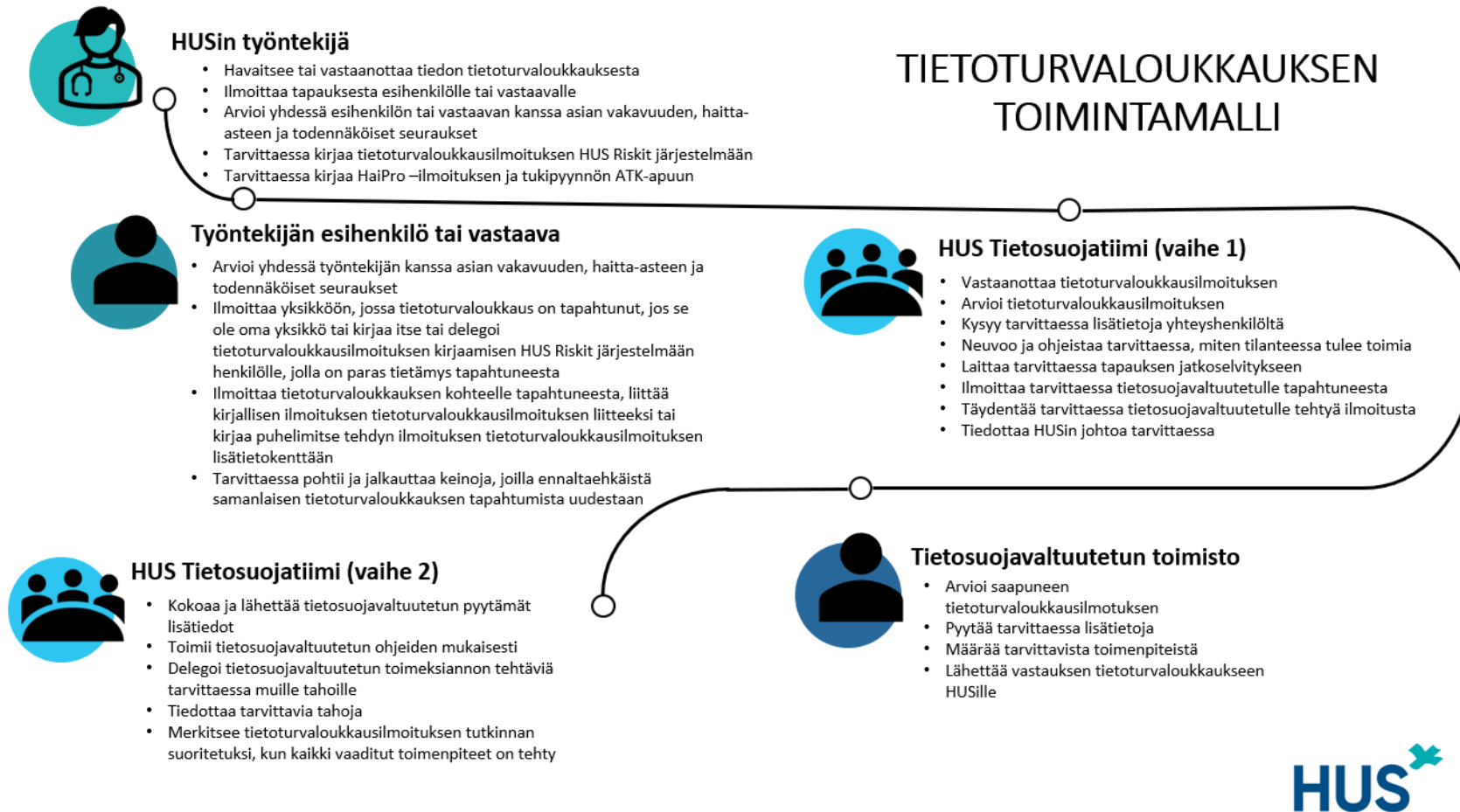
teelle ja kuinka laajaa joukkoa rekisteröityjä kyseinen tapaus koskee. Tietoturvaloukkauksilmoituksen käsiteltäväksi lähettäminen ohjaa ilmoituksen HUS Tietosuojatiimille arvioitavaksi. HUS tietosuojatiimi kysyy tarvittaessa lisätietoja tapaukseen liittyviltä tahoilta, tiedottaa tarvittaessa HUSin johtoa ja muita tarvittavia tahoja tapahtuneesta, laittaa tapauksen tarvittaessa jatkoselvitykseen esimerkiksi järjestelmän toimittajalle ja välittää tarvittaessa tietoturvaloukkauksilmoituksen Tietosuojavaltuutetun toimistoon. (Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri 2018, 5.)

Rekisterinpitäjällä on lainsäädäntöön perustuva velvollisuus ilmoittaa rekisteröidylle tapahtuneesta tietoturvaloukkauksesta. Andreassonin ym. (2019, 174) mukaan organisaation tietosuojavastaavan tulee koordinoita ilmoitusten tekemistä yhdessä toimialan viestinnän ja johdon kanssa. Päästövastuu ilmoituksen tekemisestä kuuluu toimialan johdolle ja rekisterin vastuuhenkilölle. Päätöksenteossa voi olla lisäksi mukana muun muassa tietoturvapääällikkö, tietosuojavastaava ja lakimies. HUSissa sen yksikön esihenkilö, jossa tietoturvaloukkaus on tapahtunut hoitaa tapahtuneesta ilmoittamisen rekisteröidylle, ellei toisin sovita. Ilmoituksen tietoturvaloukkauksen kohteelle voi tehdä joko kirjallisesti tai suullisesti. Ilmoituksessa tulee olla esitettynä selkeästi tietoturvaloukkauksen luonne, mitä tietoja on joutunut sivullisen saataville, tietoturvaloukkauksen todennäköiset seuraukset loukkauksen kohteelle sekä toimenpiteet, joihin HUS on ryhtynyt tai ryhtymässä tapauksen takia. Kun ilmoitus on tehty, tulee siitä tehdä merkintä tietoturvaloukkauksilmoitukseen. Jos ilmoitus tehdään suullisesti, tulee siitä kirjata tapahtumapäivä ja kuka ilmoituksen on tehnyt tietoturvaloukkauksilmoituksen lisätietokenttään. Kirjallinen ilmoitus tulee liittää tietoturvaloukkauksilmoituksen liitteeksi. (Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri 2018; 5.)

Laajojen ja vakavien tietoturvaloukkauksien selvitystä varten voidaan perustaa koordinoitiryhmä. Ryhmän toiminta ja siihen osallistuvien roolit tulee määritellä etukäteen. Jos tietoturvaloukkauksen epäillään liittyvän rikos, tulee siitä tehdä rikosilmoitus poliisille. Tästä määrätään Rikoslain 38 luvussa. Jos kyseessä on palvelunestohyökkäys tai tietojenkalastelu, tehdään ilmoitus Liikenne- ja viestintävirasto Traficomin Kyberturvallisuuskeskukseen. (Andreasson ym. 2019, 174.)

Andreassonin ym. (2019, 175) mukaan tietoturvaloukkausten jälkiarviointi on tärkeää. Arvioinnissa tulee käydä tapauksesta tehty dokumentointi läpi ja arvioida, mitä tapauksesta voidaan oppia, miten paljon tapaus vaati resursseja, kustannuksia ja miten samankaltaisia tapahtumia voidaan tulevaisuudessa ennaltaehkäistä. Viimeisenä vaiheena on raportointi. Raportointi tulee toteuttaa niin, että puolen vuoden välein tehdään yhteenveto kaikista tapahtuneista tietoturvaloukkauksista organisaation ylimmille johtoryhmille. Tällä pyritään tehostamaan tietoturvaloukkausten seuraamista ja

helpottamaan tarvittavien toimenpiteiden tekemistä tietoturvaloukkausten ennaltaehkäisemiseksi ja niihin liittyvien riskien minimoimiseksi. Alla olevaan kuvioon 1 on opinnäytetyön tekijän toimesta kuvattu HUSin tietoturvaloukkaukseen liittyvä toimintamalli, vastuuhenkilöt ja heidän tehtävänsä.

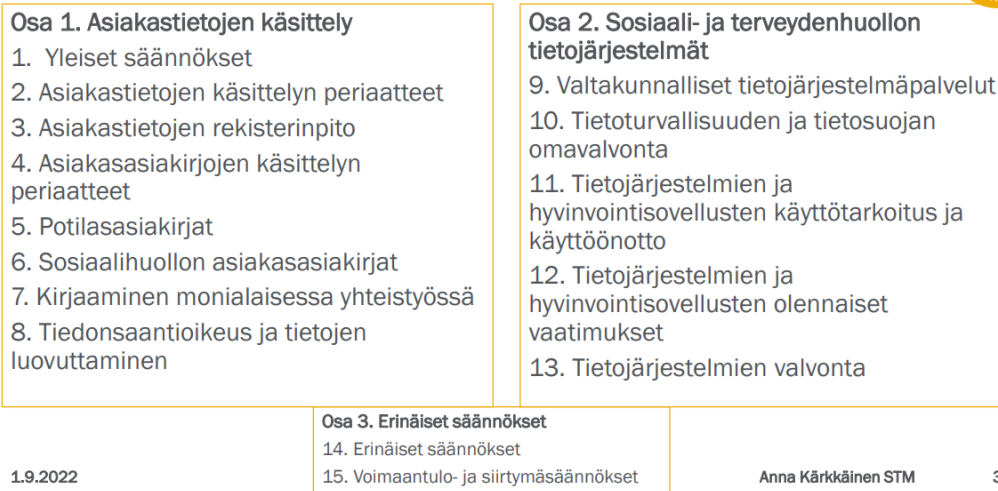

Kuvio 1. Opinnäytetyöntekijän toteuttama yhteenveto tietoturvaloukkaukseen liittyvistä vastuuhenkilöistä ja tehtävistä HUSissa

EU tietosuoja-asetuksen artiklassa 36 veloitetaan rekisterinpitäjää tekemään perusteellinen arvio henkilötietojen käsittelyyn liittyvistä riskeistä. Aina kun otetaan käyttöön uutta järjestelmää, ohjelmistoa, toiminnallisuutta tai laitetta, jossa käsitellään henkilötietoja, tulee HUSissa tehdä tietosuojan vaikutusten arviointi DPIA (Data Protection Impact Assessment). HUS noudattaa tietosuojan vaikutusten arvioinnissa Tietosuojavaltuutetun toimiston DPIA-ohjetta sekä mallipohjaa. Riskejä rekisteröidylle ovat fyysiset, aineelliset tai aineettomat vahingot esimerkiksi silloin, kun rekisteröidyn on mahdollista henkilötietojen käsittelyn seurauksena joutua syrjinnän, identiteettivarkauden tai petoksen kohteeksi. Tai silloin, kun henkilötietojen käsittely aiheuttaa taloudellista menetystä, sosiaalista vahinkoa tai pseudonymisoinnin kumoutumisen. Pseudonymisoinnissa henkilötietoja käsitellään niin, että niitä ei voida enää yhdistää tiettyyn tunnistettavissa olevaan henkilöön. Tietosuojariskien vaikutusten arvioinnin toteuttamisesta vastaa tuotteen-, järjestelmän-, ohjelmiston- tai laitteen- ym. vastuuhenkilö. Tietosuojavaltuutetun toimiston DPIA-ohje ja mallipohja löytyvät HUSin intrasta. (Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri 2022; Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/679; Tietosuojavaltuutetun toimisto.)

Sosiaali- ja terveysministeriö on tehnyt uuden lakiehdotuksen Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä. Laki ehdotus on tehty vastamaan paremmin sote-uudistuksen muutoksiin. Laki ehdotuksen tavoitteena on yhdistää asiakastietolaki, potilasasiakirja-asetus, laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakirjoista ja asiakas- ja potilaslakeihin sisältyvä tiedonhallinnan säästely. Tavoitteena on yhtenäistää nykyisin hyvin hajallaan olevaa lainsäädäntöä. Lakiuudistus toteutetaan vaiheittain ja ensimmäinen toteutetaan 2020-2023. Lakiehdotus on tarkoitus jättää eduskunnan käsiteltäväksi syyskuun 2022 aikana. Alla olevassa kuvassa on kuvattuna uuden lakiehdotuksen sisältö.

Asiakastietolakiluonnoksen rakenne

Kuvio 2. Asiakastietolakiluonnoksen rakenne. (Kärkkäinen, Anna 2022. Sosiaali- ja terveysministeriö STM.)

3 HUSIN TIETOSUOJAN TUTKIMUKSELLISEN KEHITTÄMISTYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Tämän tutkimuksellisen kehittämistyön tarkoituksena on kartoittaa HUSin henkilökunnan osaamista tietosuojasta ja sen toteuttamiseen liittyvistä toimintamalleista sekä luoda kehitysehdotuksia ja ratkaisuja löydettyjen kehittämiskohteiden lieventämiseksi tai poistamiseksi. Tavoitteena on tuoda tietosuoja ja siihen liittyvät toimintamallit sujuvaksi osaksi henkilökunnan työtä, parantaa tietosuojan toteutumista sekä lisätä potilasturvallisuutta, -tyytyväisyyttä ja laatua.

3.1 Tutkimusvaiheen tarkoitus, tavoitteet ja ongelmat

Tutkimusvaiheen tarkoituksena on kuvailla terveydenhuollon palveluja tuottaville organisaatioille asetetut lakisääteiset vaatimukset tietosuojan toteuttamiselle sekä HUSin henkilökunnan kokemuksia ja osaamista tietosuojasta sekä tietosuojan toteuttamisen toimintamalleista. Tutkimusvaiheen tavoitteena on tuottaa tietoa HUSin henkilökunnan tietosuoja osaamisesta sekä tietosuojan toteuttamiseen liittyvistä haasteista, kehittämiskohteista ja -toiveista sekä tunnistaa tyypillisimmät HUSin tietosuojaa toteuttavat ammattiryhmät.

Tutkimusvaiheen tutkimusongelmat:

Millaista on henkilökunnan tietosuojatietämys Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirissä?

Millaista on henkilökunnan tietosuojan toteuttamisen osaaminen Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirissä?

Millaisia ovat henkilökunnan tietosuojaan liittyvät kehittämiskohteet ja -toiveet?

Mitkä ovat Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiriin tyypillisimmät tietosuojaa toteuttavat ammattiryhmät?

3.2 Kehittämisvaiheen tarkoitus, tavoitteet ja ongelmat

Opinnäytetyön kehittämissaiheen tarkoituksena on ideoida ja toteuttaa ratkaisuja tutkimusvaiheessa kerätyn tiedon pohjalta löydettyihin kehittämiskohteisiin. Kehittämistyön tavoitteena on kehittää HUSin tietosuojaa henkilökunnan tarpeisiin perustuen palvelumuotoilun menetelmin.

Kehittämävaiheen ongelmat:

Miten priorisoidaan kyselytutkimuksella esille nousseet tietosuojan kehittämiskohteet?

Miten saadaan keskitettyä HUSin tietosuojaohjeistus yhteen helposti löydettävissä olevaan paikkaan?

Miten parannetaan tietoturvaloukkauksen ja muiden HUSin tietosuojaan liittyvien toimintamallien ohjeistusta?

Miten toteutetaan HUSin tietosuoja-asioihin liittyvä viestintä?

4 HUSIN TIETOSUOJAN TUTKIMUKSELLISEN KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTTAMINEN

4.1 Metodologia

Tämä opinnäytetyö on tutkimuksellinen kehittämistyö. Tutkimuksellisella kehittämistyöllä tavoitellaan muutosta. Sen tarkoituksena on löytää ratkaisuja käytännön työelämän haasteisiin kehittämällä tuotetta, menetelmää tai organisaatiota. Tutkimuksellisen kehittämistyön toteuttaminen perustuu eri asiantuntijoiden ja sidosryhmien yhteistyöhön. Siinä yhdistyy tutkimuksellinen teoreettiseen tutkimustietoon perustuva osio sekä kehittämistyöosio. Kehittämistyöstä tulee tieteellistä, kun se sisältää tutkimusosion ja sen tekemiseen käytetään tutkimuksellista otetta. Tyypillistä tutkimukselliselle kehittämistyölle on arvioida löydettyä tietoa kriittisesti ja erilaisten tiedonkeruumenetelmien käyttö. Se pohjautuu aktiiviseen vuorovaikutukseen eri osapuolten kanssa, jatkuvaan dokumentointiin ja eri kohderyhmille suunnattuihin esityksiin, työn erivaiheissa. Näin varmistetaan kehittämistyön jatkuva eteneminen. (Kananen 2015, 39–40; Joost, Bredies, Christensen, Conradi & Unteidig 2016, 22; Kananen 2017, 18; Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2018, 18–21.)

Tutkimuksellisuus kehittämistyössä tarkoittaa työskentelyn järjestelmällisyyttä, analyttisyyttä ja kriittisyyttä. Tutkimuksellisuus auttaa luomaan ja jakamaan uutta tietoa tutkittavasta aiheesta. Tutkimuksellisen kehittämistyön prosessia ohjaavat käytännöstä esiin nousevat tavoitteet, joihin haetaan tukea teorian tiedosta. Kehittämistyö perustuu järjestelmälliseen teorian tiedon ja käytännön kokemuspohjaisen tiedon etsintään ja näiden tietojen keskinäiseen vuorovaikutukseen. Oleellisinta kehittämistyössä on yksilön tai organisaation uuden oppiminen. Kehittämistyön toteuttaminen perustuu tarkkaan tavoitteiden määrittelyyn ja suunnitteluun. Tyypillisesti tutkimuksellisessa kehittämistyössä tutkimuskohdetta lähestytään hyödyntämällä erilaisia lähestymistapoja. Oikein valittu lähestymistapa auttaa syvällisen tutkimuksellisuuden mukaan tuomista kehittämistyöhön. (Kananen 2015, 39–40; Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2018, 18–19.)

Tämän opinnäytetyön lähestymistapana käytetään palvelumuotoilua. Lähestymistapa kuvaa niitä menetelmiä, joilla tämän opinnäytetyön ongelma ratkaistaan. Digitalisaation ja verkostoitumisen myötä asiakkaista ja käyttäjistä on tullut entistä vaativampia. Palvelumuotoilu on lähestymistapa,

joka perustuu palveluntarjoajan ymmärryksen lisäämiseen asiakkaan ja käyttäjän toiveista, tarpeista ja tavoitteista. Syvemmän asiakas- ja käyttäjäymmärryksen pohjalta kehitetään palveluja vastaamaan asiakkaiden ja käyttäjien todellisia tarpeita. Palvelumuotoilun avulla voidaan lisätä organisaatioon ketteryyttä, jota organisaatioiden jatkuvasti muuttuvat olosuhteet tänä päivänä vaativat. Siihen liittyy oleellisesti asiakas- ja käyttäjälähtöisyys ja kokemukseen pohjautuva ajatus- ja toteutusmalli. Palvelumuotoilun peruserätyksenä on tuottaa asiakkaan ja käyttäjän näkökulmasta helppokäyttöisiä ja haluttavia palvelukokemuksia sekä palveluntarjoajaorganisaation näkökulmasta kustannustehokkaita ja vaikuttavia palvelukonsepteja. Tyypillisesti palvelumuotoilussa yhdistyy lisäarvon tuottaminen palveluntuottajalle/-tarjoajalle sekä asiakkaalle tai käyttäjälle, joka käyttää palvelua. Palvelumuotoilun vahvuus on siinä, että sitä voi soveltaa monenlaiseen kehittämiseen. Palvelumuotoilu eroaa muista käyttäjälähtöisyyteen ja toistuviin työvaiheisiin eli iteraatioon perustuvista tutkimusotteista muotoiluajattelulla ja luovuudella. Asiakkaiden ja käyttäjien ajatukset palvelusta toimivat suunnittelun lähtökohtina. (Kananen 2016, 83; Ahonen 2017, 34; Ojasalo ym. 2018, 74–75; Koivisto, Säynäjäkangas & Forsber 2019, 49; Lawrence, Stickdom, Hormess & Schneider 2019; Vilka 2021, 37.) Tässä opinnäytetyössä asiakkaan- ja käyttäjän näkökulmaan hyödynnetään HUSin henkilökunnan näkökulman oppimiseen tietosuojasta.

4.2 Palvelumuotoilu

Palvelumuotoilu on prosessinomaisesti etenevää suunnittelua. Se painottuu tekemiseen ja käytännön toimintaan. Muotoiluajattelu on kehittämisprojekti, jossa pyritään kustannustehokkaasti toteuttamaan ihmisille tärkeää ja haluttavaa palvelua. Palvelumuotoilu on yhdessä kehittämistä, jossa kaikki osapuolet otetaan mukaan kehittämistyöhön. Apuna käytetään visuaalisia työkaluja helpottamaan haastavien asioiden esittämistä. Palvelumuotoilu on prosessina selkeä ja sen menetelmät ja työkalut kiinnittävät huomion asiakkaisiin ja käyttäjiin. Palvelumuotoiluprosessia hyödyntämällä pyritään saavuttamaan tulevaisuuden tarpeisiin vastaavia käytännönläheisiä, käyttökelpoisia ratkaisuja. Menetelmien ja työkalujen avulla pystytään helposti ja nopeasti havainnollistamaan ja testaamaan palvelukonsepteja. Palvelumuotoilu on prosessi, joka toistuu nopeatempoisena syklinä. Syklissä opitaan, kehitetään, kokeillaan ja muokataan vuorotellen. Kehittäminen perustuu toistoihin. Kehittämisen kohteena olevaa osa-aluetta toistetaan niin kauan, kunnes päästään haluttuun lopputulokseen. (Ahonen 2017, 36–38; Ojasalo ym. 2018, 74–75; Lawrence ym. 2019; Saarelainen 2019, 77.)

Palvelumuotoiluun on erilaisia työkalupakkeja ja työkaluja. SDT–Palvelumuotoilun työkalupakki on toteutettu vuosina 2010-2012 Jyväskylän ammattikorkeakoulun hankkeessa yhteistyössä Pal-mulnc.in kanssa. Työkalupakki jakaa palvelumuotoiluprosessin neljään vaiheeseen ja se tarjoaa erilaisia työkaluja ajatusten jäsentämiseen sekä menetelmiä kehittämistyön toteuttamiseen. Jokainen palvelumuotoilun prosessin vaihe sisältää oman koontilomakkeensa, joka sisältää vaiheeseen liittyviä kysymyksiä. Kysymysten tarkoituksena on auttaa hahmottamaan, mitä jo tiedetään tutkittavasta aiheesta ja mitä tietoja mahdollisesti vielä tarvitaan, ennen seuraavaan vaiheeseen siirtymistä. Tietojen keräämiseen voi käyttää apuna erilaisia työkalupakin työkaluja. (SDT–Palvelumuotoilun Työkalupakki 2010-2012.) Tässä opinnäytetyössä sovelletaan SDT-Palvelumuotoilun Työkalupakkaa ja sen prosessin vaiheita. Opinnäytetyöstä on rajattu palvelumuotoiluprosessin neljäs vaihe, testaa vaihe pois, sillä ajalliset resurssit tulevat vastaan, kehittämiskohteiden toteuttaminen tulee olemaan pitkä prosessi ja opinnäytetyön on laajuudeltaan riittävä tällaisenaan. Opinnäytetyössä kuvataan, miten ja millä keinoin kehittämiskohteiksi valikoituneet kohteet tullaan toteuttamaan ja viemään käytäntöön. Alla olevassa kuviossa 3 on kuvattuna SDT-Palvelumuotoilun Työkalupakin palvelumuotoiluprosessin eri vaiheet ja kuviossa 4 on kuvattuna tämän opinnäytetyön palvelumuotoiluprosessin vaiheet tehtävineen. Prosessin vaiheiden kuvaamisessa sovellettiin SDT-Palvelumuotoilun Työkalupakissa kuvattua palvelumuotoilun prosessia.

Kokeile palvelumuotoilun työkaluja

Kullekin vaiheelle on oma **koontilomakkeensa** ja **työkaluja**, jotka auttavat tietojen keräämisessä. Tutustu aina ensin vaiheen koontilomakkeeseen ja mieti, mitä tietoja sinulla jo on, mitä vielä tarvitset. Pohdi vasta sitten, onko työkaluista sinulle apua tai keksitkö jonkin muun tavan hankkia tiedot koontilomakkeeseen. Työkalujen numerointi viittaa alla oleviin työvaiheisiin. Niitä voi myös muokkaila ja soveltaa eri vaiheisiin.

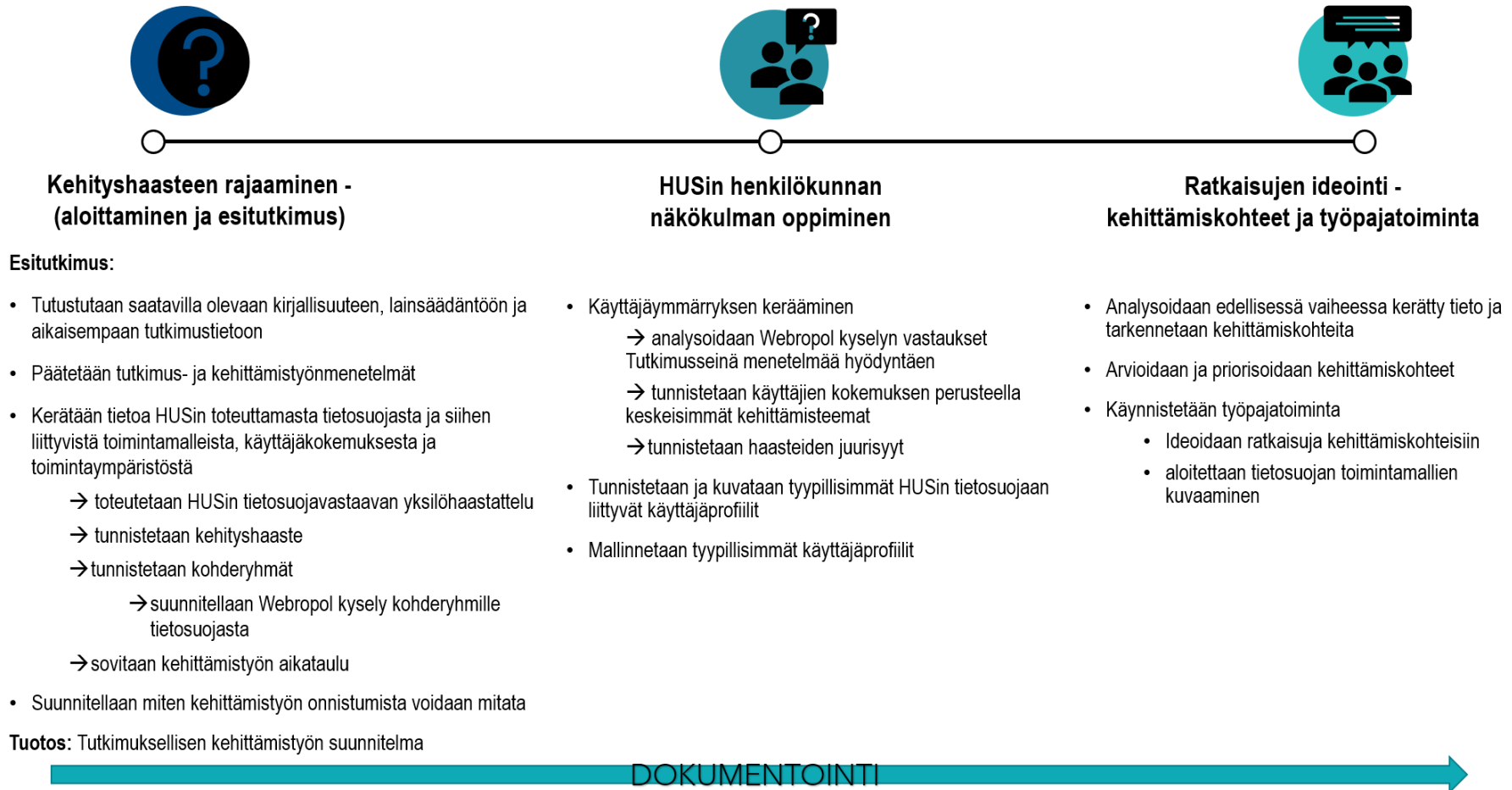

Vaiheen tavoite	Sisältö	Tuotokset
1. RAJAA Kehityshaaste	<ul style="list-style-type: none"> • Valitse kehityskohde. • Aseta tavoitteet ja mittarit. • Tunnista kohderyhmät. • Mieti kysymykset ja valitse sopivat työkalut. 	<ul style="list-style-type: none"> • Suunnitelma ymmärryksen keräämiseen.
2. OPI Asiakasnäkökulma	<ul style="list-style-type: none"> • Sukella asiakkaasi maailmaan. • Ymmärrä asiakasarvo, mistä he ovat tai eivät ole valmiita maksamaan. • Valitse tärkeimmät kehitysteemat tai ratkaistavat haasteet. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ratkaistava asiakkaan ongelma tunnistettu.
3. RATKAISE Ratkaisujen Ideointi	<ul style="list-style-type: none"> • Ideoi ratkaisuja havaitsemiisi haasteisiin. • Kuvaile kehitysideoita sanoin ja kuvin. • Arvioi ja priorisoi parhaat ratkaisut. • Piirrä prototyyppi parhaista ratkaisuista. 	<ul style="list-style-type: none"> • Top 5 kehitys- ja ratkaisuideaa priorisoitu.
4. TESTAA Kokeile käytännössä	<ul style="list-style-type: none"> • Tee suunnitelma. • Testaa asiakkailla. • Kerää palautetta. • Iteroi ja tuotteista. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kehitysidea kokeilussa oikeilla asiakkailla.

KUVIO 3. SDT-Palvelumuotoilun Työkalupakin palvelumuotoiluprosessin eri vaiheet (SDT-Palvelumuotoilun Työkalupakki, Jyväskylän ammattikorkeakoulu, www.sdt.fi)

PALVELUMUOTOILUPROSESSI

KUVIO 4. Tämän opinnäytetyön prosessin vaiheet mukaillen SDT-Palvelumuotoilun Työkalupakin palvelumuotoiluprosessi

Palvelumuotoilussa jokaisella prosessin vaiheella on omat kehittämismenettelmänsä. Kehityshaasteen rajaaminen – aloittaminen ja esitutkimus -vaiheessa määritellään kehittämishankkeelle tarkoitus ja tavoitteet sekä tutustutaan organisaatioon ja toimintaympäristöön. Palvelumuotoiluprosessin käynnistää nykytilanteen kartoitus. Kehittämistehtävän määrittäminen on usein aikaa vievää ja haastavaa. Tavoitteen määrittämisen perusedellytyksenä on, että kehittämiskohteesta hankitaan paljon erilaista tietoa, eri lähteistä. Huolellinen ja kattava tiedonhaku tässä vaiheessa takaa paremman lopputuloksen kehittämistyölle ja säästää aikaa jatkossa. Kaikki hankittu tieto tulee dokumentoida, sillä jo tässä vaiheessa kerätty tieto on osa järjestelmällistä kehittämisprosessia. Löydettyyn tietoon tulee suhtautua kriittisesti ja muistaa lähdekritiikki. Kriittisyyden tavoitteena on erottaa oleellinen tieto epäoleellisesta. Nykytilanteen ymmärrys on välttämätöntä muutoksen aikaansaamiseksi. Nykytilanteen kartoitus kuvaa miksi muutosta tarvitaan, mitkä ovat kehittämiskohteet ja mikä on lopputulos ilman muutosta. Kehityshaasteen rajaaminen -vaiheen aikana toteutetaan kehittämistyön suunnitelma, jossa huomioidaan kehittämistyön kohderyhmät, resurssit, aikataulu ja budjetti sekä päätetään mitä palvelumuotoilun menetelmiä tullaan käyttämään. Teoriatiedon lisäksi tietoa nykytilanteesta kerätään erilaisin muotoilun menetelmin, kuten haastatteluin ja työntekijöitä havainnoimalla. (SDT–Palvelumuotoilun Työkalupakki 2010-2012; Ahonen 2017, 80; Ojasalo ym. 2018, 28–30; Kallankari 2019, 60; Valtonen & Nikkinen 2022.)

4.3 Kehityshaasteen rajaaminen – aloittaminen ja esitutkimus

4.3.1 Teoriatiedon kerääminen

Tutkimusaineiston hakeminen aloitettiin tekemällä pikahaku avainsanoilla tietosuoja ja henkilötietojen käsittely Medic- ja Finna -tietokantoihin, jotta saatiin käsitys mistä näkökulmista aiheeseen liittyviä tutkimuksia on aiemmin tehty ja miten paljon tietoa aiheesta löytyy. Tämä todisti sen, että aiheesta on paljon materiaalia, mutta näkökulmat vaihtelevat suuresti. Yhtään tutkimusta organisaation tietosuojan toteuttamisen näkökulmasta tai HUSin tietosuojaan liittyvää tutkimusta ei nousut esiin. Eri viranomaistahojen tekemää materiaalia aiheesta löytyi jonkin verran.

Seuraavaksi lähdettiin kartoittamaan aiheeseen liittyviä keskeisiä asiasanoja hyödyntämällä MeSH- ja FinMeSH-asiasanastoja. Tietosuoja sanaa vastaavat englanninkieliset termit ovat data protection, data privacy ja information privacy. Tämän opinnäytetyön keskeisiä käsitteitä ovat tieto-

suoja, tietoturvaloukkaus, rekisterinpitäjä, rekisteröity, henkilötietojen käsittely ja henkilötiedot. Tietoa haettiin seuraavista tietokannoista: EBSCO, Medic, Duodecimin oppiportti, tilastokeskus ja Arto (kansalliskirjasto). Tiedonhaku rajattiin koskemaan vuosina 2018-2022 julkaistuja lähteitä ja kieli rajauksena oli englanti ja suomi. Perusteluna vuosirajaukselle on vuonna 2018 käyttöön otettu EU tietosuoja-asetus, joka muutti tietosuojaan liittyviä käytäntöjä suuresti. Tiedonhaun haasteeksi osoittautui samasta näkökulmasta tehtyjen aikaisempien tutkimusten löytäminen. Suurin osa löydettyistä tutkimuksista liittyivät teknisiin keinoihin, joilla turvataan tietosuojan toteutumista tai tutkimustoiminnassa käytettävien henkilötietojen käsittelyyn.

Hakutulosten rajaamista tehtiin sisäänotto- ja poissulkukriteerien avulla. Sisäänottokriteereiden vaatimuksena oli, että tutkimus on tieteellinen tutkimus, vertaisarvioitu artikkeli, suomen- tai englanninkielinen, tutkimus tuo esille henkilökunnan tietosuojaosaamiseen vaikuttavia keinoja tai toimintamalleja, tutkimuksen käyttö on maksutuonta ja se on julkaistu aikajaksolla 2018-2022. Poissulkukriteereitä olivat, että tutkimus kuvaa tietoteknisiä keinoja tietosuojan turvaamiseksi, tutkimuksessa käsitellään tieteellisessä tutkimuksessa hyödynnettävien henkilötietojen käsittelyä, tutkimuksessa vain mainitaan tietosuoja, opinnäytetyö on opisto-, ammattikorkeakoulu- tai ylemmän ammattikorkeakoulun tasoinen tai tutkimus on liian vanha. Hakutuloksen sisäänotto- ja poissulkukriteerit määrittävät tutkimukseen mukaan otettavien tutkimusten valintaa aluksi otsikkotasolla, sitten abstraktitasolla ja viimeiseksi tarkasteltaessa kokotekstejä.

Tietokantojen lisäksi tietoa etsittiin HUSin sisäisistä dokumentaatioista, ohjeista, koulutuksista ja toimintamalleista. Näiden löydettyjen tietojen perusteella aiheesta pyrittiin luomaan kokonaiskuva. Selvittämällä mitkä kaikki asiat, ohjeet, lait ja asetukset vaikuttavat HUSin tietosuojan toteuttamiseen ja mitä tehtäviä, vastuuhenkilöitä ja toimintamalleja HUSin toteuttamaan tietosuojaan liittyy. Näiden tietojen pohjalta syntyneen kokonaiskuvan oikeellisuus haluttiin varmistaa aiheen asiantuntijalta. Tämän vuoksi seuraavaksi toteutettiin HUSin tietosuojavastaavan yksilohaastattelu.

Asiantuntijahaastattelua ei pidetä itsenäisenä haastattelutyypinä. Asiantuntija on henkilö, jolla on tietystä aiheesta erityistä tietoa, kyseistä tietoa ei ole kenelläkään muulla tai samaa tietoa on hyvin harvoilla henkilöillä. Asiantuntijoiden haastattelut perustuvat oletukseen, että heillä on tietoa tutkittavasta aiheesta. Tutkittavana ei siis ole haastateltava henkilönä itse vaan aihe. Asiantuntijuus liittyy usein työtehtäviin ja sitä kautta kertyneeseen erityistietoon aiheesta. Asiantuntijoiden haastattelussa tulee muistaa, että asiantuntijalla ei ole vastauksia kaikkiin aiheeseen liittyviin aihealueisiin.

Sen vuoksi asiantuntija haastattelua suositellaan käytettäväksi muiden tutkimusmenetelmien rinnalla. Oikean asiantuntijan löytäminen voi olla haasteellista. (Hyvärinen, Nikander & Ruusuvuori 2017, 214–218.)

4.3.2 HUSin tietosuojavastaavan yksilöhaastattelu

HUSin tietosuojavastaavan roolista ja tehtävistä ei juurikaan ole dokumentoitua tietoa. HUSin tietosuojavastaavan yksilöhaastattelu toteutettiin 24.3.2022. Yksilöhaastattelu on palvelumuotoilun tiedonkeruumenetelmä, joka tyypillisimmin toteutetaan organisaation avainhenkilölle, jotta aiheesta opitaan lisää ja löydetään uusia näkökulmia. Tyypillisesti haastatteluihin yhdistetään haastateltavan havainnointi haastateltavan omassa toimintaympäristössä, mutta haastatteluja voidaan toteuttaa monella eri tavoin kuten verkossa. (Palvelumuotoilu Palo 2021.)

Palvelumuotoilussa hyödynnetään haastatteluja syvemmän asiakas- ja käyttäjäymmärryksen saamisessa (Vilka 2021, 78). Haastattelussa tulee etukäteen määrittää tutkimuskysymykset, joiden avulla saadaan vastaukset selvitettävään asiaan. Kysymyksiä laatiessa tulee pitää mielessä, miten havainnot tullaan esittämään. Haastateltavia valittaessa tulee huomioida tutkimuskysymysten asetamat kriteerit haastateltavien valinnassa sekä miettiä missä ja milloin haastattelut ovat optimaalisinta toteuttaa. Itse haastattelu tilanne tulee suunnitella etukäteen: miten haastattelu aloitetaan, lopetetaan, mitä haastattelulla tavoitellaan ja kauan haastattelu tulee kestämään. Aikaa haastattelulle tulee varata 1,5-2 tuntia, sillä aika kuuluu haastattelussa nopeasti. Riittävä aikataulu varmistaa, että kaikkiin oleellisiin kysymyksiin ehditään saada vastaus. Haastattelun sisällöstä kannattaa tehdä käsikirjoitus, jonka mukaan haastattelu etenee, jotta kaikki oleellinen tulee kysytyä. Etukäteen tulee miettiä miten haastattelut ja havainnoinnit dokumentoidaan ja valmistella tarvittavat ääni-, video- ja kuvatallenteisiin liittyvät sopimukset. Haastattelun aikana tulee kysyä avoimia ei johdattelevia kysymyksiä. Apuna voi käyttää erilaisia menetelmiä. Haastatteluista kannattaa kirjata heti haastattelun jälkeen lyhyt yhteenveto, kun kaikki havainnot ovat vielä tuoreessa muistissa. Dokumentoinnin tulee olla järjestelmällistä, jotta kaikki kyseiseen haastatteluun liittyvät tallenteen ja dokumentaatiot ovat liitettävissä kyseiseen haastatteluun vielä jälkepäinkin. (Cooper-Wright 2015; Stickdorn, Hormess, Lawrence & Schneider 2018.)

HUSin tietosuojavastaavan haastattelulla haluttiin saada vahvistus luotuun kokonaiskuvaan HUSin tietosuojasta ja sen toteuttamiseen vaikuttavista asioista. Haastattelun apuna käytettiin etukäteen

määritettyjä kysymyksiä, jotta haastattelu etenee loogisesti ja kaikkiin tarvittaviin kysymyksiin saadaan vastaus. Kysymykset kirjoitettiin Powerpoint-esitykseen. Powerpoint-esitys kysymyksineen toimi haastattelun käsikirjoituksena. Haastattelu kesti noin kaksi tuntia. Tyypillisesti yksilöhaastattelut pidetään kasvokkain, mutta valitsevan maailman tilanteen vuoksi (Covid-19) haastattelu toteutettiin Teams viestintä- ja yhteistyöalustan kautta. Haastattelu nauhoitettiin ja se tallennettiin opinnäytetyöntekijän HUSin henkilökohtaiselle levyasemalle. Haastattelun jälkeen haastattelun sisällöstä kirjoitettiin yhteenveto. Haastattelun aikana vastaukset kirjoitettiin lyhyesti samaan Powerpoint-esitykseen, johon kysymykset olivat kirjattuna ja tallennettiin samalle levyalueelle kuin haastattelun nauhoite, jotta kaikki haastatteluun liittyvä materiaali on löydettävissä vielä jälkeenkäinkin.

HUSissa tietosuojavastaava on toiminut vuodesta 2007 lähtien. Tietosuojavastaavan roolista määrsi silloin asiakastietolaki, joka tuli voimaan 2007. Tietosuojavastaavan mielestä parasta työssä on monipuolisuus. Käsiteltäväksi tulee hyvin erilaisia tietosuojaan liittyviä selvityksiä liittyen ihmisten eri elämäntilanteisiin. Haastavinta työssä on ajanpuute, sillä tällä hetkellä hänelle tulee käsiteltäväksi paljon sellaisia selvityksiä, jotka eivät kuulu hänen työtehtäviinsä. (Tietosuojavastaava 2022.)

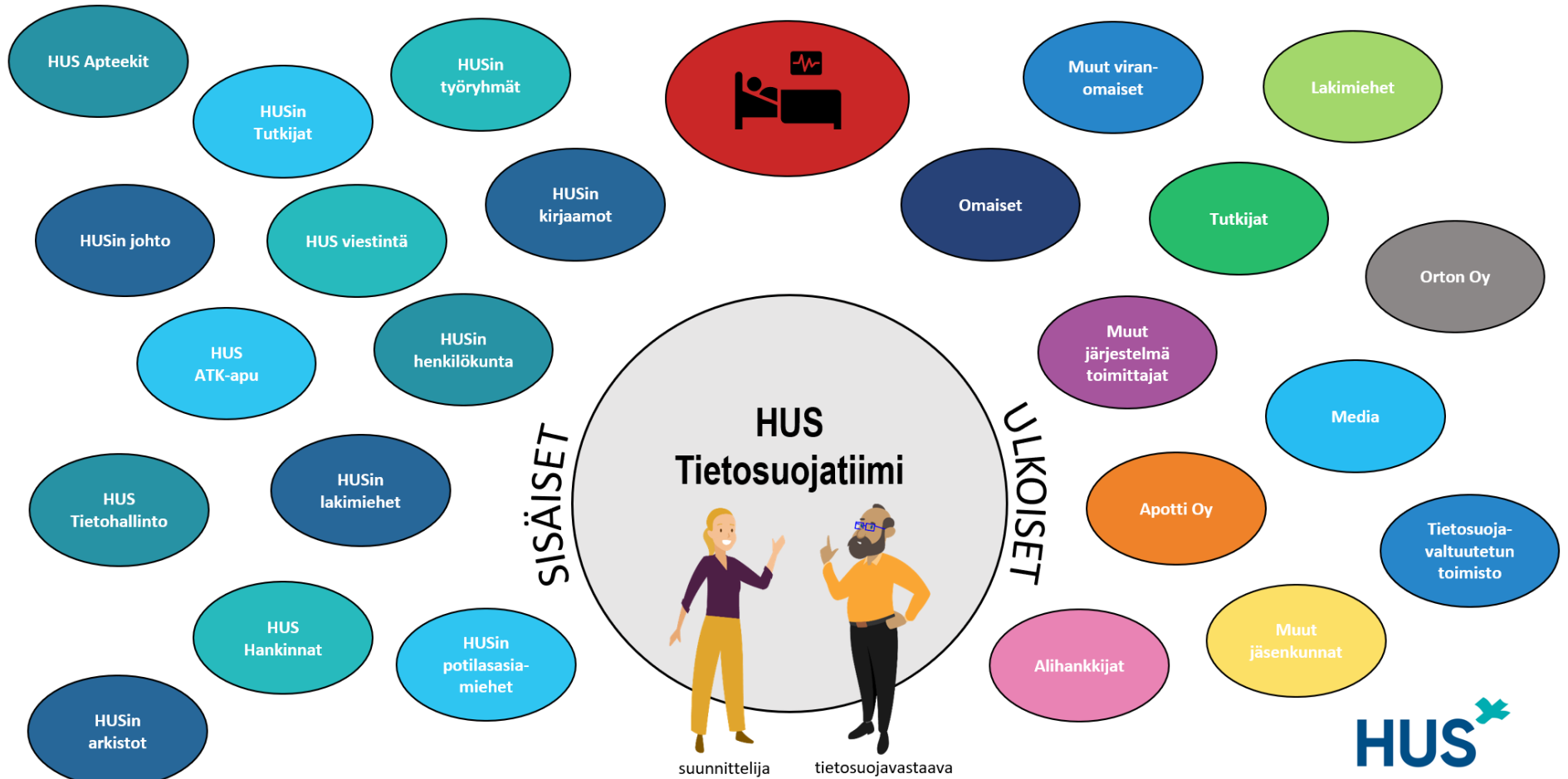
HUSissa tietosuoja on toteutettu aina. Muun muassa potilaslaki ja henkilöstölaki ovat aiemmin ennen tietosuoja-asetuksen käyttöönottoa ohjanneet henkilötietojen käsittelyä ja potilasasiakirjojen salassapitoa. Ensimmäiset tietosuojaan liittyvät ohjeet on HUSissa kirjoitettu vuonna 2001 silloisen arkistossa toimineen yleishallintoasioiden hoitajan toimesta. Kyseessä oli rekisterihallinto- ja tietosuojaohje. Merkittäviä asioita HUSin tietosuojaan näkökulmasta ovat olleet sairaaloiden yhdistäminen. Yhdistämisen myötä tuli ratkaista, miten potilasasiakirjoihin kirjaaminen ja niiden yhdistäminen tapahtuu. Toinen merkittävä asia on ollut paperisista potilasasiakirjoista siirtyminen sähköisiin potilastietojärjestelmiin. (Tietosuojavastaava 2022.)

Tietosuojavastaava arvioi HUSin työntekijöiden tietosuojatietämyksen olevan tasoa 8 tai 9 arvioitaessa asiaa asteikolla 1-10. HUSin työntekijöille haasteellisia tietosuojaan liittyviä asioita tietosuojavastaavan mielestä ovat lakien soveltaminen käytäntöön, mitä tietoja voidaan luovuttaa HUSista ja mitä ei (etenkin poliisille), mitä tietoja voidaan kertoa puhelimitse ja tutkimusten tekemiseen liittyvät tietosuoja-asiat. Kehittämissuunnitelmaksi edellä kuvattuihin haasteisiin tietosuojavastaava esittää, että poliisien tulee pyytää kirjallisesti tietoja HUSilta, pyyntö ohjataan kyseisen erikoisalan hallinnolliselle ylläpitäjälle, joka arvioi voiko kyseiselle pyynnön hyväksyä. (Tietosuojavastaava 2022.)

Tietosuojavastaavan työtehtävistä säättää EU tietosuoja-asetus ja HUSin rekisterihallinnon ohje. Näiden työtehtävien lisäksi HUSin tietosuojavastaava hoitaa potilaiden ohjausta ja neuvontaa, luonnostelee vastausmalleja HUSin hallintoylilääkärille, osallistuu Kanta-arkistoon liittyviin tietosujaselvityksiin ja vastaa puhelimen kautta tuleviin tiedusteluihin. Haasteena on, että tietosuojavastaavan aika ei meinaa riittää lakisäätteisiin tehtäviin, sillä suurin osa työajasta kuluu selvitystyöhön ja sellaisten asioiden selvityksiin, jotka eivät oikeasti ole tietosuojaan liittyviä. Kehitysehdotuksena tietosuojavastaava ehdottaa, että tietosuojaan liittyvä selvitystyö saataisiin delegoitua muille tahoille tai selvitystyötä varten perustetaan tiimi, joka keskittyy tietosuoja-asioiden selvittelyyn. Puhelimeen hankitaan jonkinlainen ”suodatin”, jotta vain tietosuoja-asiat ohjautuvat tietosuojahenkilöille. HUSin internettiin yhteydenottokanava tietosuoja-asioiden hoitamista varten HUSin asiakkaille. Haastattelussa todettiin, että työnjako ei ole selkeä tietosuojavastaavan ja tietosuojasuunnittelijan välillä. (Tietosuojavastaava 2022.)

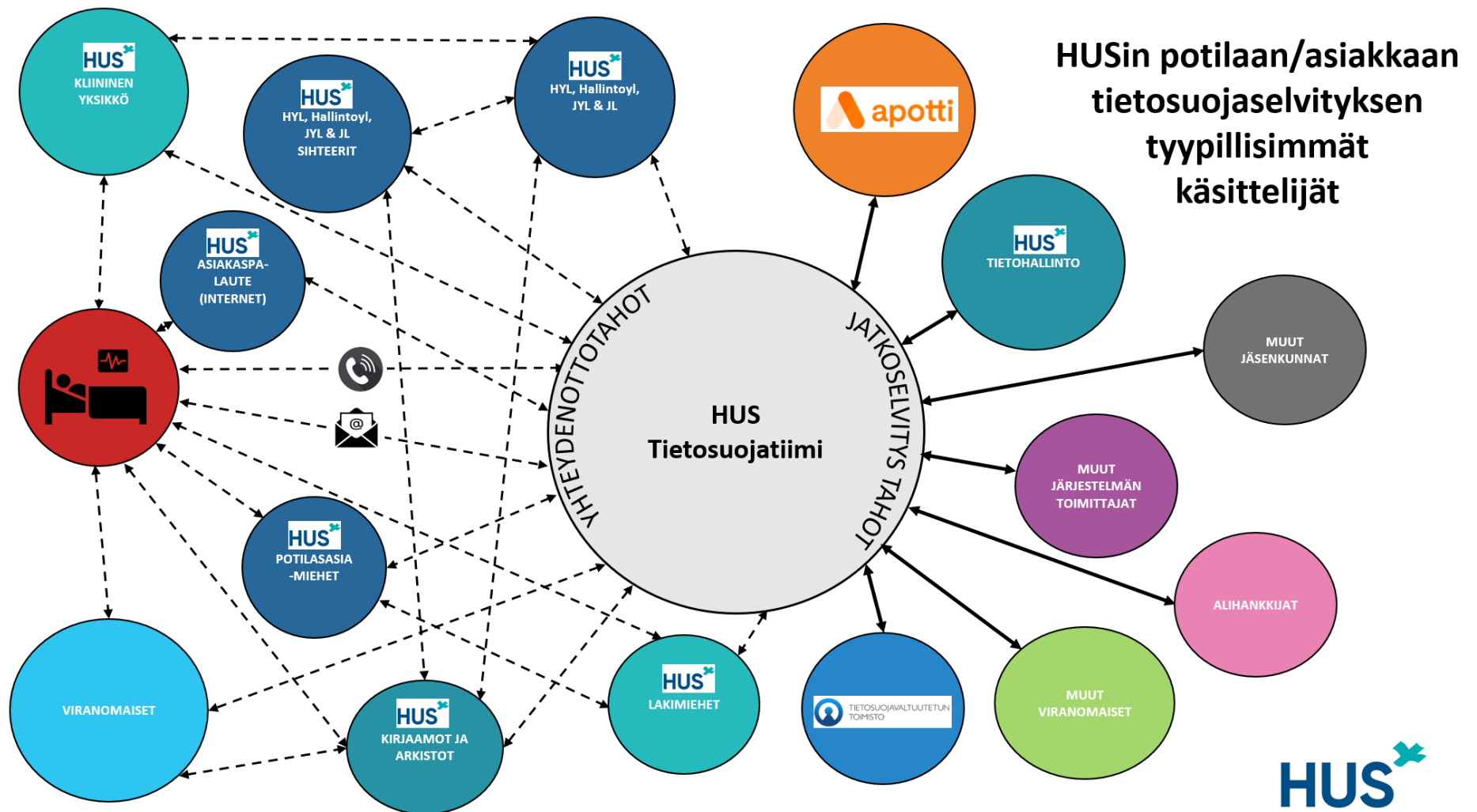
Lisäksi haastattelussa käytiin läpi tiettyjä kohtia HUSin työntekijöille suunnatusta, tähän opinnäytesyöhön liittyvästä kyselystä, jotta asiat ovat oikein ja ymmärrettävästi esitettyinä kyselylomakkeella. Tämän jälkeen kartoitettiin HUSin tietosuojaan liittyviä tyypillisimpiä kontaktipisteitä eli yhteistyötahoja HUSin tietosuojiin näkökulmasta. Palvelumuotoilussa kontaktipisteillä tarkoitetaan ympäristöä, tiloja, henkilöitä, esineitä ja toimintatapoja, jotka liittyvät kyseisen palveluun tai tässä tapauksessa toimintamalliin (Ahonen 2017, 43). HUS Tietosuojiin henkilö kontaktipisteitä on paljon. Kaikkien näiden kontaktipisteiden kautta HUSin tietosuojiin tulee tietosuojaan liittyviä erilaisia selvityspyyntöjä. Alla olevaan kuvioon 5 on kuvattuna vain tyypillisimmät HUS tietosuojiin kontaktipisteet. Kuviossa listatut kontaktipisteet ovat hyvin ylätasolla, jokaisen kontaktipisteiden alta löytyy vielä monta ammattiryhmää tai tahoja, jotka voivat olla yhteydessä HUSin tietosuojiin.

HUS Tietosuojatiimin tyypillisimmät kontaktipisteet

KUVIO 5. HUS Tietosuojatiimin tyypillisimmät kontaktipisteet opinnäytetyön tekijän kuvaamana.

Seuraavassa kuviossa 6 on kuvattuna HUSin potilaiden tai asiakkaiden lähettämiin tietosuojaselvityksiin liittyvät tyypillisimmät käsittelijät HUSissa. HUSin potilaat ja asiakkaat voivat olla yhteydessä HUSiin tietosuojaan liittyvissä selvityksissä hyvin monen eri tahon kautta. Selvityspyyntöjen käsittelyyn osallistuu selvityspyynnöstä riippuen useita HUSin ammattilaisia. Jos selvityspyntöä ei pystytä ratkaisemaan HUSissa se voidaan ohjata jatkoselvitykseen esimerkiksi järjestelmän toimitajalle. Kuvioon piirretyt katkoviivat kuvaavat reittejä, joiden kautta HUS tietosuojatiimi tyypillisimmin vastaanottaa HUSin potilaan tai asiakkaan tietosuojaan liittyvän selvityspyynnön. Tyypillisesti vuorovaikutus tapahtuu molempiin suuntiin. Yksityiskohtaista dokumentaatiota siitä, miten erilaiset tietosuojaselvityspyynnöt eri käsittelijöiden välillä liikkuvat, ei ole toteutettuna. Tämän vuoksi kuvioissa olevat nuolet ovat vain hyvin suuntaa antavia ja kuvaavat lähinnä sitä, miten moni taho käsittelee tietosuojaselvityksiä. Kuvion nuolet ehkä paljastavat sen, kuinka monisäikeisestä asiasta on kysymys ja herättää ajatuksen siitä, että kaikilla käsittelijöillä tulisi olla yhtenäiset ohjeet asioiden käsittelystä.

KUVIO 6. HUSin potilaan/asiakkaan tietosuojaselvityksen tyypillisimmät käsittelijät opinnäytetyön tekijän kuvaamana 2022.

Lisäksi tietosuojavastaavan kanssa läpikäytiin HUSin tietoturvaloukkaukseen liittyvän toimintamallin tehtävät ja vastuuhenkilöt opinnäytetyön tekijän toteuttamasta yhteenvedosta (kuvio 1). Näin haluttiin varmistaa näiden oikeellisuus.

Tietoturvaloukkaus toimintamallin lisäksi toinen haasteellinen toimintamalli tietosuojavaltuutetun mielestä on tietosuojariskien vaikutusten arvioinnin toimintamalli DPIA. Tietosuojavastaavan mielestä tästä tulee jatkossa kuvata toimintamalli vastuuhenkilöineen ja tehtävineen. Ihan lopuksi kysyttiin, jos tietosuojavastaavalla olisi kaikki mahdolliset keinot käytössä, jolla voisi parantaa HUSin tietosuojaa, niin mitä tietosuojavastaava parantaisi. Parannettavia asioita olivat seuraavat: hallintoylilääkärille enemmän aikaa keskittyä tietosuoja-asioiden hoitoon tai valtuutetaan joku muu ylilääkäri keskittymään tietosuoja-asioihin ja hankitaan lisää tietosuojaselvityksiä käsitteleviä henkilöitä. (Tietosuojavastaava 2022.)

4.3.3 Kyselytutkimus HUSin henkilökunnalle

Edellä kerätyn tiedon pohjalta laadittiin kyselytutkimus HUSin henkilökunnalle, jolla pyrittiin saamaan vastauksia seuraaviin kysymyksiin: Millaista on henkilökunnan tietosuojatietämys Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirissä? Millaista on henkilökunnan tietosuojan toteuttamisen osaaminen Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirissä? Millaisia ovat henkilökunnan tietosuojaan liittyvät kehittämiskohteet ja -toiveet? ja mitkä ovat Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin tyypillisimmät tietosuoja toteuttavat ammattiryhmät? Lisäksi kyselyllä pyrittiin saamaan ymmärrys HUSin henkilökunnan arvomuodostuksesta. Arvomuodostuksen taustalla on syvällisen ja empaattisen ymmärryksen luominen tutkittavan kohteen arvomuodostukseen vaikuttavista tekijöistä. Arvomuodostukseen vaikuttavia tekijöitä ovat muun muassa käyttäytymisen, tarpeiden, tunteiden ja arvomaailman ymmärtäminen. Palvelumuotoilu eroaa muista kehittämismenetelmistä syvällisen, aidon ja empaattisen asiakas- ja käyttäjälähtöisellä kehittämisellä. (Ojasalo ym. 2018, 72, 74.) Kyselyn tärkein tehtävä oli osoittaa tämän kehittämistyön kehittämiskohde tai -kohteet. Tässä vaiheessa opinnäytetyöntekijällä ja -HUSin opinnäytetyönohjaajalla oli oman työkokemuksen pohjalta syntynyt aavistus siitä, että tietosuojan toteuttamiseen saattaa HUSin työntekijöillä liittyä haasteita. Kyselyllä haluttiin saada varmistusta tälle aavistukselle ja selvyys mitä tulee kehittää, jotta haasteita saadaan lievitettyä tai poistettua.

Palvelumuotoilussa kyselytutkimuksella kerätään perustietoa kehittämisprosessin alkuvaiheessa. Kyselytutkimuksella voidaan hakea vastausta muun muassa siihen, mitä tulee kehittää. Kyselytutkimuksen etuna on, että sillä voidaan kerätä, helposti ja kustannustehokkaasti, tietoa suurelta määrältä ja hyvin hajallaan olevalta henkilökunnalta. Kyselyjen haasteena on niiden runsaus ja vastaajien mielikuva siitä, että vastaaminen ei johda konkreettisiin toimenpiteisiin ja muutokseen. (Palvelumuotoilu Palo 2021; Vilka 2021, 68.) Kyselytutkimukseen päädyttiin, koska haluttiin saada mahdollisimman monen HUSin työntekijän mielipiteet ja kokemukset esille. Lisäksi kohderyhmiä oli monta ja ne sijaitsivat fyysisesti hyvin hajallaan eri puolella HUSia. Myös etätutkimuksen yleisyys toimi perusteluna kyselytutkimuksen valintaan.

Kyselyllä oli viisi kohderyhmää: lasten ja nuorten sairauksien- (LaNu), HUS Tietohallinnon- ja HUSin arkistojen- ja kirjaamoiden henkilökunta sekä HUSin hallinnolliset ylilääkärit (hyl), hallintoylilääkäri (hallintoyl), johtavat ylilääkärit (jyl) ja johtavat lääkärit (jl) sekä heidän sihteerinsä. Kyselyssä oli kaikille kohderyhmille yhteisiä yleisiä kysymyksiä sekä lisäksi omaan työrooliin liittyviä lisäkysymyksiä, niille vastaajille, joiden tehtäviin kuuluu tietosuojaan liittyvien selvitysten ja tietoturvaloukkauksien käsittely. Ylimääräisiä työrooliin liittyviä kysymyksiä tehtiin HUS Tietohallinnon vastuuhenkilöille, arkistojen- ja kirjaamoiden henkilökunnalle, HUSin hallinnollisille ylilääkäreille, hallintoylilääkärille, johtaville ylilääkäreille ja johtaville lääkäreille sekä heidän sihteeilleen. Näillä kysymyksillä haluttiin selvittää, mitä haasteita, kehittämiskohteita ja -toiveita tietoturvaloukkauksien ja tietosuojaselvitysten käsittelyyn liittyy. Kaikilla edellä mainituilla kohderyhmillä on omaan ammattirooliinsa liittyvä käsittelyvastuu tietosuojaan liittyvissä selvityksissä. LaNun henkilökunta vastasi pelkästään kaikille yhteisiin yleisiin kysymyksiin. LaNun henkilökunta edusti tässä kyselyssä otantaa potilastyötä tekevästä henkilökunnasta, joilla ei ole tietosuojaan liittyvien selvityksen käsittelyvastuuta. LaNu valikoitui kohderyhmäksi HUSin silloisen hallintoylilääkärin/opinnäytetyönohjaajan ja LaNun toimialajohtajan keskinäisen sopimuksen tuloksena. Kyselyn kysymykset jaettiin kuuteen teemaan: 1) taustatietoja vastaajista 2) tietosuoja- ja tietoturvakoulutus, 3) tietosuojaohjeistus- ja vastuuhenkilöt, 4) tietosuoja työntekijän ja organisaation toiminnassa, 5) tietoturvaloukkaus ja tietoturvaloukkausilmoitus ja 6) tietoturvaloukkausten ja tietosuojaselvitysten käsittelijät. Kyselytutkimuksen kysymykset ovat tämän opinnäytetyön liitteenä, liite 5.

Tyypillisesti kyselylomakkeen kysymykset jaotellaan ryhmiin. Alussa on usein niin sanotut taustatietokysymykset kuten esimerkiksi sukupuoli, ammatti ja ikä. Kyselyn alussa pyritään samaan luotamus vastaajaan ja herättämään mielenkiinto kyselyä ja aihetta kohtaan sekä luoda ymmärrystä miksi kysely on tärkeä sekä ohjeistaa kyselyä hyvin. Kyselyn keskivaiheilla on yleensä haastavimmat

kysymykset, ja loppua kohden kysymykset taas helpottuvat. Kyselyn pituutta ja sen vastaamiseen kuluvaa aikaa tulee miettiä tarkkaan. Yleisenä ohjenuorena pidetään sitä, että kysely on maksimissaan viiden A4 kokoisen sivun pituinen ja sen vastaamiseen saa kulua enintään viisitoista minuuttia. Näin vastaajan mielenkiinto ei pääse loppumaan kesken. Kyselyssä käytettyyn kieleen tulee kiinnittää huomioita ja käyttää kohderyhmälle tuttuja termejä ja käsitteitä. (Valli 2018, 82–83.)

Kyselystä tuli kokonaisuudessaan melko laaja. Kyselyssä oli kaikille yhteiset yleiset kysymykset ja lisäkysymykset aukesivat niille vastaajille, jotka vastasivat tiettyihin kysymyksiin tietyllä tavalla. Esimerkiksi, kun vastaaja valitsi kyselyssä ammattiryhmäkseen lääkärin ohjasi kysely vastaajan kysymykseen: Toimitko hallinnollisen ylilääkärinä, hallintoylilääkärinä, johtavana ylilääkärinä tai johtavana lääkärinä? Jos, vastaaja vastasi kyllä, niin kysely ohjasi hänet lisäkysymyksiin. Kaikkiin kyselyyn kysymyksiin ei yhdenkään kohderyhmän tarvinnut vastata. Vastaustapa pyrittiin pitämään helpona yhden klikkauksen taktiikkana. Poikkeuksen muodostivat muutamat avoimet tekstikentän kysymykset. Kyselyssä koettiin tarpeellisena esittää kysymyksiä monesta eri tietosuojan osa-alueesta, jotta kyselyn avulla saadaan mahdollisimman kokonaisvaltainen kuva tietosuojan liittyvistä haasteista, kehittämiskohteista ja -toiveista.

Mitä suurempi on vastaaja joukko, sitä varmemmin voidaan tehdä yleistyksiä tutkimustulosten pohjalta. Kyselytutkimusta käytetään yleensä silloin kun kerätään mitattavaa ja määrällistä tietoa isolta joukolta. Tavoitteena on kerätä perustietoja vastaajista ja tehdä prosentuaalisia jakaumia vastaajien kesken. Kyselyä käytetään yleisemmin silloin kun aikaisempia luotettavia tilastoja ei ole käytössä. Kyselyn perusteella saadun tiedon avulla voidaan paikantaa kehittämistä vaativia kohteita. Tällöin puhutaan kokemuspohjaisesta kyselystä, jossa vastaajia pyydetään arvioimaan kysyttävään asiaan liittyvää omaa kokemustaan tunteiden pohjalta. Kyselyssä keskitytään yhteen osa-alueeseen kerrallaan ja esitetään vastakkaisia väittämiä. Vastaaja vastaa olevansa joko samaa tai eri mieltä väittämän kanssa. Tällainen kyselytutkimus auttaa kehittämiskohteiden kartoittamisessa ja sitä voidaan hyödyntää laadullisin menetelmin kerättävän asiakasymmärryksen suunnittelussa. (Innanen 2021; Valli 2018, 89–90).

Kyselytutkimuksen toteuttamistavat vaihtelevat käyttötarkoituksen ja kohderyhmän mukaan. Tärkeintä kyselytutkimuksessa on miettiä tarkkaan itse kysymykset. Kysymysten pitää olla selkeitä ja yksinkertaisia. Niistä tulee selkeästi ymmärtää mihin halutaan saada vastaus. Kysymyksillä tulee saada vastaus tutkimusongelmaan. Kyselyssä ei tule olla ylimääräisiä turhia kysymyksiä, eivätkä

kysymykset saa johdatella vastaajaa. Tulee varmistaa, että kyselyssä tulee kysyttyä kaikki oleellinen. Kysymyksiä on hyvä ajatella monesta eri näkökulmasta, jotta kyselyyn vastaajalla ei ole mahdollisuutta ymmärtää kysymystä väärin. Kysymykset ja kysymysasettelu määrittävät koko kyselytutkimuksen onnistumisen. (Valli 2018, 81–82.) Kyselyn kysymykset katselmoi HUSin tietosuoja-vastaava, OAMKin ja HUSin opinnäytetyön ohjaajat ja kaksi HUS Tietohallinnon työntekijää. Lisäksi kyselylle suoritettiin pilotointi HUSin arkistojen- ja kirjaamoiden työntekijöiden toimesta. Kyselyn pilotoinnista pidettiin infopalaveri arkistojen- ja kirjaamoiden työntekijöille 29.3.2022. Palaverin jälkeen kysely julkaistiin heille ja aikaa palautteen antamiseen oli kaksi viikkoa. Palautteita tuli vain yksi ja se ei liittynyt kyselyn rakenteeseen. Kysely jaeltiin sähköpostitse muille kohderyhmille 12.4.2022. Näin toimimalla haluttiin varmistua, että kyselyn kysymykset ovat ymmärrettäviä, selkeitä ja niillä saadaan vastaus haluttuihin asioihin.

Kyselyn alussa kysyttiin muutamia taustatietoja vastaajasta, jonka jälkeen tuli tietosuojaan liittyviä mielipidekysymyksiä, selkeitä kyllä/ei/en tiedä -kysymyksiä ja avoimia kysymyksiä, joihin voi halutessaan tarkentaa kehittämiskohteita ja -toiveita. Muun muassa vastaajan luonteenpiirteitä ja työtä kuvaamaan käytetään yksisuuntaista intensiivasteikkoa. Se koostuu numeerisesta asteikosta, jossa vastaajaan tulee valita mihin hän asettuu asteikolla esitettyjen ääripäiden välillä. Liukukytkin mittarilla vastaaja pystyi arvioimaan kuinka hyvin eri tahot ovat toteuttaneet tietosuoja HUSissa. Näiden lisäksi kyselyssä hyödynnetään Likertin asteikkoa mielipidekysymyksissä.

Likertin asteikkoa käytetään yleensä silloin, kun halutaan selvittää asenteita ja mielipiteitä. Asteikko on tyypillisesti viisiportainen. Yleisimmät vastausvaihtoehdot asteikossa ovat: 1=täysin eri mieltä, 2=osittain eri mieltä, 3=en osaa sanoa, 4=osittain samaa mieltä ja 5=täysin samaa mieltä. Näin ei ole pakko olla vaan asteikkoa voidaan muuttaa kysymyksen mukaan. Vaihtoehto 3=en osaa sanoa voidaan jättää pois. Likertin heikkous on siinä, että on vastaajia, jotka eivät koskaan käytä ääripää vaihtoehtoja. Sen vuoksi analyysivaiheessa usein yhdistetään vaihtoehdot 1 ja 2 kuvaamaan positiivista suhtautumista ja vaihtoehdot 4 ja 5 yhdistetään kuvaamaan negatiivista suhtautumista asiaan. Likertin asteikon rinnalla työntekijän tunnetilaan kysyttävään asiaa kuvaamaan käytetään VAS eli Visual Analogue Scale -mittaria, jolla on arvot ykkösestä kymppiin. VAS-mittarissa vastaaja valitsee mittarin ääripäiden välistä omaa mielipidettään kuvaan numeronarvon. VAS-mittarin avulla tutkija saa täsmällisempiä vastauksia kuin edellä kuvatulla Likert-asteikolla. (Valli 2018, 92,93.)

Usein kehittämistyötä lähdetään tekemään oletuksen pohjalta. Oletetaan, että tiedetään, mitkä ovat asiakkaiden ja käyttäjien tarpeet ja ongelmat. Olettamuksien taustalla on usein arvauksia ja määrällisin tutkimusmenetelmin kerättyä tietoa kuten asiakaskaspalautteet. Tämän vuoksi usein päädytään kehittämään väärää ongelmaa. Tämän rinnalla halutaan selvittää mitä tuntemuksia, edellä mainittuihin asiat herättävät käyttäjissä. Tärkeintä tässä vaiheessa on kiinnittää huomiota tutkittavien tunteisiin, toiveisiin, käyttäytymiseen, motivaatioon sekä sosiaaliseen ja kulttuuriseen asiayhteyteen. (Koivisto ym. 2019, 44,49.) Tämän vuoksi kyselyssä selvitettiin myös henkilökunnan arvomaailmaa ja asenteita kuvaavia kysymyksiä. Näiden kysymysten avulla varauduttiin siihen, että tarvittaessa voidaan tehdä vertailuja vastaajien asenteiden ja arvomaailman perusteella. Esimerkiksi, kokeeko työntekijä, joka tykkää vapaa-ajallaan pelata pelikonsoleilla tietosuojan tärkeämpänä kuin työntekijä, joka ulkoilee vapaa-aikanaan. Samanlaista vertailua voitaisiin tehdä myös lasten lukumäärän perusteella. Jos tällaisia eroavaisuuksia huomattaan, on mietittävä millä keinoin kyseisen arvomaailman omaavan ihmisen saa kiinnostumaan tietosuojasta. Harrastukset, lapsien lukumäärä ja niin edelleen kuvaavat henkilön arvomaailmaa.

Kyselyn tulokset lajiteltiin teemoittain ja analysoitiin hyödyntämällä palvelumuotoilun tutkimusseinä menetelmää. Kerätty tieto tulee analysoida ja tulkita niin, että siitä saadaan muodostettua selkeästi määritetty ongelma, johon lähdetään ideoimaan konkreettista ratkaisua. Tutkimusseinän voi toteuttaa joko paperille tai digitaalisesti. Tutkimusseinälle kerätään kaikki tutkimuksen aikana kerätty materiaali dokumenteista äänitiedostoihin. Tiedostojen sisältö visualisoidaan tutkimusseinälle. Materiaalin asettelu seinälle aloitetaan tietyn jaottelun mukaisesti, mutta jaottelu voi muuttua analysoinnin aikana useaan kertaan ennen lopullisen jaottelun löytymistä. Tutkimusseinällä yritetään löytää yhteyksiä yksittäisten materiaalien ja ryhmittää samaa tarkoittavat asiat. Yhdistetyille materiaaleille keksitään yhteinen kuvaava otsikko. (Stickdorn ym. 2018.)

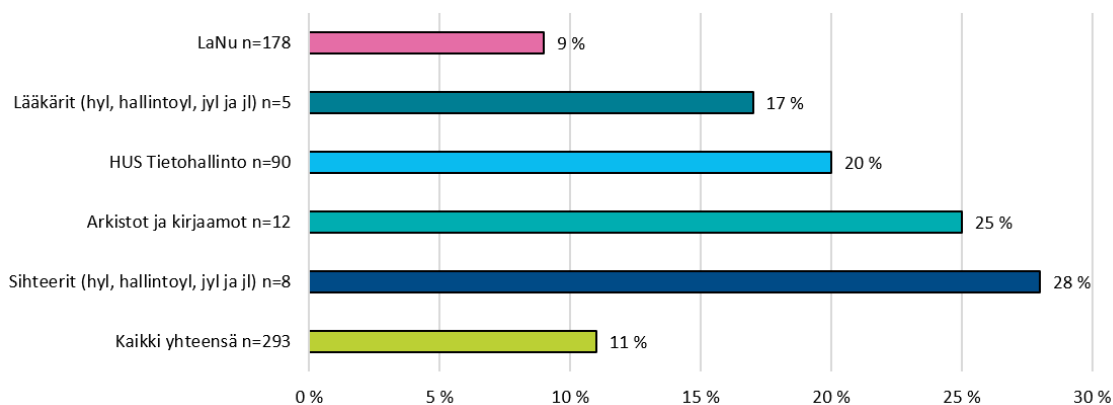
Tutkimusseinä menetelmää sovellettiin kyselytutkimuksen avointen tekstikenttä kysymysten ryhmittelyssä. Tutkimusseinä toteutettiin Exceliin ja eri kohderyhmien vastauksia tarkasteltiin kohderyhmittäin ja lisäksi kaikki eri kohderyhmien tietosuojaan liittyvät selvityspyynnöt ja tehtävät yhdisteltiin yhdeksi kokonaisuudeksi haasteineen ja epäkohtineen. Tämän jälkeen mietittiin kunkin selvityksen ja tehtävän haasteiden ja epäselvyyksien juurisyitä. Mikä aiheuttaa haasteen tai epäselvyyden. Juurisyitä lisättiin Exceliin omaan sarakkeeseen ja sen perään tehtiin vielä oma sarake, johon listattiin vastaajien esille tuomat kehittämistoiveet kyseiseen selvitykseen tai tehtävään liittyen. Kehittämistoiveet olivat kaikki poikkeuksetta keinoja, joilla esille nousseita juurisyitä voidaan lieventää tai poistaa kokonaan.

4.4 HUSin henkilökunnan näkökulman oppiminen

Asiakas- ja käyttäjälähtöinen kehittäminen parantaa vaikuttavuutta ja tehokkuutta. Se vaatii organisaatiolta taitoa tunnistaa asiakas- ja käyttäjälähtöistä tietoa, hyödyntää siihen perustuvaa tietoa, halua oppia uutta ja tiedon ottamista osaksi organisaation strategiaa. Asiakokemus on asiakkaan organisaation kosketuspisteiden, mielikuvien ja tunteiden perusteella luoma mielikuva organisaatiosta. Henkilöstökokemus on taas työntekijälle vuorovaikutuksen, mielikuvien ja tunteiden kautta syntynyt näkemys työnantajasta. Digitaalisuuden lisääntyessä ja nykyisessä muuttuvassa maailman tilanteessa asiakkaiden ja käyttäjien vaatimukset kasvavat ja muuttuvat jatkuvasti. Samoin käy henkilöstön kanssa. Tämä vaatii organisaatiolta johtamisen muutosta ja jatkuvaa palautteen keräämistä niin asiakkailta kuin henkilökunnalta. Kehittämisen tulee muuttua vuorovaikutteisemmaksi eri tahojen kanssa, jotta pystytään vastamaan paremmin sekä asiakkaiden, että henkilökunnan tarpeisiin. Terveystieteiden työntekijöiden ammattitaidolla on suuri merkitys, mutta toiminnan perustana tulee olla asiakkaiden ja henkilökunnan kokemukset ja tavoitteet. Organisaation kehityksen mahdollistaa jatkuva vuorovaikutus ja yhteistyö asiakkaiden ja henkilökunnan kanssa. (Valtonen & Nikkinen 2022, 37; Villanen 2020, 134, 141; Korhonen 2019, 20-2; Pohjola, Kairala, Lyly & Niskala 2017, 30).

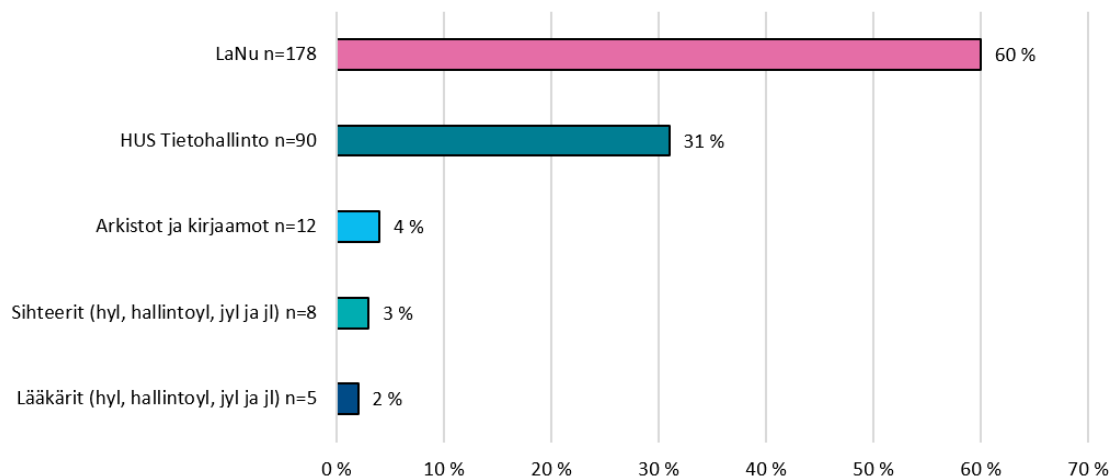
Kysely lähetettiin yhteensä 2616 HUSin työntekijälle. Koko kyselyyn vastasi yhteensä 293 HUSin työntekijää ja vastausprosentti oli 11 %. Arkistojen- ja kirjaamoiden henkilökunnalle suunnattu kyselyitä lähetettiin 48 henkilölle. Kyselyyn vastasi 12 henkilöä ja vastausprosentti oli 25 %. HUS Tietohallinnossa kysely lähetettiin koko henkilökunnalle eli 447 työntekijälle. Kyselyyn vastasi 90 henkilöä ja vastausprosentti oli 20 %. Hallinnollisille ylilääkäreille (hyl), hallintoylilääkärille (hallintoyl), johtaville ylilääkäreille (jyl) ja johtaville lääkäreille (jl) suunnattu kyselyitä lähetettiin 29 kappaletta. Kyselyyn vastasi 5 henkilöä ja vastausprosentti oli 17 %. Hallinnollisten ylilääkärien, hallintoylilääkärien, johtavien ylilääkäreiden ja johtavien lääkäreiden sihteereille suunnattu kyselyitä lähetettiin 29 kappaletta. Kyselyyn vastasi 8 henkilöä ja vastausprosentti oli 28 %. Lasten ja nuorten sairauksien (LaNu) henkilökunnalle suunnattu kyselyitä lähetettiin 2063 henkilölle. Kyselyyn vastasi 178 henkilöä ja vastausprosentti oli 9 %. Vastausmäärät (n) ja -prosentit ovat kuvattuna kohderyhmittäin alla olevassa kuviossa 7 ja kohderyhmien vastaukset suhteutettuna kaikkien vastausten määrään on kuvattuna kuviossa 8. Kuvioilla 7 ja 8 halutaan tuoda esille se, että kyselytutkimuksen vastausten lopputulos on hyvin erilainen riippuen siitä, tarkastellaanko niitä suhteutettuna kaikkiin kyselyn vastauksiin tai tarkastellaanko niitä kohderyhmittäin.

Vastausten lukumäärät ja vastausprosentit kohderyhmittäin

KUVIO 7. Vastausten lukumäärät ja vastausprosentit kohderyhmittäin

Vastausten jakautuminen suhteutettuna kaikkien vastausten määrään (n=293)

KUVIO 8. Vastausprosentit kohderyhmittäin suhteutettuna kaikkien vastausten määrään

Yli puolet (60 %) vastauksista saatiin lasten ja nuorten sairauksien LaNun henkilökunnalta. Toiseksi eniten vastauksia saatiin HUS Tietohallinnosta 31 %. Muiden kyselyn kohderyhmien vastausprosentit jäivät huomattavasti pienemmiksi 2 – 4 %:n välille (kuvio 8), koska henkilömäärä näissä kohderyhmissä oli huomattavasti pienempi, jolloin myös lähetettyjen kyselyjen määrä oli huomattavasti pienempi. Kyselytutkimuksen kysymykset koostuivat seuraavista teemoista: 1) taustatietoja vastaajista, 2) tietosuoja- ja tietoturvakoulutus, 3) tietosuojaohjeistus- ja vastuuhenkilöt, 4) tietosuoja työntekijän ja organisaation toiminnassa, 5) tietoturvaloukkaus ja tietoturvaloukkausilmoitus ja 6) tietoturvaloukkauksien ja tietosuojaselvityksien käsittelijät. Teemojen 1-5 kysymykset olivat kaikille

vastaajille suunnattuja yleisiä kysymyksiä ja teeman 6 kysymykset olivat kohderyhmästä riippuen vähän erilaisia tietoturvaloukkauksien ja tietosuojaselvityksien käsittelyyn osallistuville työntekijöille.

4.4.1 Käyttäjäprofiilit

Palvelumuotoilun avulla kehittämistyön lähtökohdaksi nousee aito asiakas ja käyttäjäarvo. Käyttäjäprofiilit ovat palvelumuotoilun työkalu, jota voidaan hyödyntää käyttäjänäkökulman oppimisessa. Käyttäjäprofiilit ovat kerättyyn tietoon pohjautuvia kuvitteellisia visuaalisia kuvauksia käyttäjästä. Tässä opinnäytetyössä niitä sovelletaan henkilökunnan näkökulman oppimiseen. Visuaalinen kuvaus pitää sisällään nimen, iän, käyttäjän arvomaailmaa kuvaavan sanonnan, taustatietoja, käyttäytymismalleja ja muita asioita, joiden perusteella voidaan ymmärtää käyttäjän arvonmuodostusta. Suorat lainaukset tekevät profiileista persoonallisempia ja uskottavia. Tyypillisesti erilaisia asiakas ja käyttäjäprofiileita tehdään kolmesta seitsemään, jotka kuvaavat palvelun käyttäjää tai asiakasta. Suuremmasta määrästä ei organisaatioille ole useinkaan hyötyä. Keskivertokäyttäjä on eniten käytetyin profiili, mutta kehittämisideoita on perusteltua testata myös ääripään asiakas- ja käyttäjäprofiileilla. Käyttäjäprofiilit toimivat arvokkaana pohjana käyttäjälähtöiselle kehittämistyölle. Käyttäjäprofiilit on hyvä antaa katselmoitavaksi tekovaiheessa muille asianosaisille tahoille, jotta käyttäjäprofiileista saadaan todellisuutta vastaavia. Käyttäjäprofiilien käyttäminen mahdollistaa sellaisten kehittämiskohteiden löytämisen, joka ei ole yhtä tärkeää toiselle käyttäjäryhmälle. (Hänti 2021, 147; Ojasalo ym. 2018, 73–77; Stickdorn ym. 2018.)

Käyttäjäprofiilit toimivat yhteenvedona käyttäjien eli kyselyyn vastanneiden HUSin henkilökunnan eri ammattiryhmien antamista vastauksista kyselyyn. Käyttäjäprofiileissa hyödynnettiin kyselyn vastauksia kaikista kyselyn eri teemoista sekä yleisten kysymysten lisäksi niiden kohderyhmien osalta lisäkysymyksiä, joiden tehtäviin kuuluu tietoturvaloukkausten tai tietosuojaselvitysten käsittely. Käyttäjäprofiilit ovat tämän kyselyn pohjalta esille nousseiden tyypillisimpien HUSin tietosuoja toteuttavien henkilökunnan jäsenten profiilikuvauksia, kokemuksia ja mielipiteitä tietosuojasta. Kyselyn pohjalta syntyi viisi erilaista käyttäjäprofiili kuvausta. Käyttäjäprofiileja hyödynnetään kyselytutkimusten tulosten esittelyssä HUS organisaation sisällä.

KUVIO 9. Sari Sairaanhoitajan käyttäjäprofiili

Sari Sairaanhoitaja kuuluu HUSin hoitohenkilökuntaan, jonka pääasiallisena työtehtävänä on potilaiden hoito. Sari pitää omaa tietosuojatietämystään hyvänä ja ymmärtää, että tietosuojan toteuttaminen on osa potilastyötä. Sarin tutkintoon kuului jonkin verran tietosuoja-asioita. HUSin palvelusuhteen aikana Sari ei ole osallistunut tietosuojakoulutukseen, mutta osallistuisi, jos siihen tulee mahdollisuus. Sari tietää mikä on tietoturvaloukkaus, mutta Sari ei tiedä, mikä on tietoturvaloukkausilmoitus. HUSin tietosuojaan liittyvät vastuuhenkilöt ja ohjeistus ovat vieraita, samoin kuin tietoturvaloukkausilmoitukseen liittyvä toimintamalli. Sari tunnistaa, että hän tarvitsee HUSin tietosuojaan liittyvistä toimintamalleista ja ohjeista lisää tietoa.

Sari kuuluu ikäryhmään 40-49 vuotiaat. Sari on avioliitossa ja perheeseen kuuluu kaksi tai neljä jäsentä. Sari on työskennellyt HUSissa 6-10 vuotta ja koulutustausta on joko ammattikorkeakoulu tai yliopisto. Viimeisen tutkinnon suorittamisesta on aikaa 6-10 tai 21-30 vuotta. Sari tykkää vapaa-aikana ulkoilla, liikkua luonnossa tai urheilla. Sari arvostaa työssään hyvää työilmapiiriä, mahdollisuutta vaikuttaa omaan työhön, hyvää esihenkilöä, riittäviä resursseja ja mukavia työkavereita.

Luonteenpiirteiltään Sari on ulospäinsuuntautunut, järjestelmällinen ja rauhallinen. Sari tykkää työskennellä sekä yksin, että tiimissä. Sari kokee olevansa enemmän työteliäs ja rutiinomainen kuin nautiskelija ja spontaani. Sarilla järki voittaa tunteet ja Sari kokee olevansa enemmän muutosmyönteinen kuin muutosvastainen.

Sari ei pidä tietosuojaa negatiivisena eikä positiivisena asiana. Tietosuoja on Sarin mielestä enemmän vaikea kuin helppo asia. Sari ei osaa sanoa onko tietosuoja hänestä tylsää tai mielenkiintoista. Sari pitää tietosuojaa tärkeänä ja kokee sen olevan osa jokapäiväistä elämäänsä. Sari antoi arvosanoiksi tietosuojan toteuttamisesta HUSille 6,8, omalle yksikölle 7,2, HUSin tietosuojavastaavalle 6,5 ja HUSin Tietosuojatiimille 6,1.

Kehittämistoiveena Sari esittää, että kaikille HUSin työntekijöille tulee pakolliseksi tietosuoja-aiheinen verkkokurssi ja tietosuojaohjeistuksia ja tietosuojan toteuttamiseen liittyviä toimintamalleja tulee selkeyttää. Sarin mielestä tietosuojaohjeet tulee keskittää yhteen helposti löydettävään paikkaan ja henkilökuntaan tulee tiedottaa/muistuttaa aktiivisesti ja säännöllisesti tietosuojasta.

Tiina HUS Tietohallinnon työntekijä (n=90) 1/2

IKÄ: 40-49 vuotta
SIVILISÄÄTY: Avioliitossa
PERHE: 4 jäsentä
TYÖVUODET HUSissa: 0-1 vuotta
KOULUTUSTAUSTA: Ammattikorkeakoulu
AIKA TUTKINNOSSA: 11-15 vuotta
VAPAA-AIKA: Ulkoilu, elokuvat/sarjat, luonto

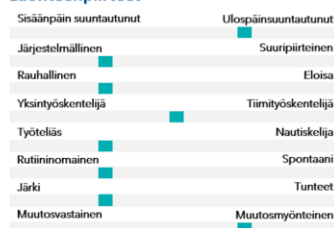
Arvostaa työssään

1. Mahdollisuutta vaikuttaa omaan työhön
2. Hyvää työilmapiiriä
3. Kehittämistä/kehittymistä
4. Etätyömahdollisuutta
5. Hyvää esihenkilöä

Profiilin kuvaus

Tiina työskentelee HUS Tietohallinnossa. Tiina pitää omaa tietosuojatietämystään hyvänä ja ymmärtää, että tietosuojan toteuttaminen kuuluu omaan työnkuvaan. Tiinan tutkintoon kuului jonkin verran tietosuoja-asioita. HUSin palvelusuhteen aikana Tiina on osallistunut tietosuojakoulutukseen. Tiina tietää mikä on tietoturvaloukkaus ja mikä on tietoturvaloukkausilmoitus, mutta HUSin tietoturvaloukkauksien käsittelyyn liittyvän toimintamallin sisältö, vastuuhenkilöiden roolit ja tehtävät ovat epäselviä. Muuten HUSin tietosuojaan liittyvät vastuuhenkilöt ja ohjeistus ovat tuttuja, mutta ohjeistuksen löytäminen on haastavaa.

Luonteenpiirteet

Arvosanat tietosuojan toteuttamisesta

Kehittämistoiveet

- Koulutus tietoturvaloukkauksen toimintamallista
- Prosessikuvaus tietoturvaloukkauksen toimintamallista
- Tehtävistä tietoturvaloukkauksilmoitukseen liittyvistä tehtävistä
- Säännöllinen tiedottaminen/muistuttaminen tietosuojasta
- Tapahtuneiden tietoturvaloukkauksen hyödyntäminen oppimiseen
- Tietosuojaohjeille yksi yhteinen helposti löydettävä paikka

Ajatukset tietosuojasta

KUVIO 10. Tiina HUS Tietohallinnon työntekijän käyttäjäprofiili

Tiina työskentelee HUS Tietohallinnossa. Tiina pitää omaa tietosuojatietämystään hyvänä ja ymmärtää, että tietosuojan toteuttaminen kuuluu omaan työnkuvaan. Tiinan tutkintoon kuului jonkin verran tietosuoja-asioita. HUSin palvelusuhteen aikana Tiina on osallistunut tietosuojakoulutukseen. Tiina tietää mikä on tietoturvaloukkaus ja mikä on tietoturvaloukkausilmoitus, mutta HUSin tietoturvaloukkauksien käsittelyyn liittyvän toimintamallin sisältö, vastuuhenkilöiden roolit ja tehtävät ovat epäselviä. Muuten HUSin tietosuojaan liittyvät vastuuhenkilöt ja ohjeistus ovat tuttuja, mutta ohjeistuksen löytäminen on haastavaa.

Tiina kuuluu ikäryhmään 40-49-vuotiaat ja on avioliitossa. Perheeseen kuuluu neljä jäsentä. Tiina on työskennellyt HUSissa noin vuoden ja hän on käynyt ammattikorkeakoulun. Viimeisen tutkinnon suorittamisesta on kulunut aikaa 11-15 vuotta. Vapaa-ajalla Tiina tykkää ulkoilla, katsella elokuvia ja sarjoja sekä liikkua luonnossa. Tiina arvostaa työssään mahdollisuutta vaikuttaa omaan työhön, hyvää työilmapiiriä, mahdollisuutta kehittää ja kehittyä, etätyömahdollisuutta ja hyvää esihenkilöä.

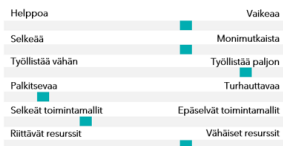
Luonteenpiirteiltään Tiina on ulospäinsuuntautunut, järjestelmällinen ja rauhallinen. Tiina pitää sekä yksintyöskentelystä, että ryhmätyöskentelystä. Tiina kokee olevansa enemmän työteliäs ja rutiinomainen kuin nautiskelija ja spontaani. Tiinalla järki voittaa tunteet ja Tiina on enemmän muutosmyönteinen kuin muutosvastainen.

Tiina pitää tietosuojaaja positiivisena ja mielenkiintoisena asiana, mutta Tiina ei osaa sanoa onko tietosuoja hänestä vaikeaa tai helppoa. Tiinasta tietosuoja on tärkeää ja osa hänen jokapäiväistä elämäänsä. Tiina antoi arvosanaksi tietosuojan toteuttamisesta HUSille 7,3, omalle yksikölle 7,8, HUSin tietosuojaavastavalle 8,0 ja HUSin Tietosuojiimille 7,9.

Tiinan kehittämistoiveita ovat tietoturvaloukkauksen käsittelyn toimintamallista toteutettava koulutus, -prosessikuvaus ja tehtävälista. Lisäksi Tiina toivoo säännöllistä henkilökunnan tiedottamista ja muistuttamista tietosuoja-asioista. Tiina ehdottaa tapahtuneiden tietoturvaloukkausten hyödyntämistä oppimistarkoitukseen ja tietosuojaohjeiden keskittämistä yhteen helposti löydettävään paikkaan.

Oma työ

Profiilin kuvaus

Timo työskentelee HUS Tietohallinnossa tuotteen-, järjestelmän-, ohjelmiston-, laitteen- ym. vastuuhenkilönä. Vastuuhenkilönä Timo on toiminut 0-1 vuotta. Timo pitää omaa tietosuojatietämystään hyvänä ja ymmärtää, että tietosuojan toteuttaminen kuuluu hänen työtehtäviinsä ja vastuulle. Roolissaan Timo vastaa omaan vastuualueeseen kuuluvista tietosuojaselvityksistä. Timon tutkintoon kuului jonkin verran tietosuoja-asioita. HUSin palvelusuhteen aikana Timo on osallistunut tietosuojakoulutukseen. Timo tietää mikä on tietoturvaloukkaus ja mikä on tietoturvaloukkauksilmoitus, mutta tietoturvaloukkauksien käsittelyyn liittyvän toimintamallin sisältö ja selvitysten lakisäätöiset käsittelyajat ovat joltain osin epäselviä. Lisäksi epäselvyyksiä on vastuuhenkilöiden työrooliin kuuluvien erilaisten tietosuojaan liittyvien tehtävien ja selvitysten toimintamalleissa. HUSin tietosuojaan liittyvät vastuuhenkilöt ja ohjeistus ovat tuttuja, mutta ohjeistusta on haastava löytää.

Epäselvyydet/haasteet

- HUS Tietohallinnon ja HUS Tietosuojatiimin yhteistyö
- Tietosuojariskien vaikutustenarviointi
- Selvittelyn toimintamalli, jossa tekninen virhe tai järjestelmän toiminnallisuus aiheuttaa tietoturvaloukkauksen tai epäilyn siitä
- Tietosuoja koskevien tukipyynnöiden käsittelyprosessi
- Dokumentaation hajanaisuus tai niiden liian teoreettisella tasolla oleva sisältö
- Mitä tietoja "omasta" järjestelmästä saa luovuttaa, jos potilaalta tulee tietojen luovutuspyyntö?
- Tietojen lainmukainen arkistointi
- Uusien järjestelmien tietosuoja- ja turvan tutkiminen ja toteaminen
- Järjestelmän toimittajien ja HUSin välinen yhteistyö tietosuoja- ja turva asioissa

Kehittämiskoiveet

- Säännölliset infot tietosuojasta potilaille ja työntekijöille
- Tietosuojaohjeille yksi yhteinen helposti löydettävä paikka
- Säännöllinen raportointi tietosuojaan liittyvistä tukipyynnöistä kustannuspaikkakohtaisesti
- Lomake ja malli, miten tietosuojaan liittyvä tukipyyntö tehdään
- Prosessikuvaus tietosuojaan liittyvän tukipyynnön käsittelystä
- Nimetään vastuuhenkilöt, jotka osallistuvat tietoturvaloukkausten ja tietosuojaselvityksien selvitystyöhön
- Selkeä ja säännöllinen koulutus tietosuojaan liittyvien selvitystyöjen käsittelystä
- Esimerkkien ja case kuvauksien hyödyntäminen oppimisessa
- Yhteistyömalli HUS Tietohallinnon ja HUS Tietosuojatiimin välillä
- Tietosuoja- ja tietoturvariskien vaikutusten arviointien laaduntarkastus
- HUS Riskit –sovelluksen yksinkertaistaminen tietosuoja- ja tietoturvariskien vaikutusten arvioinnin osalta

Toimenpiteet: Priorisoidaan haasteet → käynnistetään työpajat, joissa mietitään ratkaisut/toimintamallit haastekohtiin, kuvataan toimintamallit, julkaistaan Intrassa ym. ja tiedotetaan henkilökuntaa

KUVIO 11. Timo HUS Tietohallinnon vastuuhenkilön käyttäjäprofiili

Timo työskentelee HUS Tietohallinnossa tuotteen-, järjestelmän-, ohjelmiston-, laitteen- ym. vastuuhenkilönä. Vastuuhenkilönä Timo on toiminut 0-1 vuotta. Timo pitää omaa tietosuojatietämystään hyvänä ja ymmärtää, että tietosuojan toteuttaminen kuuluu hänen työtehtäviinsä ja vastuulle. Roolissaan Timo vastaa omaan vastuualueeseen kuuluvista tietosuojaselvityksistä. Timon tutkintoon kuului jonkin verran tietosuoja-asioita. HUSin palvelusuhteen aikana Timo on osallistunut tietosuojakoulutukseen. Timo tietää mikä on tietoturvaloukkaus ja mikä on tietoturvaloukkauksilmoitus, mutta tietoturvaloukkauksien käsittelyyn liittyvän toimintamallin sisältö ja selvitysten lakisäätöiset käsittelyajat ovat joltain osin epäselviä. Lisäksi epäselvyyksiä on vastuuhenkilöiden työrooliin kuuluvien erilaisten tietosuojaan liittyvien tehtävien ja selvitysten toimintamalleissa. HUSin tietosuojaan liittyvät vastuuhenkilöt ja ohjeistus ovat tuttuja, mutta ohjeistusta on haastava löytää.

Timo pitää omaa työtään enemmän vaikeana ja monimutkaisena kuin helppona ja selkeänä. Timo kokee, että työtehtävät työllistävät paljon, mutta työ on enemmän palkitsevaa kuin turhauttavaa. Timosta työhön liittyvät toimintamallit ovat enemmän selkeitä kuin epäselviä, mutta resurssit ovat Timosta enemmän vähäiset kuin riittävät.

Timo kokee epäselvinä tai haastavina seuraavat tietosuojaan liittyvät asiat: HUS Tietosuojatiimin ja HUS Tietohallinnon yhteistyön, tietosuojariskien vaikutustenarvioinnin, toimintamallin selvityksessä, jossa tekninen virhe tai järjestelmän toiminnallisuus aiheuttaa tietoturvaloukkauksen tai epäilyn siitä, tietosuoja koskevien tukipyynnöiden käsittelyprosessin, dokumentaation hajanaisuuden ja

niiden liian teoreettisella tasolla olevan sisällön. Lisäksi tietosuojaan liittyviä epäselviä asioista ovat muun muassa mitä tietoja ”omasta” järjestelmästä saa luovuttaa, jos potilaalta tulee tietojen luovutuspyyntö, tietojen lainmukainen arkistointi, uusien järjestelmien tietosuoja- ja turvan tutkiminen ja toteaminen sekä järjestelmän toimittajien ja HUSin välinen yhteistyö tietosuoja- ja turva asioissa.

Kehittämistoiveina Timo esittää säännöllisiä infoja tietosuojasta niin potilaille kuin työntekijöillekin ja tietosuojaohjeiden keskittämistä yhteen helposti löydettävissä olevaan paikkaan. Tietosuojaan liittyvistä tukipyynnöistä Timo toivoo säännöllistä raportointia kustannuspaikkakohtaisesti sekä lomaketta/mallia, miten tietosuojaan liittyviä tukipyynnöitä tehdään sekä prosessikuvausta niiden käsittelyyn liittyvistä tehtävistä ja rooleista. Timo ehdottaa tietosuoja selvityksien selvittämiseen osallistuvien vastuuhenkilöiden nimeämistä sekä säännöllisiä koulutuksia tietosuoja selvityksien käsittelystä sekä esimerkkien ja tapauskuvauksien hyödyntämistä oppimisessa. Timo kaipaa yhteistyömallia HUS Tietohallinnon ja HUS Tietosuojatiimin välille. Lisäksi Timo kaipaa laaduntarkastusta tietosuoja- ja -turvariskien vaikutusten arviointeihin ja HUS-Riskit järjestelmän ”yksinkertaistamista” näiden osalta.

KUVIO 12. Arja-Kirsin arkiston- tai kirjaamon työntekijän käyttäjäprofiili

Arja työskentelee HUSin arkistossa tai kirjaamossa. Arja pitää omaa tietosuojatietämystään hyvänä ja ymmärtää, että tietosuojan toteuttaminen kuuluu omiin työtehtäviin. Arjan tutkimukseen kuului jonkin verran tietosuoja-asioita. HUSin palvelusuhteen aikana Arja on osallistunut tietosuoja koulutukseen.

Arja tietää mikä on tietoturvaloukkaus ja tietoturvaloukkausilmoitus, mutta HUSin tietoturvaloukkausten käsittelyyn liittyvän toimintamallin sisältö on joltain osin epäselvä. Epäselvyyksiä on arkistoon- ja kirjaamoon potilailta tulevissa, tietosuojaan liittyvissä, selvityspyyntöjen käsittelyssä. HUSin tietosuojaan liittyvät vastuuhenkilöt ja ohjeistus ovat tuttuja.

Arja-Kirsi kuuluu ikäryhmään 30-39-vuotta ja on avioliitossa. Arja-Kirsin perheeseen kuuluu 2-4 jäsentä. Arja-Kirsi on työskennellyt HUSissa 4-5 tai 11-15 vuotta ja hän on käynyt yliopiston. Viimeisestä tutkinnosta on aikaa 21-30 vuotta. Vapaa-ajalla Arja-Kirsi tykkää liikkua luonnossa, katsella elokuvia ja sarjoja sekä urheilla. Arja-Kirsi arvostaa työssään hyvää ilmapiiriä, mahdollisuutta vaikuttaa omaan työhön, hyvää esihenkilöä, mukavia työkavereita ja työtehtävien haasteellisuutta.

Luonteenpiirteiltään Arja-Kirsi on ulospäinsuuntautunut, järjestelmällinen ja rauhallinen. Arja-Kirsi tykkää työskennellä enemmän yksin kuin tiimissä. Arja-Kirsi kertoo olevansa enemmän työteliäs ja rutiininomainen kuin nautiskelija tai spontaani. Arja-Kirsillä järki voittaa tunteet ja hän on enemmän muutosmyönteinen kuin muutosvastainen.

Arja-Kirsi pitää tietosuojaa positiivisena asiana. Tietosuoja on Arja-Kirsistä enemmän helppoa kuin vaikeaa, mutta hän ei osaa sanoa onko tietosuoja enemmän tylsää kuin mielenkiintoista. Arja-Kirsistä tietosuoja on tärkeää ja osa hänen jokapäiväistä elämäänsä. Arja-Kirsi antoi arvosanaksi tietosuojan toteuttamisesta HUSille 7,4, omalle yksikölle 8,5, HUSin tietosuojavastaavalle 8,5 ja HUSin Tietosuojatiimille 8,1.

Arja-Kirsi kokee epäselvinä tai haasteellisina seuraavat tietosuojaan liittyvät selvitykset: yhdistetty lokitietopyyntö ja hoitoon liittyvä muistutus, potilasasiakirjojen muokkausmerkintä Omakannassa, epäily kertomustekstin muokkauksesta perusteetta, tietojen luovutukseen liittyvät selvitykset, kertomusteksti ei näy potilaan Omakannassa, miksi HUSin työntekijä on käynyt potilaan tiedoissa ja vainajan tietopyynnöt. Arja-Kirsi esittää kehittämistoiveinaan kattavampaa koulutusta tietosuojasta, selkeämpiä toimintamalleja, -ohjeistusta sekä -vastuunjakoja tietosuojaselvityksiin liittyen.

IKÄ: 50-59 vuotta
 SIVIILISÄÄTY: Avioliitossa
 PERHE: 3 tai 5 jäsentä
 TYÖVUODET HUSissa: 21-30 vuotta
 KOULUTUSTAUSTA: Yliopisto
 AIKA TUTKINNOISTA: 21-30 vuotta
 TYÖVUODET KO. ROOLISSA: 0-1 tai 6-7 vuotta
 VAPAA-AIKA: Elokuvat/sarjat, urheilu ja luonto

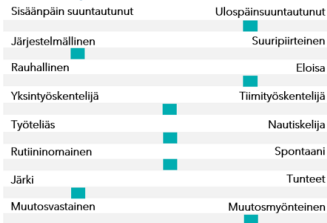
Arvostaa työssään

1. Mahdollisuutta vaikuttaa omaan työhön
2. Työtehtävien haasteellisuutta
3. Kehittämistä/kehittymistä
4. Riittäviä resursseja
5. Hyvää esihenkilöä

Profiilin kuvaus

Lasse toimii HUSin hallintoyliääkärinä, hallinnollisena yllääkärinä, johtavana yllääkärinä tai johtavana lääkärinä ja tekee kyseisen viran ohella myös kliinistä potilastyötä. Lasse pitää omaa tietosuojetämystään hyvänä ja ymmärtää, että tietosuojan toteuttaminen kuuluu hänen työnkuvaansa. Lassen tutkintoon kuului jonkin verran tietosuoja-asioita. HUSin palvelusuhteen aikana Lasse on osallistunut tietosuojakoulutukseen. Lasse tietää mikä on tietoturvaloukkaus mutta ei tiedä mikä on tietoturvaloukkauksilmoitus. HUSin tietoturvaloukkaukseen liittyvän toimintamallin sisältö on joltain osin epäselvä. Epäselvyyksiä on myös joissakin potilailta tulevista tietosuojaan liittyvien selvityspyyntöjen käsittelyssä. HUSin tietosuojaan liittyvät vastuuhenkilöt ovat tuttuja, mutta tietosuojaohjeistuksessa ja –perehdytyksessä Lasse tunnistaa puutteita.

Luonteenpiirteet

Arvosanat tietosuojan toteuttamisesta

Epäselvyydet/haasteet

- Potilas ilmoittaa, että merkintä esim. kertomusteksti ei näy Omakannassa
- Merkinnän korjaaminen tai poisto
- Yhteistyö HUS Tietosuojatiimin kanssa
- Yhteistyö HUS Tietohallinnon kanssa
- Identiteettivarkaus

Kehittämistoiveet

- Potilaiden tiedusteluihin miksi joku HUSin työntekijä on käynyt hänen tiedoissaan automaation lisäksi

Ajatukset tietosuojusta

KUVIO 13. Lasse lääkärin (hyl, hallintoyl, jyl ja jl) käyttäjäprofiili

Lasse toimii HUSin hallinnollisena yllääkärinä (hyl), hallintoyliääkärinä (hallintoyl), johtavana yllääkärinä (jyl) tai johtavana lääkärinä (jl) ja tekee kyseisen viran ohella kliinistä potilastyötä. Lasse pitää omaa tietosuojetämystään hyvänä ja ymmärtää, että tietosuojan toteuttaminen kuuluu hänen työnkuvaansa. Lassen tutkintoon kuului jonkin verran tietosuoja-asioita. HUSin palvelusuhteen aikana Lasse on osallistunut tietosuojakoulutukseen. Lasse tietää mikä on tietoturvaloukkaus, mutta ei tiedä mikä on tietoturvaloukkauksilmoitus. HUSin tietoturvaloukkauksen käsittelyyn liittyvän toimintamallin sisältö on joltain osin epäselvä. Epäselvyyksiä on joissakin potilailta tulevien tietosuojaan liittyvien selvityspyyntöjen käsittelyssä. HUSin tietosuojaan liittyvät vastuuhenkilöt ovat tuttuja, mutta tietosuojaohjeistuksessa ja –perehdytyksessä Lasse tunnistaa puutteita.

Lasse kuuluu ikäryhmään 50-59-vuotta ja on avioliitossa. Perheeseen kuuluu 3 tai 5 jäsentä. Lasse on työskennellyt HUSissa 21-30-vuotta ja hän on käynyt yliopiston. Työvuosia hallinnollisen yllääkärinä, hallintoyliääkärinä, johtavana yllääkärin tai johtavana lääkärinä Lassella on 0-1 tai 6-7 vuotta. Vapaa-ajalla Lasse tykkää katsella elokuvia ja sarjoja, urheilla tai liikkua luonnossa. Lasse arvostaa työssään mahdollisuutta vaikuttaa omaan työhön, työtehtävien haasteellisuutta, mahdollisuutta kehittää/kehittyä, riittäviä resursseja ja hyvää esihenkilöä.

Lasse on luonteenpiirteiltään ulospäinsuuntautunut, järjestelmällinen ja eloisa. Lasse tykkää työskennellä sekä yksin, että tiimissä. Lasse ei osaa sanoa onko enemmän työteliäs vai nautiskelija tai

enemmän rutiininomainen kuin spontaani. Järkeä voittaa Lassella tunteet ja Lasse on enemmän muutosmyönteinen kuin muutoskielteen.

Lasse pitää tietosuojaan positiivisena asiana. Tietosuoja ei ole Lassesta helppoa eikä vaikeaa, eikä tylsää tai mielenkiintoista. Tietosuoja on Lassesta tärkeää ja osa hänen jokapäiväistä elämäänsä. Lasse antoi arvosanaksi tietosuojan toteuttamisesta HUSille 8,4, omalle yksikölle 7,8, HUSin tietosuojavastaavalle 8,5 ja HUSin Tietosuojaatiimille 8,5.

Lasse kokee epäselvinä tai haasteellisina selvityspyynnöt, joissa merkintä esim. kertomusteksti ei näy Omakannassa, potilasasiakirjan merkintää pitää korjata tai poistaa, yhteistyön HUS Tietosuojaatiimin kanssa, yhteistyön HUS Tietohallinnon kanssa ja selvityspyynnöt, jotka käsittelevät identiteettivarkautta. Kehittämistoiveina Lasse ehdotta automaation lisäystä selvityksiin, joissa potilas tiedustelee miksi joku HUSin työntekijä on käynyt hänen tiedoissaan.

Sirpa sihteeri (hyl, hallintoyl, jyl ja jl) (n=8)

IKÄ: 50-59 vuotta
SIVILISÄÄTY: Avioliitossa
PERHE: 1 tai 4 jäsentä
TYÖVUODET HUSissa: 6-10 vuotta
KOULUTUSTAUSTA: Yliopisto tai AMK
AIKA TUTKINNOSTA: 21-30 vuotta
TYÖVUODET KO. ROOLISSA: 4-5 tai 6-7 vuotta
VAPAA-AIKA: Luonto, musiikki ja urheilu

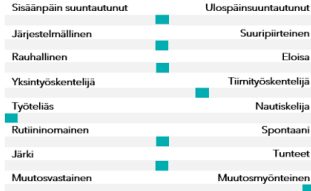
Arvostaa työssään

1. Hyvä työilmapiiri
2. Mahdollisuutta vaikuttaa omaan työhön
3. Työtehtävien haasteellisuutta
4. Hyvää esihenkilöä
5. Mukavat työkaverit

Profiilin kuvaus

Sirpa toimii HUSin hallintoyliääkärin, hallinnollisen ylläääkärin, johtavan ylläääkärin tai johtavan lääkärin sihteerinä ja käsittelee em. lääkäreille tulevia tietosuojaan liittyviä selvityspyynnöitä. Sirpa pitää omaa tietosuojaatietämystään hyvänä ja ymmärtää, että tietosuojan toteuttaminen kuuluu hänen työnkuvaansa. Sirpan tutkintoon ei ole kuulunut lainkaan tietosuoja-asioita. HUSin palvelusuhteen aikana Sirpa ei ole osallistunut tietosuojakoulutukseen, mutta osallistuisi, jos siihen tulee mahdollisuus. Sirpa tietää mikä on tietoturvaloukkauks, mutta HUSin tietoturvaloukkaukseen liittyvän toimintamallin sisältö on joltain osin epäselvä. Epäselvyyksiä on myös joidenkin tietosuojaan liittyvien selvityspyynnöiden käsittelyssä. HUSin tietosuojaan liittyvät vastuhenkilöt ovat tuttuja, mutta tietosuojaohjeistuksessa ja -perehdytyksessä Sirpa tunnistaa puutteita.

Luonteenpiirteet

Arvosanat tietosuojan toteuttamisesta

Epäselvyydet/haasteet

- Potilas ilmoittaa, että merkintä ei näy Omakannassa
- Yhdistetty lokitietopyyntö ja muistutus
- Yhteistyö HUS Tietosuojaatiimin kanssa
- Potilasasiakirjojen muokkaus
- Merkinnän korjaus tai poisto
- Identiteettivarkaus
- Miksi HUSin työntekijä on käynyt potilaan tiedoissa

Kehittämistoiveet

- HUSin Intraan tieto, mitä asioita HUS Tietosuojaatiimi hoitaa
- Kantaan liittyviin selvityksiin selkeää toimintamallia ja vastuhenkilöt

Ajatukset tietosuojaista

KUVIO 14. Sirpa sihteerin (hyl, hallintoyl, jyl ja jl) käyttäjäprofiili

Sirpa toimii HUSin hallintoyliääkärin, hallinnollisen ylläääkärin, johtavan ylläääkärin tai johtavan lääkärin sihteerinä ja käsittelee em. lääkäreille tulevia tietosuojaan liittyviä selvityspyynnöitä. Sirpa pitää omaa tietosuojaatietämystään hyvänä ja ymmärtää, että tietosuojan toteuttaminen kuuluu hänen työnkuvaansa. Sirpan tutkintoon ei ole kuulunut lainkaan tietosuoja-asioita. HUSin palvelusuhteen

aikana Sirpa ei ole osallistunut tietosuojakoulutukseen, mutta osallistuisi, jos siihen tulee mahdollisuus. Sirpa tietää mikä on tietoturvaloukkaus, mutta HUSin tietoturvaloukkaukseen liittyvän toimintamallin sisältö on joltain osin epäselvä. Epäselvyyksiä on joidenkin tietosuojaan liittyvien selvityspyyntöjen käsittelyssä. HUSin tietosuojaan liittyvät vastuuhenkilöt ovat tuttuja, mutta tietosuojaohjeistuksessa ja –perehdytyksessä Sirpa tunnistaa puutteita.

Sirpa kuuluu ikäryhmään 50-59-vuotiaat ja on avioliitossa. Sirpan perheeseen kuuluu yksi tai neljä jäsentä. Sirpa on työskennellyt HUSissa 6-10 vuotta ja hän on käynyt joko yliopiston tai ammattikorkeakoulun. Viimeisestä tutkinnosta on aikaa 21-30 vuotta. Hallinnollisen ylilääkärin, hallintoylilääkärin, johtavan ylilääkärin tai johtavan lääkärin sihteerinä hän on toiminut 4-5 tai 6-7 vuotta. Vapaa-aikana Sirpa tykkää liikkua luonnossa, harrastaa musiikkia ja urheilla. Sirpa arvostaa työsäänsä hyvää työilmapiiriä, mahdollisuutta vaikuttaa omaan työhön, työtehtävien haasteellisuutta, hyvää esihenkilöä ja mukavia työkavereita.

Sirpa ei osaa sanoa onko luonteeltaan enemmän sisäänpäin suuntautunut, järjestelmällinen tai rauhallinen kuin ulospäinsuuntautunut, suuripiirteinen tai eloisa. Sirpa kokee olevansa enemmän tiimityöskentelijä kuin yksintyöskentelijä ja enemmän työteliäs kuin nautiskelija. Sirpa ei osaa sanoa onko enemmän rutiininomainen kuin spontaani tai voittaako järki tunteet tai päinvastoin. Sirpa on enemmän muutosmyönteinen kuin muutoskielainen.

Tietosuoja on Sirpasta positiivinen asia. Sirpa ei osaa sanoa onko tietosuoja hänestä helppoa tai vaikeaa tai onko tietosuoja hänestä enemmän tylsää kuin mielenkiintoista. Sirpa pitää tietosuojaa tärkeänä ja kokee sen olevan osa hänen jokapäiväistä elämäänsä. Sirpa antoi arvosanaksi tietosuojan toteuttamisesta HUSille 8,2, omalle yksikölle 8,5, HUSin tietosuojavastaavalle 9,0 ja HUSin Tietosuojiimille 8,5.

Sirpa kokee haasteellisina ja epäselvinä seuraavat tietosuojaan liittyvät selvityspyynnot: potilaiden ilmoitukset, että merkintä ei näy Omakannassa, yhdistetyn lokitietopyynnön ja muistutuksen, yhteistyö HUS Tietosuojiimin kanssa, potilasasiakirjojen muokkaukseen liittyvät selvityspyynnot, merkinnän korjaukseen tai poistoon liittyvät selvityspyynnot, identiteettivarkaudet ja selvityspyynnot siitä miksi HUSin työntekijä on käynyt potilaan tiedoissa. Kehittämistoiveena Sirpa esittää HUSin Intraan lisättävän tiedon siitä, mitä selvityspyyntöjä HUSin tietosuojiimi hoitaa ja selkeää toimintamallia ohjeineen ja vastuuhenkilöineen Kantaan liittyvistä selvityksistä.

4.4.2 Kyselytutkimuksen vastaukset

Kaikista kyselytutkimukseen vastanneista 30 % kuului ikäryhmään 40-49 vuotiaat. Lähes sama määrä vastaajia kuului ikäryhmiin 50-59 (26 %) ja 30-39 vuotiaat (24 %). Näihin kolmeen ikäryhmään kuului yhteensä 80 % kaikista vastaajista. 18-29 vuotiaiden ikäryhmään kuului 7 % vastaajista, 60-69 vuotiaiden ikäryhmään 12 % ja 70 tai yli ikäryhmään noin 1 %. Suurin osa 76 % kyselyyn vastanneista oli naisia, miehiä oli 23 % ja muu vaihtoehdon valitsi noin 1 % vastaajista. Yli puolet (53 %) kyselyyn vastanneista oli avioliitossa ja avioliitossa oli viidesosa (20 %). Naimattomia oli 15 %, eronneita 10 % ja 2 % vastaajista valitsi siviilisäädyn muu vaihtoehdon.

Puolella 52 %:lla vastaajista perheeseen kuului joko neljä (27 %) tai kaksi jäsentä (25 %). Yhden jäsenen perheitä oli 19 %:lla, kolmen jäsenen perheitä 14 %:lla ja viiden jäsenen perheitä oli 10 %:lla vastaajista. 4 %:lla vastanneista oli kuuden tai yli kuuden jäsenen perhe. Yli puolella (56 %) vastaajista ei ollut yhtään alle 18-vuotiasta perheenjäsentä samassa taloudessa. Yksi (16 %) tai kaksi (21 %) alle 18-vuotiasta perheenjäsentä oli 37 %:lla vastanneista. 7 %:lla vastaajista oli viisi tai yli viisi alle 18-vuotiasta samassa taloudessa.

Vastaajien viimeisestä tutkinnosta kulunut aika jakautui melko tasaisesti eri vuosiryhmien kesken. Viidesosa (20 %) vastanneista oli suorittanut viimeisimmän tutkintonsa 21-30 vuotta sitten. Heti perässä seurasivat vuosiryhmät 6-10 vuotta 17 %:lla ja 11-15 vuotta 16 %:lla. Loput vuosiryhmät jakautuivat tasaisesti 7 %:n ja 12 %:n välille. Vastaajista 65 % oli käynyt joko yliopiston (33 %) tai ammattikorkeakoulun (32 %). Opistotasoinen koulutus oli 18 %:lla vastanneista. Korkeakoulun, ylempään ammattikorkeakoulun tai ammattikoulun oli käynyt 6 % vastaajista.

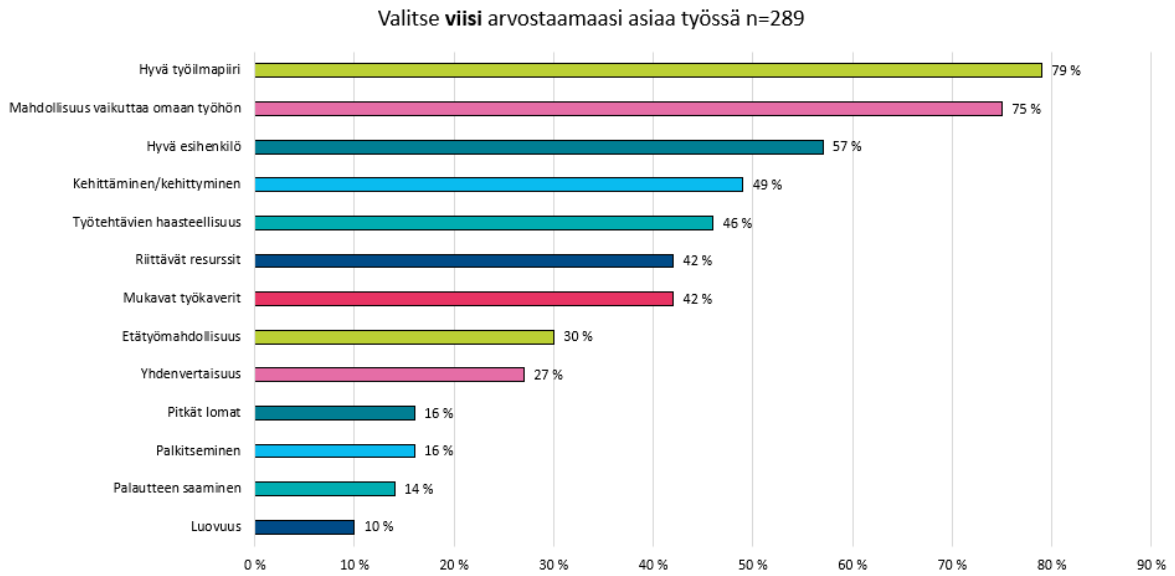
Vastaajista 11 % ei muistanut kuuluiko tutkintoon tietosuoja-asioita. Erittäin paljon tietosuoja asioita kuului tutkinnon sisältöön vain 4 %:lla vastaajista. 67 %:lla vastanneista kuului tietosuoja-asioita tutkinnon sisältöön joko jonkin verran (51 %) tai paljon (16 %). 18 %:lla ei sisällynyt ollenkaan tietosuoja-asioita tutkintoon. Vastaajista 27 % oli työskennellyt HUSissa 0-5 vuotta ja 18 %:lla vastaajista työvuosia oli kertynyt 6-10. 31 % vastanneista oli ollut HUSin palveluksessa 11-20 vuotta ja 15 % 21-30 vuotta. Yli 30 vuotta palvelusuhteessa olleita oli 9 % vastanneista.

TAULUKKO 1. Vastausprosenttien jakautuminen kahden ääripää vaihtoehdon välille vastaajien luonteenpiirteitä selvittävässä kysymyksessä

Kumpi väittämistä kuvaa sinua enemmän? Mihin kohtaan oma mielipiteesi asettuu kahden ääripää vaihtoehdon välille asteikolla 1-5? (n=291)						
	1	2	3	4	5	
Sisäänpäin suuntautunut	2 %	19 %	25 %	39 %	14 %	Ulospäinsuuntautunut
Järjestelmällinen	20 %	39 %	22 %	17 %	2 %	Suuripiirteinen
Rauhallinen	16 %	35 %	21 %	23 %	4 %	Eloisa
Yksintyöskentelijä	3 %	18 %	40 %	32 %	5 %	Tiimityöskentelijä
Työteliäs	24 %	38 %	23 %	13 %	1 %	Nautiskelija
Rutiininomainen	5 %	37 %	38 %	18 %	2 %	Spontaani
Järki	16 %	40 %	29 %	13 %	2 %	Tunteet
Muutosvastainen	1 %	8 %	28 %	39 %	22 %	Muutosmyönteinen

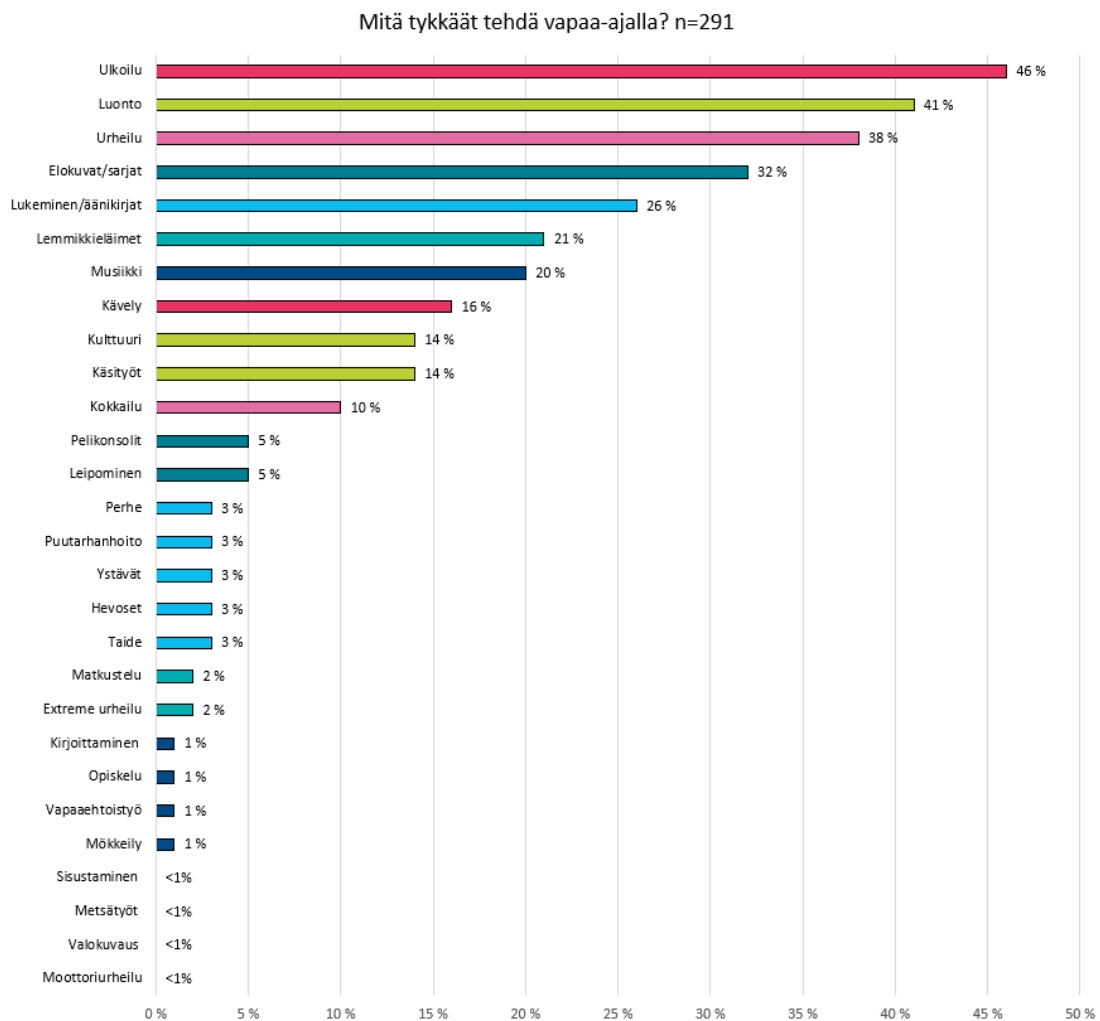
Yllä olevassa taulukossa 1 kuvataan vastausasteikon suurimman vastausmäärän saaneen luvun vastausprosenttia vihreällä fontilla. Tätä samaa vastausmäärän kuvaustapaa tullaan jatkossa käyttämään muissa samanlaisissa mielipiteitä mittaavissa taulukoissa.

Vastaajista yli puolet (53 %) kokivat olevansa enemmän ulospäinsuuntautuneita kuin sisäänpäin suuntautuneita ja 59 % vastaajista koki olevansa enemmän järjestelmällisiä kuin suuripiirteisiä. Sekä itsenäisen työskentelyn, että tiimityöskentelyn koki itselleen sopivaksi 40 % vastaajista ja melkein sama määrä vastaajia 37 % koki taas tiimityöskentelyn tuntuvan enemmän omalta kuin yksintyöskentelyn. Enemmän rauhalliseksi kuin eloiseksi kuvasi itseään noin puolet (51 %) vastaajista. Noin puolet (52 %) vastaajista kertoi olevansa enemmän työteliäitä kuin nautiskelijoita. Enemmän rutiininomaiseksi kuin spontaaniksi tunnustautui 41 % vastaajista ja enemmän spontaaniksi kuin rutiininomaiseksi yksi viidesosa (20 %) vastaajista. Enemmän järjen kuin tunteiden pohjalta kertoi toimivansa yli puolet (56 %) vastaajista ja enemmän muutosmyönteisiä kuin -vastaisia oli 61 % vastaajista (taulukko 1).

KUVIO 15. Vastaajien työssä arvostamat asiat

Vastaajien tuli valita viisi listassa mainittua asiaa, joita arvostaa työssään. Selkeäksi kahden kärjeksi nousivat hyvä työilmapiiri (79 %) ja mahdollisuus vaikuttaa omaan työhön (75 %). Kolmanneksi nousi hyvä esihenkilö, jonka valitsi yli puolet (57 %) vastaajista (kuvio 15).

KUVIO 16. Vastaajien suosituimmat vapaa-ajan vietto tavat

Kolme suosituinta vapaa-ajan vietto tapaa oli ulkoilu (46 %), luonto (41 %) ja urheilu (38 %). Yllä olevasta kuviosta 16 näkyy vastausten jakautuminen muiden vapaa-ajan viettotapojen välillä. Vastaajilla oli mahdollista valita suosikki vapaa-ajan viettotapansa valmiista listasta tai kirjata muu itselle mieluinen ajanviettotapa muu mikä vaihtoehdon avoimeen tekstikenttään. Yllä olevassa kuviossa 16 on huomioitu avoimeen tekstikenttään tulleet vastausvaihtoehdot. Avoimeen tekstikenttään kirjatut vastaukset joko lisättiin uutena vaihtoehtona vastauslistaan tai vastaus yhdistettiin jo listassa olevaan vaihtoehtoon (kuvio 16).

TAULUKKO 2. Vastausprosenttien jakautuminen kahden ääripää vaihtoehdon välille työntekijöiden ajatuksia tietosuojasta selvittävässä kysymyksessä

Mitä ajatuksia tietosuoja aiheena herättää sinussa? Mihin kohtaan oma mielipiteesi asettuu kahden ääripää vaihtoehdon välille asteikolla 1-7? (n=293)								
	1	2	3	4	5	6	7	
Negatiivinen	0 %	1 %	4 %	10 %	12 %	37 %	36 %	Positiivinen
Vaikea	3 %	15 %	21 %	18 %	23 %	16 %	4 %	Helppo
Tylsä	1 %	7 %	13 %	26 %	20 %	23 %	10 %	Mielenkiintoinen
Turhanpäiväinen	0 %	0 %	1 %	3 %	7 %	20 %	69 %	Tärkeä
Ei kosketa minua lainkaan	0 %	0 %	0 %	4 %	7 %	24 %	65 %	Osa jokapäiväistä elämäni

Suurin osa 85 % vastaajista piti tietosuojaa enemmän positiivisena kuin negatiivisena asiana. Lähes kaikki (96 %) vastaajista piti tietosuojaa tärkeänä ja tunnisti sen kuuluvan jokapäiväiseen elämään. Tietosuojaa piti enemmän mielenkiintoisena kuin tylsänä yli puolet (53 %) vastaajista. Väitämien välillä onko tietosuoja enemmän vaikeaa kuin helppoa vastaukset jakautuivat lähes tasan. 39 % vastaajista koki tietosuojan enemmän vaikeana kuin helppona ja 43 %:n mielestä tietosuoja oli enemmän helppoa kuin vaikeaa (taulukko 2).

Tietosuoja- ja tietoturvakoulutus

Tietosuoja- ja tietoturvakoulutus HUS*

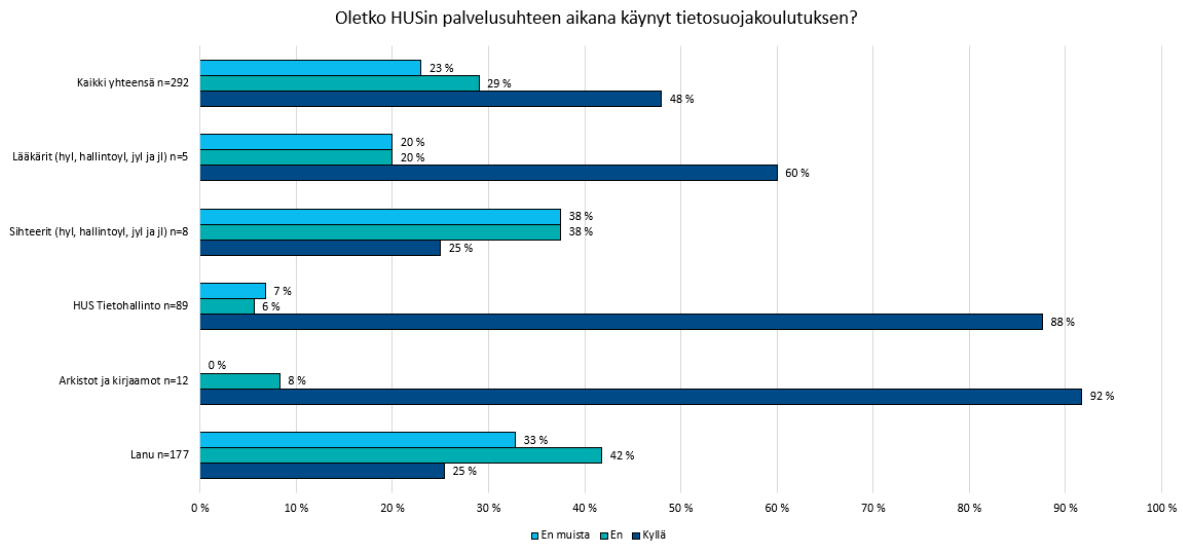

Kyselytutkimuksen tulokset

- **48 %** kaikista vastaajista oli käynyt tietosuojakoulutuksen HUSin palvelusuhteen aikana
 - LaNun henkilökunnasta **25 %**
 - Sihteerit (hyl, hallintoyl, jyl ja jl) **25 %**
 - Lääkärit (hyl, hallintoyl, jyl ja jl) **60 %**
 - HUS Tietohallinnosta **88 %**
 - Arkistojen- ja kirjaamoiden henkilökunnasta **92 %**
- **47 %** kaikista vastaajista oli osallistunut tietoturvakoulutukseen HUSin palvelusuhteen aikana
- **78 %** vastaajista osallistuisi tietosuojakoulutukseen, jos siihen tulee mahdollisuus
- **62 %:lle** vastaajista tietosuoja ja tietoturvakäsitteiden ero oli selkeä
 - LaNu **49 %**, Arkistot- ja kirjaamot **83 %**, HUS Tietohallinto **88 %**, Sihteerit **62 %** ja lääkärit **40 %**
- **51 %:lla** vastanneista on tutkintoon sisällynyt jonkin verran tietosuoja-asioita

KUVIO 17. Kyselyn vastausten yhteenveto tietosuoja- ja tietoturvakoulutukseen liittyvistä kysymyksistä.

Kaikista kyselyyn vastanneista lähes puolet (48 %) kertoi käyneensä tietosuojakoulutuksen ja 47 % vastanneista kertoi käyneensä tietoturvakoulutuksen HUSin palvelusuhteen aikana. Vähän yli puolet (52 %) vastanneista ei muista käyneensä (23 %) tai ei ole käynyt (29 %) tietosuojakoulutusta. Yli viidennes (23 %) vastaajista ei muista käyneensä tietoturvakoulutusta ja 30 % vastaajista kertoi, että ei ole käynyt tietoturvakoulutusta HUSin palvelusuhteen aikana.

KUVIO 18. Oletko HUSin palvelusuhteen aikana käynyt tietosuojakoulutuksen?

Jos asiaa tietosuojakoulutukseen osallistumista tarkastellaan kyselyn kohderyhmittäin, niin huomataan, että kyselyyn vastanneista arkistojen- ja kirjaamoiden henkilökunnasta lähes kaikki (92 %) on osallistunut tietosuojakoulutukseen HUSin palvelusuhteen aikana. HUS Tietohallinnosta tietosuojakoulutukseen on osallistunut 88 % vastanneista ja lääkäreistä (hyl, hallintoyl, jyl ja jl) yli puolet (60 %). LaNun henkilökunnasta ja sihteereistä (hyl, hallintoyl, jyl ja jl) vain neljäsosa (25 %) on käynyt tietosuojakoulutuksen (kuvio 18).

Kaikista vastanneista 78 % on valmis osallistumaan tietosuojakoulutukseen, jos koulutukseen osallistuminen tulee mahdolliseksi. Vajaa viidesosa (17 %) vastanneista ei tiedä osallistuisiko ja vain 5 % ei halua osallistua mahdollisuuden tullen tietosuojakoulutukseen. Kyselyn kohderyhmittäin asiaa tarkasteltaessa sihteereistä (hyl, hallintoyl, jyl ja jl) kaikki, HUS Tietohallinnosta lähes kaikki (94 %) samoin kuin arkistojen- ja kirjaamoiden henkilökunnasta (92 %) osallistuisi tietosuojakoulutukseen, jos koulutukseen osallistuminen tulee mahdolliseksi. LaNun henkilökunnasta 68 % ja lääkäreistä (hyl, hallintoyl, jyl ja jl) 60 % osallistuisi mahdollisuuden tullen tietosuojakoulutukseen.

Yli puolet kaikista vastaajista (62 %) kertoi tietosuoja ja tietoturva käsitteiden eron olevan heille selkeä. HUS Tietohallinnon henkilökunnasta käsitteiden ero oli selkeä 88 %:lle ja arkiston- ja kirjaamon henkilökunnasta 83 %:lle vastaajista. Tietosuoja ja tietoturvakäsitteiden ero ei ollut selkeä lääkäreistä (hyl, hallintoyl, jyl ja jl) 60 %:lle ja LaNun henkilökunnasta 51 %:lle. Sihteereistä (hyl, hallintoyl, jyl ja jl) yli puolet (68 %) tietää mitä tarkoittaa tietosuoja ja tietoturva.

Tietosuojaohjeistus ja tietosuojan vastuuhenkilöt

Tietosuojaohjeistus ja tietosuojan vastuuhenkilöt (1/2)

Kyselytutkimuksen tulokset

- **43 %** kaikista vastaajista koki, että tietosuojaohjeistus on helposti löydettävissä
 - LaNu **30 %**, arkistot- ja kirjaamot **92 %**, HUS Tietohallinto **60%**, sihteerit **88 %** ja lääkärit **60 %**
- **53 %** kaikista vastaajista ei tiennyt keneen he voivat olla yhteydessä esihenkilön lisäksi, jos tarvitsevat neuvoa tai ohjeistusta tietosuoja-asioihin
 - LaNu **75 %**, arkistot- ja kirjaamot **17 %**, HUS Tietohallinto **20 %**, sihteerit **0%** ja lääkärit **20 %**
- **70 %** kaikista vastaajista ei tiennyt kuka on HUSin tietosuojavastaava ja **74 %** ei ollut ollut yhteydessä HUSin tietosuojavastaavaan
- **71 %** kaikista vastaajista **ei ole kuullut** HUSin Tietosuojatiimistä ja **79 %** ei ollut ollut yhteydessä HUSin Tietosuojatiimiin

Tietosuojaohjeistus ja tietosuojan vastuuhenkilöt (2/2)

Kyselytutkimuksen tulokset

- **29 %** kaikista vastaajista oli joko osittain tai täysin samaa mieltä siitä, että HUSin tietosuojaohjeet ovat helposti vietävissä käytäntöön
- **29 %** kaikista vastaajista oli joko osittain tai täysin samaa mieltä siitä, että HUSin tietosuojaohjeet ovat sisällöltään selkeitä
- **28 %** kaikista vastaajista oli joko osittain tai täysin samaa mieltä siitä, että HUSin tietosuojaohjeistus on riittävää
- **41 %** kaikista vastaajista oli joko osittain tai täysin samaa mieltä siitä, että hyödyntää työssään aktiivisesti HUSin tietosuojaohjeistusta

KUVIO 19. Yhteenvedo tietosuojaohjeisiin ja vastuuhenkilöihin liittyvien kysymysten vastauksista.

Kaikista vastanneista yli puolet (57 %) ja LaNun henkilökunnasta jopa 70 % koki, että HUSin tietosuojaohjeistus ei ole helposti löydettävistä. Sihteereistä (hyl, hallintoyl, jyl ja jl) 88 % ja arkistojen- ja kirjaamoiden henkilökunnasta lähes kaikki (92 %) koki ohjeiden olevan helposti löydettävissä. Lääkäreistä (hyl, hallintoyl, jyl ja jl) ja HUS Tietohallinnon henkilökunnasta molemmista ryhmistä 60 % vastanneista kokivat ohjeiden löytyvän helposti.

Yli puolella (53 %) kaikista vastaajista ja LaNun henkilökunnasta jopa 75 %:lla ei ollut tietoa minkä tahon puoleen HUSissa voi kääntyä tietosuoja-asioissa esihenkilön lisäksi. Sihteereistä (hyl, hallintoyl, jyl ja jl) kaikki tiesivät mikä taho tietosuoja-asioissa voi auttaa. Arkistojen- ja kirjaamoiden henkilökunnasta suurin osa (83 %), lääkäreistä (hyl, hallintoyl, jyl ja jl) sekä HUS Tietohallinnosta molemmista 80 % vastaajista tiesi mistä saavat lisätietoja tietosuoja-asioihin liittyen.

Reilusti yli puolet (72 %) kaikista vastaajista ja lähes kaikki vastaajat (93 %) LaNun henkilökunnasta eivät ole kuulleet HUS Tietosuojatiimistä. Lääkäreistä (hyl, hallintoyl, jyl ja jl) yli puolelle (60 %) ja arkistojen- ja kirjaamoiden työntekijöistä puolelle HUS tietosuojatiimi oli vieras. Sihteereistä (hyl, hallintoyl, jyl ja jl) reilusti yli puolet (75 %) ja HUS Tietohallinnon henkilökunnasta 64 % oli kuullut HUS Tietosuojatiimistä.

Vähän alle viidesosa (15 %) kaikista vastanneista on ollut yhteydessä HUSin tietosuojatiimiin, kun taas sihteereistä jopa (hyl, hallintoyl, jyl ja jl) puolet kertoo olleensa yhteydessä HUSin tietosuojatiimiin. HUS Tietohallinnosta 36 %, arkistojen- ja kirjaamoiden henkilökunnasta 33 %, lääkäreistä (hyl, hallintoyl, jyl ja jl) viidesosa (20 %) ja LaNun henkilökunnasta vain 2 % ovat ottaneet yhteyttä HUS Tietosuojatiimiin.

Reilusti alle puolet (30 %) kaikista vastanneista tietää kuka toimii HUSin tietosuojavastaavana. Arkistojen- ja kirjaamoiden henkilökunnasta reilusti yli puolet (83 %), sihteereistä (hyl, hallintoyl, jyl ja jl) 75 % ja HUS Tietohallinnon henkilökunnasta 62 % tiesi kuka on HUSin tietosuojavastaava. Kyselyyn vastanneista lääkäreistä (hyl, hallintoyl, jyl ja jl) yli puolet 60 % ja LaNun henkilökunnasta juuri kukaan (91 %) ei ollut tietoinen siitä, kuka toimii HUSin tietosuojavastaavana.

Sihteeristä (hyl, hallintoyl, jyl ja jl) jopa 75 % ja arkistojen- ja kirjaamoiden henkilökunnasta 64 % on ollut yhteydessä HUSin tietosuojavastaavaan. HUS Tietohallinnosta vähän alle puolet vastanneista (45 %) on hyödyntänyt tietosuojavastaavan palveluita. Lääkäreistä (hyl, hallintoyl, jyl ja jl)

viidesosa (20 %) ja vain 2 % LaNun henkilökunnasta on ollut yhteydessä HUSin tietosuojavastavaan. Yhteensä kaikista vastanneista 20 % on ollut yhteydessä HUSin tietosuojavastaan.

Tietosuoja työntekijän ja organisaation toiminnassa

Tietosuoja työntekijän ja organisaation toiminnassa

HUS

Kyselytutkimuksen tulokset

- **78 %** kaikista vastaajista oli joko osittain tai täysin samaa mieltä siitä, että huomioi riittävästi tietosuoja-asioita työssään
- **60 %** kaikista vastaajista oli joko osittain tai täysin samaa mieltä siitä, että oman yksikön toiminnassa huomioidaan riittävästi tietosuoja-asiat
- **39 %** kaikista vastaajista oli joko osittain tai täysin samaa mieltä siitä, että omassa yksikössä puhutaan riittävästi tietosuojasta
- **31 %** kaikista vastaajista oli joko osittain tai täysin samaa mieltä siitä, että oman yksikön perehdytys suunnitelmassa huomioidaan kattavasti tietosuoja-asiat
- **28 %** kaikista vastaajista oli joko osittain tai täysin samaa mieltä siitä, että oma perehdytys sisälsi kattavasti tietosuoja-asioita

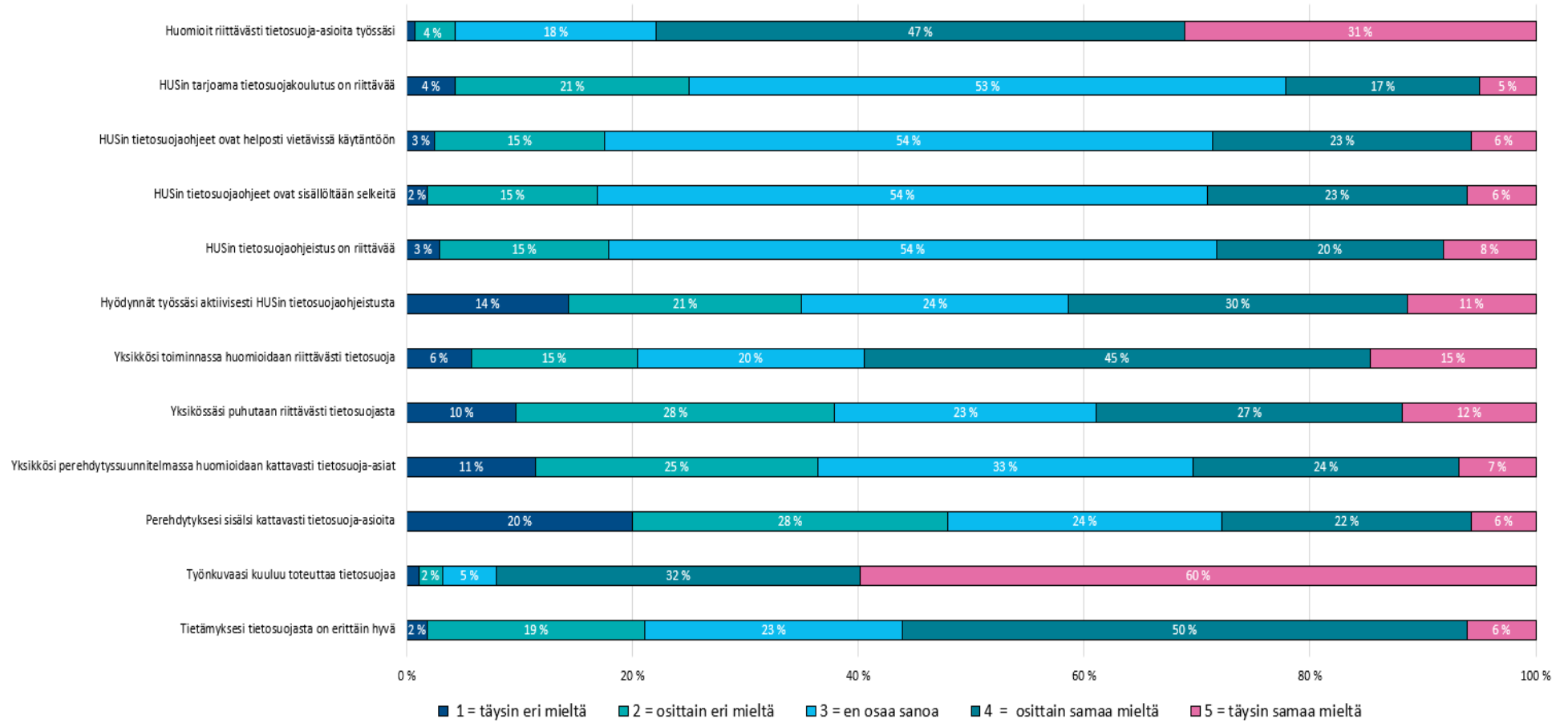
KUVIO 20. Yhteenveto tietosuoja työntekijän- ja organisaation toimintaan liittyvistä kysymyksistä.

Kyselyssä vastaajilta kysyttiin mielipiteitä väittämiin tietosuojasta työntekijän omassa toiminnassa, yksikön- ja HUSin toiminnassa. Vastausvaihtoehdot väittämiin olivat 1=täysin erimieltä, 2=osittain erimieltä, 3=en osaa sanoa, 4=osittain samaa mieltä ja 5=täysin samaa mieltä. Reilusti yli puolet (78 %) vastaajista oli osittain tai täysin samaa mieltä siitä, että huomioi tietosuoja-asioita työssään riittävästi. Yli puolet (56 %) vastaajista oli täysin tai osittain samaa mieltä siitä, että oma tietosuoja-tietämys on erittäin hyvä. Yli puolet (60 %) vastaajista oli täysin samaa mieltä ja 32 % osittain samaa mieltä siitä, että heidän työnkuvaansa kuuluu toteuttaa tietosuoja-asiat (kuvio 20).

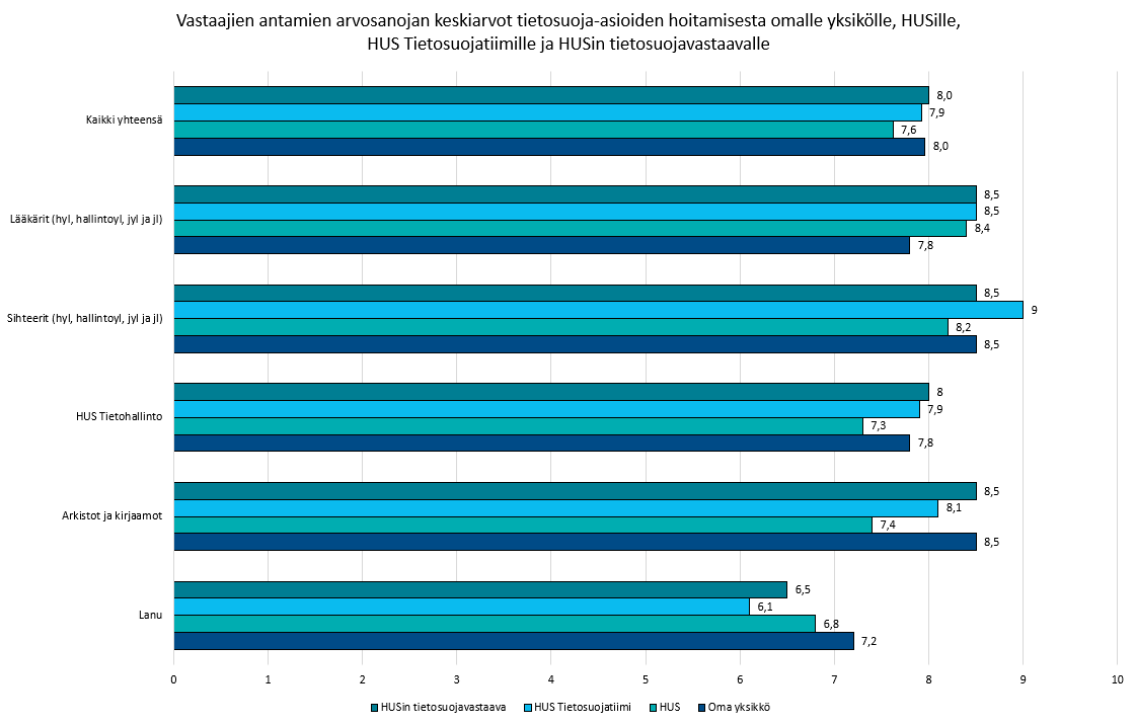
Täysin eri mieltä, osittain eri mieltä tai en osaa sanoa vastausvaihtoehdon valitsi suurin osa vastaajista väittämiin HUSin tarjoama tietosuojakoulutus on riittävää (78 %), HUSin tietosuojaohjeet ovat helposti vietävissä käytäntöön (71 %), HUSin tietosuojaohjeet ovat sisällöltään selkeitä (71 %) ja HUSin tietosuojaohjeistus on riittävää (72 %). Yli puolet (59 %) vastaajista oli täysin eri mieltä, osittain erimieltä tai ei osannut sanoa käyttäkö työssään aktiivisesti HUSin tietosuojaohjeistusta (kuvio 20).

Osittain samaa mieltä tai täysin samaa mieltä oli 60 % vastaajista siitä, että omassa yksikössä huomioidaan riittävästi tietosuoja. Kuitenkin reilusti alle puolet (39 %) vastaajista oli sitä mieltä, että tietosuoja-asioista puhutaan riittävästi omassa yksikössä. Täysin eri mieltä, osittain eri mieltä tai ei osannut sanoa vaihtoehdon valitsi 69 % vastaajista väittämään, että oman yksikön perehdytys-suunnitelmassa huomioidaan kattavasti tietosuoja-asiat. Samat vastausvaihtoehdot valitsivat 72 % vastaajista väittämään perehdytyksesi sisälsi kattavasti tietosuoja-asioita (kuvio 21).

Vastaajien mielipiteiden vastausprosentit väittämiin n=281

KUVIO 21. Työntekijöiden vastausten jakautuminen prosentteina tietosuojaan liittyvissä väittämissä

KUVIO 22. Vastaajien antamien arvosanojen keskiarvot tietosuoja-asioiden hoitamisesta omalle yksikölle, HUSille, HUS Tietosuojatiimille ja HUSin tietosuojavastaavalle. Vertailu kaikkien vastausten ja kyselyn kohderyhmien välillä.

Kyselyssä pyydettiin antamaan arvosana tietosuoja-asioiden hoitamisesta omalle yksikölle, HUSille, HUS Tietosuojatiimille ja HUSin tietosuojavastaavalle. Yllä olevassa kuviossa 22 on kuvattuna annettujen arvosanojen keskiarvot kaikista vastauksista ja kyselyn kohderyhmittäin. Kaikkien vastaajien kesken keskiarvot olivat 7,6:n ja 8,0:n välillä. Oman yksikön ja HUSin tietosuojavastavaan toiminnan arvosanojen keskiarvot olivat 8,0, HUS Tietosuojatiimin 7,9 ja HUSin 7,6.

Lääkärien (hyl, hallintoyl, jyl ja jl) ja sihteerien (hyl, hallintoyl, jyl ja jl) antamien arvosanojen keskiarvot ovat korkeammat kuin muiden kohderyhmien. Lääkärien keskiarvot vaihtelivat 7,8:sta 8,5:n ja sihteerien 8,2:sta ja 9,0:n välillä. Arkistojen- ja kirjaamoiden henkilökunnan keskiarvot olivat 7,4:n ja 8,5:n välillä. LaNun henkilökunnan arvosanojen keskiarvot liikkuvat 6,1:n ja 7,2:n välillä (kuvio 22).

Kyselytutkimuksen tulokset

- **81 %** vastaajista tiesi mikä on tietoturvaloukkaus
 - LaNu **71 %**, arkistot ja kirjaamot **92 %**, HUS Tietohallinto **99 %**, sihteerit **87 %** ja lääkärit **80 %**
- **51 %** vastaajista ei tiennyt mikä on tietoturvaloukkausilmoitus
 - LaNu **74 %**, arkistot ja kirjaamot **18 %**, HUS Tietohallinto **12 %**, sihteerit **25 %** ja lääkärit **40 %**
- **53 %** vastaajista ei tiennyt milloin tietoturvaloukkausilmoitus tulee tehdä
 - LaNu **76 %**, arkistot ja kirjaamot **27 %**, HUS Tietohallinto **15 %**, sihteerit **25 %** ja lääkärit **60 %**
- **62 %** vastaajista ei ole itse havainnut tai kuullut HUSissa tapahtuneesta tietoturvaloukkauksesta
 - LaNu **77 %**, arkistot ja kirjaamot **67 %**, HUS Tietohallinto **42 %**, sihteerit **25 %** ja lääkärit **40 %**

Kyselytutkimuksen tulokset

- **57 %** vastaajista ei tiennyt kenelle tulee ilmoittaa jos havaitsee tietoturvaloukkauksen
 - LaNu **79 %**, arkistot ja kirjaamot **17 %**, HUS Tietohallinto **18 %**, sihteerit **12 %** ja lääkärit **40 %**
- **89 %** vastaajista ei ollut ikinä tehnyt tietoturvaloukkausilmoitusta
 - LaNu **97 %**, arkistot ja kirjaamot **83 %**, HUS Tietohallinto **84 %**, sihteerit **75 %** ja lääkärit **80 %**
- **72 %** vastaajista ei tiennyt kenelle tietoturvaloukkausilmoitus menee HUSissa käsiteltäväksi
 - LaNu **92 %**, arkistot ja kirjaamot **33 %**, HUS Tietohallinto **38 %**, sihteerit **12 %** ja lääkärit **60 %**
- **74 %** ei tiennyt mikä rooli Tietosuojavaltuutetun toimistolla (TSV) on tietosuojassa
 - LaNu **89 %**, arkistot ja kirjaamot **27 %**, HUS Tietohallinto **53 %**, sihteerit **37 %** ja lääkärit **40 %**
- **46 %** vastaajista tiesi, että tietoturvaloukkausilmoitus kirjataan HUS Riskit-järjestelmään
 - LaNu **28 %**, arkistot ja kirjaamot **67 %**, HUS Tietohallinto **77 %**, sihteerit **63 %** ja lääkärit **60 %**

KUVIO 23. Yhteenveto tietoturvaloukkaukseen ja tietoturvaloukkausilmoitukseen liittyvistä kysymyksistä

Kaikista vastanneista 81 % tiesi mikä on tietoturvaloukkaus. HUS Tietohallinnosta tietoturvaloukkaus käsitteen tiesi lähes kaikki (99 %). Samoin Arkistojen- ja kirjaamoiden työntekijöistä (92 %) ja sihteereistä (hyl, hallintoyl, jyl ja jl) (87 %). Lääkäreistä (hyl, hallintoyl, jyl ja jl) 80 % ja 71 % LaNun henkilökunnasta kertoi tietävänsä mitä tietoturvaloukkaus tarkoittaa.

Vain noin puolet (49 %) kaikista vastaajista tiesi mikä on tietoturvaloukkausilmoitus. Reilusti yli puolelle HUS Tietohallinnon työntekijöistä (88 %), arkistojen- ja kirjaamoiden työntekijöistä 82 %:lle ja sihteereistä (hyl, hallintoyl, jyl ja jl) 75 %:lle käsite tietoturvaloukkausilmoitus oli tuttu. Lääkäreistä (hyl, hallintoyl, jyl ja jl) yli puolet (60 %) tunnisti tietoturvaloukkausilmoituksen, mutta LaNun henkilökunnasta vain 26 %:lle vastaajista tietoturvaloukkausilmoitus oli tuttu. Vähän yli puolet (53 %) kaikista vastaajista ei tiennyt milloin tietoturvaloukkausilmoitus tulee tehdä. Kuitenkin HUS Tietohallinnon työntekijöistä reilusti yli puolet (85 %), sihteereistä (hyl, hallintoyl, jyl ja jl) 75 % ja arkistojen- ja kirjaamoiden työntekijöistä 73 % olivat tietoisia, milloin tietoturvaloukkausilmoitus on aiheellista tehdä. Lääkäreistä (hyl, hallintoyl, jyl ja jl) 60 % ja LaNun henkilökunnasta 76 % ei tiennyt milloin on tarpeen tehdä tietoturvaloukkausilmoitus.

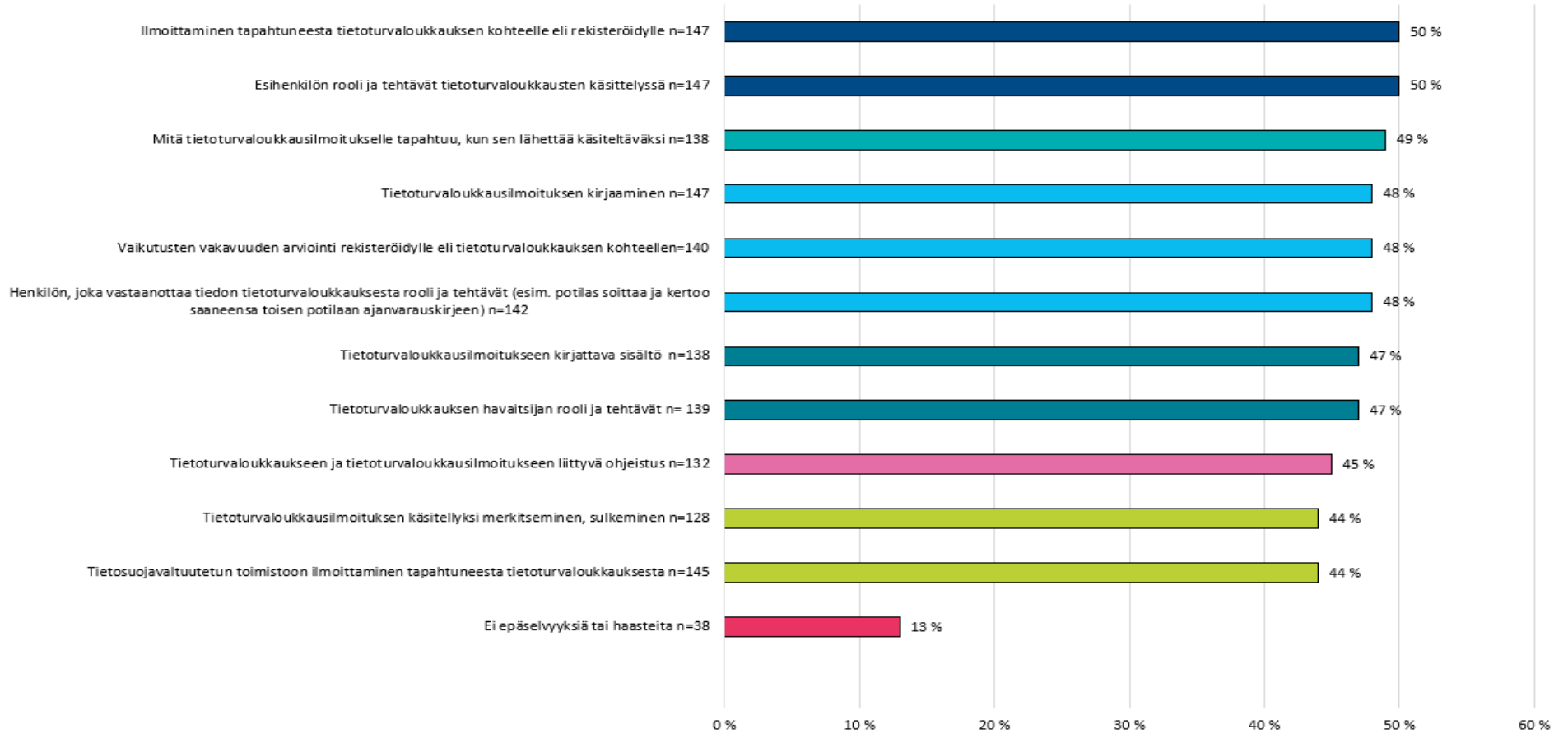
Yli puolet (62 %) vastaajista ei ollut havainnut itse tai kuullut HUSissa tapahtuneesta tietoturvaloukkauksesta. LaNun henkilökunnasta 77 % ja arkistojen- ja kirjaamoiden henkilökunnasta 67 % ei ollut itse havainnut tai kuullut HUSissa tapahtuneesta tietoturvaloukkauksesta. Tietoturvaloukkauksen oli itse havainnut tai kuullut HUSissa tapahtuneesta tietoturvaloukkauksesta sihteereistä (hyl, hallintoyl, jyl ja jl) 75 %, lääkäreistä (hyl, hallintoyl, jyl ja jl) 60 % ja HUS Tietohallinnon henkilökunnasta 58 % vastaajista. Yli puolet 57 % kaikista vastaajista ja LaNun henkilökunnasta 79 % ei tiennyt kenelle tulee ilmoittaa, jos havaitsee tietoturvaloukkausilmoituksen. Muista kyselyn kohde-ryhmistä reilusti yli puolet sihteeristä (hyl, hallintoyl, jyl ja jl) (88 %), arkistojen- ja kirjaamoiden työntekijöistä 83 %, HUS Tietohallinnon työntekijöistä 82 % ja lääkäreistä (hyl, hallintoyl, jyl ja jl) 60 % tiesivät keneen ovat yhteydessä tietoturvaloukkauksen havaitessaan.

Jopa 89 % kaikista vastaajista kertoi, ettei ole itse koskaan tehnyt tietoturvaloukkausilmoitusta. Vain 3 % LaNun-, 17 % arkistojen- ja kirjaamoiden- ja 16 % HUS Tietohallinnon -henkilökunnasta on joskus tehnyt tietoturvaloukkausilmoituksen. Sihteereistä (hyl, hallintoyl, jyl ja jl) taas neljäsosa (25 %) ja lääkäreistä (hyl, hallintoyl, jyl ja jl) viidesosa (20 %) kertoi joskus tehneensä tietoturvaloukkausilmoituksen. Kaikista vastaajista 72 %, LaNun henkilökunnasta lähes kaikki (92 %) ja lääkäreistä (hyl, hallintoyl, jyl ja jl) 60 % ei tiennyt kenelle tietoturvaloukkaus menee HUSissa käsiteltäväksi. Sihteeristä (hyl, hallintoyl, jyl ja jl) reilusti yli puolet 88 %, arkistojen- ja kirjaamoiden henkilökunnasta 67 % ja HUS Tietohallinnosta 62 % oli tietoisia siitä mille taholle tietoturvaloukkausilmoitukset menevät käsiteltäväksi.

Tietosuojavaltuutetun toimiston rooli tietosuoja asioissa oli selvillä 74 %:lle kaikista vastaajista. Tietosuojavaltuutetun toimiston rooli ei ollut tuttu 89 %:lle LaNun- ja yli puolelle (53 %) HUS Tietohallinnon vastaajista. Arkiston- ja kirjaamoiden työntekijöistä 73 %, sihteereistä (hyl, hallintoyl, jyl ja jl) 63 % ja lääkäreistä (hyl, hallintoyl, jyl ja jl) 60 %:a tiesivät mikä rooli Tietosuojavaltuutetun toimistolla on tietosuoja-asioissa. Kaikista kyselyyn vastanneista vähän alle puolet 46 % tiesi mihin järjestelmään tietoturvaloukkausilmoitus tulee kirjata. HUS Tietohallinnosta 77 %, arkistojen- ja kirjaamoiden työntekijöistä 67 %, sihteereistä (hyl, hallintoyl, jyl ja jl) 63 % ja lääkäreistä (hyl, hallintoyl, jyl ja jl) 60 % tiesivät HUS Riskit -järjestelmän oikeaksi vastaukseksi. LaNun henkilökunnasta 28 % vastanneista tiesi mihin järjestelmän tietoturvaloukkausilmoitus tulee kirjata.

Kyselyssä pilkottiin tietoturvaloukkauksen toimintamalli pienempiin osa-alueisiin, jotta vastaajien oli helpompi tuoda esille aiheeseen liittyviä haasteita ja epäselvyyksiä. Vastaaja pystyi valitsemaan osa-alueen ja kirjaamaan osa-alueen perässä olevaan avoimeen tekstikenttään, mikä kyseisessä kohdassa on hänen mielestään haastavaa tai epäselvää. Alla olevassa kuviossa 24 on kuvattuna vastaajien valitsemat tietoturvaloukkauksen toimintamallin haastavat tai epäselvät osa-alueet vastausprosentteineen.

Tietoturvaloukkaukseen ja tietoturvaloukkausilmoitukseen liittyviä epäselviä ja haasteellisia kohtia

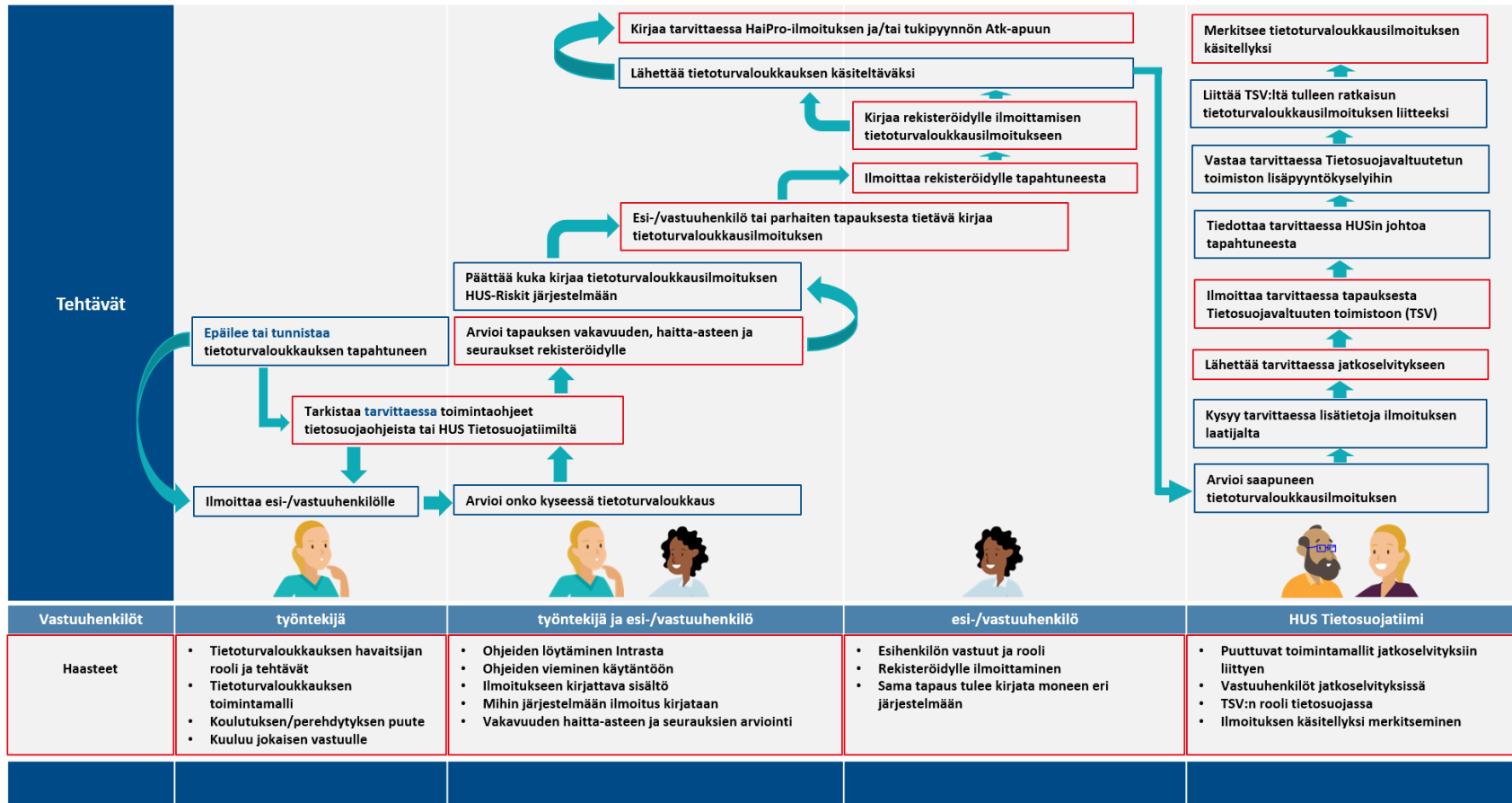

KUVIO 24. Tietoturvaloukkaukseen ja tietoturvaloukkausilmoitukseen liittyviä epäselviä ja haasteellisia kohtia (Kaikki vastaukset)

Kaikki valittavana olleet osa-alueet tulivat valituiksi ja kaikissa valituissa osa-alueissa vastaajista lähes puolet 44 % – 50 % oli sitä mieltä, että kyseisissä osa-alueissa oli haasteita tai epäselvyyksiä. Vain 13 % kaikista vastaajia oli sitä mieltä, että tietoturvaloukkauksen toimintamallissa ei ole epäselvyyksiä tai haasteita (kuvio 24). Osa-alueiden avoimiin tekstikenttiin saadut samaa tarkoittavat vastaukset ryhmiteltiin haasteen tai epäselvyyden juurisyyn perusteella. Jokaisen osa-alueen haasteiden ja epäselvyyksien juurisyys nousi henkilön tiedon puute.

Alla olevaan kuvioon 25 on kuvattuna opinnäytetyön tekijän toteuttamana tietoturvaloukkauksen toimintamalli, siihen liittyvät vastuuhenkilöt, heidän tehtävänsä ja kyselyn tulosten perusteella esille nousseet haasteet. Haasteet ovat kuvattuna kuviossa punaisin kehyksin. Haasteiksi nousivat tietoturvaloukkauksen havaitsijan rooli ja tehtävät, toimintamalli, koulutuksen ja perehdytyksen puute, ohjeiden löytämisen vaikeus, ohjeiden vieminen käytäntöön, mihin järjestelmään tietoturvaloukkausilmoitus kirjataan, mitä tarkoittaa vakavuuden haitta-asteen ja seurauksien arviointi, esihenkilön vastuut ja rooli, rekisteröidylle ilmoittaminen, puuttuvat toimintamallit ja vastuuhenkilöt jatkoselvityksissä, Tietosuojavaltuutetun toimiston rooli tietoturvaloukkauksissa ja tietoturvaloukkauksen käsitellyksi merkitseminen.

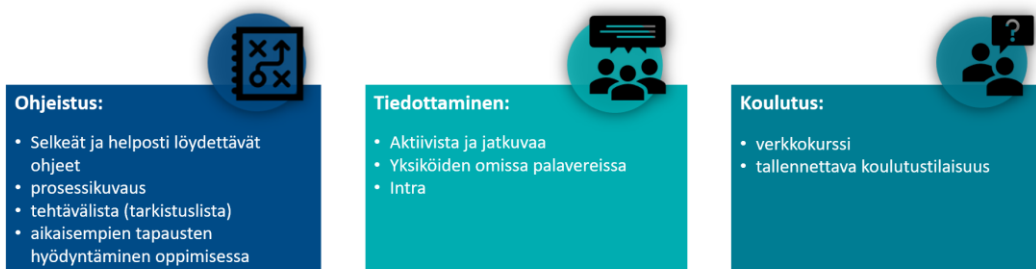
Tietoturvaloukkauksen toimintamalli – nykytilanne 3/4

KUVIO 25. Tietoturvaloukkauksen toimintamalli – nykytilanne haasteineen opinnäytetyöntekijän toteuttamana. Toteutuksessa on sovellettu palvelumuotoilun palvelupolku työkalua.

Tämän jälkeen listattiin jokaisen osa-alueen avoimeen tekstikenttään tulleet kehittämissuhteet. Samaa tarkoittavat kehityssuhteet ryhmiteltiin yhdeksi ja kehityssuhteille annettiin niitä kuvaava nimi. Kehittämissuhteeksi nousi kolme asiaa. 1) Koulutus: Koulutus, joka voidaan toteuttaa, joko verkkokurssina tai koulutustilaisuutena, joka tallennetaan myöhempää katselua varten. 2) Tiedottaminen: Tiedottamisen toivotaan olevan aktiivista ja jatkuvaa. Tiedottamista voidaan toteuttaa muun muassa yksiköiden omilla palaverissa sekä HUSin intrassa. 3) Ohjeistus: Ohjeistuksen toivotaan olevan selkeää ja helposti löydettävissä. Toiveena esitettiin tietoturvaloukkauksen toimintamallin prosessin kuvaamista, tehtävälisan toteuttamista (tarkistuslista) toimintamallin tehtävistä ja vastuuhenkilöistä sekä HUSissa tapahtuneiden tietoturvaloukkauksien hyödyntämistä oppimistarkoitukseen. Alla olevaa kuvioon 26 on kuvattu yhteenveto vastaajien esittämistä kehittämistoiveista liittyen tietoturvaloukkauksen toimintamalliin.

Käyttäjien Kehittämistoiveet

Vaikuttavuuden mittaus: Tietoturvaloukkausilmoitusten määrän kasvu, ilmoitukset ovat sisällöllisesti parempia

KUVIO 26. Yhteenveto vastaajien kehittämistoiveista liittyen tietoturvaloukkauksen toimintamalliin.

Tietoturvaloukkausten ja tietosuojaselvitysten käsittelijät

Tässä kappaleessa käsitellään tietoturvaloukkauksia ja tietosuojaselvityksiä käsittelevien kyselyn kohderyhmien vastauksia kohderyhmittäin. Ensimmäisenä käydään läpi arkistojen- ja kirjaamoiden henkilökunnan vastauksia. Arkistojen- ja kirjaamoiden henkilökunta vastaanottaa potilailta tulevia erilaisia selvityspyyntöjä, muistutuksia, kanteluita ja niin edelleen. Kirjaamon työntekijät kirjaavat

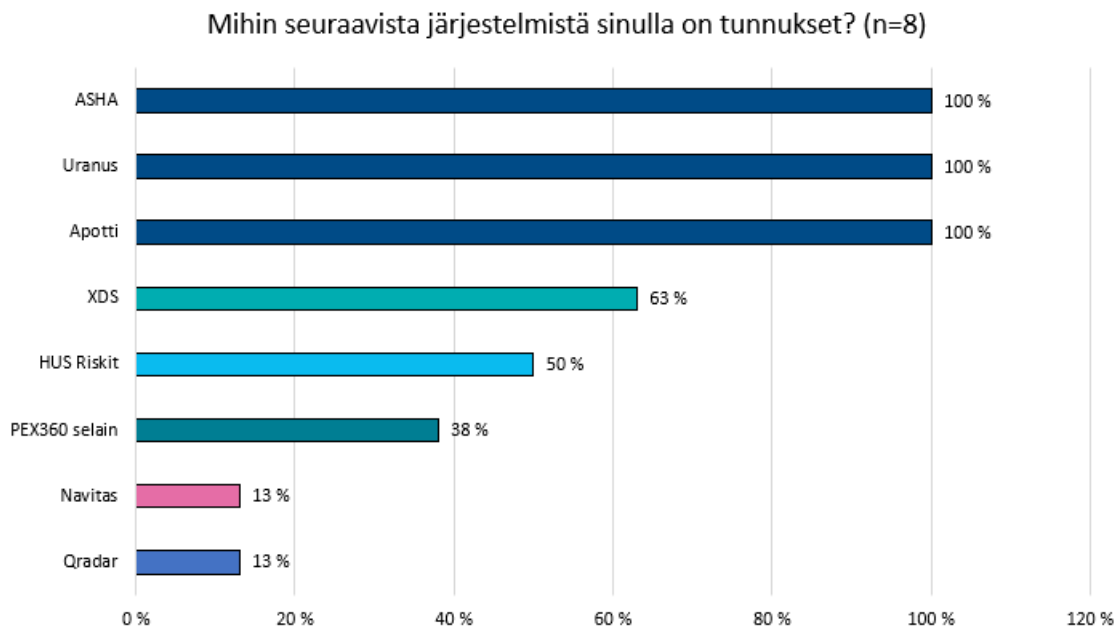
tapaukset tarvittaessa HUSin asianhallintajärjestelmään ja välittävät ne oikealle taholle käsiteltäväksi ja vastattavaksi. Kirjaamon henkilökunta välittää potilaalle normaalit käyttölokiraportit viimeisimmän kahden vuoden ajalta. Arkistojen työntekijät muun muassa vastaanottavat potilaiden potilasasiakirjapyyntöjä ja toimittavat asiakirjakopiota potilaille.

Arkistojen- ja kirjaamoiden kyselyyn vastanneista työntekijöistä 73 % kertoi työtehtäviinsä kuuluvan tietosuojaan liittyvien selvitysten käsittely. Puolet heistä kertoi työskennelleensä arkistossa tai kirjaamossa 10 vuotta tai yli 10 vuotta ja neljänneksellä (25 %) vastaajista oli työvuosia 0-1. Lopuista vastaajista 12 % oli työskennellyt arkistossa tai kirjaamossa 2-3 vuotta ja loput 13 % vastaajista 7-8 vuotta.

TAULUKKO 3. Vastausprosenttien jakautuminen kahden ääripää vaihtoehdon välille arkistojen ja kirjaamoiden työntekijöiden mielipiteitä omasta työstä selvittävässä kysymyksessä

Kumpi seuraavista väittämistä kuvaa paremmin työtäsi? Mihin kohtaan oma mielipiteesi asettuu kahden ääripää vaihtoehdon välille asteikolla 1-7? (n=8)								
	1	2	3	4	5	6	7	
helppoa	0 %	0 %	12 %	62 %	13 %	0 %	13 %	vaikeaa
selkeää	0 %	0 %	12 %	37 %	13 %	25 %	13 %	monimutkaista
työllistää vähän	0 %	0 %	0 %	0 %	25 %	75 %	0 %	työllistää paljon
palkitsevaa	0 %	37 %	37 %	13 %	0 %	13 %	0 %	turhauttavaa
selkeät toimintamallit	0 %	12 %	50 %	0 %	0 %	25 %	13 %	epäselvät tai puuttuvat toimintamallit
riittävät resurssit	0 %	12 %	13 %	25 %	25 %	25 %	0 %	vähäiset resurssit

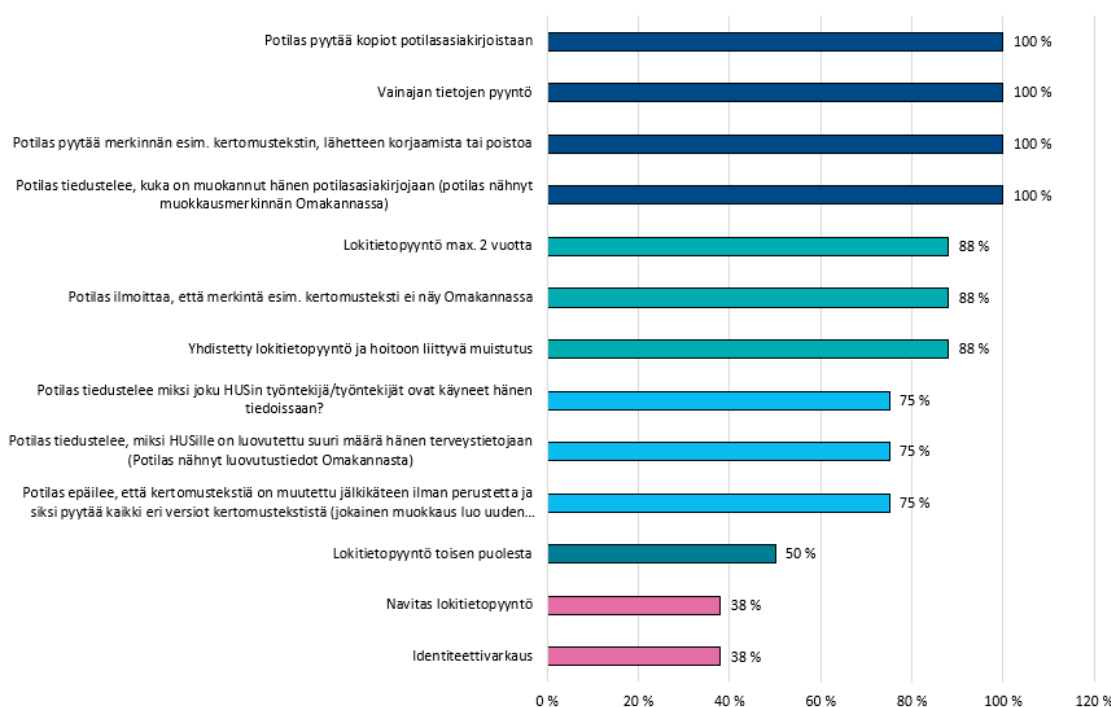
Reilusti yli puolet (62 %) vastaajista oli sitä mieltä, että oma työ sijoittuu helpon ja vaikean väli- maastoon. Enemmän monimutkaiseksi kuin selkeäksi koki työnsä noin puolet (51 %) vastaajista. Kaikki vastaajat kokivat, että työ työllistää paljon, mutta siitä huolimatta 74 % vastaajista koki työnsä enemmän palkitsevana kuin turhauttavana. Toimintamallit vastaajat (62 %) kokivat enemmän selkeiksi kuin epäselviksi, mutta puolet vastaajista koki resurssien olevan vähäiset (taulukko 4).

KUVIO 27. Järjestelmiä, joihin arkistojen- ja kirjaamoiden henkilökunnalla on tunnukset

Tietosuojaan liittyvien selvitysten käsittely vaatii useiden järjestelmien käyttöä selvityksestä riippuen. Kaikki arkistoiden- ja kirjaamoiden työntekijät, jotka vastasivat kyselyyn, kertoivat omaavansa käyttäjätunnukset Apotti järjestelmään, Uranus potilastietojärjestelmään ja ASHA asiointihallintajärjestelmään. Yli puolet (63 %) omaa tunnukset XDS arkistointijärjestelmään ja tasan puolet HUS Riskit -riskienhallintajärjestelmään. PEX360 selaimen on tunnukset 38 %:lla ja Qradar sekä Navitas -järjestelmiin 13 %:lla vastanneista. Näiden lisäksi työntekijöillä on oikeuksia muun muassa ASKO-järjestelmään, Mustiin, Ericaan, Qpattiin ja VRK-pisteeseen (kuvio 27).

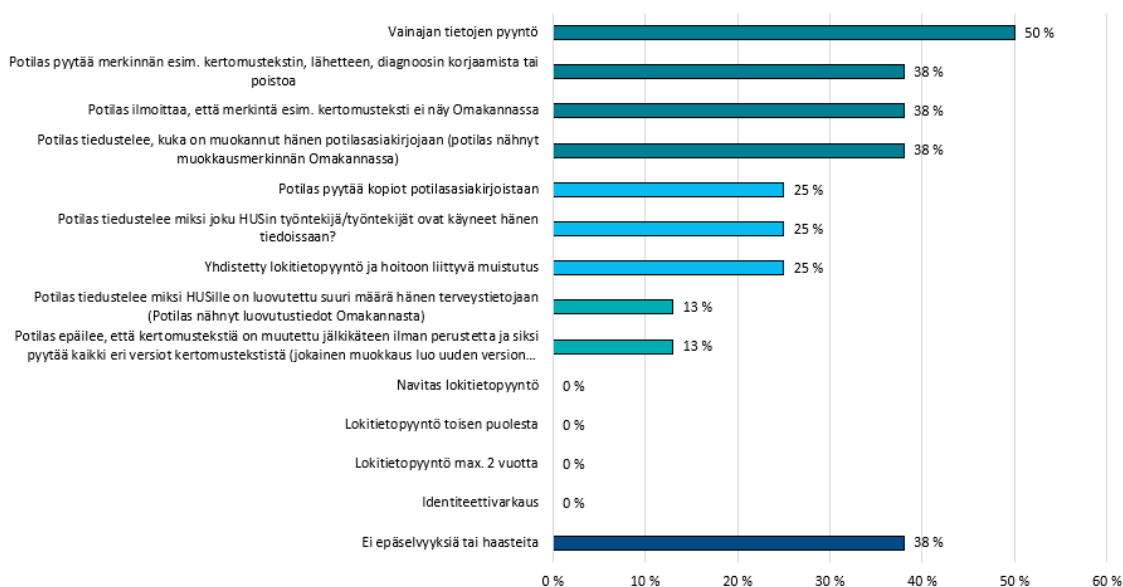
Mitä seuraavista tietosuojaan liittyvistä selvityksistä olet käsitellyt/kohdannut työssäsi?

KUVIO 28. Tyypillisimmät arkistojen- ja kirjaamoiden työntekijöiden käsittelemät tietosuojaan liittyviä selvitykset

Kaikki vastaajat kertoivat käsitelleensä seuraavia tietosuojaan liittyviä selvityspyyntöjä: potilasasiakirjojen muokaus, merkinnän korjaus tai poisto, vainajien tietopyyntöjä sekä pyyntöjä saada kopiot potilasasiakirjoista. 88 % vastaajista oli käsitellyt yhdistettyä lokitietopyyntöä ja hoitoon liittyvää muistutusta, merkintä ei näy Omakannassa sekä lokitietopyyntöjä. Merkintöjen muutokseen liittyviä selvityksiä, tietojen luovutukseen liittyviä selvityksiä, selvityksiä, joissa tiedustellaan miksi HUSin työntekijä/työntekijät ovat käyneet potilaan tiedoissa, on käsitellyt 75 % kyselyyn vastanneista. Toisen puolesta lähetettyjä lokitietopyyntöjä oli käsitellyt tasan puolet vastaajista ja Navitas-järjestelmän lokitietopyyntöjä ja identiteettivarkaus selvityksiä oli käsitellyt 38 % vastanneista (kuviokuva 28). Vapaassa tekstikentässä vastaajat kertoivat käsitelleensä edellä mainittujen lisäksi omaisten pyytämiä vainajien lokitietopyyntöjä, virheen oikaisuvaatimuksia ja selvityspyyntöjä, joissa on käytetty lakiin perustuvaa oikeutta päästä tietoihin/rekisterin tarkistuspyyntö.

Haastaviksi tai epäselviksi koetut tietosuojaan liittyvät selvitykset
(Arkistojen- ja kirjaamoiden henkilökunta)

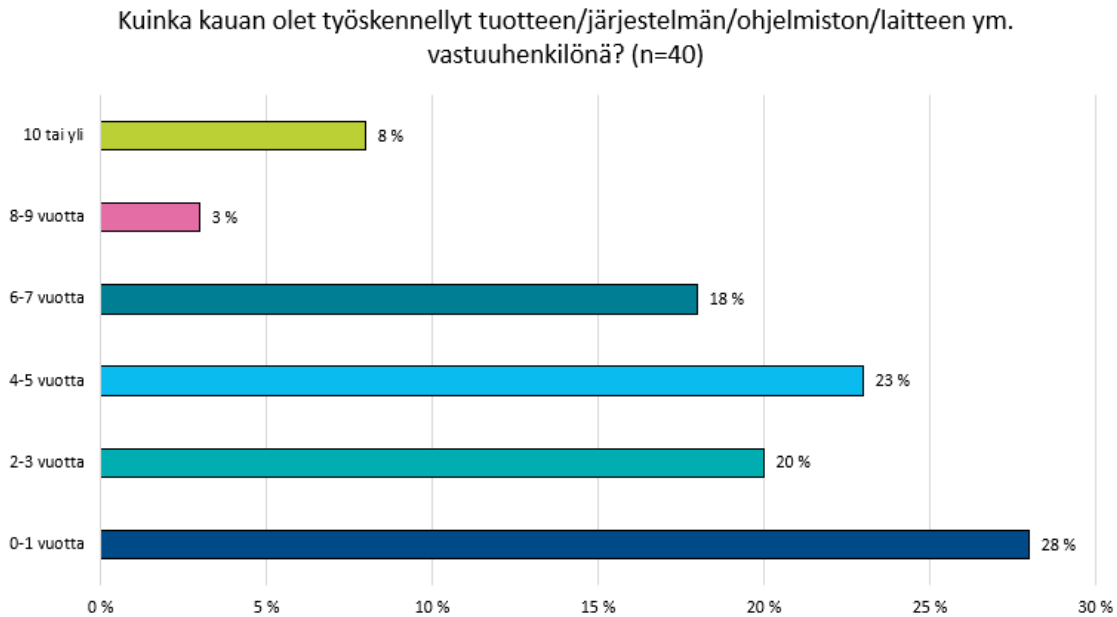

KUVIO 29. Haastavaksi tai epäselviksi koetut tietosuojaan liittyvät selvitykset (Arkistojen- ja kirjaamoiden henkilökunta)

Kyselyyn vastanneista tasan puolet piti vainajiin liittyvien tietopyyntöjen toimintamalleja haastavina tai epäselvinä. Merkintöjen korjaukseen tai poistoon, merkintöjen muokkaukseen ja merkintöjen näkymättömyyteen Omakannassa liittyviä toimintamalleja piti haasteellisina tai epäselvinä 38 % vastanneista. Neljännes vastaajista (25 %) koki haastaviksi ja epäselviksi selvittelyt, joissa potilaat pyytävät kopioita omista potilasasiakirjoistaan, selvitykset, joissa kysytään miksi HUSin työntekijät ovat käyneet potilaan tiedoissa ja selvityspyynnöt, joissa yhdistyy sekä lokitetopyyntö, että hoitoon liittyvä muistutus. Haasteita ja epäselvyyksiä on 13 %:n mielestä potilaiden tietojen luovutukseen HUSille liittyvissä selvityksissä ja selvityksissä, joissa epäillään perusteetta tapahtunutta merkinnän muokkausta jälkikäteen. 38 % vastaajista oli sitä mieltä, että missään selvityksiin liittyvissä toimintamalleissa ei ole epäselvyyksiä eikä haasteita (kuvio 29).

HUS Tietohallinnon vastuuhenkilöt vastaavat oman tuotteen, järjestelmän, ohjelmiston, laitteen ynnä muun tietosuojan toteuttamisesta, tietosuojariskien vaikutustenarviointien toteuttamisesta ja niihin mahdollisesti liittyvistä tietosuoja selvityksistä. HUS Tietohallinnon henkilökunnasta vain osa osallistuu tietosuojaan liittyvien selvitysten ja tietoturvaloukkausten käsittelyyn. Tämän vuoksi heille suunnatussa kyselyssä kysyttiin, työskenteleekö kyselyyn vastaaja tuotteen-, järjestelmän-, ohjelmiston- tai laitteen- ynnä muun. vastuuhenkilönä. Jos vastaaja vastasi tähän kyllä, niin hän siirtyi lisäkysymyksiin. Muut Tietohallinnon henkilökunnasta vastasivat vain niin sanottuihin yleisiin kysymyksiin. Seuraavaksi käydään läpi näiden lisäkysymysten vastaukset.

Lähes puolet 44 % vastaajista kertoi toimivansa tuotteen-, järjestelmän-, ohjelmiston- tai laitteen- ynnä muun vastuuhenkilönä. Suurin määrä vastuuhenkilöistä 28 % oli toiminut vastuuhenkilönä 0-1 vuotta. 2-3 vuotta vastuuhenkilön roolissa olevia oli viidennes vastaajista (20 %) ja 4-5 vuotta roolissa olleita 23 % vastaajista. Viidesosa vastaajista (18 %) oli toiminut roolissa 6-7 vuotta, 8-9 vuotta 3 % ja 10 tai yli 8 % vastanneista (kuvio 30).

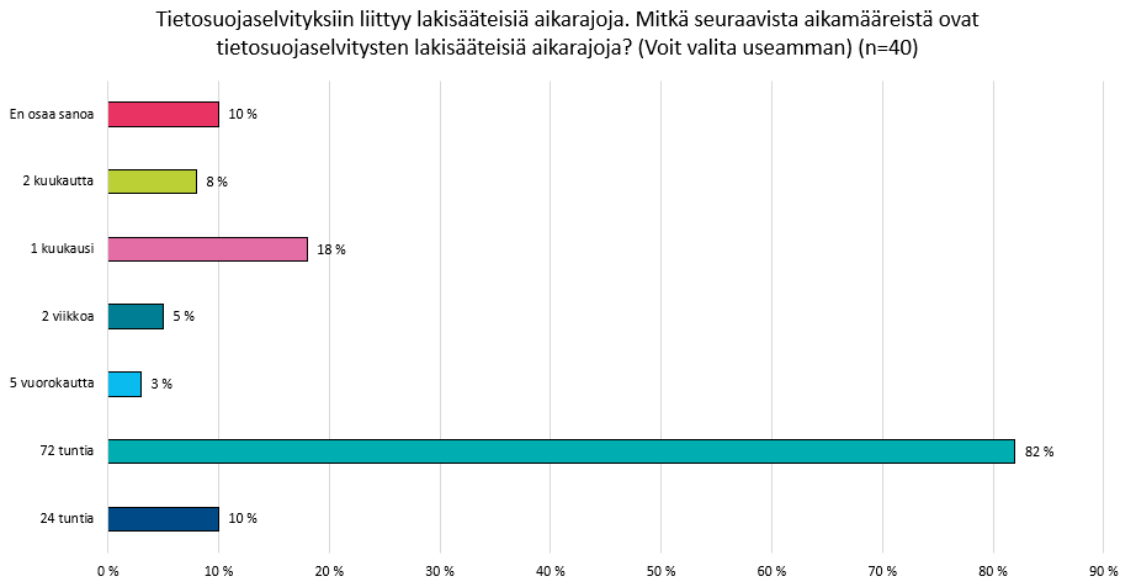
KUVIO 30. Vastaajien työskentelyvuodet vastuuhenkilön roolissa

TAULUKKO 4. Vastausprosenttien jakautuminen kahden ääripää vaihtoehdon välille HUS Tietohallinnon työntekijöiden mielipiteitä omasta työstä selvittävässä kysymyksessä

Kumpi seuraavista väittämistä kuvaa paremmin työtäsi? Mihin kohtaan oma mielipiteesi asettuu kahden ääripää vaihtoehdon välille asteikolla 1-7? (n=40)								
	1	2	3	4	5	6	7	
helppoa	0 %	2 %	5 %	23 %	49 %	18 %	3 %	vaikeaa
selkeää	0 %	5 %	13 %	10 %	34 %	33 %	5 %	monimutkaista
työllistää vähän	0 %	3 %	3 %	15 %	23 %	41 %	15 %	työllistää paljon
palkitsevaa	10 %	36 %	23 %	16 %	5 %	10 %	0 %	turhauttavaa
selkeät toimintamallit	0 %	23 %	28 %	15 %	18 %	8 %	8 %	epäselvät tai puuttuvat toimintamallit
riittävät resurssit	8 %	13 %	20 %	18 %	23 %	13 %	5 %	vähäiset resurssit

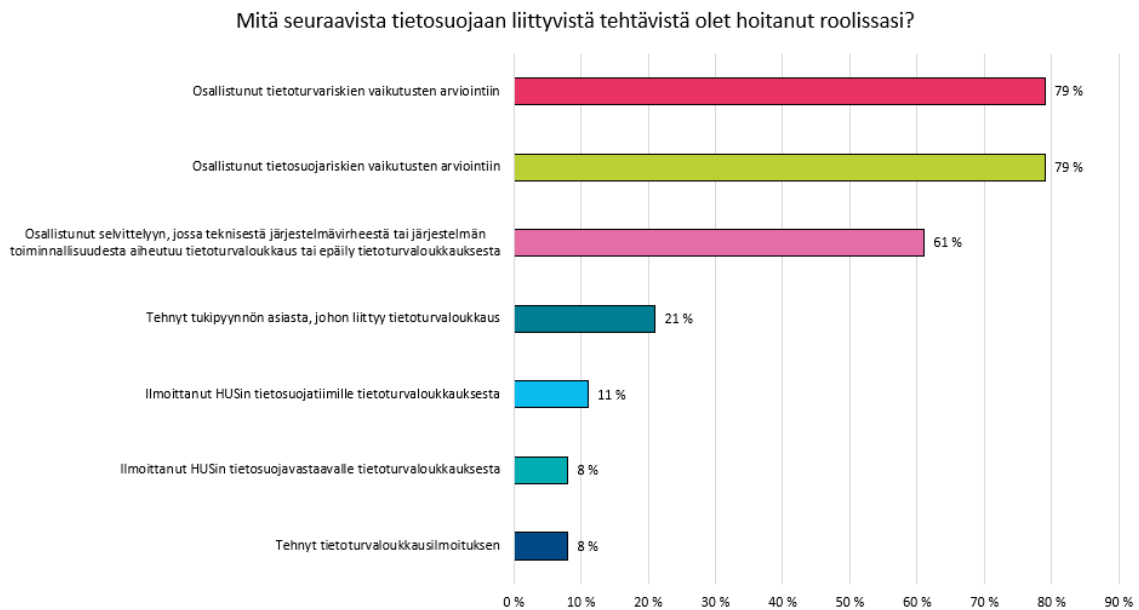
Yllä olevassa taulukossa 5 kuvataan HUS Tietohallinnon vastuuhenkilön roolissa työskentelevien mielipiteitä omasta työstä kahden ääripää väittämän välillä asteikolla 1-7. Reilusti yli puolet vastaajista kokee työnsä enemmän vaikeana kuin helppona (70 %), enemmän monimutkaisena kuin selkeänä (72 %) ja enemmän paljon työllistävänä kuin vähän työllistävänä (79 %). Tästä huolimatta

69 % vastanneista kokee työnsä enemmän palkitsevana kuin turhauttavana. Toimintamalleja piti selkeinä noin puolet vastanneista (51 %). Vastaukset jakoutuivat tasan riittävien ja vähäisten resurssien välille (taulukko 5).

KUVIO 31. Tietosuojaselvityksiin liittyy lakisääteisiä aikarajoja. Mitkä seuraavista aikamääreistä ovat tietosuojaselvitysten lakisääteisiä aikarajoja?

Tietosuojaan liittyviin selvityksiin ja tietoturvaloukkausten käsittelyyn liittyy rekisterinpitäjään kohdentuvia aikarajoja. Oikeat aikarajat ovat 72 tuntia, yksi kuukausi ja kaksi kuukautta (nykyisin kolme kuukautta). Lähes kaikki 82 % vastaajista tiesivät 72 tunnin aikarajan, mutta yhden kuukauden aikarajan tiesi vain lähes viidennes (18 %) vastaajista ja kahden kuukauden aikarajan noin kymmenesosa (8 %) vastaajista (kuvio 31).

KUVIO 32. HUS Tietohallinnon vastuuhenkilöiden hoitamat tietosuojaan liittyvät tehtävät

Vastuuhenkilöiden roolissa tietosuojariskien vaikutusten ja tietoturvariskien vaikutusten arviointiin kertoo osallistuneensa 79 % vastaajista. Yli puolet ovat osallistuneet selvitykseen, jossa tekninen virhe järjestelmässä aiheutti tietoturvaloukkauksen tai epäilyn siitä. Tukipyynnön Atk-avulle on tehnyt tietoturvaloukkaukseen liittyvästä asiasta noin viidesosa (21 %) vastaajista ja kymmenesosa (11 %) on ilmoittanut tietoturvaloukkauksesta HUSin tietosuojatiimille. Vain 8 % vastaajista on itse tehnyt tietoturvaloukkausilmoituksen tai ilmoittanut tietoturvaloukkauksesta HUSin tietosuojaavastavalle (kuvio 32). Lisäksi kysyttiin, että tuleeko vastaajille mieleen vielä jokin muu tietosuojaan liittyvä asia, joka kuuluu vastuuhenkilön työrooliin. Vastaukseksi tuli ”*sopimuksien tietosuojaajaliitteiden hoitaminen kuntoon*”. ”*Asiakkaiden neuvonta tietosuojaan liittyvissä asioissa esimerkiksi tietojen poisto järjestelmästä ja säilytys*”. ”*Tuotepäällikön roolissa pitää koko ajan varmistaa tuotteen tietoturvaominaisuuden vaatimukset niin järjestelmätasolla kuin henkilötasolla*.” ”*Uusien tietojärjestelmien, sovellusten ja ohjelmistojen ennen käyttöönottoa tehtävät selvitykset*.”

41 % HUS Tietohallinnon vastuuhenkilöistä kertoi, että edellä kuviossa 32 kuvattuihin tehtäviin ei liity epäselvyyksiä tai haasteita. 28 % vastuuhenkilöistä koki tietoturvariskien vaikutustenarviointiin liittyvän haasteita ja 24 % koki haasteita olevan tietosuojariskien vaikutustenarvioinnista. Tietosuoja koskevien tukipyyntöjen käsittelyprosessissa, selvittelyissä, joissa teknisestä järjestelmävirheestä tai järjestelmän toiminnallisuudesta aiheutuu tietoturvaloukkauksia tai epäily tietoturvaloukkauksesta sekä HUS Tietohallinnon ja HUS Tietosuojatiimin yhteistyössä oli haasteita tai epäsel-

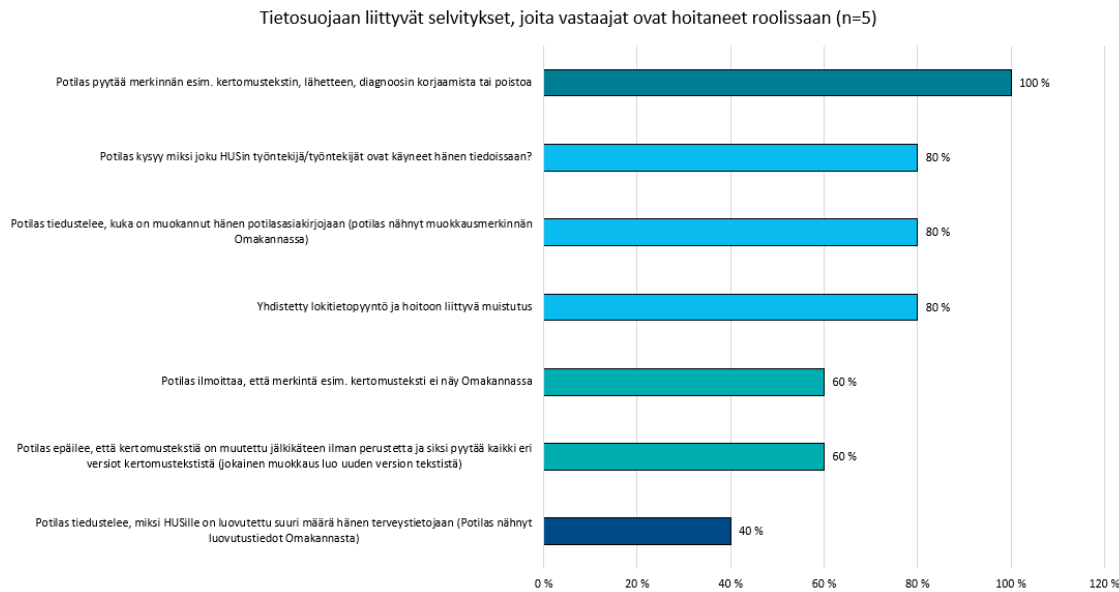
vyyksiä viidesosan (21 %) mielestä. 6 % koki epäselväksi tukipyynnön tekemisen, johon liittyy tietoturvaloukkaus ja 3 % koki haasteita tietoturvaloukkausilmoituksen tekemisessä ja toimintamallissa, tietoturvaloukkauksesta ilmoittamisen HUSin Tietosuojatiimille tai tietosuojavastaavalle.

Seuraavaksi käsitellään HUSin hallinnollisten ylilääkäreiden (HYL), hallintoylilääkärin (hallintoyl), johtavien ylilääkäreiden (JYL) ja johtavien lääkäreiden (JL) vastauksia lisäkysymyksiin. Edellä kuvatut lääkärit käsittelevät ja vastaavat heidän omaa erikoisalaansa koskeviin tietosuojaan liittyviin selvityspyyntöihin. 40 % vastaajista kertoi työskennelleensä hallinnollisena ylilääkärinä, hallintoylilääkärinä, johtavana ylilääkärinä tai johtavana lääkärinä 0-1 vuotta tai 6-7 vuotta. 4-5 vuotta edellä mainituissa viroissa toimineita oli viidesosa (20 %) vastaajista. Neljä viidesosaa vastaajista (80 %) kertoi edellä mainitun viran ohella tekevänsä kliinistä potilastyötä.

TAULUKKO 5. Vastausprosenttien jakautuminen kahden ääripää vaihtoehdon välille hallinnollisten ylilääkärien, hallintoylilääkärin, johtavien ylilääkäreiden ja johtavien lääkäreiden mielipiteitä omasta työstä selvittävässä kysymyksessä

Kumpi seuraavista väittämistä kuvaa paremmin työtäsi? Mihin kohtaan oma mielipiteesi asettuu kahden ääripää vaihtoehdon välille asteikolla 1-7? (n=5)								
	1	2	3	4	5	6	7	
helppoa	0 %	0 %	0 %	20 %	60 %	20 %	0 %	vaikeaa
selkeää	0 %	0 %	20 %	40 %	20 %	20 %	0 %	monimutkaista
työllistää vähän	0 %	20 %	0 %	40 %	40 %	0 %	0 %	työllistää paljon
palkitsevaa	0 %	40 %	20 %	40 %	0 %	0 %	0 %	turhauttavaa
selkeät toimintamallit	0 %	20 %	40 %	20 %	20 %	0 %	0 %	epäselvät tai puuttuvat toimintamallit
riittävät resurssit	0 %	0 %	20 %	60 %	20 %	0 %	0 %	vähäiset resurssit

Neljä viidesosaa (80 %) vastaajista kokee virkaansa liittyvät tehtävät enemmän vaikeina kuin helpoina. Työn koki enemmän monimutkaiseksi kuin selkeäksi ja enemmän paljon työllistäväksi kuin vähän työllistäväksi 40 % vastaajista. Kaksi viidesosaa (40 %) koki työnsä olevan sekä selkeää, että monimutkaista ja työllistävän sopivasti. Yli puolet (60 %) koki työn enemmän palkitsevaksi kuin turhauttavaksi ja 40 % koki työnsä olevan sekä palkitsevaa, että turhauttavaa. Toimintamalleja piti enemmän selkeinä kuin epäselvinä tai puutteellisina yli puolet vastaajista (60 %). Vastaajista 60 % piti resurssien määrää sopivana (taulukko 6).

KUVIO 33. Tietosuojaan liittyvät selvitykset, joita lääkärit (hyl, hallintoyl, jyl ja jl) ovat hoitaneet roolissaan

Kaikki vastaajat olivat hoitaneet tietosuojaan liittyvää selvitystä, jossa potilas pyytää merkinnän korjaamista tai poistoa. Neljäviidesosa (80 %) kertoi selvittäneensä potilasasiakirjojen muokkaukseen liittyviä selvityksiä, selvityksiä, joissa tiedustellaan miksi joku HUSin työntekijä/-t ovat käsitelleet potilastietoja sekä yhdistettyjä lokitietopyyntöjä ja hoitoon liittyviä muistutuksia. Selvityksiä, joissa potilas ilmoittaa, että merkintä ei näy Omakannassa ja selvityksiä, joissa potilas epäilee kertomustekstiä muutetun jälkikäteen, kertoi selvittäneensä 60 % kyselyyn vastanneista. Tietojen luovutukseen HUSille liittyviä selvityksiä on selvittänyt 40 % kyselyyn vastanneista (kuvio 33).

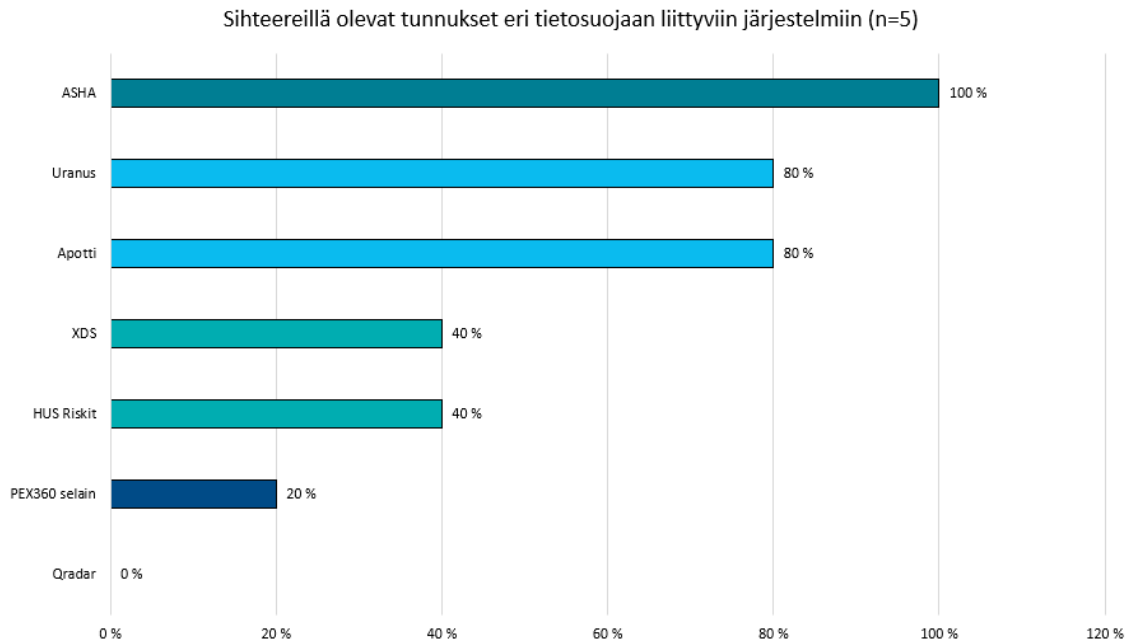
Lisäksi vastaajilta kysyttiin, että tuleeko heidän mieleensä muita tietosuojaan liittyviä selvityksiä, joita he ovat hoitaneet kyseisessä roolissa. Avoimeen tekstikenttään tuli seuraavia vastauksia: ”Epäily onko laboratoriotulos oikea tai virheellinen” ja ”Vainajan tietopyynnöt, Kelan lausuntopyynnöt, AVI ja Valvira, eduskunnan oikeusasiamies, tietosuojavaltuutetun ynnä muut pyynnöt”. Seuraavana vastaajilta kysyttiin, että mitkä kuvioon 33 listatuista tietosuojaselvityksistä vastaaja kokee toimintamalleiltaan haastaviksi tai epäselviksi ja onko listattuihin tietosuojaselvityksiin kehitysehdotuksia. Merkinnän korjaamista tai poistoa koskevan selvityksen, yhteistyön HUS Tietosuojatiimin ja HUS tietohallinnon kanssa koki epäselväksi tai haasteelliseksi viidesosa vastaajista. Lisäksi kysyttiin, että tuleeko vastaajalle mieleen joku muu tietosuojaan liittyvä asia, joka on epäselvä tai haastava tai muita tietosuojaan liittyviä kehitysehdotuksia. Tähän saatiin yksi vastaus identiteettivarkaus.

Seuraavaksi käsitellään edellisen lääkäriyhmän sihteereiden kyselyn lisäkysymyksiin antamia vastauksia. Sihteerit käsittelevät ja avustavat lääkäreitä (hyl, hallintoyl, jyl & jl) tietosuojaselvityksien käsittelyssä. Kyselyyn vastanneista sihteereistä 83 % kertoi toimivansa joko hallinnollisen yllilääkärin, hallintoyllilääkärin, johtavan yllilääkärin tai johtavan lääkärin sihteerinä. Kaksiviidesosaa (40 %) on toiminut kyseisessä roolissa 4-5 vuotta tai 6-7 vuotta.

TAULUKKO 6. Vastausprosenttien jakautuminen kahden ääripää vaihtoehdon välille hallinnollisten yllilääkärien, hallintoyllilääkärin, johtavien yllilääkäreiden ja johtavien lääkäreiden sihteerien mielipiteitä omasta työstä selvittävässä kysymyksessä

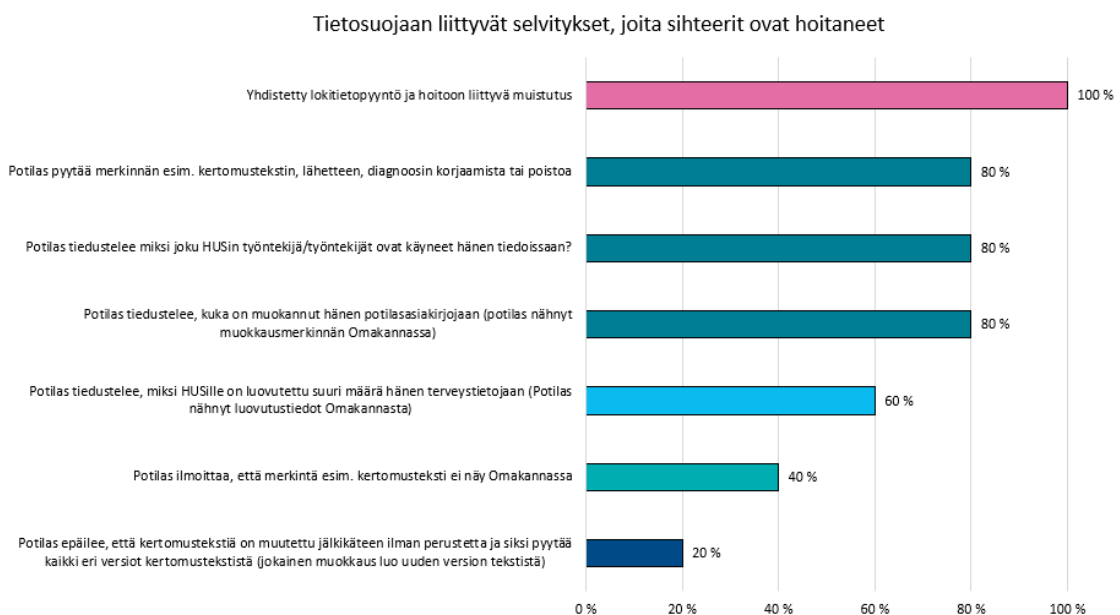
Kumpi seuraavista väittämistä kuvaa paremmin työtäsi? Mihin kohtaan oma mielipiteesi asettuu kahden ääripää vaihtoehdon välille asteikolla 1-7? (n=5)								
	1	2	3	4	5	6	7	
helppoa	0 %	40 %	20 %	0 %	40 %	0 %	0 %	vaikeaa
selkeää	0 %	20 %	20 %	20 %	40 %	0 %	0 %	monimutkaista
työllistää vähän	0 %	0 %	20 %	20 %	40 %	20 %	0 %	työllistää paljon
palkitsevaa	20 %	20 %	0 %	20 %	40 %	0 %	0 %	turhauttavaa
selkeät toimintamallit	0 %	40 %	20 %	20 %	0 %	20 %	0 %	epäselvät tai puuttuvat toimintamallit
riittävät resurssit	20 %	40 %	0 %	40 %	0 %	0 %	0 %	vähäiset resurssit

Sihteereistä 60 % kokee oman työnsä enemmän helpoksi kuin vaikeaksi. Kaksiviidesosaa (40 %) vastaajista oli sitä mieltä, että työ on enemmän selkeää kuin monimutkaista ja toiset kaksiviidesosaa (40 %) kokee työn olevan enemmän monimutkaista kuin selkeää. 60 % on sitä mieltä, että työ on enemmän paljon työllistävää kuin vähän työllistävää. 40 % pitää selkeästi työtään enemmän palkitsevana kuin turhauttavana, kun taas toiset 40 % vastaajista pitää työtään vähän enemmän turhauttavana kuin palkitsevana. Yli puolet 60 % on sitä mieltä, että toimintamallit ovat selkeitä. Resurssit ovat enemmän riittävät kuin vähäiset 60 % mielestä (taulukko 7).

KUVIO 34. Sihteereillä olevat tunnukset eri tietosuojaan liittyviin järjestelmiin

Kaikilla sihteereillä on tunnukset ASHA asianhallintajärjestelmään ja lähes kaikilla 80 %:lla HUSin aikaisempaan potilastietojärjestelmään Uranukseen ja nykyiseen järjestelmään Apottiin. XDS arkistoon ja HUS Riskit -järjestelmään on tunnukset 40 %:lla vastanneista sekä PEX selaimen yhdellä viidesosalla (20 %) (kuvio 34). Näiden järjestelmien lisäksi sihteereillä on tunnuksia HUSin aikaisempaan asianhallintajärjestelmään. Neljäsosa (25 %) koki tarvitsevansa lisää koulutusta tai perehdytystä Apotti- ja ASHA-järjestelmien käytössä. Reilusti yli puolet (75 %) ei kokenut tarvetta lisäkoulutukselle.

KUVIO 35. Tietosuojaan liittyvät selvitykset, joita sihteerit ovat hoitaneet

Kaikki sihteerit ovat selvittäneen yhdistettyä lokitietopyyntöä ja hoitoon liittyvää muistutusta. Lähes kaikki sihteerit (80 %) kertoivat käsitelleensä merkinnän korjaamista tai poistoa koskevaa selvitystä, miksi HUSin työntekijä on käynyt potilaan tiedoissa, ja potilasasiakirjojen muokkausta koskevia selvityksiä. Tietojen luovutukseen liittyvää selvitystä on selvitelty yli puolet (60 %) ja alle puolet (40 %) potilaiden ilmoituksia siitä, että jokin merkintä ei näy Omakannassa. Epäilyä merkinnän muuttamisesta jälkikäteen perättömästi on selvitelty viidesosa (20 %) vastaajista. Näiden selvitysten lisäksi sihteerit kertoivat hoitaneensa identiteettivarkaus selvityksiä ja tapauksia, joissa Posti on virheellisesti kuljettanut potilaan henkilötietoja sisältävän kirjeen väärälle henkilölle.

Yli puolet (60 %) sihteereistä koki merkinnän korjaamiseen ja poistoon liittyvät selvitykset haasteellisina ja epäselvinä. Alle puolet (40 %) kertoi epäselvyyksiä ja haasteita olevan potilasasiakirjojen muokkaukseen liittyvissä selvityksissä ja selvityksissä missä tiedustellaan miksi HUSin työntekijä tai -tekijät ovat käsitelleet potilaan tietoja. Seuraavissa selvityksissä koki viidesosa (20 %) haasteita tai epäselvyyksiä: yhdistetyn lokitietopyynnön ja muistutuksen käsittely, epäily merkinnän muuttamisesta perusteetta jälkikäteen, tietojen luovuttaminen HUSille ja merkintä ei näy Omakannassa. 40 % vastaajista oli sitä mieltä, että haasteita ja epäselvyyksiä ei ole ollenkaan.

4.5 Ratkaisujen ideointi – kehittämiskohteet ja työpajatoiminta

Ratkaisujen ideointi -vaiheessa pyritään edellisessä vaiheessa kerätty tieto analysoimaan ja tulkitsemaan niin, että siitä saadaan muodostettua selkeästi määritetty ongelma, johon lähdetään ideoimaan konkreettista ratkaisua. Vaiheessa korostuu luovuus ja yhteisöllisyys. Edellisissä palvelumuotoilun prosessin vaiheissa hankitun tiedon perusteella pyritään luomaan avoimesti uusia ideoita esimerkiksi erilaisten työpajojen avulla. Tyypillistä on osallistaa eri sidosryhmät yhdessä ideoimaan kehitysideoita. (Koivisto ym. 2021, 45; Ojasalo ym. 2018, 75)

Työpaja tulee suunnitella etukäteen ja miettiä ketä työpajaan kutsutaan. Kun työpajan osallistujat määritellään oikein, löydetään konkreettiset käyttäjiä palvelevat ratkaisut tutkimuksen perusteella löydettyihin ongelmiin. Näin estetään se, että työpajassa ideoidut ratkaisut ovat oletuksia henkilökunnan toivomista ratkaisuista. Tyypillisimmin työpajoihin osallistuu eri sidosryhmien edustajia, asiantuntijoita, käyttäjiä ja asiakkaita. Työpajaan osallistuville tulee lähettää kutsu, josta käy ilmi työpajan päämäärä ja tavoitteet, missä työpaja pidetään, mikä kannustaa kutsuttuja osallistumaan

työpajaan. Työpajassa voidaan käyttää erilaisia ideointimenetelmiä kuten aivoriittä ja Mindmapia. (Saarelainen 2019, 34; Stickdorn ym. 2018.)

4.5.1 Kehittämiskohteiden priorisointi

Ensimmäiseksi kehittämisiongelmauksi nousi: Miten priorisoidaan kyselytutkimuksella esille nousseet kehittämiskohteet? Kyselytutkimuksen mukaan yli puolet 58 % vastaajista koki, että HUSin tietosuojaohjeistus ei ole helposti löydettävissä. Tämä vuoksi toiseksi kehittämisiongelmauksi nousi: Miten saadaan keskitettyä HUSin tietosuojaohjeistus yhteen helposti löydettävissä olevaan paikkaan? Vain 29 % vastaajista oli joko osittain tai täysin samaa mieltä siitä, että tietosuojaohjeet ovat helposti vietävissä käytäntöön ja ovat sisällöltään selkeitä. Lisäksi vain 28 % koki, että ohjeistus on riittävää. Kolmanneksi kehittämisiongelmauksi nousi: Miten parannetaan tietoturvaloukkauksen ja muiden HUSin tietosuojaan liittyvien toimintamallien ohjeistusta? Neljänneksi kehittämisiongelmauksi nousi: Miten toteutetaan HUSin tietosuoja-asioiden viestintä? Kyselyyn vastanneiden kehittämistoiveina esiintyi useamman kerran säännöllinen ja riittävä tiedottaminen tietosuoja-asioista henkilökunnalle ja jopa HUSin asiakkaille.

Aiemmin on jo todettu, että henkilökunnan riittävällä tietosuojaosaamisella on vaikutusta asiakkaiden, potilaiden ja työntekijöiden oikeusturvaan. Tietosuojaosaamiseen vaikuttaa organisaation tietosuojaohjeistuksen laatu ja käytettävyys. Riittävä ja henkilökunnan tarpeisiin vastaava ohjeistus on perusta myös koulutukselle ja tiedottamiselle. Tämän vuoksi tietosuojaohjeistuksen sisällön uudistaminen nousi tämän kehittämistyön tärkeimmäksi kehittämiskohteeksi. Tietosuojaohjeistuksen kehittäminen aloitettiin tietoturvaloukkaukseen liittyvästä ohjeistuksesta ja sitä laajennetaan pikkuhiljaa koskemaan myös muita HUSin tietosuojaan liittyviä ohjeistuksia. Tietoturvaloukkaukseen liittyvä ohjeistus priorisoitui ensimmäisenä kehitettäväksi ohjeistukseksi, sillä jokaisella kyselyn kohderyhmällä oli jotain epäselvyyksiä ja haasteita liittyen tietoturvaloukkauksen toimintamalliin.

4.5.2 Tietosuojaohjeistuksen uudistaminen

Tietoturvaloukkaus on tietosuojan perusprosessi, joka koskee jokaista HUSin henkilökunnan jäsentä. Jokainen työntekijä on velvollinen ilmoittamaan tietoturvaloukkauksesta, kun kuulee tai havaitsee sellaisen. Kyselytutkimuksen mukaan vain noin puolet kaikista vastaajista tiesi mikä on

tietoturvaloukkausilmoitus ja milloin se tulee tehdä. Kuten aikaisemmin on todettu, HUS on rekisterinpitäjänä velvollinen dokumentoimaan kaikki tietoturvaloukkaukset ja ilmoittamaan niistä Tietosuojavaltuutetun toimistoon viipymättä, mahdollisuuksien mukaan 72 tunnin sisällä (Tietosuojavaltuutetun toimisto 2022). Tämä tarkoittaa sitä, että jokaisen HUSin työntekijän tulee osata tunnistaa tietoturvaloukkaus, tunnistaa tietoturvaloukkaukseen liittyvä toimintamalli sekä oma roolinsa ja tehtävänsä tai ainakin tietää miltä taholta voi kysyä neuvoja ja saada ohjeistusta tarvittaessa. Yli puolet (53 %) vastaajista ei tiennyt keneen he voivat olla yhteydessä esihenkilön lisäksi, jos tarvitsevat neuvoja tai ohjeistusta tietosuojaan liittyen ja 70 % vastaajista ei tiennyt kuka toimii HUSin tietosuojavastaavana.

Kyselyyn vastanneiden kehittämistoiveet tietoturvaloukkaukseen liittyen olivat muun muassa seuraavanlaisia:

”Toimintaohjeen laatiminen ja läpikäyminen yksiköissä tilanteen varalle”

”Tätä asiaa on hyvä pitää ”aktiivisena” koko ajan”

”Jatkuva tiedottaminen ja ohjeistus”

”Kaikille työntekijöille pakollinen nettikurssi, yksikön kuukausipalaverissa asian esittely”

”Selkeämpi operatiivisen tason ohje tarvitaan”

”Oma, löydettävissä oleva sivu Intrassa.”

”Prosessikuva voisi olla hyvä olla näkyvillä.”

”Miten tietoturvaloukkauksia voisi käyttää oppimistarkoitukseen?”

”Tässä voisi toimia ns. tehtävälista, jossa kerrotaan asiat askel askeleelta/ lyhyt ohje, jonka voi tulostaa yksikössä”

Tietoturvaloukkauksen toimintamallin ohjeistusta kehitettiin kyselyn vastaajien toiveiden mukaisesti. Tietoturvaloukkauksen toimintamalli kuvattiin vastuuhenkilöineen ja heidän tehtävineen yhdelle A4:lle. Tietoturvaloukkaukseen liittyvät vaiheet kuvattiin ja ohjeistettiin. HUSin henkilökunnan tehtävät tietoturvaloukkaustilanteessa kasattiin tarkistuslistaksi. Toimintamalli ja tarkistuslista ovat tulostettavissa ja siirrettävissä mobiililaitteelle QR-koodin avulla. Tyypillisimpiä HUSissa tapahtuneita tietoturvaloukkauksia kuvattiin tapausesimerkkeinä. Tapausesimerkeissä kuvattiin tietoturvaloukkauksen kuvaus, vaikutuksen vakavuus, ilmoitettiinko tapauksesta tietoturvaloukkauksen kohteelle ja ilmoitettiinko tapauksesta Tietosuojavaltuutetun toimistoon. Lisäksi mukaan liitettiin perustelut toimintatavoille. Ohjeistusten toteutuksesta vastasi pääsääntöisesti tämän opinnäytetyön tekijä. Sisällön katselmoi HUSin tietosuojavastaava ja HUSin viestintäpäällikkö.

Ohjeistuksen uudistamisen vaikutusta voidaan seurata esimerkiksi tietoturvaloukkausten dokumentointi määrää seuraamalla. Oletettavaa on, että kun tietoisuus asiasta kasvaa, niin tietoturvaloukkausilmoituksia aletaan kirjaamaan enemmän. Tietoturvaloukkausilmoituksen sisältö voi myös muuttua kattavammaksi ja HUS Tietosuojatiimin tarve lisätietojen kysymiseen vähentyä.

Tietosuojaselvityksiä käsitteleville suunnattujen lisäkysymysten vastausten perusteella myös kaikkien muiden HUSin tietosuojaan liittyvien toimintamallien ohjeistukset vaativat selkeyttämistä. Vastaajien mukaan haasteita ja epäkohtia oli melko tasaisesti eri selvityksissä. Silmiä avaava oli se, että juurisyyt lähes kaikkien selvityksien haasteiden ja epäselvyyksien taustalla olivat samat kuin tietoturvaloukkauksessa eli tiedon puute, puutteelliset toimintamallit- ja ohjeistus, epäselvät vastuuhenkilöt, liian vähäinen tiedottaminen ja koulutus. Kyselyssä esille tulleiden vastausten perusteella ymmärrettiin, että selvitystyön sujuvan etenemisen perusedellytys on, että eri tietosuojaan liittyvien selvitysten toimintamallit ovat kuvattuna vastuuhenkilöineen ja heidän tehtävineen. Lisäksi oleellista käsittelijöiden näkökulmasta on kuvata, miten selvityspyynnöt etenevät käsittelijältä toiselle HUSin sisällä. Vasta toimintamallien dokumentoinnin jälkeen voidaan toteuttaa selkeät käytännön toimintaa ohjaavat ohjeistukset. Vaikka selvityksiin liittyvät toimintamallikuvaukset koskevat pääsääntöisesti vain selvityksien käsittelyyn osallistuvia ammattihenkilöitä, niin myös muiden HUSin henkilökuntaan kuuluvien on hyvä tietää selvityksiin liittyvät toimintamallit ja niihin liittyvät vastuuhenkilöt, jotta he osaavat ohjeistaa HUSin asiakkaita näiden asioiden tiimoilta. Lisäksi toimintamallien dokumentoinnin tarpeellisuuden perusteluna toimii käytännönläheisten toimintamallien kuvausten dokumentoinnin vaade EU tietosuojasetuksesta.

Työ aloitettiin toimintamallien kuvaamisella, sillä niihin liittyvien vastuuhenkilöiden tunnistaminen, heidän tehtävänsä ja selvityksien liikkuminen HUSin sisällä ovat oleellinen osa ohjeistusta. Toimintamallien kuvaaminen päätettiin aloittaa Kanta-arkistoon liittyvistä selvityksistä, sillä se on selkeä yksittäinen kokonaisuus, jonka tiimoilta HUSin asiakkailta tulee säännöllisesti selvityspyynnöitä. Esimerkkinä Kantaan liittyvistä selvityspyynnöistä ovat: Merkintä ei näy Omakannassa tai Omakannassa näkyy virheellinen merkintä. Toimintamallien kuvaamisen toteuttaminen aloitettiin vain kahden henkilön toimesta, jotta saatiin luotua jonkinlainen käsitys työpajatyöskentelyn sisällöstä ja työskentelymenetelmistä ennen varsinaista työpajatyöskentelyä muiden selvityspyynnöiden käsittelyyn osallistuvien tahojen kanssa. Samalla työpaja työskentelyn suunnitelman toimivuus tuli testattua. Ajateltiin, että muiden asiantuntijoiden olisi helpompi ymmärtää työpajan tarkoitus ja idea, kun sitä on ensin yritetty visualisoida ja tunnistettu toimintamalleissa jo etukäteen ainakin osa haastekohtista. Näin asiantuntija työskentelyssä päästää heti pureutumaan todellisiin haastekohtiin ja

epäselviin asioihin. Tällä tavoin pyrittiin säästämään asiantuntijoiden aikaa. Ainakin alkuun tullaan toimimaan näin. Jatkossa, kun kaikilla työpajatyöskentelyyn osallistuvilla tahoilla on yhteinen ymmärrys asiasta, voidaan yhdessä päättää myös muunlaisista toimintamalleista.

Palvelumuotoilun palvelupolku työkalua sovellettiin toimintamallien kuvaamiseen. Palvelumuotoilussa käyttäjänpolkua, palvelun käyttäjänä, kuvataan mallinnetun palvelupolun avulla. Palvelupolku kuvaa kaikki käyttäjän kokemat vaiheet palvelun käyttäjänä haasteineen ja esteineen. Käyttäjien palvelupolkujen mallintamisella pyritään tuomaan käyttäjien kokemukset kehittämistyön keskiöön. Palvelupolkuun kuvataan käyttäjän kaikilla aisteillaan kokemat palvelutuokiot ja kontaktipisteet. Palvelupolku voidaan tehdä oletusten perusteella tai se voi perustua tutkittuun tietoon. Palvelupolku voi olla monitasoinen. Se voi kuvata käyttäjän kontaktipisteet ja käyttäjän tunnetilan rinnakkain. (Ojasalo ym. 2018, 73–74; Stickdorn ym. 2018; SDT 2022.)

Ensimmäinen työpaja toteutettiin HUS Tietohallinnon kantapalveluiden tuotevastaavan ja opinnäytetyön tekijän kesken. Työpaja toteutettiin Teamsilla. Ennen työpajan aloitusta opinnäytetyöntekijä oli yhteydessä kantapalveluiden tuotevastaavaan ja kertoi mistä on kysymys. Lisäksi lähempänä työpajan ajankohtaa tuotevastaavalle lähetettiin tietoja työpajan sisällöstä ja käytettävistä työvälineistä. Alla olevassa kuviossa 40 on kuvattu, miten kehittämistyön on suunniteltu etenevän eri tietosuojaselvitysten toimintamallien osalta.

Kehittämistyön eteneminen

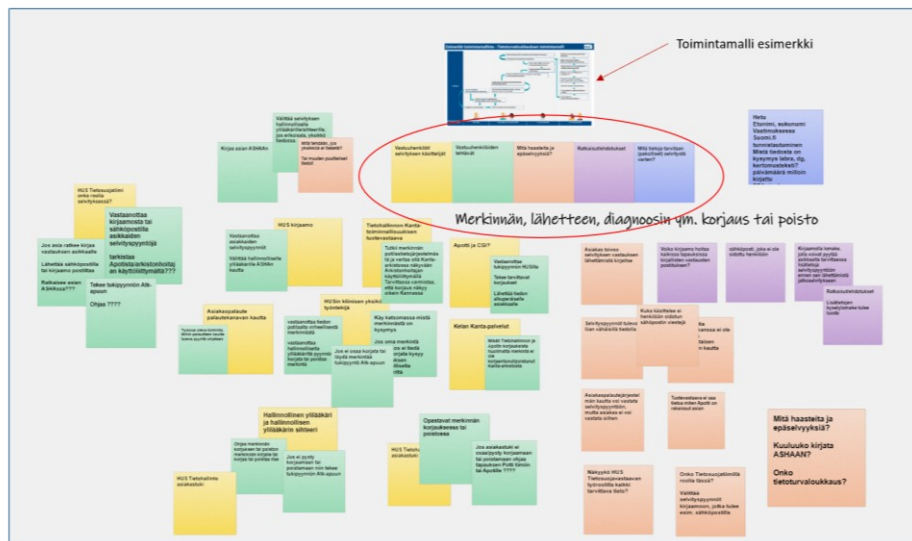
Vaihe 1	Vaihe 2	Vaihe 3	Vaihe 4
Työpaja 1	Mallintaminen	Työpaja 2	Julkaisu
<p>Työväline: Teamsin Whiteboard Osallistajat: HUS Tietohallinnon Kantatoiminnallisuuksien tuotevastaava & opinnäytetyöntekijä Tehtävä: Miettiä selvityksien</p> <ul style="list-style-type: none"> • vastuuhenkilöt • vastuuhenkilöiden tehtävät • haasteet ja epäselvyydet • ideat ja ratkaisut • pakolliset tiedot, jotta selvitystyö voidaan käynnistää 	<p>Työväline: Microsoftin Visio Osallistajat: Opinnäytetyöntekijä Tehtävä:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mallintaa työpajan tuotoksen perusteella prosessikuvaus, miten selvityksen käsittely etenee HUSin sisällä • Merkitsee haastekohdat • Kirjaa kommentteihin selvitetävät asiat • Selkokielinen ohjeistus HUSin muulle henkilökunnalle, jota voivat hyödyntää HUSin asiakkaiden ohjaamisessa 	<p>Työväline: Teamsin Whiteboard ja Microsoftin Visio Osallistajat: Kirjaamon ja arkiston työntekijät, lääkärit ja sihteerit (HYL, hallintoyl, JYL ja JL), HUS Tietohallinnon edustus & Opinnäytetyöntekijä Tehtävä:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Käydään läpi käsittelijöiden prosessit • Kartoittaa haastekohdat • Keksitään ideoita/ratkaisuja haastekohtiin • Vaihe 2 ja 3 jatkuu niin kauan, kunnes haasteet on saatu ratkaistua hyväksyttävästi 	<p>Työväline: HUS Intra Osallistajat: Viestintäpäällikkö & opinnäytetyöntekijä Tehtävä:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Viedään Intraan uudet ohjeet sekä tietosuojaselvityksiä käsitteleville, että muille HUSin henkilökunnan jäsenille • Suunnitellaan HUSin sisäistä info kampanjaa

KUVIO 36. Kehittämistyön eteneminen eri tietosuojaan liittyvien selvitysten toimintamallien kuvausten osalta

Työpaja 1 pidettiin 2.9.2022 ja työpajassa pyrittiin tunnistamaan Kanta-arkistoon ja tietosuojaan liittyvien selvityspyyntöjen käsittelystä vastaavat henkilöt, heidän tehtävänsä, toimintamalleihin liittyviä haasteita ja epäselvyyksiä sekä ideoita ratkaisuehdotuksia haasteisiin. Työpaja työskentelyssä käytettiin apuna Microsoftin Whiteboard -työkalua. Työpajan aloitusvaiheessa Whiteboardilla oli esimerkkikuva toimintamallista ja neljä eriväristä Post it -lappua. Lappujen aiheena olivat vastuuhenkilöt/selvityksen käsittelijät, vastuuhenkilöiden tehtävät, mitä haasteita/epäselvyyksiä ja ratkaisut/ehdotukset. Työpajan aikana molemmat osallistajat miettivät Post it-lappujen aiheisiin vastauksia. Ajatuksena oli, että jokaisesta vastuuhenkilöstä kirjataan oma keltainen Post it-lappu ja jokaisesta vastuuhenkilön tehtävästä oma vihreä Post it-lappu ja niin edelleen. Vastuuhenkilön perään siirrettiin tehtävä laput tehtävien mukaisessa järjestyksessä. Näin yksittäisiä lappuja liikuttelulla saatiin helposti muodostettua toimintamalleista karkea luonnos (kuvio 41).

Vaihe 1 - Työpaja 1

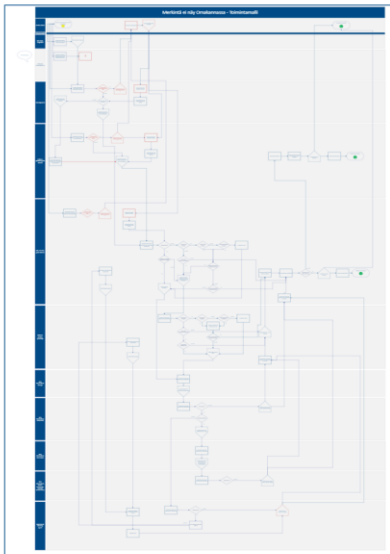

HUS*

KUVIO 37. Vaihe 1 - työpaja 1: Toimintamallin hahmottelua Teamsin Whiteboardin avulla

Työpajan jälkeen siirryttiin vaiheeseen kaksi, jossa opinnäytetyön tekijä aloitti toimintamallin kuvaamisen hyödyntäen Microsoftin Vision työkalua. Alla olevassa kuviossa 37 on kuva toteutetusta toimintamallista. Itse toimintamallin tekstistä ei saa selvää, koska kysymys on HUSin sisäisestä prosessista ja tarkoituksena tässä on vain tuoda esille, millaisia toimintamalleja tässä tarkoitetaan. Toimintamalliin merkattiin punaisella haasteet ja epäselvyydet ja niistä lisättiin kommenttina kysymys, johon tarvitaan vastaus tai mahdolliset ratkaisuehdotukset.

Vaihe 2 - Mallintaminen

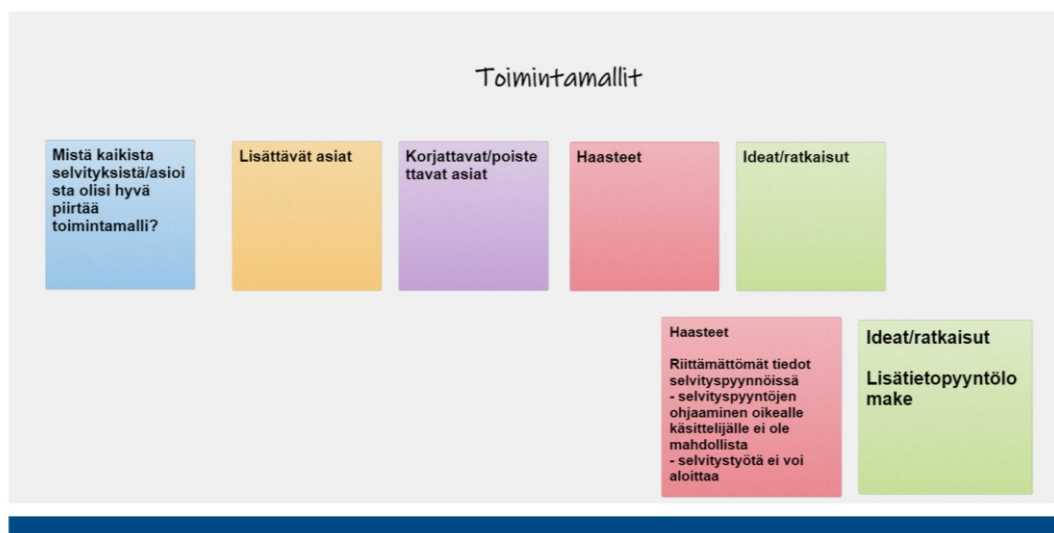

- Työpaja 1 Post it lappujen perusteella mallinnettiin Microsoftin Visio työkalulla toimintamalli
- Toimintamalliin merkattiin punaisella haastekohdat
- Haastekohtiin lisättiin kommenttina
 - kysymys, johon tarvitaan vastaus
 - vaiheet, joista ei ollut täyttä varmuutta
 - haasteiden ratkaisuehdotukset

Kuvio 38. Vaihe 2 mallintaminen - Esimerkki kuva toteutettavista toimintamallista

Kehittämistyön vaiheessa 3 järjestetään työpaja kaksi. Työpajan tarkoituksena on läpikäydä tehdyt luonnokset toimintamalleista selvityksien käsittelyyn osallistuvien vastuuhenkilöiden kanssa. Työpajan toteuttamisessa tullaan hyödyntämään Microsoftin Whiteboardia. Whiteboardilla on tällä kertaa viisi Post it lappua. Keltaisilla lapuilla on tarkoitus kuvata asioita, jotka puuttuvat toimintamallista, violetilla lapulla korjattavia tai poistettavia asioita, punaisella haasteita ja vihreällä ideoita/ratkaisuja. Lisäksi viidentenä on sininen lappu, jossa tiedustellaan, tuleeko mieleen vielä toimintamalleja, jotka olisi hyvä mallintaa? Jo tässä vaiheessa esiin on noussut yksi haaste, jota ei kyselytutkimuksessa tullut esiin. HUSin asiakkaiden lähettämät selvityspyynnöt tulevat HUSiin hyvin vajaavaisin tiedoin. Tämä aiheuttaa sen, että selvityksiä on haasteellista ohjata oikealle taholle käsiteltäväksi ja lisäksi selvitystyön käynnistyminen viivästyy, sillä ilman riittäviä tietoja ei selvitystyötä voida käynnistää. Työpajassa tullaan ideoimaan ratkaisuja myös tähän haasteeseen. Kuviossa 39 on kuvattuna työpajan aloitusvaihe Whiteboardilla.

KUVIO 39. Vaihe 3 - Työpaja 2: Mallinnettujen toimintamallien läpikäynti vastuuhenkilöiden kanssa – aloitustilanne Whiteboardilla

Vaiheen 3 työpajaa 2 ei ole vielä tässä vaiheessa ehditty toteuttamaan, mutta se tullaan toteuttamaan, kun useampi toimintamalliluonnos on saatu valmiiksi. Välttämättä kaikkia vastuuhenkilöitä ei saada yhtä aikaa työpajaan aikatauluhaasteiden vuoksi. Työpajoja voidaan tarvittaessa pitää vastuuhenkilöryhmittäin. Vaiheet 2 ja 3 toistuvat niin monta kertaa, kunnes toimintamallin haastekohdat on saatu ratkaistua hyväksyttävällä tasolla. Tällöin puhutaan iteratiivisuudesta. Ahonen (2017) toteaa, että iteratiivisuus on palvelumuotoilulle tyypillistä. Palvelumuotoilussa kehittäminen perustuu toistoihin. Kehittämistä jatketaan niin kauan, kunnes saavutetaan toivottu lopputulos. Toimintamallien valmistuessa toteutetaan tarvittavat ohjeistukset.

Vaihe 4 on julkaisu vaihe, jossa sekä tietoturvaloukkauksen toimintamalliin liittyvä uusi ohjeistus, että muut toimintamallikuvaukset ohjeineen tullaan julkaisemaan HUSin intrassa. Tämän kehittämistyön myötä päädyttiin uudistamaan HUSin intran koko tietosuojasivuston sisältö, jotta kaikki tietosuojaan liittyvät asiat saadaan koottua yhteen selkeästi löydettävään paikkaan kyselyyn vastanneiden toiveen mukaisesti. Sivustoon ja ohjeisiin sisällytettiin kyselyn vastaajien toivomia asioita. Lisäksi sivustolle tulee oma kohtansa, johon kootaan kaikki sote-uudistuksen tuomat muutokset HUSin tietosuojan toteuttamiseen. Sivustolle laitetaan sähköpostiosoite, johon henkilökunta voi antaa palauteta sivustosta, vinkata puuttuvasta tai vaikeaselkoisesta ohjeesta ja tuoda esille kehittämisideoita. Uusi tietosuoja sivustoa julkaistiin viikolla 41 ja sitä tullaan päivittämään sitä mukaan,

kun uutta ohjeistusta saadaan toteutettua. Ennen sivuston julkaisua sivuston katselmoi HUSin tietosuojavastaava ja viestintäpäällikkö. Julkaisun jälkeen pyydetään sivuston katselmointia vielä useamman henkilökunnan jäseneltä. Sivuston päivittäminen tulee olevaa jatkuvaa ja säännöllistä.

4.5.3 Viestintäsuunnitelman toteuttaminen

Tietosuojan intra sivuston uusiminen on osa HUSin tietosuoja viestintää. Seuraavaksi tulee ajan-kohtaiseksi miettiä, miten uudesta tietosuojan intra sivustosta tiedotetaan HUSin henkilökuntaa. Tätä miettiessä kypsyi ajatus siitä, että HUSin tietosuoja-asioiden viestinnästä olisi tarpeen tehdä viestintäsuunnitelma. Opinnäytetyöntekijä keskusteli asiasta viestintäpäällikön kanssa, joka piti ajatusta hyvänä. HUSilla on erilaisia tietosuojaan liittyviä tiedotettavia asioita, ja sote-uudistuksen muutokset tulevat vaatimaan ahkeraa tiedottamista henkilökunnalle. Viestintäsuunnitelmassa kar- toitetaan kaikki erilaiset tietosuojaan liittyvät viestittävät asiat, tahot kenelle niistä tulee viestiä ja kuinka laajalle kohderyhmälle asiasta tulee tiedottaa. Onko asiasta tarpeen tiedottaa HUS laajui- sesti vai kohdentuuko viestintä esimerkiksi tiettyyn ammattiryhmään. Lisäksi mietitään millä fooru- milla ja jakeluilla mistäkin asiasta on paras viestiä. Tai ohjataanko yksiköitä käymään itsenäisesti läpi esimerkiksi erilaisia infopaketteja tai toteutetaanko kaikille työntekijöille avoimia tietosuoja-ai- heisiä webinaareja tai infotilaisuuksia. Kyselyn vastausten perusteella on tarpeen järjestää jonkin- lainen HUS laajuinen tietosuojakampanja tietosuojan imagon nostattamiseksi.

Kyselyyn vastaajien toiveena oli säännöllinen muistuttaminen tietosuoja-asioista niin henkilökun- nalle kuin asiakkaillekin. Viestintäsuunnitelmaan sisällytetään suunnitelma myös tietyllä sykillä toi- mivasta tietosuoja-asioiden muistuttamisesta henkilökunnalle. Miten se käytännössä toteutetaan jää vielä pohdittavaksi. Säännöllinen muistuttaminen on tärkeää koko henkilökunnalle ja lisäksi se palvelee uusia työntekijöitä. Suunnitelmaa tehdessä voidaan miettiä, mitä keinoja on mitata sitä, kuinka kattavasti tieto on saavuttanut henkilökunnan. Millaisella tiedotusfoorumilla, jakeluilla tai nii- den yhdistelmällä saadaan paras kattavuus.

Viestintäsuunnitelman työstämistä ei ehditty vielä aloittaa tämän opinnäytetyön tiimoilta. Ensimmäi- nen suunnittelupalaveri aiheesta on sovittu pidettäväksi viestintäpäällikön ja HUSin tietosuojavas- taavan kanssa 27.10.2022. Viestintäsuunnitelmalla pyritään vastaamaan kyselyn vastaajien kehit- tämistoiveeseen tietosuojan tiedottamisen lisäämisestä ja säännöllisyydestä.

5 POHDINTA

5.1 Arviointi

Aihe on tärkeä, koska tietosuojan toteuttaminen terveydenhuollossa perustuu lainsäädäntöön ja tietosuojan toteuttamisella on vaikutusta niin henkilökunnan kuin terveydenhuollon asiakkaidenkin oikeusturvaan ja jopa potilasturvallisuuteen. Aihe on erittäin ajankohtainen digitaalisten palveluiden käyttöönoton räjähdysmäisen kasvun vuoksi ja tietosuojaan vaikuttavan lainsäädännön muutosten vuoksi, joita sote-uudistus tuo mukanaan. Kyselytutkimuksessa esille nousseet moninaiset tietosuojaan liittyvät kehittämistoiveet todistivat työn tarpeellisuuden HUSissa. Terveydenhuollon organisaatioiden henkilökunnan tietosuojaosaamisella on suora vaikutus tietosuojan toteuttamisen laatuun ja sitä kautta myös potilasturvallisuuteen.

Aikaisempaa tutkimustietoa aiheesta ei löytynyt. Teoriatiedon koostamisessa hyödynnettiin eri viranomaistahojen lähteitä, kirjallisuutta, lainsäädäntöä ja HUSin sisäisiä lähteitä. Tarkoituksena oli kuvailla terveydenhuollon palveluja tuottaville organisaatioille asetetut lakisääteiset vaatimukset tietosuojan toteuttamiselle ja niihin perustuvat HUSin toimintamallit. Näin onnistuttiin luomaan kokonaiskuva HUSin tietosuojan nykytilanteesta. Teoriatietoa täydennettiin vielä HUSin tietosuoja-vastaavan yksilöhaastattelulla ja kyselytutkimuksella HUSin henkilökunnalle. Näiden yhdistelmällä saatiin luotua kyselytutkimuksen kohderyhmien osalta kuva HUSin tietosuojan toteuttamisen nykytilanteesta. Tämän tutkimuksen ulkopuolella oli jo alussa rajattu tietosuojaan liittyvä tutkimustoiminta HUSissa ja hankintoihin liittyvät tietosuoja-asiat.

Kyselytutkimuksella saatiin vastaukset asetettuihin tutkimusongelmiin. Kyselytutkimukset vastausprosentit jäivät pieniksi, mutta vastaukset olivat pääpiirteissään lähes kaikilla vastaajilla samansuuntaisia ja kaikilla kyselyn kohderyhmillä oli haasteita ja epäselvyyksiä esimerkiksi tietoturvaloukkauksen toimintamallin vaiheisiin liittyen. Lisäksi juurisyy lähes kaikille haasteille ja epäselvyyksille oli aina sama tiedon puute, puutteelliset toimintamallit- ja ohjeistus, epäselvät vastuuhenkilöt, liian vähäinen tiedottaminen ja koulutus. Vastaajia kyselyyn oli eri ammattiryhmistä, niin tiedon puutetta kehittämiskohteiksi valikoiduista aihealueista voidaan olettaa olevan myös muilla HUSin työntekijöillä. Kyselytutkimuksen vastaukset todistivat, että tietosuoja on aiheena liian haastava yksittäisen työntekijän itsenäisesti omaksuttavaksi ja vietäväksi käytännön työhön. Henkilökunnan

koulutustaustat ovat hyvin vaihtelevia. Tietosuoja-asioita ei ole kuulunut kaikkien työntekijöiden tutkintoihin eikä tietosuojakoulutus ole pakollinen kaikille HUSin työntekijöille. Tietosuojatoiminta tulee olla kuvattuna hyvin konkreettisilla ja käytännönläheisin ohjeistuksin, jotta se vastaa henkilökunnan tarpeisiin. Tietosuoja-asiat vaativat jatkuvaa ja säännöllistä esillä pitoa, sillä se on osa HUSin joka-päiväistä toimintaa. Lisäksi kysely toi esille eri ammattiryhmien erilaiset tarpeet tietosuojaoheistukseen liittyen ja yksi yhteinen ohjeistus ei ole riittävä koko HUSin henkilökunnalle.

Kyselytutkimuksella onnistuttiin löytämään myös HUSin tietosuojan kehittämiskohteet. Kehittämiskohteiden priorisointi ja valinta perusteltiin. Kehittämiskohteiden valinta vastasi kehittämisoongelmiin. Kehittämiskohteilla on lievittävä tai poistava vaikutus kehittämiskohteen haasteisiin ja juuri-syihin. Tämän opinnäytetyön ulkopuolelle rajautui palvelumuotoilun viimeinen vaihe eli testaa vaihe ajanpuutteen vuoksi. Testaa vaiheen tarkoituksena on arvioida ja testata käytännössä oikeilla käyttäjillä kehittämistyön tuotosta. Testausvaiheen palautteen perusteella voidaan arvioida, miten onnistunut kehittämistyöprosessi on ollut. (SDT–Palvelumuotoilun Työkalupakki 2010-2012.)

Kehittämiskohteiden vaikutusten arvioinnin menetelmiä on mietitty tässä opinnäytetyössä. Tietoturvaloukkauksen uuden ohjeistuksen ja ohjeistuksen sijoittamisen HUSin intrassa yhteen selkeästi löydettävään paikkaan vaikuttavuus tulee todennäköisesti näkymään tietoturvaloukkausilmoituksen lukumäärässä, sisällön laadussa ja ehkä HUS Tietosuojatiimin antaman ohjauksen ja neuvonnan tarpeen vähenemisenä. Tietosuojaselvityksiin liittyvien toimintamallien mallintamisen ja ohjeistuksen toteuttamisen vaikutuksen voidaan olettaa näkyvän selvityksien ohjautumisena tehokkaammin oikeille käsittelijöille, käsittelyaikojen nopeutumisina ja HUS Tietosuojatiimin antaman ohjauksen ja neuvonnan vähenemisenä.

Opinnäytetyöntekijä toteutti näin laajaa kehittämishanketta yksin ensimmäistä kertaa. Samoin palvelumuotoilu lähestymistapana oli uusi. Haasteellisinta oli hallita suurta tietomäärää, mikä aiheeseen liittyi. Omien ajatuksien peilaaminen jonkun toisen kanssa olisi helpottanut monessa vaiheessa. Totuus on, että yhden ihmisen näkemys ja ajatukset eivät aina ole niitä parhaita mahdollisia vaihtoehtoja. Toisaalta opinnäytetyöntekijä tarttui aiheeseen haasteena, koska halusi haastaa itseään ja nähdä mitä tämän aiheen tiimoilta oli mahdollista saada aikaiseksi. Haastavaa oli myös saada muut tahot ymmärtämään työn tarkoitus ja kiinnostumaan aiheesta ennen kuin kyselytutkimuksen tulokset olivat käytettävissä. Kuten edellä on todettu ajankohta työn tekemiselle, oli huono. Työn ja kyselyn tärkeyttä olisi voitu markkinoida enemmän, jolla olisi voinut olla suotuisa vaikutus

vastausmäärään. Toisaalta työ osoitti, että yhden henkilön on mahdollista hallita tällainen tietomäärä ja saada aikaan myös ratkaisuja ja viedä niitä käytäntöön.

5.2 Luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuksellisen kehittämistyön luotettavuuden arviointi vaatii riittävää dokumentaatiota. Luotettavuuden arviointiin kuuluu yleinen arvio työn toteutuksesta ja tulosten luotettavuuden arviointi. Luotettavuuden arvioinnin perusteena käytetään kehittämisprosessin jäljitettävyyttä. Tämän vuoksi on tärkeää dokumentoida kaikki tutkimuksellisen kehittämistyön eri vaiheet mahdollisimman tarkasti. Opinnäytetyön tulee olla kokonaisuudessaan luotettava ja sen tulee antaa johdonmukaisia tuloksia ja kehittämis ehdotuksia. Tutkimuksellisen kehittämistyön luotettavuuden arviointi on haastavaa, koska se ei ole oma tutkimusmenetelmä. Tutkimuksellisen kehittämistyössä luotettavuutta arvioidaan siinä käytettyjen menetelmien luotettavuutta arvioimalla. (Vilka 2021, 185; Kananen 2015, 112.)

Tämän opinnäytetyön toteuttamisessa noudatettiin Oulun ammattikorkeakoulun (OAMK) opinnäytetyönprosessia. Opinnäytetyönprosessi koostui seitsemästä vaiheesta: opinnäytetyön Kick off, aloitus/ideointi, suunnittelu, toteutus, raportointi, kypsyysnäyte ja tutkimusetiikka. Opinnäytetyön Kick off –vaihe toteutui OAMKin toimesta. Aloitus/Ideointi vaiheessa aihetta ideoitiin yhdessä opinnäytetyöntekijän ja HUSin opinnäytetyön ohjaajan, hallintoylilääkärin kanssa. Aiheen valinta oli nopea ja helppo, sillä molemmat tunnistivat oman työnsä kautta tarpeen tietosuojaan liittyvälle kehittämistyölle. 6.9.2021 OAMKin opinnäytetyön ohjaajat hyväksyivät opinnäytetyön aiheen. Opinnäytetyön suunnitelman toteuttaminen alkoi heti aiheen hyväksynnän jälkeen ja suunnitelma hyväksyttiin sekä HUSin ohjaajan, että OAMKin ohjaajien toimesta 16.11.2021. Suunnitelman hyväksymisen jälkeen opinnäytetyön prosessi eteni aiheeseen liittyvän teoriatiedon keräämisellä ja HUSin tietosuojan toteutuksen nykytilanteen kartoituksella. 11.1.2021 allekirjoitettiin OAMKin, HUSin ja opinnäytetyöntekijän välinen yhteistyösopimus. Salassapitosopimuksen opinnäytetyöntekijä on allekirjoittanut siinä vaiheessa, kun on aloittanut palvelusuhteen HUSissa.

Tutkimusluvan saamista viivästytti se, että kehittämistyön toteuttaminen vaati HUSin johtajaylilääkärin myöntämän kehittämishakeluvan. Kehittämissopimusta vaadittiin, koska tietojen kerääminen toteutettiin monelta eri HUSin toimialan henkilökunnan jäseneltä. Tyypillisesti kyselyt koskevat yhtä tarkkaan rajattua ammattiryhmää, yksikköä tai toimialaa. Lisäksi tutkimuksen tekeminen aiheuttaa

epäsuoria kuluja esimerkiksi niin, että HUSin työntekijät käyttävät työaika kyselyn vastaamiseen ja osallistumalla työpajoihin. Lisäksi opinnäytetyöntekijä käyttää työaika työn toteuttamiseen. Kehittämishankelupa myönnettiin 11.3.2022 ja se on tämän opinnäytetyön liitteenä liite 1. 18.3.2022 HUS myönsi työlle tutkimusluvan. 30.3.2022 julkaistiin kyselytutkimus kyselyn kohderyhmille. Kyselyyn oli vastausaika 31.5.2022 asti, jonka jälkeen aloitettiin vastausten analysointi ja tutkimustulosten analysointi ja raportointi.

Tämän opinnäytetyön jokainen työvaihe dokumentoitiin tehtävineen ja koko prosessi aikataulutettiin. Teoriatietoa haettiin monesta eri lähteistä. Aiheesta ei löytynyt tieteellistä tutkimustietoa, mutta lähteinä käytettiin aiheeseen liittyviä eri viranomaistahojen ja HUSin sisäisiä lähteitä sekä kirjallisuutta. Lisäksi HUSin tietosuojavastaavaa haastateltiin. Sote-uudistuksen myötä aiheesta löytyi hyvin ajankohtaista lähdemateriaalia. Tietosuojaan liittyvistä lähteistä käytettiin vain vuodesta 2018 tai uudempia lähteitä, jotta tietosisältö olisi oikeaa. 2018 käyttöön otettu EU tietosuoja-asetus muutti radikaalisti tietosuojakäytänteitä. Ne tutkimukset, jotka otettiin mukaan opinnäytetyöhön, olivat vertaisarvioituja ja yliopisto tai korkeakoulutasoisia. Teoriatiedoilla pyrittiin kuvaamaan lainsäädäntöä terveydenhuollon tietosuojan toteuttamisen takana ja millainen vaikutus sillä on HUSin tietosuojan toteuttamiseen.

Kaikki materiaali, jonka opinnäytetyöntekijä toteutti, katselmoi HUSin tietosuojavastaava, OAMK opinnäytetyönohjaajat ja HUSin opinnäytetyönohjaaja. Lisäksi edellä mainittujen tahojen lisäksi kyselytutkimuksen kyselylomakkeen katselmoi kaksi HUS Tietohallinnon työntekijää ja lomake pilotointiin HUSin kirjaamoiden ja arkistojen työntekijöillä. Näin haluttiin varmistua lomakkeen sisällön ymmärrettävyydestä ja oikeellisuudesta. Lomakkeen katselmointi eri ammattiryhmien toimesta oli tärkeää, sillä eri ammattiryhmät voivat käyttää erilaista terminologiaa samasta asiasta ja ymmärtää jonkin asian täysin eri tavalla kuin toinen ammattiryhmä. Kyselytutkimuksen tulosten analysoinnissa sovellettiin palvelumuotoilun tutkimusseinä menetelmää, jossa saadut vastaukset pyrittiin ryhmittelemään haasteiden ja epäselvyyksien juurisyy perusteella. Juurisyy löytäminen koettiin tärkeäksi, koska sen tunnistaminen on edellytys haasteiden ja epäselvyyksien poistamiselle tai lieventämiselle. Teoriatiedon ja tutkimustulosten yhdenmukaisuutta arvioitiin kriittisesti koko opinnäytetyöprosessin ajan. Kyselyn vastausprosentit jäivät sen verran pieniksi, että tarvetta tarkempaan tulosten analysointiin ei ollut. Kyselyn vastauksista saatiin vastaukset kehittämisiongelmiin ja löydettiin ensisijaiset ja välttämättömät kehittämiskohteet. Tarvittaessa teoriatietoa hankittiin lisää toimimaan perusteluna tutkimustuloksille. HUS tietosuojavastaavalle toteutetulla yksilohaastattelulla

pyrittiin lisäämään työn luotettavuutta ja laatua, sillä haastattelussa katselmointiin ja käytiin läpi monia HUSin tietosuojaan liittyviä käsitteitä ja toimintamalleja.

Työelämään liittyvässä kehittämistyössä pitää ottaa huomioon sekä työelämää koskevat, että tieteelliseen tutkimukseen liittyvät eettiset arvot ja säännöt. Oulun ammattikorkeakoulu ja opinnäytetyöntekijä Oulun ammattikorkeakoulun opiskelijana sitoutuivat noudattamaan Tutkimuseettisen tiedekunnan (TENK) Hyvä tieteellinen käytäntö -ohjeistusta opinnäytetyön tekemisessä. Tutkimuksessa osallisena olevien henkilöiden informoinnista säättää henkilötietolaki 523/1999 ja Tutkimuseettinen neuvottelukunta ohjeistaa Aineistonkäsittelyn käsikirjassa, miten tulee toimia tutkimuksen aikana kertyvän aineiston kanssa. Mihin ja miten tiedot tulee tallentaa, jotta noudatetaan tieteelliselle tiedon käsittelylle asetettuja vaatimuksia. (Kananen 2015, 189–190; Oulun ammattikorkeakoulu 2021; Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 8.)

Opinnäytetyön tekemisessä noudatettiin rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuutta, niin tutkimustyön tekemisessä kuin tulosten käsittelyssä, tallentamisessa, esittämisessä ja arvioinnissa. Opinnäytetyössä käytettiin luotettavia, ajankohtaisia lähteitä, sekä tieteellisen tutkimuksen kriteerit täyttäviä, eettisiä aineistonkeruu-, analyysi- ja arviointimenetelmiä. Tutkimusote ja käytetyt menetelmät perusteltiin. Viittaus- ja lähdemerkinnät pyrittiin tekemään oikein.

Kyselytutkimus lähetettiin kohderyhmille sähköpostitse. Kysely toteutettiin sähköisellä Webropol-lomakkeella. Webropol-järjestelmässä pystyy valitsemaan vaihtoehdon anonyymi, joka tarkoittaa sitä, että kyselyyn tulleista vastauksista tulee kyselyn toteuttajalle vain yhteenvetoraportti kaikista kyselyyn annetuista vastauksista. Näin kyselyn toteuttaja ei pysty yhdistämään vastauksia vastaajaan. Kyselyssä kysytään taustatietoja vastaajista ja sen vuoksi kyselyn liitteenä on HUSin tutkimuksille vaatima rekisteriseloste, josta kävi tarkemmin ilmi mitä tietoja kerätään ja mihin ne tallennetaan ja kauan niitä tullaan säilyttämään. Sähköpostissa oli kyselyn saatekirje ja kyselyyn vastaaja pääsi saatekirjeen linkistä. Saatekirje haluttiin pitää lyhyenä, sillä monelta taholta saatiin neuvoja, että liian pitkää saatekirjettä ei kukaan jaksa lukea loppuun asti. Saatekirjeessä kerrottiin kyselyn tarkoitus ja tavoitteet. Saatekirje on tämän opinnäytetyön liitteenä, liite 4. Kyselyn vastauksista pystyi tulostamaan erilaisia raportteja Webropolista ja ne tallennettiin opinnäytetyön tekijän levyasemalle. Ne tullaan poistamaan sieltä tämän opinnäytetyön valmistuttua. Tämä kerrottiin vastaajille kyselytutkimuksen liitteenä olevassa tietosuojaselosteessa. HUSin tietosuojavastavan haastattelun tallenne tallennettiin HUSin opinnäytetyöntekijän HUSin henkilökohtaiselle levyasemalle. Haastattelun tallentamisesta kerrottiin jo ennen haastattelua ja haastattelun yhteydessä tietosuojavas-

taavalle, samoin kuin tallennuspaikasta ja säilytysajasta. Tämä oli myös kuvattuna tietosuojaselosteessa. Tutkimuslupa-anomuksen yhteydessä toteutettiin myös tietosuojan vaikutusten arvio. Lopput raportin katselmoi HUSin opinnäytetyön ohjaaja, HUSin tietosuojavastaava ja OAMKin opinnäytetyön ohjaajat.

5.3 Johtopäätökset ja jatkotutkimusehdotukset

Tietosuoja terveydenhuollossa on hyvin laaja ja monisäikeinen aihe. Kuten edellä on todettu tietosuojan toteuttaminen terveydenhuollossa, perustuu laajaan lainsäädäntöön. Terveydenhuollon toimintaa ohjaava lainsäädäntö on hyvin hajallaan monissa eri laeissa ja asetuksissa. Lakien ja asetusten vieminen osaksi käytännön työtä ei ole yksiselitteinen asia, sillä se vaatii lakipykälien ja asetusten tulkitseminen osaamista. Tämän opinnäytetyön kyselytutkimuksen vastaukset osoittivat, että puolella vastaajista (51 %) on omaan tutkintoon sisällynyt jonkin verran tietosuoja-asioita ja alle puolet (48 %) oli osallistunut tietosuojakoulutukseen HUSin palvelusuhteen aikana. Tutkintoihin sisältyvät tietosuoja asiat ovat usein hyvin ylätasolla olevaa tietoa, joka ei ohjaa ammattihenkilöä toteuttamaan tietosuoja konkreettisissa käytännön työtehtävissä.

HUS on organisaationa iso, eri ammattiryhmiä on useita ja jokaisella ammattiryhmällä on oma näkökulmansa tietosuojaan sekä tarpeensa tietosuojan toteuttamiselle. Selkeiden käytännönläheisten kaikkia HUSin työntekijöitä palvelevia tietosuojaohjeistuksia on hyvin haastava toteuttaa. Yksi yhteinen ohje koko HUSin henkilökunnalle ei vastaa riittävällä tasolla kaikkien HUSin työntekijöiden tarpeisiin. Ohjeistuksen tulee perustua lakisääteisiin tietosuojan toimintamalleihin ja kunkin ammattiryhmän tarpeisiin. Ojasalo ym. (2018, 77) toteavat, että on erittäin tärkeää tunnistaa erilaiset käyttäjäryhmät. Ne auttavat luomaan yhteisen käsityksen siitä kenelle organisaatiossa kyseisellä toiminnolla tai palvelulla on merkitystä, ja auttavat nostamaan esille hyvin erilaisia tarpeita. Se mikä on yhdelle HUSin ammattiryhmälle haasteellista ja tärkeää ohjeistaa tietosuojasta, ei välttämättä ole sitä toiselle ammattiryhmälle. Tämän vuoksi oli tärkeää tunnistaa HUSin tietosuojaan liittyvät eri ammattiryhmät ja heidän tarpeensa. Muuten tietosuojaohjeistus voi helposti jäädä liian ylätasolle, jolloin ammattihenkilön on vaikea hahmottaa siihen liittyviä omia vastuitaan ja tehtäviään. Kyselytutkimuksen perusteella tehdyt käyttäjäprofiilit osoittivat tämän hyvin todeksi. Tämä perustelee myös käyttäjäprofiilien ja kyselyn usean kohderyhmän tarpeellisuuden.

Aikaisempaa tutkimustietoa tietosuojasta on olemassa eri näkökulmista, mutta tutkimustietoa nimenomaan terveydenhuollon organisaation toteuttamasta tietosuojasta ja organisaation tietosuojan ohjeistuksen toteuttamisen toimintamalleista ei ole toteutettuna. Tutkimuksia ei ole tehtynä nimenomaan HUSin tietosuojan toteuttamisesta. Tämän vuoksi tämän kehittämistyön aiheen rajaaminen koettiin hyvin haasteellisena. Aiheen valinta perustui alkuun pelkkään aavistukseen siitä, että tietosuojan toteuttamisen taso on hyvin eriasteista eri puolilla HUSia. Vaati tarkkaa suunnittelua ja pohdintaa, miten ja millä keinoin HUSin tietosuojaa tuli lähestyä, jotta tietosuojan toteuttamiseen liittyvät haasteet saadaan esille. HUSin suuruus organisaationa asetti haasteita tiedonkeruumenetelmien valinnalle. Usein tieteellisessä tutkimuksessa tutkittava aihe on hyvin tarkkaan rajattu, mutta tässä aiheen rajausta ei pystytty alkuvaiheessa tekemään. Tämä oli yksi perustelu sille, miksi tutkimusotteeksi valikoitui palvelumuotoilu ja yhdeksi tiedonkeruumenetelmäksi kyselytutkimus, vaikka palvelumuotoilussa tyypillisimmin käytetään laadullisia tiedonkeruumenetelmiä.

Ahonen (2017, 35) toteaa, että palvelumuotoilun avulla voidaan hallita laajoja kehittämiskohteita, koska kehittämistyö jaetaan pienempiin osa-alueisiin. Kehittäminen palvelumuotoilussa perustuu toistoihin, joka perustuu siihen, että kehittämistyö on kokeilevaa. Kerralla ei pyritä tekemään täydellistä versiota, vaan tarkoituksena on kehittää tuotettua versiota niin kauan, kunnes se vastaa kohderyhmän tarpeisiin. Jo tämän työn suunnitteluvaiheessa ymmärrettiin, että kerralla ei pystytä toteuttamaan täydellistä parannusta HUSin tietosuoja asioihin, sillä henkilökunnan laajuuden vuoksi kaikkien tarpeita on mahdotonta ottaa huomioon yhden tutkimuksen aikana. Lisäksi henkilökunnan voi olla vaikea määrittää tarpeitaan, jos aihe on vieras ja siihen liittyvästä lainsäädännöstä ei ole riittävästi tietoa. Ajatuksena oli, että ensin toteutetaan jokin parannettu malli HUSin tietosuoja-asioiden kehittämiskohteista ja sen jälkeen sitä lähdetään muokkaamaan käyttökokemuksen myötä paremmin henkilökunnan tarpeita vastaavaksi. Ajateltiin, että näin henkilökunnan on helpompi tuoda tarpeitaan esiin, kun asiasta on jokin visuaalinen tuotos. Se jää nähtäväksi käykö näin.

Tämän tutkimuksellisen kehittämistyön kehittämisen kohteet rajautuivat vasta sitten, kun kyselytutkimuksen vastaukset saatiin analysoitua. Tämä asetelma asetti opinnäytetyöntekijän tilanteeseen, jossa työn alussa ei voinut tehdä tarkkaa suunnitelmaa työn etenemisestä vaan työntekijän tuli osata vastata aina työn etenemisen edetessä erilaisiin esille nousseisiin vaatimuksiin ja tehtäviin. Työn edetessä vasta selvisi, että onko osannut huomioida ja tehdä oikeita asioita ja saavutettiin näillä toimenpiteillä ja asioilla toivottu lopputulos. Tämä teki työn toteuttamisesta mielenkiintoisen ja antoisan, mutta samalla se vaati epävarmuuden sietämistä ja ajoittaista itsensä motivoimista ja luottamista siihen, että on tekemässä oikeita asioita.

HUSin tietosuojavastaavan yksilöhaastattelulla saatiin tukea opinnäytetyön aiheen tärkeydelle sekä tietoa tietosuojavastaavan mielipiteistä, kokemuksista, kehittämiskohteista ja -toiveista liittyen HUSin tietosuojaan. Lisäksi haastattelua hyödynnettiin muun muassa opinnäytetyöhän liittyvien materiaalien ja erilaisten siihen liittyvien asioiden oikeellisuuden tarkistamiseen. Tämä oli oleellisen tärkeää työn luotettavuuden kannalta. Tietosuojavastaava toi esille ajanpuutteen kaikkien työtehtävien hoitoon. Tätä tukee hyvin kyselytutkimuksessa esille nousseet kehittämiskohteet. Voidaan ajatella, että yhteydenottoja on tullut tietosuojavastaavalle paljon esimerkiksi sen vuoksi, että HUSin henkilökunnalla ei ole ollut käytössään riittävän konkreettisia toimintaohjeita tietosuojaan liittyvistä tehtävistä. Tällöin HUSin työntekijöille ei ole jäänyt muuta vaihtoehtoa kuin kysyä neuvoa ja ohjeistusta tietosuojavastaavalta. Joulukuussa 2020 tietosuojavastaavan työtehtävien määrän helpottamiseksi rekrytoitiin suunnittelija tietosuojavastaavan työpariksi. Suunnittelija, tämän opinnäytetyön tekijä koki oman roolinsa yhtä haasteellisen kuin tietosuojavastaava. Tehtävien kirjo oli laaja. Asioiden edistäminen oli haastavaa, koska vastuuhenkilöitä ja tehtäviä erilaisille tietosuojaan liittyville asioille ei ollut dokumentoituina tai tunnistettu. Tämä oli yksi motivaation lähde tämän opinnäytetyön toteuttamiselle. Tämän opinnäytetyön kehittämiskohteiden toteuttamisen vaikutusta voidaan mitata muun muassa sillä, miten käytännönläheisemmät ohjeet ja toimintamallien kuvaukset vastuuhenkilöineen ja heidän tehtävineen vaikuttavat tietosuojavastaavan ja suunnittelijan työtehtäviin.

Kyselytutkimuksen toteuttamien osoittautui pitkäksi ja aikaa vieväksi prosessiksi. Tyypillisesti kyselytutkimukset HUSissa koskevat tarkasti rajattua yhtä yksikköä tai yhden erikois- tai toimialan useampaa yksikköä tai ammattiryhmää tai -ryhmiä. Yleensä kyselytutkimuksen toteuttamisesta neuvotellaan ja sovitaan yhdessä kyseisen yksikön tai ammattiryhmän esihenkilön tai muun vastuuhenkilön kanssa. Näin toimiessa saavutetaan etu, että esi- tai vastuuhenkilölle muodostuu ymmärrys kyselyn tarpeellisuudesta ja hän pystyy markkinoimaan kyselytutkimusta yksikössään tai yksiköissään, jolla on suoraan vaikutusta vastausprosenttiin.

Tämän kyselytutkimuksen kohderyhmänä oli monta eri HUSin vastuualueita. Tämän vuoksi kyselytutkimuksen toteuttaminen vaati normaalin HUSin tutkimusluvan lisäksi kehittämishankeluvan. Tästä johtuen kyselytutkimuksen alkuperäinen toteuttamisajankohta siirtyi usealla kuukaudella eteenpäin. Kyselytutkimuksen julkaisuajankohta oli huono, sillä hoitohenkilökuntaa oli pari vuotta työllistänyt Covid-19 pandemia, ammattijärjestö Tehy aloitti hoitajien lakon, Ukrainassa alkoi sota ja HUSin opinnäytetyön ohjaaja vaihtui työpaikkavaihdoksen vuoksi. Kyselytutkimus päätettiin kuitenkin toteuttaa, sillä kyseisellä hetkellä ei pystytty arvioimaan, milloin olisi parempi ajankohta ky-

selyn toteuttamiselle. Oman aikataulupaineensa kyselytutkimuksen toteuttamiselle antoi sote-uudistus ja hyvinvointialueiden käyttöönotto 2023 tammikuussa. Kyselytutkimuksen myötä esille nousseiden kehittämiskohteiden toteuttamisen toivottiin olevan valmiina ja tieto muutoksista saatettu HUSin henkilökunnan tietoon ennen Sote-uudistuksen vaatimien uusien tietosuojaan liittyvien ohjeistuksien käyttöönottoa. Molempien muutosten yhtäaikainen työstäminen olisi ollut liian massiivinen ponnistus kaikille osapuolille niin muutoksen toteuttajille kuin HUSin henkilökunnallekin.

Kyselytutkimuksen tuloksia tarkasteltiin kahdella eri tavalla, kaikkia vastauksia yhdessä ja kohderyhmittäin. Tulosten tarkastelu molemmista näkökulmista osoittautui tärkeäksi, sillä molempien näkökulmien kautta tarkasteltaessa vastauksiin saatiin hyvin erilaisia tuloksia. Jos kyselyn vastauksia olisi tarkasteltu kaikkia vain yhdessä eri käyttäjäryhmien eroavaisuudet ja tarpeet olisivat jääneet huomioimatta. Huomattavasti enemmän kuin muilta kohderyhmiltä saatiin vastauksia LaNusta. LaNusta vastauksia saatiin 178 kappaletta, kun taas sihteeriltä (hyl, hallintoyl, jyl ja jl) 8, arkistojen- ja kirjaamoiden työntekijöiltä 12, HUS Tietohallinnosta 90, lääkäreiltä (hyl, hallintoyl, jyl ja jl) 5. Jos kaikkia vastauksia tarkasteltiin yhdessä niin LaNun vastauksilla oli suuri vaikutus lopputulokseen. Tämä osoitti sen, miten tärkeää oli toteuttaa kyselytutkimus näin monelle eri kohderyhmälle. Jos kysely olisi toteutettu vain yhdelle kohderyhmistä olisi lopputulos ollut täysin toisenlainen ja todellinen HUSin tietosuoja asioiden tilanne jäänyt epäselväksi. Pahimmassa tapauksessa yhden kohderyhmän antamien vastauksien olisi ajateltu vastaavan kaikkien HUSin työntekijöiden näkemystä. Tämä asia konkretisoitui hyvin käyttäjäprofiileja työstettäessä. HUS laajuisten johtopäätösten aikaansaamiseksi kyselytutkimuksen kohderyhmänä olisi pitänyt olla kaikki HUSin työntekijät. HUS laajuisen kyselyn toteuttaminen ei olisi ollut yhden henkilön resurssilla mahdollinen. Työmäärästä olisi tullut liian suuri.

Käyttäjäprofiili työkalun valinta tähän kehittämistyöhön osoittautui oikeaksi valinnaksi. Oli tärkeää tunnistaa tyypillisimmät tietosuojaan liittyvät ammattihenkilöt ja lisäksi koostaa yhteenveto käyttäjäprofiiliin muodossa, kunkin kyselyn kohderyhmän nykytilanteesta tietosuojaan liittyen. Huomion arvoista oli, että näiden tässä tunnistettujen käyttäjäryhmien lisäksi HUSissa on vielä paljon muita tietosuojaan liittyviä käyttäjäryhmiä. Sen vuoksi tämän kyselytutkimuksen tuloksista ei voida vetää HUS laajuisia johtopäätöksiä. Sen sijaan HUS Tietohallinnon osalta tilanne on erilainen. Kysely lähetettiin kaikille Tietohallinnon työntekijöille ja kyselyyn vastasi viidesosa eli 20 % kaikista työntekijöistä. LaNun osalta kysely lähetettiin kaikille työntekijöille, mutta vastausprosentti jäi niin pieneksi (9 %), että yleistyksien tekeminen ei ole luotettavaa. Muiden käyttäjäryhmien osalta ei ole täyttä varmuutta siitä oliko kyselyä lähetettäessä tiedossa kaikki kyseiseen kohderyhmään kuuluvat

työntekijät, joten vastauksiin piti suhtautua lähinnä suuntaa antavina. Haasteeksi kohderyhmien työntekijälistan selvittämisessä muodostui se, että näistä muista kohderyhmistä esimerkiksi sihteerit työskentelevät eri vastuualueilla, ovat eri esihenkilöiden alaisuudessa, eri sairaaloissa ja niin edelleen, vaikka toimivat hallinnollisten ylilääkäreiden, hallintoylilääkäriin, johtavien ylilääkäreiden ja johtavien lääkäreiden sihteerinä. Lisäksi liian myöhään tuli tietoon, että hallinnollisten ylilääkäreiden, hallintoylilääkäriin, johtavien ylilääkäreiden ja johtavien ylilääkärien kohderyhmään olisi pitänyt sisällyttää myös toimialajohtajat. Samoin kuin heidän sihteerinsä olisi pitänyt sisällyttää sihteeereille kohdennettuun kyselyyn. Molempien rooliin kuuluu tietoturvaloukkausten ja tietosuojaselvitysten käsittely. Voidaan ajatella, että toteutetun kyselyn kohderyhminä olivat lähes kaikki tyypillisimmät tietoturvaloukkauksien ja tietosuojaselvityksien käsittelijät.

Yksi tärkeimmistä kyselytutkimuksen perusteella tehdyistä huomioista oli, että käyttäjäryhmät, jotka osallistuvat tietoturvaloukkausten ja tietosuojaselvitysten käsittelyyn tunsivat paremmin HUSin tietosuojan toteuttamiseen liittyviä käytäntöjä kuin ne, joilla käsittelyvastuu ei kuulu omaan työrooliin. Tämä on hyvin looginen syy-seuraussuhde ja selittää osaamisen jakautumista hyvin. Toinen tietämystasoon konkreettisesti vaikuttava asia on se, että tietoturvaloukkausten ja tietosuojaselvityksiin osallistuvat työskentelevät kokopäiväisesti tietokoneella toisin kuin esimerkiksi LaNun henkilökunta, jonka pääasiallisen työtehtävänä on potilaiden hoito. Kaikilla potilastyöhön osallistuvilla ei välttämättä ole omaa tietokonetta käytössä koko työvuoroa ja tärkein tehtävä tietokoneella, on dokumentoida potilaiden hoitoon liittyviä asioita. Tietosuojaohjeistukseen perehtymiselle ja sen etsimiselle ei tämän päivän resursseilla ole juuri mahdollisuutta. HUSin olemassa olevat tietosuojaan liittyvät ohjeistukset ovat lähinnä hallinnollisiin tarpeisiin tehtyjä pitkiä Word dokumenteiksi kirjoitettuja pysyväsiohjeita ynnä muita. Oletettavaa on, että hallinnollinen dokumentointimalli ei ole tuttu potilastyötä tekeville, ainakaan kaikille. Työntekijän täytyy tietää ohjeen nimi, jotta sen löytää HUSin intrasta. Se vaikeuttaa ohjeiden löytämistä. 43 % kaikista kyselyyn vastanneista koki, että tietosuojaan liittyvä ohjeistus on helposti löydettävissä ja vain 29 % vastaajista oli joko osittain tai täysin samaa mieltä siitä, että HUSin tietosuojaohjeet ovat helposti vietävissä käytäntöön. Tämän vuoksi on erittäin tärkeää pystyä tarjoamaan helposti omaksuttavat ja helposti löydettävät ohjeet tietosuojasta HUSin henkilökunnalle.

Kolmanneksi tietosuoajatietämykseen vaikuttaa tietosuojakoulutuksen käynti HUSin palvelusuhteen aikana. Esimerkiksi HUS Tietohallinnossa tietosuojakoulutus on kaikille työntekijöille pakollinen, kun taas potilastyötä tekeville ei ole. Tietosuojakoulutuksen pakollisuus kaikille HUSin työntekijöille on yksi tämän kyselytutkimuksen perusteella HUSin sisäiseen keskusteluun nostettavista asioista.

Kyselyn kaikkien vastausten perusteella 78 % vastaajista osallistuisi tietosuojakoulutukseen, jos siihen tulisi mahdollisuus. Monet kyselyyn vastaajat ehdottivat kehittämistoiveena koulutuksen lisäämistä ja sen pakollisuutta.

Tärkeää on myös mainita, että kyselytutkimuksen perusteella HUSin henkilökunnan asenne tietosuojaan on erittäin positiivinen. He myös tunnistivat ja kertoivat vastuullisesti oman tietämykseensä liittyvistä puutteistaan. Kaikki kokivat tietosuojan tärkeänä ja sen toteuttamisen kuuluvan osaksi omaa työtään. Vastaajat toivoivat lisää koulutusta, tiedottamista ja käytännönläheisempiä ohjeistuksia. Myös tämä kertoo positiivisesta asenteesta tietosuojaan ja halusta oppia lisää. Ei ole helppoa eikä mukavaa tunnistaa ja tuoda esiin omia heikkouksiaan. Haasteiden ja puutteiden tunnistaminen tietosuojatietämyksessä oli ainoa keino saada selville HUSin henkilökunnan tarpeita suhteessa tietosuojaan. Niiden kartoittaminen ei tarkoittanut sitä, että haluttiin tuoda esille jonkun ammattiryhmän osaamattomuutta tai tietämättömyyttä. Tarkoituksena oli nimenoman hyödyntää tietoa kehittämistyöhön, jotta kehittämissä osataan kohdistaa oikeaan tarpeeseen. Tämä on hyvä muistaa. Opinnäytetyöntekijä on erittäin kiitollinen kaikista vastauksista. Kaikki muutokset, jotka HUSin tietosuojaan kyselytutkimuksen myötä toteutettiin ja tullaan toteuttamaan, on kyselyyn vastanneiden ansiota. Kiitos.

Kyselytutkimuksen pääasiallinen tarkoitus ei ollut luoda uutta täsmällistä tieteellistä tietoa vaan löytää HUSin tietosuojaan liittyviä kehittämiskohteita. Kyselyllä oli suuri rooli tässä tutkimuksellisessa kehittämistyössä ja sen avulla saatiin kerättyä suuri määrä tietoa, jota voidaan hyödyntää myös tämän kehittämistyön jälkeen uusia tietosuojaan liittyviä kehittämis- tai tutkimuskohteita mietittäessä. Kyselytutkimus vahvisti opinnäytetyöntekijän alussa olleen aavistuksen tämän työn aiheen tärkeydestä oikeaksi. Se toimii perusteluna sille, että tietosuojaan liittyvät asiat vaativat toimenpiteitä ja tiedottamista HUSissa. Jokaisen HUSin työntekijän tulee olla tietoinen omasta roolistaan ja tehtävistään tietosuojan toteuttamiseen liittyen.

Yleisinä huomioina kyselytutkimukseen liittyen todettiin, että Webropol kyselylomakkeen toiminta ei ollut tuttua. Useampi vastaaja viittasi vastauksissaan edellä kirjaamiinsa tietoihin. Selvästi kyselyn vastaaja ajatteli kyselyn toimivan samoin kuin paperinen kyselylomake. Webropol kysely tehtiin anonyyminä. Vastauksista tuli yksi yhteinen kooste raportti. Vastaajaa ja vastauksia ei pystynyt millään yhdistämään toisiinsa. Edes yhden henkilön kaikkia vastauksia ei pystynyt yhdistämään

esimerkiksi henkilön 3 antamiksi vastauksiksi. Tämä kerrottiin vastaajille kyselytutkimuksen tietosuojaselosteessa. Asia jätettiin pois kyselyn saatekirjeestä, sillä liian pitkää saatekirjettäkään ei jakseta lukea. Kyselytutkimukseen liittyvä haaste, johon ei ehkä ole täydellistä ratkaisua.

Muutamilta yksittäisiltä henkilöiltä tuli palautetta liittyen kyselyssä taustatietoja vastaajasta kysyviin kysymyksiin. Ne koettiin tietosuojaa loukkaavina tietoina. Tämä yllätti, sillä kuten edellä on todettu niin kyselytutkimukseen kuuluu vastaajan taustatietojen kysely. Opinnäytetyölle oli HUSin tutkimuslupa ja HUSin kehittämishanke päätös ja edellisessä kappaleessa kuvattiin, miten vastaajaa ja vastauksia on mahdotonta yhdistää toisiinsa. Opinnäytetyöntekijä jäi miettimään, miten voidaan toteuttaa esimerkiksi lääketieteellisiä tutkimuksia ilman, että potilaat suostuvat luovuttamaan tutkimuskäyttöön hyvinkin intiimejä ja arkaluontoisia henkilötietoja itsestään? Syitä tähän voidaan vain arvailla. Oliko syynä se, että tietyt vastaajat eivät ole tottuneet olemaan itse tutkimuksen kohteena tai eikö vastaajalla ollut riittävää tietämystä kyselytutkimuksen sisältöön tarvittavista aisoista ja tieteellisen tutkimuksen asettamista vaateista. Ensimmäisen tällaisen palautteen jälkeen lisättiin kyselylomakkeelle vielä tarkemmat perustelut sille, miksi kyselyssä kysytään taustatietoja vastaajasta. Kyselytutkimukseen vastaaminen perustui täysin vapaaehtoisuuteen. Tämä sai miettimään, että kyselytutkimuksen tärkeyttä ja koko opinnäytetyön aiheen tärkeyttä ei ole oikein ymmärretty. Jos jostain aiheesta ei tiedä tarpeeksi tai riittävän hyvin jättää helposti vastaamatta kyselytutkimukseen.

Kehittämiskohteilla on vaikutusta HUSin koko henkilökuntaa, potilaisiin ja asiakkaisiin, laatuun ja potilasturvallisuuteen. Niiden avulla luotiin HUSiin malli, miten tietosuojaan liittyviä toimintoja tulee jatkossa kuvata, ohjeistaa ja viestiä. Tätä mallia voidaan hyödyntää sote-uudistuksen myötä HUSin tietosuojaan tulevien muutosten ohjeistamisessa, kuvaamisessa ja viestinnässä sekä jatkossa myös muissa muutoksissa.

Jatkotutkimusehdotuksia löytyy useita. Olisi erittäin mielenkiintoista toteuttaa tämän kehittämistyön kehittämiskohteiden käyttöönoton jälkeen noin puolenvuoden tai vuoden päästä sama kysely uudelleen ja vertailla kyselytutkimuksien vastauksia keskenään. Näin saataisiin suoraan tietoa siitä, millainen vaikutus tämän kehittämistyön kehittämiskohteiden toteuttamisella on ollut. Kyselyn toteuttaminen ja vastausten analysointi on iso työ, joten voi olla, että saman kyselytutkimuksen uudelleen toteuttamiseen ei ole järkevää käyttää resursseja. Kehittämiskohteiden vaikutusta voidaan mitata muilla keinoin. Koko HUS laajuisen kyselytutkimuksen toteuttaminen tietosuojasta on perus-

tellumpi vaihtoehto. Tutkimus antaisi ihan erilaista tietoa. Sen avulla voidaan tunnistaa lisää erilaisia tietosuojaan liittyviä ammattiryhmiä ja heidän tarpeitaan. Tutkimuksen vastauksista olisi mahdollista tehdä HUS taseisia johtopäätöksiä. Pienemmät tutkimukset esimerkiksi yhtä ammattiryhmää, yksikköä tai käsittelijäryhmää koskevat tutkimukset myös olla perusteltuja.

Jos ajatellaan asiaa HUSin potilaiden ja asiakkaiden näkökulmasta, niin tutkimuksen teettäminen heidän kokemuksistaan HUSin tietosuojasta voisi olla erittäin mielenkiintoinen ja tarpeellinen toimitusta. Tarpeellisuuden puolesta puhuu HUSin asiakaspalautejärjestelmään tulevat palautteet tietosuojasta. HUSin asiakkaille ja potilaille suunnatussa tutkimuksessa voisi olla kaksi näkökulmaa, tietosuoja HUSin potilashoidossa ja tietosuojaan liittyvien selvitysten käsittely HUSissa. Miten sujuvana HUSin asiakkaat kokevat selvityksiin liittyvät prosessit HUSissa? Asiakkaat voivat vastauksissaan nostaa esiin esimerkiksi tarpeen, jota HUSin tietosuoja selvityksiä käsittelevät ammattilaiset eivät osaa ottaa huomioon. Korkiakoski (2019, 28) toteaa, että organisaation tulee ymmärtää, että asiakaskokemuksella ja henkilöstökokemuksella on suora vaikutus tuotettuun palveluun ja yrityksen talouteen. Vaikutusmekanismi on niissä erilainen, mutta yhdessä niiden vaikutus on merkittävä. Tästä johtuen organisaatioiden on kannattavaa ottaa henkilökokemus ja asiakokemus organisaation kehittämiskohteeksi.

Sote-ala elää tällä hetkellä suurta muutosta ja kriisiä monessa suhteessa. Resurssipula on suuri ja tulee kasvamaan tulevaisuudessa. Miten henkilökunnan työaikaa saadaan irrotettua entistä tehokkaammin potilas ja asiakas työhön? Tämän opinnäytetyön kyselytutkimuksen tulokset todistivat sen, miten tärkeää on, että tieto on pureksittu yksinkertaiseen ja helposti käytännön työhön vietävään muotoon. Tietoa tuotetaan jatkuvasti suuria määriä ja sote-alalla toiminnan tulee perustua tutkittuun tietoon. Tieteellinen tutkimustieto on tarpeellista, mutta se on usein hyvin ylätasoa tietoa. Millä keinoin ja kenen toimesta sote-alan tutkimustietoa saadaan työstettyä henkilökunnan tarpeita vastaavaan käytännönläheiseen muotoon? Parhaiten henkilökunnan tarpeista osaavat kertoa henkilökunta itse. Heille ei kuitenkaan voi yksin säilyttää vastuuta tieteellisen tiedon selkeyttämisestä käytännön tarpeita vastaavaksi. Onko esihenkilöillä riittävää osaamista ja aikaa tähän? Tai tuleeko ammattikorkeakoulujen opetuksessa ottaa enemmän huomioon, miten teoretieto vietään käytännöntyöhön? Moni asia vaatii syvällistä ymmärtämistä, jotta siihen voi ottaa kantaa tai tehdä päätöksiä. Onko sote-alla päätöksiä tekemässä ne henkilöt, joilla on paras tietämys ja ymmärrys asiasta? Tuleeko henkilökuntaa osallistaa entistä enemmän mukaan päätöksentekoon ja kertomaan oman ammattiryhmän konkreettisista tarpeista. Onko tämä keino lisätä sote-alan työn tehokkuutta,

henkilökunnan työhyvinvointia ja motivaatiota? Tämä olisi erittäin ajankohtainen jatkotutkimuksen aihe.

LÄHTEET

Ahonen, Tarja 2017. Palvelumuotoilu Sotessa. Palvelumuotoilun käsikirja sosiaali- ja terveysalan palvelujen kehittämiseen. Nummela: Painokiila Oy.

Andreasson, Ari, Riikonen, Jaana & Ylipartanen, Arto 2019. Osaava tietosuojavastaava ja EU:n yleinen tietosuoja-asetus. Helsinki: Tietosanoma Oy.

Cooper-Wright, Matt 2015. Tips for writing a Discussion Guide. Design Research Methods. Hakupäivä 21.8.2022. Tips for writing a Discussion Guide | by Matt Cooper-Wright | Design Research Methods | Medium.

EUR-LEX. Access to European Union law. EUR-Lex - 32016R0679 – EN. Document 32016R0679. Hakupäivä 27.8.2022. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=celex%3A32016R0679>.

Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri 2018. EU tietosuoja-asetuksen soveltaminen HUSissa. Sisäinen lähde.

Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri 2020. HUS-riskit ohjelmiston käyttöopas. Sisäinen lähde.

Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri 2021. Potilasrekisterin tietosuojaohje. Johtajaylilääkärin ohje 11/2021. Hakupäivä 28.8.2022. Sisäinen lähde.

Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri 2022. EU:n tietosuoja-asetus. Sisäinen lähde.

Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri 2022. HUSin organisaatiota uudistetaan sote-uudistuksen yhteydessä. Hakupäivä 17.9.2022. Sisäinen lähde.

Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri 2022. HUS-yhtymän perustaminen sinetöitiin. Hakupäivä 17.9.2022. <https://www.hus.fi/ajankohtaista/hus-yhtymän-perustaminen-sinetöitiin>.

Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri 2022. Potilasasiakirjat. Oikeus tietojen oikaisemiseen ja poistamiseen. Hakupäivä 28.8.2022. <https://www.hus.fi/potilaalle/opas-potilaalle/potilasasiakirjat#oikeus-tietojen-oikaisemiseen->.

Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri 2022. Potilasasiakirjat. Potilasasiakirjapyyntö. Hakupäivä 27.8.2022. <https://www.hus.fi/potilaalle/opas-potilaalle/potilasasiakirjat#potilasasiakirjapyynt%C3%B6t>.

Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri 2022. Tietoa meistä. Hakupäivä 17.9.2022. <https://www.hus.fi/tietoa-meista>.

Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri 2022. HUS Tietosuojakoulutus. Sisäinen lähde.

Hyvärinen, Matti, Nikander, Pirjo & Ruusuvuori, Johanna 2017. Tutkimushaastattelun käsikirja. Tal-
linna: Raamatutrukikoja OÜ.

HUSin Tietosuojavastaava 2022. Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri. Haastattelu 24.3.2022.

Hänti, Sirpa 2021. Asiakkaista ansaintaan. Asiakaskeskeinen liiketoimintamalli. Liettua: Balto Print.

Innanen, Piia 2021. Parempien palveluiden puolesta. Palvelumuotoilun menetelmä kyselytutkimus
Palvelumuotoilu Palo. Hakupäivä 30.10.2021. <https://www.palvelumuotoilupalo.fi/blogi/2021/1/22/palvelumuotoilun-menetelma-kyselytutkimus>.

Joost, Gesche, Bredies, Katharina, Christensen, Michelle, Conradi, Florian & Unteidig, Andreas
2016. Design As Research: Positions, Arguments, Perspectives. Board of International Research
in Design Ser. Hakupäivä 20.8.2022. <https://ebookcentral-proquest-com.ezp.oamk.fi:2047/lib/oamk-ebooks/detail.action?docID=4533877>.

Kallankari, Sanna 2019. Muutoksen johtaminen arjessa. Opas sosiaali- ja terveydenhuoltoon. Tal-
linna: Printon.

Kananen, Jorma 2015. Kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas. Miten kirjoitan kehittämistutkimuksen vaihe vaiheelta. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja -sarja. Suomen Yliopistopaino Oy: Juvenes Print.

Kananen Jorma 2016. Opinnäytetyön ja Pro Gradun ohjaajan opas. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja -sarja. Suomen Yliopistopaino Oy: Juvenes Print.

Kananen, Jorma 2017. Kehittämistutkimus interventiotutkimuksen muotona – Opas opinnäytetyön ja Pro Gradun kirjoittajalle. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja -sarja. Suomen Yliopistopaino Oy: Juvenes Print.

Kanta 2022. Omakannan uudet ominaisuudet. Hakupäivä 27.8.2022. <https://www.kanta.fi/omakannan-uudet-ominaisuudet>.

Kanta 2021. Potilastietojen luovutuskielto. Hakupäivä 27.8.2022. <https://www.kanta.fi/potilastietojen-luovutuskielto>.

Kanta 2022. Hyvinvointialueiden aloittaessa toimintansa ja Uudenmaan alueen väliaikaisen tiedonsaantioikeuden myötä kaikille uusi Kanta-informointi. Hakupäivä 9.10.2022. https://www.kanta.fi/ammattilaiset/tiedote/-/asset_publisher/HFU2InkQbmX/content/hyvinvointialueiden-aloittaessa-toimintansa-ja-uudenmaan-alueen-v%25C3%25A4liaikaisen-tiedonsaantioikeuden-my%25C3%25B6t%25C3%25A4-k kaikille-uusi-kanta-informointi.

Koivisto, Mikko, Säynäjäkangas, Johanna & Forsberg, Sofia 2021. Palvelumuotoilun bisneskirja. Liettua: Balto Print.

Korkiakoski, Kari 2019. Asiakaskokemus ja henkilöstökokemus. Uusi aika, uudenlainen johtaminen. Liettua: Balto Print.

Krakau, Tarja & Haapalehto, Saija 2020. Tietopyynnöt ja henkilötietojen luovuttaminen. Helsinki: Alma Talent.

Kärkkäinen, Anna 2022. Sote-tiedonhallinnan lainsäädännön kokonaisuudistus. Potilasasiakirjoja koskevat keskeiset ehdotukset. Sosiaali- ja terveysministeriö. Hakupäivä 17.9.2022.

<https://www.kanta.fi/documents/20143/2346863/Tiedonhallintasaadosten-kokonaisuudistus-01092022.pdf/1010cd4e-ef24-40c9-ca16-d8526dada067?t=1662470184985>.

Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta 621/1999. Hakupäivä 28.8.2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990621>.

Lawrence, Adam, Stickdorn, Marc, Hormess, Markus & Schneider, Jakob 2019. What is service design? Hakupäivä 20.8.2022. <https://learning.oreilly.com/library/view/what-is-service/9781492053668/ch02.html>.

Ojasalo, Katri, Moilanen, Teemu & Ritalahti Jarmo 2018. Kehittämistyön menetelmät. Uuden-laista osaamista liiketoimintaan. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Palvelumuotoilu Palo 2021. Palvelumuotoilun menetelmä – haastattelu. Hakupäivä 21.8.2022. <https://www.palvelumuotoilupalo.fi/blogi/palvelumuotoilun-menetelma-haastattelu/>.

Pohjola, Anneli, Kairala, Maarit, Lyly, Hannu & Niskala, Asta 2017. Asiakkaasta kehittäjäksi ja vaikuttajaksi. Asiakkaiden osallisuuden muutos sosiaali- ja terveystaloudissa. Tallinna: Raamatturökö OÜ.

Räty, Tarja 2021. Uusi laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä, muutoksia Kanta-palveluihin. Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos THL. Sotetiedonhallinta. Sisäinen lähde.

Saarelainen, Anita 2019. Muotoilua meillekin! Muotoilu- ja brändiopas yrittäjille. EU: Painopalvelut Yliveto 2019.

SDT Journey Map. Describe how the user interact with the service, throughout its touchpoints. Hakupäivä 11.9.2022. <https://servicedesigntools.org/tools/journey-map>.

SDT Palvelumuotoilun työkalupakki 2010-2012. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Hakupäivä 20.8.2022. https://www.businessfinland.fi/globalassets/julkaisut/palvelumuotoilun_tyokalupakki.pdf.

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus potilasasiakirjoista 94/2002. Hakupäivä 27.8.2022. <https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2022/20220094>.

Stickdorn, Marc, Hormess, Markus, Lawrence, Adam & Schneider, Jakob 2018. This Is Service Design Doing: Applying Service Design Thinking in the Real World. Hakupäivä 21.8.2022. <https://web-p-ebsohost-com.ezp.oamk.fi:2047/ehost/detail/detail?vid=0&sid=88dcf49f-648c-4d8e-b3ec-16e72105e10b%40redis&bdata=JnN-pdGU9ZWhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#AN=1684129&db=nlebk>.

Terveydenhuoltolaki 1326/2010. Hakupäivä 27.8.2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326>.

Tietosuojalaki 1050/2018. Hakupäivä 28.8.2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20181050>.

Tietosuojavaltuutetun toimisto. Milloin henkilötietoja saa käsitellä? Hakupäivä 27.8.2022. <https://tietosuoja.fi/kasittelyperusteet>.

Tietosuojavaltuutetun toimisto. Tietosuoja. Tietosuoja turvaa oikeutesi henkilötietoja käsiteltäessä. Hakupäivä 27.8.2022. <https://tietosuoja.fi/tietosuoja>.

Tietosuojavaltuutetun toimisto. Tietosuojaperiaatteet. Hakupäivä 27.8.2022. <https://tietosuoja.fi/tietosuojaperiaatteet>.

Tietosuojavaltuutetun toimisto. Tietosuojavaltuutetun toimisto. Hakupäivä 27.8.2022. <https://tietosuoja.fi/tietosuojavaltuutetun-toimisto>.

Traficom liikenne- ja viestintävirasto Kyberturvallisuuskeskus 2020. Tietoturva. Hakupäivä 27.8.2022. <https://www.kyberturvallisuuskeskus.fi/fi/toimintamme/saantely-ja-valvonta/tietoturva>.

Valli, Raine 2018. Ikkunoita tutkimusmetodeihin1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloitavalle tutkijalle. 5. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Valtioneuvosto 2021. Sote-uudistus. Uudistus lyhyesti. Hakupäivä 6.11.2021. <https://soteuudistus.fi/ukk>.

Valtonen, Anna & Nikkinen, Petra 2022. Muotoilulla muutokseen. Kehitystyön uudet mahdollisuudet. Joensuu: Punamusta Oy.

Vilka, Hanna 2021. Näin onnistut opinnäytetyössä. Ratkaisut tutkimuksen umpikujiin. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Villanen, Jaana 2020. Kehitä ja kiihdy. Käsikirja muutoksessa pärjäämiseen. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Voutilainen, Tomi & Muukkonen, Matti 2021. Sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallinnan sääntelyn systematiikkaongelmat. Edilex 2021/35. Referee-artikkeli. Hakupäivä 1.11.2022. <https://www.edilex.fi/artikkelit/23164.pdf>.

LIITTEET

Kehittämishanke päätös liite 1

Tutkimuslupa liite 2

Rekisteriseloste/Rekisteröidyn informointi liite 3

Kyselyn saatekirje liite 4

Kyselytutkimus liite 5

HELSINGIN JA UUDENMAAN SAIRAAHOITOPIIRI	Yleispäätös	1 (7)
Sairaanhoidon ja palvelutuotannon johdon vastuualue	§ 22 11.03.2022	HUS/229/2022

Luvan myöntäminen 'Tietosuojan toteuttaminen Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirissä' -nimiselle tutkimuksellisena opinnäytteenä toteutettavalle kehittämistyölle

Perustelut

Hakija: Sari Kulmalainen, sairaanhoitaja, suunnittelija (tietosuoja), HUS Yhtymähallinto

Selvityksen tavoite ja tarkoitus

Tutkimuksellisen kehittämistyön tarkoituksena on kartoittaa HUSin henkilökunnan tietämystasoa tietosuojasta ja HUSin tietosuoja-asioiden toimintamallien käytettävyyttä HUSin henkilökunnan näkökulmasta sekä luoda kehitysehdotuksia ja ratkaisuja löydettyjen kehittämiskohteiden lieventämiseksi tai poistamiseksi. Tavoitteena on tuoda tietosuoja ja tietosuoja-asioiden toimintamallit sujuvaksi osaksi henkilökunnan työtä, parantaa tietosuojan toteutumista sekä lisätä potilasturvallisuutta, -tyytyväisyyttä ja laatua.

Tutkimusvaiheen tarkoituksena on teorian tiedon kerääminen, tyypillisimpien tietosuoja-asioiden käsittelijöiden tunnistaminen, tietosuojatoimintamallien nykytilanteen mallintaminen, kysymysten luonti henkilökunnan kyselytutkimukselle, kyselyn toteuttaminen henkilökunnalle sekä tärkeimpien kehittämisteemojen tunnistaminen kerätyn tiedon pohjalta. Tutkimustyön tavoitteena on saada kokonaiskuva HUSin henkilökunnan tietosuojatietämyksestä, tyypillisimmistä tietosuoja-asioiden käsittelijöistä sekä toimintamallien palvelupoluista kehittämiskohteineen. Kehittämistyön tarkoituksena on tuottaa joko jo kerätyn tiedon pohjalta tai työpajan/työpajojen avulla kehitysideoita/ratkaisuja tutkimusvaiheessa löydettyihin kehittämiskohteisiin (ja mallintaa uudet palvelupolut ja käyttäjäprofiilit).

Kehittämistyön tavoitteena on tietosuoja-asioiden helpompi saavutettavuus HUSin henkilökunnalle, tehokkaammat ja selkeämmät tietosuojan toimintamallit ja toimintamallien dokumentointi.

Hallintoylilääkäri on perehtynyt tutkimussuunnitelmaan ja pitää tutkimusta HUSin kannalta tarpeellisena. Hallintoylilääkäri esittää, että tutkimus toteutetaan HUSin kehittämishankkeena. Hallintoylilääkäri on esitellyt tutkimussuunnitelman johtajaylilääkärille.

Opinnäytetyö

Tutkimuksellinen kehittämistyö toteutetaan opinnäytetyönä, joka tehdään Oulun ammattikorkeakouluun (OAMK) ja jossa luvan saaja suorittaa HEDSYSOTE-tutkintoa "hyvinvointia edistävien digitaalisten palveluiden asiantuntija" (YAMK sairaanhoitaja). OAMK:sta opinnäytetyön ohjaajaksi on nimetty lehtorit Jaana Hoffren ja Jaana Holappa-Girginkaya. HUSin puolelta ohjaajana toimii opinnäytetyön tekijän esihenkilö, hallintoylilääkäri Anu Maksimow. Opinnäytetyö toteutetaan työn tekijän omaan työyksikköön HUSin Tietosuojatiimiin soveltaen palvelumuotoilua prosessina etenevänä suunnitelmallisena toimintana opinnäytetyösuunnitelman mukaisesti.

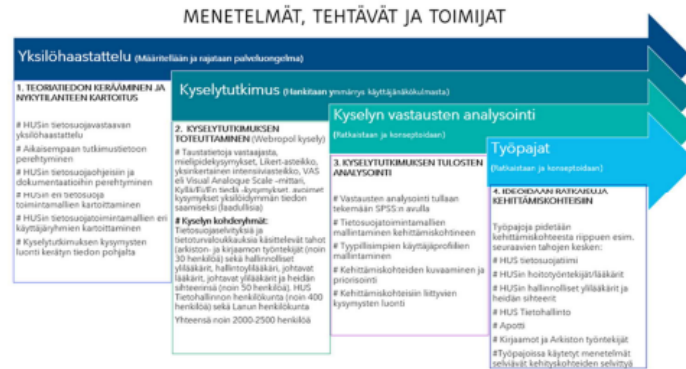
Lupaa haetaan 31.12.2022 saakka.

HELSINGIN JA UUDENMAAN
SAIRAANHOITOPIIRI
Sairaanhoidon ja palvelutuotannon johdon
vastuualue

Yleispäätös
§ 22
11.03.2022

2 (7)
HUS/229/2022

Aineisto ja analyysi

HUS Tietosuojavastaavan yksilöhaastattelu

HUSin tietosuojavastaavan yksilöhaastattelu kasvokkain tai verkossa nykytilan kuvaamiseksi (palveluongelman määrittely ja rajaus). Haastatteluissa käytettävät tutkimuskysymykset ovat lupahakemuksen liitteinä.

Webropol-kysely HUSin työntekijöille

Kyselytutkimus tullaan toteuttamaan Webropol-kyselylomakkeella, joka välitetään sähköpostitse niille HUSin työntekijäryhmille esihenkilöiden toimesta, jotka työkseen selvittävät ja ohjaavat HUSin potilailta ja henkilökunnalta tulevia tietosuojaan liittyviä tietoturvaloukkauksia ja selvityspyynnöitä. Tällaisia työntekijäryhmiä ovat muun muassa arkiston ja kirjaamon työntekijät (noin 30 henkilöä) sekä hallinnolliset ylläkärit, hallintoylläkäri, johtavat lääkärit, johtavat ylläkärit ja heidän sihteerinsä (noin 50 henkilöä). HUS Tietohallinnon henkilökunta (noin 400 henkilöä) taas osallistuu tietosuojan vaikutusten arviointiin ja tietoturvaloukkausten selvitystyöhön. Näille työntekijäryhmille kyselyssä on kaikille suunnattujen kysymysten lisäksi omien työtehtävien mukaisia lisäkysymyksiä. Lisäksi kysely jaetaan HUSin Lasten ja nuorten sairauksien työntekijöille (noin 2000 henkilöä) vastattavaksi, jotta saadaan kartoitettua myös potilastyötä tekevien työntekijöiden näkemykset ja kokemukset tietosuojasta. Yhteensä kysely koskee arviolta 2000-2500 HUSin työntekijää.

Työpajat asiantuntijoiden kanssa

Kehittämisskohteiksi nousseiden ongelmien ratkaisuja pohditaan eri asiantuntijoiden kanssa työpajoissa. Työpajaan osallistuvat asiantuntijat valitaan aina kulloisenkin kehittämisskohteen aihepiiriin mukaisesti. Etuna tässä on se, että työpajojen alkaessa kehittämisskohteet on jo tunnistettu ja päästään suoraan miettimään ratkaisuja. Näin saadaan toivottavasti säästettyä aikaa ja pidettyä työpajatyöskentely lyhyenä ja ratkaisukeskeisenä. Opinnäytetyön tekijä on yhteydessä asiantuntijoiden esihenkilöihin, jotka voivat yksikössä sopia ketkä ovat oikeat asiantuntijat osallistumaan työpajoihin. Työpajat pidetään Teamsin välityksellä.

HELSINGIN JA UUDENMAAN SAIRAANHOITOPIIRI	Yleispäätös	3 (7)
Sairaanhoidon ja palvelutuotannon johdon vastuualue	§ 22 11.03.2022	HUS/229/2022

HUSissa tutkimuksellinen lähestyminen henkilökuntaan tapahtuu esimiestoiminnan kautta. Henkilökunnan sähköpostiosoitteeseen lähetetään Webropol-työkalun kyselytutkimuslinkki. Kyselyn tarkoitus ja menettelyt selostetaan kyselytutkimukseen kutsuttavalle. Kyselytutkimus on vapaaehtoinen. Kyselyyn osallistujan vapaaehtoinen tietoon perustuva osallistuminen toteutuu, kun hän päättää vastata tai olla vastaamatta kyselyyn. Kyselyyn vastataan nimettömästi ja koodittomasti, koska vastaaja ei ole tarkoitus ottaa yhtyettä uudelleen vastaamisen jälkeen. Kyselyn vastaukset analysoidaan koodaamattomassa aineistossa, jolloin tarkoituksena on välttää henkilökisterin syntyminen ja henkilötietojen käsittely hyvin pienellä jäännösriskillä yksityisyyden suojan murtumiseen.

Mallinnus

Viimeisenä vaiheena on mallinnus, jossa pyritään tuottamaan selkeitä noin yhden A4:n kokoisia toimintamalleja tietosuoja-asioiden toteuttamisen tueksi HUSin työntekijöille sekä mallintaa tyypillisimmät HUSin tietosuoja-asioihin liittyvät käyttäjäprofiilit. Käyttäjäprofiilit ovat kerättyyn tietoon pohjautuvia kuvitteellisia visuaalisia kuvia käyttäjistä. Visuaalinen kuvaus pitää sisällään nimen, iän, käyttäjän arvomaailmaa kuvaavan sanonnan, taustatietoja, käyttäytymismalleja ja muita asioita, joiden perusteella voidaan ymmärtää käyttäjän arvonmuodostusta. Tämä liittyy tässä kehittämistyössä käytettävään Palvelumuotoilun kehittämisprosessiin. Palvelumuotoilun perusajatuksena on käyttäjän tunnistaminen ja tunteminen, jotta kehittämistyö voidaan kohdistaa nimenomaan käyttäjän tarpeisiin, eikä esim. opinnäytetyöntekijän näkemykseen käyttäjien tarpeista.

Rekisteriseloste ja vaikutustenarviointi

Opinnäytetyön kyselyssä ei kysytä suoria henkilötietoja vaan muun muassa seuraavia epäsuoria henkilötietoja:

- Ikäryhmä
- Sukupuoli
- Siviilisääty
- Kuinka monta henkilöä perheeseesi kuuluu?
- Kuinka monta lasta (alle 18- vuotiasta) asuu kanssasi samassa taloudessa?
- Kuinka monta vuotta sitten suoritit viimeisimmän tutkintosi? (Tutkinnolla tässä tarkoitetaan ammattikoulu-, opisto-, ammattikorkeakoulu-, yliopisto- tai korkeakoulutasoista tutkintoa)
- Mikä on koulutustaustasi?
- Kuuluiko tutkintosi sisältöön tietosuoja-asioita?
- Millä tulosalueella työskentelet?
- Mihin ammattiryhmään kuulut?

Webropol-kyselyn kysymykset ovat tämän lupa-anomuksen liitteenä, samoin kuin rekisteriseloste ja vaikutustenarviointi. Kysely tehdään anonymisti. Edellä mainittuja asioita kysytään käyttäjäprofiilien vuoksi sekä niiden avulla yritetään tutkia, voidaanko tehdä jotain johtopäätöksiä HUSin työntekijöiden tietosuojatietämyksestä verrattuna vaikka ikäryhmään tai tulosalueeseen.

Aineistoja tullaan säilyttämään vain HUSin Tietohallinnon tarjoamalla levyalueella ja niitä käsittelee vain opinnäytetyöntekijä.

HELSINGIN JA UUDENMAAN SAIRAANHOITOPAIIRI	Yleispäätös	4 (7)
Sairaanhoidon ja palvelutuotannon johdon vastuualue	§ 22 11.03.2022	HUS/229/2022

Vaitiolo- ja salassapitositoutumus

HUSin tietoja käsitteleviltä esim. HUSin ulkopuolisilta tutkimusta/opinnäytettä/kehitystyötä tekevilä tai HUSille palveluntuottajana toimivalta yritykseltä edellytetään kirjallista salassapito- ja vaitioloitoutumusta.

Opinnäytetyöntekijä on HUSin työntekijä ja allekirjoittanut salassapitosopimuksen.

Eettinen käsittely

Kyseessä ei ole tutkimuslain tarkoittama lääketieteellinen tutkimus, joten eettisen toimikunnan käsittelyä ei tarvita.

Muut viranomaisluvut

Luvan kohteena ei ole terveydenhuollon toimintayksikön asiakasrekisterin tieto. Toisiolakia ei sovelleta.

Kustannukset ja rahoitus

Hallintoylilääkäri on perehtynyt kehittämistyöhön ja pitää sen toteuttamista opinnäytetyön suunnitelman mukaisesti HUSin kannalta tarpeellisenä. Hallintoylilääkäri esittää, että tutkimuksellinen kehittämistyö toteutetaan opinnäytetyönä edellä kuvatun mukaisesti. HUS vastaa opinnäytetyön tiimoilta syntyvistä epäsuorista kustannuksista, kuten esimerkiksi siitä työajasta, jonka kyselyyn vastaaminen vie HUSin työntekijöiltä.

Päätös Yllä kuvatun mukaisesti päätän myöntää luvan sairaanhoitaja, tietosuojasuunnittelija Sari Kulmalaiselle (HUS Yhtymähallinto) "Tietosuojan toteuttaminen Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirissä" -nimisen tutkimuksellisenä opinnäytteenä toteutettavan kehittämistyön suorittamiseen. HUSissa selvitystä ohjaa Yhtymähallinnon hallintoylilääkäri. Lupa myönnetään 31.12.2022 saakka.

Luvan perusteella saatuja tietoja saa käyttää vain lupahakemuksessa määritellyn tarkoitukseen. Aineisto on luotu vain HUSissa tapahtuvaa käyttöä varten eikä sitä saa luovuttaa millekään kolmannelle osapuolelle. Aineistoa on säilytettävä samanlaisessa ympäristössä kuin HUSissa säilytetään tieteellisen tutkimuksen henkilörekistereitä (vrt. pysyväisohje 4/2020 liite 2). Jos tiedon käsittelyssä tapahtuu muutoksia, lupaviranomaiselta tulee hakea luvan muuttamista.

Luvan saaneen on toimitettava raportti selvityksestä luvan myöntäjälle. Mahdollisista selvitystyössä syntyvistä keksinnöistä tulee tehdä keksintöilmoitus HUSin keksintösäännön mukaisesti.

Tämän luvan myöntämiseen liittyvät lupahakemusasiakirjat on tallennettu Tieteellisen tutkimuksen rekisteriohjelmaan (Tietu).

Sovelletut oikeusohjeet

HUS, pysyväisohjeet 12/2018, 19/2018, 06/2019, 01/2020, 04/2020
Yleinen tietosuojasetus (Euroopan Parlamentin ja Neuvoston asetus (EU) 2016/679)
Tietosuojalaki (1050/2018)
Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999)
Tutkimuslaki (488/1999)
Laki sosiaali- ja terveydenhuollon tietojen toissijaisesta käytöstä (552/2019)
Hallintolaki (434/2003)

HELSINGIN JA UUDENMAAN
SAIRAANHOITOPUOLUSTUS
Sairaanhoidon ja palvelutuotannon johdon
vastuualue

Yleispäätös
§ 22
11.03.2022

5 (7)
HUS/229/2022

Päätösvallan perusteet

HUS pysyväisohje 04/2020

Päätöksen tekijä

Veli-Matti Ulander
HUS-kuntayhtymän johtajaylilääkäri vs.
Allekirjoitettu koneellisesti

Liitteet**Lisätietoja**

Anu Maksimow, puh. 040 355 2461
etunimi.sukunimi@hus.fi

Tiedoksi

Oulun ammattikorkeakoulu Jaana Hoffren
Oulun ammattikorkeakoulu Jaana Holappa-Girginkaya
Sairaanhoidon ja palvelutuotannon johdon vastuualue Anu Maksimow
Sairaanhoidon ja palvelutuotannon johdon vastuualue Sari Kulmalainen
Henkilöstöjohdon vastuualue Outi Sonkeri
Tutkimus- ja opetustoiminnan johdon vastuualue Ari Lindqvist
Lasten ja nuorten sairauksien tulosyksikön hallinto Jari Petäjä
Yleishallinnon ja juridiikan vastuualue Petri Hämäläinen
Asiakaspalvelut, HUS Tietohallinto Pekka Lampinen

Tiedoksianto

Sähköpostiviestillä 11.3.2022

Oikaisuvaatimusohje

Oikaisuvaatimuksen saa tehdä se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa (asianosainen). Kuntayhtymän viranomaisen päätöksestä oikaisuvaatimuksen saa tehdä myös kuntayhtymän jäsenkunta ja sen jäsen. Oikaisuvaatimus tehdään kirjallisena.

Oikaisuvaatimuskielto

Oikaisuvaatimusta ei saa tehdä päätöksestä, joka koskee vain valmistelua tai täytäntöönpanoa, oikaisuvaatimuksen johdosta annetusta päätöksestä eikä päätöksestä, johon haetaan muutosta muun lain kuin kuntalain (410/2015) nojalla.

Oikaisuvaatimusviranomainen

HUSin hallituksen alaisten viranhaltijoiden päätöksistä oikaisuvaatimus osoitetaan hallitukselle. HYKS-sairaanhoidon ja muiden sairaanhoidon lautakuntien alaisten viranhaltijoiden päätöksistä oikaisuvaatimus osoitetaan asianomaiselle lautakunnalle.

HELSINGIN JA UUDENMAAN SAIRAANHOITOPUOLUSTUS Sairaanhoidon ja palvelutuotannon johdon vastuualue	Yleispäätös § 22 11.03.2022	6 (7) HUS/229/2022
---	-----------------------------------	-----------------------

Oikaisuvaatimusaika

Oikaisuvaatimus on tehtävä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Asianosaisen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon, jollei muuta näytetä, seitsemän päivän kuluttua kirjeen lähettämisestä, kolmantena päivänä sähköisen viestin lähettämisestä, saantitodistuksen osoittamana aikana tai erilliseen tiedoksisaantitodistukseen merkittynä aikana. Kunnan jäsenen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon seitsemän päivän kuluttua siitä, kun pöytäkirja on nähtävänä yleisessä tietoverkossa.

Tiedoksisaantipäivää ei lueta oikaisuvaatimusaikaan. Jos oikaisuvaatimusajan viimeinen päivä on pyhäpäivä, itsenäisyyspäivä, vapunpäivä, joului- tai juhannusaatto taikka arklauantai, saa oikaisuvaatimuksen toimittaa perille ensimmäisenä arkipäivänä sen jälkeen.

Oikaisuvaatimuksen sisältö

Oikaisuvaatimuksessa on ilmoitettava

- päätös, johon vaaditaan oikaisua,
- miltä kohdin päätökseen vaaditaan oikaisua ja mitä muutoksia siihen vaaditaan tehtäväksi,
- oikaisuvaatimuksen perustelut,
- mihin oikaisuvaatimusoikeus perustuu, ellei oikaisuvaatimuksen kohteena oleva päätös kohdistu sen tekijään,
- oikaisuvaatimuksen tekijän nimi, kotikunta ja yhteystiedot,
- mahdollisen asiamiehen tai laillisen edustajan yhteystiedot sekä
- postiosoite ja mahdollinen muu osoite, johon asiaan liittyvät asiakirjat voidaan lähettää.

Viranhaltijapäätöksen liitteistä voi tiedustella päätöksessä mainitulta lisätietojen antajalta.

Tiedon luovuttamiseen salassa pidettävistä asiakirjoista sovelletaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) säännöksiä.

Oikaisuvaatimuksen liitteet

Oikaisuvaatimukseen on liitettävä:

- oikaisuvaatimuksen kohteena oleva päätös oikaisuvaatimusohjeineen,
- selvitys siitä, milloin oikaisuvaatimuksen tekijä on saanut päätöksen tiedoksi, tai muu selvitys oikaisuvaatimusajan alkamisajankohdasta sekä
- asiakirjat, joihin oikaisuvaatimuksen tekijä vetoaa vaatimuksensa tueksi, ellei niitä ole jo aikaisemmin toimitettu viranomaiselle.

Oikaisuvaatimuksen perille toimittaminen

Asianosaisen tai hänen valtuuttamansa henkilön on toimitettava

- HUSin hallitukselle osoitetut oikaisuvaatimukset HUS keskuskirjaamoon
- sairaanhoitoalueiden lautakunnille osoitetut oikaisuvaatimukset asianomaisen sairaanhoitoalueen kirjaamoon

HELSINGIN JA UUDENMAAN SAIRAANHOITOPIIRI	Yleispäätös	7 (7)
Sairaanhoidon ja palvelutuotannon johdon vastuualue	§ 22 11.03.2022	HUS/229/2022

Oikaisuvaatimus on jätettävä niin ajoissa, että se ehtii perille oikaisuvaatimusajan viimeisenä päivänä ennen kirjaamon asiakaspalveluajan päättymistä. Omalla vastuulla oikaisuvaatimuksen voi lähettää postitse, lähetin välityksellä tai faksilla taikka sähköpostilla.

Yhteystiedot**HUS Keskuskirjaamo, HYKS-sairaanhoitoalueen kirjaamo**

Osoite: PL 200, 00029 HUS

Käyntiosoite: Marjaniementie 74, Iris-keskus, 00930 Helsinki

Puhelinvaihte: 09 4711

Puhelin: 050 428 7837

Faksi: 09 471 75500

Sähköposti: keskuskirjaamo@hus.fi

Asiakaspalvelu arkisin klo 9.00–15.00

Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri
Päätös tutkimusluvasta

Opinnäytetyön tekijä / tekijät	Kulmalainen Sari
Yliopisto / amk	Oulun ammattikorkeakoulu
Opinnäytetyön nimi	Tietosuojan toteuttaminen Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirissä
HUS tutkimuksen vastuuhenkilö	Anu Maksimow
Opinnäytetyön ohjaaja / ohjaajat	Jaana Hoffren, Jaana Holappa-Girginkaya@oamk.fi

Tutkimuksen suorituspaikka

Aineisto

Potilaat/Omaiset	Ei
Henkilökunta	Kyllä, Lukumäärä: 2500
Asiakirjat/Rekisterit	Ei
Muu, mikä	Kyllä, HUSin tietosuojaan liittyvää ohjeistusta, Lukumäärä: 25
Tutkimusmenetelmä	Kysely, Haastattelu, Muu, Työpajat HUSin henkilökunnalle

Tutkimuslupa myönnetään edellyttäen, että tutkimusluvan saaja toimittaa tutkimuksen valmistuttua raportin tutkimusluvan myöntäjälle (R-lomake)

Muut ehdot -

Tutkimusluvan alkamispäivä	18.03.2022
Tutkimusluvan päättymispäivä	31.08.2022
Tutkimusluvan hyväksyjä	Pitkäranta Anne Irene
Hyväksyjän kotitulosyksikkö	YHTYMÄHALLINTO
Hyväksyjän toimi	Tutkimusjohtaja

Tutkimusluvan myöntämiseen liittyvät asiakirjat on tallennettu Tieteellisen tutkimuksen rekisteriohjelmaan (Tietu).

1 (6)
Euroopan parlamentin ja
neuvoston asetus 2016/679
(EU-tietosuoja-asetus)

Tietosuojan toteuttaminen Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirissä YAMK opinnäytetyön rekisteriseloste

REKISTERISELOSTE/REKISTERÖIDYN INFORMOINTI 30.3.2022

1 REKISTERINPITÄJÄ

Nimi:

Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymä

Osoite:

Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymä,
Stenbäckinkatu 9, Helsinki
PL 100, 00029 HUS

Yhteystiedot:

Puhelinvaihe: 09 4711
Kirjaamon telefax: 09 471 75500
Kirjaamon sähköposti: keskuskirjaamo@hus.fi Postiosoite: HUS Keskuskirjaamo, PL 200,
00029 HUS

2 REKISTERIN VASTUUKILÖ

- Sairaanhoidon ja palvelutuotannon johdon vastuualueen hallintoylilääkäri
- Sairaanhoidon ja palvelutuotannon johdon vastuualue Sari Kulmalainen tietosuo-
jasuunnittelija

3 TIETOSUOJAVASTAAVAN YHTEYSTIEDOT

Postiosoite:
HUS Keskuskirjaamo
PL 200 00029 HUS
sähköposti:
eutietosuoja@hus.fi

2 (6)
Euroopan parlamentin ja
neuvoston asetus 2016/679
(EU-tietosuojasasetus)

4 YHTEYSTIEDOT REKISTERIÄ KOSKEVISSA ASIOISSA

Sari Kulmalainen
suunnittelija (tietosuoja)
sairaanhoitaja
HUS Helsingin yliopistollinen sairaala
Sairaanhoidon ja palvelutuotannon johto
sari.kulmalainen@hus.fi

5 HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELYN TARKOITUS

Tutkimuksen kohde: HUSin henkilökunta
Tutkimuksen kesto: 03/2022-08/2022

Koko opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet:

Kartoittaa HUSin henkilökunnan tietämystasoa tietosuojasta ja HUSin tietosuoja-asioiden toimintamallien käytettävyyttä HUSin henkilökunnan näkökulmasta sekä luoda kehitysehdotuksia ja ratkaisuja löydettyjen kehittämiskohteiden lieventämiseksi tai poistamiseksi. Tavoitteena on tuoda tietosuoja ja tietosuoja-asioiden toimintamallit sujuvaksi osaksi henkilökunnan työtä, parantaa tietosuojan toteutumista sekä lisätä potilasturvallisuutta, -tyytyväisyyttä ja laatua.

Tutkimusvaiheen tarkoitus ja tavoitteet:

Tutkimusvaiheen tarkoituksena on teorian tiedon kerääminen, tyypillisimpien tietosuoja-asioiden käsittelijöiden tunnistaminen, tietosuoja toimintamallien nykytilanteen mallintaminen, kysymysten luonti henkilökunnan kyselytutkimukselle, kyselyn toteuttaminen henkilökunnalle sekä tärkeimpien kehittämisteemojen tunnistaminen kerätyn tiedon pohjalta. Tutkimustyön tavoitteena on saada kokonaiskuva HUSin henkilökunnan tietosuoja-tietämyksestä, tyypillisimmistä tietosuoja-asioiden käsittelijöistä sekä toimintamallien palvelupoluista kehittämiskohteineen.

Kehittämistyön tarkoitus ja tavoitteet:

Kehittämistyön tarkoituksena on tuottaa joko jo kerätyn tiedon pohjalta tai työpajan/työpajojen avulla kehitysideoita/ratkaisuja tutkimusvaiheessa löydettyihin kehittämiskohteisiin ja mallintaa uudet palvelupolut ja käyttäjäprofiilit. Kehittämistyön tavoitteena on tietosuoja-asioiden helpompi saavutettavuus HUSin henkilökunnalle, tehokkaammat ja selkeämmät tietosuojan toimintamallit ja toimintamallien dokumentointi.

3 (6)
Euroopan parlamentin ja
neuvoston asetus 2016/679
(EU-tietosuoja-asetus)

6 HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELYN PERUSTA

Henkilötietojen käsittely perustuu EU:n tietosuoja-asetuksen artiklaan 6, 1 e: Yleistä etua koskevan tehtävän suorittaminen tai rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttö ja arkaluonteisten tietojen käsittely perustuu tietosuoja-asetuksen artiklaan 9 erityiset henkilötietoryhmät **, 2 j: Yleisen edun mukainen tieteellinen tutkimustarkoitus tai tilastollinen tarkoitus.

7 REKISTERIN TIETOSISÄLTÖ

Rekisteröidyt ovat HUSin henkilörekisteriin kuuluvia HUSin työntekijöitä. Henkilökunnan jäseniltä ei kysytä suoria henkilötietoja.

Kohderyhmät:

HUSin työntekijäryhmät, jotka työkseen selvittävät ja ohjaavat HUSin potilailta tulevia tieto- ja selvityspyyntöjä.

Tällaisia työntekijäryhmiä ovat seuraavat:

- arkiston- ja kirjaamon työntekijät (noin 30 henkilöä)
 - vastaanottavat ja välittävät potilailta tulleita selvityspyyntöjä eri tahoille HUSissa
- hallinnolliset ylilääkärit, hallintoylilääkäri, johtavat lääkärit, johtavat ylilääkärit ja heidän sihteerinsä (noin 50 henkilöä).
 - vastaavat ja selvittävät arkiston ja kirjaamon ym. välittämiin selvityksiin ym.
- HUS Tietohallinnon henkilökunta (noin 400 henkilöä)
 - osallistuvat tietosuojan vaikutusten arviointiin ja tietoturvaloukkausten selvitystyöhön.

Näille edellä mainituille työntekijäryhmille on kyselyssä kaikille suunnattujen yleisten kysymysten lisäksi omien työtehtävien mukaisia lisäkysymyksiä.

Näiden kohderyhmien lisäksi, kysely menee vastattavaksi HUSin lasten- ja nuorten sairauksien työntekijöille (noin 2000 henkilöä).

- vastaavat kyselyn ns. yleisiin kysymyksiin, joilla kartoitetaan HUSin henkilökunnan tietämystä ja näkemystä HUSin tietosuojaan liittyvistä asioista.

4 (6)
Euroopan parlamentin ja
neuvoston asetus 2016/679
(EU-tietosuoja-asetus)

Kyselyssä ei kysytä suoria henkilötietoja. Epäsuorina henkilötietoina kysytään seuraavia asioita:

- Ikäryhmä
- Sukupuoli
- Siviilisääty
- Kuinka monta henkilöä perheeseesi kuuluu?
- Kuinka monta lasta (alle 18- vuotiasta) asuu kanssasi samassa taloudessa?
- Kuinka monta vuotta sitten suoritit viimeisimmän tutkintosi? (Tutkinnolla tässä tarkoitetaan ammattikoulu-, opisto-, ammattikorkeakoulu- yliopisto- tai korkeakoulutasoista tutkintoa)
- Mikä on koulutustaustasi?
- Kuuluiko tutkintosi sisältöön tietosuoja-asioita?
- Millä tulosalueella työskentelet?
- Mihin ammattiryhmään kuulut?

Epäsuoria henkilötietoja kysytään kyselyssä sen vuoksi, että voidaan luoda palvelumuotoilun kehittämisprosessiin kuuluvia kuvitteellisia käyttäjäprofileja. Nämä käyttäjäprofiilit ovat kerättyyn tietoon pohjautuvia kuvitteellisia visuaalisia kuvauksia käyttäjistä. Visuaalinen kuvaus pitää sisällään kuvitteellisen nimen, iän, käyttäjän arvomaailmaa kuvaavan sanonnan, taustatietoja, käyttäytymismalleja ja muita asioita, joiden perusteella voidaan ymmärtää käyttäjän arvonmuodostusta. Palvelumuotoilun perusajatuksena on käyttäjän tunnistaminen ja tunteminen, jotta kehittämistyö voidaan kohdistaa nimenomaan käyttäjän tarpeisiin, eikä esim. opinnäytetyön tekijän näkemykseen käyttäjien tarpeista.

Lisäksi niiden avulla pyritään luomaan johtopäätöksiä vastausten perusteella. Onko esim. ikäryhmällä tai koulutustaustalla merkitystä tietosuojatietämykseen.

8 SÄÄNNÖNMUKAISET TIETOLÄHTEET

Tiedot kerätään yllä kuvatuilta kohderyhmiltä sähköpostitse lähetettävällä Webropol kyselyllä. Sähköpostit lähetetään HUSin sisäisellä sähköpostilla kohderyhmiin kuuluvien HUSin sähköpostiosoitteisiin. Kyselyyn vastaaminen on täysin vapaaehtoista.

9 HENKILÖTIETOJEN VASTAANOTTAJARYHMÄT

Ei säännöllisiä tietojen luovutuksia.

5 (6)
Euroopan parlamentin ja
neuvoston asetus 2016/679
(EU-tietosuoja-asetus)

10 TIETOJEN SÄÄNNÖNMUKAISET LUOVUTUKSET

Ei säännöllisiä tietojen luovutuksia.

11 TIETOJEN SÄILYTYSAIKA

Kaikki tämän opinnäytetyön tiimoilta kerätty aineisto tullaan hävittämään työn valmistuttua. Viimeistään 1.1.2023.

12 TIETOJEN SIIRTO EU:N TAI ETA-ALUEEN ULKOPUOLELLE

Tietoja ei siirretä EU:n tai ETA-alueen ulkopuolelle.

13 REKISTERIN SUOJAUKSEN PERIAATTEET

Kyselyiden vastaukset, työpajojen ja HUSin tietosuojavastaavan haastattelun tallenteet ym. dokumentaatiot ja materiaalit tallennetaan opinnäytetyön tekijän henkilökohtaiselle HUSin levyalueelle. Kerättyjä tietoja ei siirretä missään vaiheessa muualle tai luovuteta muille tahoille.

14 REKISTERÖIDYN OIKEUDET

Rekisteröidyllä on seuraavat oikeudet:

- Oikeus saada pääsy omiin henkilötietoihin 15 artikla
rekisteröity voi tehdä kirjallisen tietopyynnön omista tiedoistaan
- Oikeus tietojen oikaisemiseen (16 artikla)
rekisteröity voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen
- Oikeus tietojen poistamiseen (17 artikla)
rekisteröity voi vaatia rekisterin käyttötarkoituksen kannalta turhan tai väärän tiedon poistamista

6 (6)
Euroopan parlamentin ja
neuvoston asetus 2016/679
(EU-tietosuoja-asetus)

- Oikeus käsittelyn rajoittamiseen (18 artikla)
rekisteröity voi tehdä vapaamuotoisen vaatimuksen, joka käsitellään aina tapauskohtaisesti
- Oikeus vastustaa käsittelyä (21 artikla)
rekisteröity voi tehdä vapaamuotoisen vaatimuksen, joka käsitellään aina tapauskohtaisesti
- Oikeus siirtää tiedot järjestelmästä toiseen (20 artikla)
rekisteröity voi tehdä vapaamuotoisen vaatimuksen, joka käsitellään aina tapauskohtaisesti

Edellä mainittuja oikeuksia koskevat hakemukset tai vaatimukset toimitetaan

Sari Kulmalainen
suunnittelija (tietosuoja)
sairaanhoitaja
HUS Helsingin yliopistollinen sairaala
Sairaanhoidon ja palvelutuotannon johto
sari.kulmalainen@hus.fi

15 OIKEUS TEHDÄ VALITUS VALVONTAVIRANOMAISELLE

Jokaisella rekisteröidyllä on oikeus tehdä valitus valvontaviranomaiselle, erityisesti siinä jäsenvaltiossa, jossa hänen vakinainen asuinpaikkansa tai työpaikkansa on tai jossa väitetty rikkomus on tapahtunut, jos rekisteröity katsoo, että häntä koskevien henkilötietojen käsittelyssä rikotaan EU tietosuoja-asetusta, sanotun kuitenkaan rajoittamatta muita hallinnollisia muutoksenhakukeinoja tai oikeussuojakeinoja.

Valvontaviranomaisen tiedot:

Tietosuojavaltuutetun toimisto

<https://tietosuoja.fi/etusivu>

Käyntiosoite: Lintulahdenkuja 4, 00530 Helsinki

Postiosoite: PL 800, 00531 Helsinki

Sähköposti: tietosuoja(at)om.fi Puhelinvaihe: 029 566 6700

Kirjaamo: 029 566 6768

Kehittämishanke: Tietosuojan toteuttaminen HUSissa - kysely

Vastaa ja vaikuta!

Vielä ehdit vastamaan ja tuomaan omat mielipiteesi, kokemuksesi ja kehitysideasi esille.

Vastausaikaa on **31.5.2022** asti!

Juuri sinun mielipiteelläsi, kokemuksellasi ja kehitysideoilla on merkitystä. Niiden pohjalta tullaan kehittämään HUSin tietosuojaa.

Yntenä kyselyn kohderyhmänä ovat kaikki HUS Tietohallinnon työntekijät. Tällä kehittämishankkeella pyritään kartoittamaan teidän havaitsemianne kehittämiskohteita liittyen tietosuojaselvityksien käsittelyyn, että yleisesti tietosuojaan liittyviin asioihin.

"Nyt on tärkeää, että mahdollisimman moni vastaisi linkin kautta kyselyyn, jonka vastaamiseen menee vain noin 10 – 15 minuuttia. Koska kyseessä on HUSin kehittämishanke, jokaisen kommentit ja kehitysideat ovat arvokkaita. Syksyllä käynnistetään työpajat HUSin eri asiantuntijoiden kanssa, jotta kyselyssä esiin nousseisiin kehityskohteisiin löydetään käytännölläiset ratkaisut" vs. hallintoyli lääkäri Veli-Matti Ulander

Kysely on myös osa HUSin tietosuojasuunnittelijan Oulun ammattikorkeakoulun YAMK tutkinnon Master opinnäytetyötä. Tutkinto on Hyvinvointia edistävien digipalveluiden asiantuntija. Opinnäytetyön ohjaajana toimii HUSin hallintoyli lääkäri.

Liitteenä olevassa rekisteriselosteessa perusteellaan tarkemmin mm. mitä tietoja ja miksi kysellään sekä miten tietoja käsitellään ja säilytetään.

Tule mukaan kehittämään!

Päset vastaamaan kyselyyn seuraavan linkin kautta: https://link.webpolsurveys.com/R/LINKKIESIMERKKI_EI_AKTIIVINEN_LINKKI

Vastausaikaa on 31.5.2022 asti ja vastaaminen tapahtuu nimettömänä.

Sari Kulmalainen
suunnittelija (tietosuoja)
sairaanhoitaja
HUS Helsingin yliopistollinen sairaala
Sairaanhoidon ja palvelutuotannon johto

HUSin henkilökunnan mielipiteitä, kokemuksia, tietämystä ja kehitysideoita tietosuojasta kartoittava kysely 4/2022

Muutamia taustatietoja sinusta.

Tietojen kerääminen liittyy palvelumuotoilun kehittämisprosessiin. Palvelumuotoilun perusajatuksena on käyttäjän tunnistaminen ja tunteminen, jotta kehittäminen voidaan kohdistaa nimenomaan käyttäjän tarpeisiin, eikä esim. tutkimuksen tekijän omaan näkemykseen käyttäjien tarpeista. Tavoitteena on perustietojen lisäksi tunnistaa käyttäjien arvomaailmaa. Näiden tietojen perusteella pyritään tekemään johtopäätöksiä esim. siitä onko työntekijän iällä tai koulutustaustalla vaikutusta tietosuojatietämykseen ja tunnistamaan erilaisia käyttäjäryhmiä, joita HUSin työntekijät muodostavat.

1. Ikäryhmäsi on?

- 18-29 vuotiaat
- 30-39 vuotiaat
- 40-49 vuotiaat
- 50-59 vuotiaat
- 60-69 vuotiaat
- 70 tai yli

2. Sukupuolesi on?

- Nainen
- Mies
- Muu

3. Siviilisäätysi on?

- Naimaton
- Avoliitossa
- Avioliitossa
- Rekisteröidyssä parisuhteessa
- Eronnut
- Leski
- Muu

4. Kuinka monta henkilöä perheeseesi kuuluu? ▼**5. Kuinka monta lasta (alle 18- vuotiasta) asuu kanssasi samassa taloudessa?** ▼**6. Kuinka monta vuotta on viimeisimmän tutkintosi suorittamisesta?**

Tutkinnolla tässä tarkoitetaan ammattikoulu-, opisto-, ammattikorkeakoulu- yliopisto- tai korkeakoulutasoista tutkintoa.

- 0-1 vuotta
- 2-3 vuotta
- 4-5 vuotta
- 6-10 vuotta
- 11-15 vuotta
- 16-20 vuotta
- 21-30 vuotta
- Yli 30 vuotta

7. Mikä on koulutustaustasi?

- Ammattikoulu
- Opistotaso
- Ammattikorkeakoulu
- Ylempi ammattikorkeakoulu
- Yliopisto
- Korkeakoulu

8. Kuuluiko tutkintosi sisältöön tietosuoja-asioita?

- Ei yhtään
- Jonkin verran
- Paljon
- Erittäin paljon
- En muista

9. Kumpi väittämistä kuvaa sinua enemmän?

Mihin kohtaan oma mielipiteesi asettuu kahden ääripää vaihtoehdon välille?

	1	2	3	4	5	
Sisäänpäin suuntautunut	☐	☐	☐	☐	☐	Ulospäinsuuntautunut
Järjestelmällinen	☐	☐	☐	☐	☐	Suuripiirteinen
Rauhallinen	☐	☐	☐	☐	☐	Eloisa
Yksityöskentelijä	☐	☐	☐	☐	☐	Tiimityöskentelijä
Työteliäs	☐	☐	☐	☐	☐	Nautiskelija
Rutiininomainen	☐	☐	☐	☐	☐	Spontaani
Järki	☐	☐	☐	☐	☐	Tunteet
Muutosvastainen	☐	☐	☐	☐	☐	Muutosmyönteinen

10. Valitse viisi arvostaamaasi asiaa työssä

- Hyvä esihenkilö
- Mahdollisuus vaikuttaa omaan työhön
- Hyvä työilmapiiri
- Mukavat työkaverit
- Luovuus
- Palautteen saaminen
- Työtehtävien haasteellisuus
- Yhdenvertaisuus
- Kehittäminen/kehittyminen
- Palkitseminen
- Riittävät resurssit
- Pitkät lomat
- Etätömahdollisuus

11. Mitä tykkäät tehdä vapaa-ajalla? Valitse max. kolme itsellesi tärkeintä.

- Elokuvat/sarjat
- Luonto
- Musiikki
- Ulkoilu
- Kävely
- Urheilu
- Moottoriurheilu
- Extreme urheilu
- Lukeminen/äänikirjat
- Käsityöt
- Taide
- Kulttuuri
- Leipominen
- Kokkailu
- Pelikonsolit
- Hevoset
- Lemmikkieläimet
- Muu mikä?

12. Kuinka kauan olet työskennellyt HUSin palveluksessa?

 ▼

13. Millä tulosalueella työskentelet?

HUS ASVIA

- Asiointipalvelut
- Henkilöstöpalvelut
- Laitoshuoltopalvelut

15. Mitä ajatuksia tietosuoja aiheena herättää sinussa?

Mihin kohtaan oma mielipiteesi asettuu kahden ääripää vaihtoehdon välille?

	1	2	3	4	5	6	7	
Negatiivinen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Positiivinen
Vaikea	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Helppo
Tylsä	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Mielenkiintoinen
Turhanpäiväinen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Tärkeä
Ei kosketa minua lainkaan	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Osa jokapäiväistä elämääni

Seuraavaksi kysytään selkeitä Kyllä/En/En muista kysymyksiä. Tärkeää on, että vastaat rehellisesti En, jos jotain et tiedä. Näin saamme arvokasta tietoa siitä, että mitä tietosuoja-asioita tulee ohjeistaa ja tuoda enemmän esille.

16. Oletko HUSin palvelusuhteen aikana osallistunut tietosuojakoulutukseen?

17. Oletko HUSin palvelusuhteen aikana osallistunut tietoturvakoulutukseen?

18. Osallistuisitko tietosuojakoulutukseen, jos se olisi mahdollista?

19. Onko tietosuoja ja tietoturva käsitteiden ero sinulle selkeä?

20. Onko HUSin tietosuojaohjeistus sinusta helposti löydettävissä?

21. Tiedätkö keneen tai keihin voit olla yhteydessä (esihenkilösi lisäksi), jos tarvitset neuvoa ja ohjeistusta tietosuoja-asioihin?

 ▼

22. Oletko kuullut HUSin tietosuojatiimistä?

 ▼

23. Oletko ollut yhteydessä HUSin tietosuojatiimiin?

 ▼

24. Tiedätkö kuka on HUSin tietosuojavastaava?

 ▼

25. Oletko ollut yhteydessä HUSin tietosuojavastaavaan?

 ▼

26. Seuraavassa kysytään mielipidettäsi väittämiin.

Vastausvaihtoehdot ovat seuraavat: 1 = täysin eri mieltä, 2 = osittain eri mieltä, 3 = en osaa sanoa 4 = osittain samaa mieltä ja 5 = täysin samaa mieltä.

	1	2	3	4	5
Tietämyksesi tietosuojasta on erittäin hyvä	☐	☐	☐	☐	☐
Työnkuvaasi kuuluu toteuttaa tietosuoja	☐	☐	☐	☐	☐
Perehdytyksesi sisälsi kattavasti tietosuoja- asioita	☐	☐	☐	☐	☐
Yksikkösi perehdytys suunnitelmassa huomioidaan kattavasti tietosuoja-asiat	☐	☐	☐	☐	☐
Yksikkösi puhutaan riittävästi tietosuojasta	☐	☐	☐	☐	☐
Yksikkösi toiminnassa huomioidaan riittävästi tietosuoja	☐	☐	☐	☐	☐
Hyödynnät työssäsi aktiivisesti HUSin tietosuojaohjeistusta	☐	☐	☐	☐	☐
HUSin tietosuojaohjeistus on riittävää	☐	☐	☐	☐	☐
HUSin tietosuojaohjeet ovat sisällöltään selkeitä	☐	☐	☐	☐	☐
HUSin tietosuojaohjeet ovat helposti vietävissä käytäntöön	☐	☐	☐	☐	☐
HUSin tarjoama tietosuojakoulutus on riittävää	☐	☐	☐	☐	☐
Huomioit riittävästi tietosuoja-asioita työssäsi	☐	☐	☐	☐	☐
Huomioit tietosuoja-asioita vapaa-ajalla	☐	☐	☐	☐	☐

Arvioi, miten hyvin seuraavat tahot ovat toteuttaneet tietosuojaa.

- Arvion pääset antamaan liikuttamalla liukukytkintä oikealle haluamasi arvosanan kohdalle.
- Jos et ole ollut tekemisissä tietosuoja-asioissa mainitun tahon kanssa, niin voit valita vaihtoehdon En tiedä oikeasta reunasta.

27. Minkä arvosanan annat omalle yksiköllesi tietosuoja-asioiden hoitamisesta?

1 10 En tiedä

28. Minkä arvosanan annat HUSille tietosuoja-asioiden hoitamisesta?

1 10 En tiedä

29. Minkä arvosanan annat HUSin tietosuojatiimille tietosuoja-asioiden hoitamisesta?

1 10 En tiedä

30. Minkä arvosanan annat HUSin tietosuojavastaavalle tietosuoja-asioiden hoitamisesta?

1 10 En tiedä

Seuraavaksi kysytään taas selkeitä Kyllä/En kysymyksiä. Tärkeää on, että vastaat rehellisesti En, jos et jotain tiedä. Näin saamme arvokasta tietoa siitä, mitä tietosuoja-asioita pitää ohjeistaa ja tuoda enemmän esille.

31. Tiedätkö mikä on tietoturvaloukkaus? ▼**32. Tiedätkö mikä on tietoturvaloukkausilmoitus?** ▼**33. Tiedätkö milloin tulee tehdä tietoturvaloukkausilmoitus?** ▼**34. Oletko itse havainnut tai kuullut tietoturvaloukkauksesta HUSissa?** ▼**35. Tiedätkö kenelle ilmoitat, jos havaitset tietoturvaloukkauksen?** ▼**36. Oletko ikinä tehnyt tietoturvaloukkausilmoitusta?** ▼**37. Tiedätkö kenelle tietoturvaloukkausilmoitus menee HUSissa käsiteltäväksi?** ▼**38. Tiedätkö miten tietosuojavaltuutetun toimisto liittyy tietosuojaan?** ▼

39. Mihin järjestelmään tietoturvaloukkausilmoitus kirjataan HUSissa?

- Harppi
- HaiPro
- Apotti
- HUS Riskit
- WebMysli
- My+
- Power BI
- En tiedä

40. Seuraavassa kysytään mielipidettäsi väittämiin, jotka liittyvät tietoturvaloukkauksiin ja tietoturvaloukkausilmoituksen käsittelyyn HUSissa.

Vastausvaihtoehdot ovat seuraavat: 1 = täysin eri mieltä, 2 = osittain eri mieltä, 3 = en osaa sanoa 4 = osittain samaa mieltä ja 5 = täysin samaa mieltä.

- Tietoturvaloukkausilmoitus kirjataan HUSissa, kun jonkun tapahtuman seurauksena henkilötietoja tuhoutuu, häviää, muuttuu, henkilötietoja luovutetaan luvattomasti tai ne päätyvät sellaisen tahon nähtäväksi tai käsiin, jolla ei ole kyseisten henkilötietojen käsittelyoikeutta.
- EU tietosuojasetuksen soveltaminen HUSissa -ohjeessa on ohjeistettu, miten HUSissa tulee toimia, kun havaitaan tai saadaan tietoon tietoturvaloukkaus.
- Jos aihe on sinulle vieras, niin valitse rohkeasti ääripään vaihtoehto. Juuri näitä HUSin työntekijöille vieraita asioita tullaan jatkossa ohjeistamaan paremmin ja tuomaan enemmän esille.

	1	2	3	4	5
Tiedät, miten sinun tulee toimia, kun havaitset tai saat tietosi tietoturvaloukkauksen	☐	☐	☐	☐	☐
Tiedät mitä velvoitteita esihenkilöosi kohdistuu tietoturvaloukkausten käsittelyssä	☐	☐	☐	☐	☐
Tiedät, kenen velvollisuus on kirjata tietoturvaloukkausilmoitus HUSissa	☐	☐	☐	☐	☐
Tiedät mille taholle HUSissa tietoturvaloukkausilmoitus menee kirjaamisen jälkeen arvioitavaksi	☐	☐	☐	☐	☐
Tiedät mitä tietoturvaloukkauksen yhteydessä tarkoitetaan vaikutusten vakavuudella	☐	☐	☐	☐	☐
Tiedät kenen näkökulmasta tietoturvaloukkauksen vaikutuksien vakavuuksia arvioidaan	☐	☐	☐	☐	☐
Tiedät mitä tietoturvaloukkausilmoitukseen tulee kirjata ja miksi	☐	☐	☐	☐	☐
Tiedät miten Tietosuojavaltuutetun toimisto liittyy HUSin tietoturvaloukkausilmoituksiin	☐	☐	☐	☐	☐
Yksikössäsi on käyty riittävän kattavasti läpi mitä tietoturvaloukkaus tarkoittaa	☐	☐	☐	☐	☐
Yksikössäsi on käyty riittävän kattavasti läpi mikä tietoturvaloukkausilmoitus on	☐	☐	☐	☐	☐
Yksikössäsi on käyty riittävän kattavasti läpi mihin tietoturvaloukkausilmoitus kirjataan	☐	☐	☐	☐	☐
Yksikössäsi on käyty riittävän kattavasti läpi mitä tietoturvaloukkausilmoitukseen kirjataan	☐	☐	☐	☐	☐
Tiedät mistä löydät EU tietosuojasetuksen soveltaminen HUSissa -ohje löytyy	☐	☐	☐	☐	☐

41. Alla on listattuna asioita, jotka liittyvät tietoturvaloukkauksiin ja tietoturvaloukkausilmoitusten käsittelyyn. Onko näistä asioista joku tai jotkut epäselviä tai haastavia, joihin esim. kaipaisit selkeämpää työnjakoa, toimintamallia tai ohjeistusta ym.?

- Voit valita useamman vaihtoehdon ja perässä olevaan kenttään kirjata, mikä on epäselvää tai haastavaa. Jos, kaikki asiat ovat sinulle vieraita valitse rohkeasti kaikki vaihtoehdot.
- Alla on myös vaihtoehto **Ei ole epäselvyyksiä tai haasteita**.
- **HUOM!** Kehittämisasioiden kysytään erillisessä kysymyksessä.

☐ Tietoturvaloukkauksen havaittajan rooli ja tehtävät	<input type="text"/>
☐ Esihenkilön rooli ja tehtävät tietoturvaloukkausten käsittelyssä	<input type="text"/>
☐ Henkilön, joka vastaanottaa tiedon tietoturvaloukkauksesta rooli ja tehtävät (esim. potilas soittaa ja kertoo saaneen toisen potilaan ajanvarauskirjeen)	<input type="text"/>
☐ Vaikutusten vakavuuden arviointi rekisteröidylle eli tietoturvaloukkauksen kohteelle	<input type="text"/>
☐ Ilmoittaminen tapahtuneesta tietoturvaloukkauksen kohteelle eli rekisteröidylle	<input type="text"/>
☐ Tietoturvaloukkausilmoituksen kirjaaminen	<input type="text"/>
☐ Tietoturvaloukkausilmoitukseen kirjattava sisältö	<input type="text"/>
☐ Mitä tietoturvaloukkausilmoitukselle tapahtuu, kun sen lähetetään käsiteltäväksi	<input type="text"/>
☐ Tietosuojavaltuutetun toimistoon ilmoittaminen tapahtuneesta tietoturvaloukkauksesta	<input type="text"/>
☐ Tietoturvaloukkausilmoituksen käsittelyksi merkitseminen, sulkeminen	<input type="text"/>
☐ Tietoturvaloukkauksen ja tietoturvaloukkausilmoituksen liittyvä ohjeistus	<input type="text"/>
☐ Ei epäselvyyksiä tai haasteita	

Tuleeko mieleesi vielä jokin muu tietosuojaan liittyvä asia, joka on epäselvä tai haastava?

42. Tuleeko mieleesi kehitysehdotuksia, miten parantaa tietoturvaloukkausten ja tietoturvaloukkausilmoitusten käsittelyyn liittyviä asioita ja tehtäviä? Alla on sama listaus kuin edellisessä kysymyksessä.

- Voit valita useamman vaihtoehdon ja perässä olevaan kenttään kirjata, kehitysedotuksen.
- HUOM! alla on myös valittavana vaihtoehto Ei kehitysehdotuksia.

☐	Tietoturvaloukkauksen havaittajan rooli ja tehtävät	<input type="text"/>
☐	Esihenkilön rooli ja tehtävät tietoturvaloukkausten käsittelyssä	<input type="text"/>
☐	Henkilön, joka vastaanottaa tiedon tietoturvaloukkauksesta rooli ja tehtävät (esim. potilas soittaa ja kertoo saaneen toisen potilaan ajanvarauskirjeen)	<input type="text"/>
☐	Vaikutusten vakavuuden arviointi rekisteröidyn näkökulmasta eli tietoturvaloukkauksen kohteen näkökulmasta	<input type="text"/>
☐	Ilmoittaminen tapahtuneesta tietoturvaloukkauksen kohteelle	<input type="text"/>
☐	Tietoturvaloukkausilmoituksen kirjaus	<input type="text"/>
☐	Tietoturvaloukkausilmoituksen kirjattava sisältö	<input type="text"/>
☐	Mitä tietoturvaloukkausilmoitukselle tapahtuu, kun sen lähettää käsiteltäväksi	<input type="text"/>
☐	Tietosuojavaltuutetun toimistoon ilmoittaminen tapahtuneesta tietoturvaloukkauksesta	<input type="text"/>
☐	Tietoturvaloukkausilmoituksen käsitellyksi merkitseminen, sulkeminen	<input type="text"/>
☐	Tietoturvaloukkauksen ja tietoturvaloukkausilmoituksen liittyvä ohjeistus	<input type="text"/>
☐	Ei kehitysehdotuksia	

Tuleeko mieleesi vielä jokin muu tietosuojaan liittyvä asia ja siihen kehitysideoitu?

43. Käsitteletkö työssäsi tietosuojaan liittyviä selvityksiä?

Valitse ▼

Kysymykset HUSin arkistojen ja kirjaamoiden työntekijöille

44. Kuinka kauan olet työskennellyt HUSin arkistossa tai kirjaamossa?

- 0-1 vuotta
- 2-3 vuotta
- 4-5 vuotta
- 6-7 vuotta
- 7-8 vuotta
- 9-10 vuotta
- 10 ja yli

45. Kumpi seuraavista väittämistä kuvaa paremmin työtäsi?

Mihin kohtaan oma mielipiteesi asettuu kahden ääripää vaihtoehdon välille?

	1	2	3	4	5	6	7	
helppoa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	vaikeaa
selkeää	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	monimutkaista
työllistää vähän	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	työllistää paljon
palkitsevaa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	turhauttavaa
selkeät toimintamallit	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	epäselvät tai puuttuvat toimintamallit
riittävät resurssit	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	vähäiset resurssit

46. Mihin seuraavista järjestelmistä sinulla on tunnukset?

- Apotti
- Uranus
- PEX360 selain
- ASHA
- Qradar
- HUS Riskit
- Navitas
- XDS

Onko muita järjestelmiä, joita käytät selvitellessäsi tietosuojaan liittyviä selvityksiä?

47. Mitä seuraavista tietosuojaan liittyvistä selvityksistä olet käsitellyt/kohdannut työssäsi? (Voit valita useamman vaihtoehdon)

- Yhdistetty lokitetopyyntö ja hoitoon liittyvä muistutus
- Potilas tiedustelee, kuka on muokannut hänen potilasasiakirjojaan (potilas nähnyt muokkausmerkinnän Omakannassa)
- Potilas epäilee, että kertomustekstiä on muutettu jälkikäteen ilman perustetta ja siksi pyytää kaikki eri versiot kertomustekstistä (jokainen muokkaus luo uuden version tekstistä)
- Potilas tiedustelee, miksi HUSille on luovutettu suuri määrä hänen terveystietojaan (Potilas nähnyt luovutus tiedot Omakannasta)
- Potilas ilmoittaa, että merkintä esim. kertomusteksti ei näy Omakannassa
- Potilas tiedustelee miksi joku HUSin työntekijä/työntekijät ovat käyneet hänen tiedoissaan?
- Identiteettivarkaus
- Potilas pyytää merkinnän esim. kertomustekstin, lähetteen korjaamista tai poistoa
- Lokitetopyyntö max. 2 vuotta
- Lokitetopyyntö toisen puolesta
- Vainajan tietojen pyyntö
- Navitas lokitetopyyntö
- Potilas pyytää kopiot potilasasiakirjoistaan

Tuleeko mieleesi muita tietosuojaan liittyviä selvityksiä, joita olet hoitanut?

48. Alla on listattuna tietosuojaan liittyviä asioita. Koetko, että joku tai jotkut näistä ovat epäselviä tai haastavia, joihin esim. kaipaisit selkeämpää työnjakoa, toimintamallia tai ohjeistusta ym.?

- Epäselvällä tässä tarkoitetaan esim. sitä, että ei ole tiedossa ketä hoitaa, mitä ja miten selvitykseen liittyen, jos selvitys jakautuu esim. usealle taholle.
- Voit valita useamman vaihtoehdon ja perässä olevaan kenttään kirjata, mikä on epäselvää tai haastavaa.
- **HUOM!** Alla on myös vaihtoehto Ei ole epäselvyyksiä tai haasteita.

☐	Yhdistetty lokitietopyyntö ja hoitoon liittyvä muistutus	<input type="text"/>
☐	Potilas tiedustelee, kuka on muokannut hänen potilasasiakirjojaan (potilas nähnyt muokausmerkinnän Omakannassa)	<input type="text"/>
☐	Potilas epäilee, että kertomustekstiä on muutettu jälkikäteen ilman perustetta ja siksi pyytää kaikki eri versiot kertomustekstistä (jokainen muokkaus luo uuden version tekstistä)	<input type="text"/>
☐	Potilas tiedustelee miksi HUSille on luovutettu suuri määrä hänen terveystietojaan (Potilas nähnyt luovutustiedot Omakannasta)	<input type="text"/>
☐	Potilas ilmoittaa, että merkintä esim. kertomusteksti ei näy Omakannassa	<input type="text"/>
☐	Potilas tiedustelee miksi joku HUSin työntekijä/työntekijät ovat käyneet hänen tiedoissaan?	<input type="text"/>
☐	Identiteettivarkaus	<input type="text"/>
☐	Potilas pyytää merkinnän esim. kertomustekstin, lähetteen, diagnoosin korjaamista tai poistoa	<input type="text"/>
☐	Lokitietopyyntö max. 2 vuotta	<input type="text"/>
☐	Lokitietopyyntö toisen puolesta	<input type="text"/>
☐	Vainajan tietojen pyyntö	<input type="text"/>
☐	Navitas lokitietopyyntö	<input type="text"/>
☐	Potilas pyytää kopiot potilasasiakirjoistaan	<input type="text"/>
☐	Ei epäselvyyksiä tai haasteita	

Tuleeko mieleesi joku muu tietosuojaan liittyvä asia, joka on epäselvä tai haastava?

49. Tuleeko mieleesi kehitysehdotuksia, miten parantaa seuraavia tietosuojaan liittyviä asioita? Alla on sama listaus kuin edellisessä kysymyksessä.

- Voit valita useamman vaihtoehdon ja perässä olevaan kenttään kirjata, kehitysedotuksen.
- HUOM! alla on myös valittavana vaihtoehto Ei kehitysehdotuksia.

☐	Yhdistetty lokitietopyyntö ja hoitoon liittyvä muistutus	<input type="text"/>
☐	Potilas tiedustelee, kuka on muokannut hänen potilasasiakirjojaan (potilas nähnyt muokkausmerkinnän Omakannassa)	<input type="text"/>
☐	Potilas epäilee, että kertomustekstiä on muutettu jälkikäteen ilman perustetta ja siksi pyytää kaikki eri versiot kertomustekstistä (jokainen muokkaus luo uuden version tekstistä)	<input type="text"/>
☐	Potilas tiedustelee, miksi HUSille on luovutettu suuri määrä hänen terveystietojaan (Potilas nähnyt luovutustiedot Omakannasta)	<input type="text"/>
☐	Potilas ilmoittaa, että merkintä esim. kertomusteksti ei näy Omakannassa	<input type="text"/>
☐	Potilas tiedustelee miksi joku HUSin työntekijä/työntekijät ovat käyneet hänen tiedoissaan?	<input type="text"/>
☐	Identiteettivarkaus	<input type="text"/>
☐	Potilas pyytää merkinnän esim. kertomustekstin, lähetteen, diagnoosin korjaamista tai poistoa	<input type="text"/>
☐	Lokitietopyyntö max. 2 vuotta	<input type="text"/>
☐	Lokitietopyyntö toisen puolesta	<input type="text"/>
☐	Vainajan tietojen pyyntö	<input type="text"/>
☐	Navitas lokitietopyyntö	<input type="text"/>
☐	Potilas pyytää kopiot potilasasiakirjoistaan	<input type="text"/>
☐	Ei kehitysideoita	

Tuleeko mieleesi jokin muu tietosuojaan liittyvä asia ja siihen kehitysideoita?

Kysymykset HUS Tietohallinnon työntekijöille

44. Työskenteletkö tuotteen/järjestelmän/ohjelmiston/laitteen ym. vastuuhenkilönä?

45. Kuinka kauan olet työskennellyt tuotteen/järjestelmän/ohjelmiston/laitteen ym. vastuuhenkilönä?

- 0-1 vuotta
 2-3 vuotta
 4-5 vuotta
 6-7 vuotta
 8-9 vuotta
 10 tai yli

46. Kumpi seuraavista väittämistä kuvaa paremmin työtäsi?

Mihin kohtaan oma mielipiteesi asettuu kahden ääripää vaihtoehdon välille?

	1	2	3	4	5	6	7	
helppoa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	vaikeaa
selkeää	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	monimutkaista
työllistää vähän	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	työllistää paljon
palkitsevaa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	turhauttavaa
selkeät toimintamallit	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	epäselvät tai puuttuvat toimintamallit
riittävät resurssit	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	vähäiset resurssit

47. Tietosuojaselvityksiin liittyy lakisääteisiä aikarajoja. Mitkä seuraavista aikamääreistä ovat tietosuojaselvitysten lakisääteisiä aikarajoja? (Voit valita useamman)

- 24 tuntia
 72 tuntia
 5 vuorokautta
 2 viikkoa
 1 kuukausi
 2 kuukautta
 En osaa sanoa

48. Mitä seuraavista tietosuojaan liittyvistä tehtävistä olet hoitanut roolissasi?

- Osallistunut selvittelyyn, jossa teknisestä järjestelmävirheestä tai järjestelmän toiminnallisuudesta aiheutuu tietoturvaloukkaus tai epäily tietoturvaloukkauksesta
- Tehnyt tukipyynnön asiasta, johon liittyy tietoturvaloukkaus
- Osallistunut tietosuojariskien vaikutusten arviointiin
- Osallistunut tietoturvariskien vaikutusten arviointiin
- Tehnyt tietoturvaloukkauksilmoituksen
- Ilmoittanut HUSin tietosuojatiimille tietoturvaloukkauksesta
- Ilmoittanut HUSin tietosuojavastaavalle tietoturvaloukkauksesta

Tuleeko mieleesi jokin muu tietosuojaan liittyvä asia, joka kuuluu rooliisi tehtäviin?

49. Alla on listattuna tietosuojaan liittyviä asioita. Koetko, että joku tai jotkut näistä ovat epäselviä tai haastavia, joihin esim. kaipaisit selkeämpää työnjakoa, toimintamallia tai ohjeistusta ym.?

- Epäselvällä tässä tarkoitetaan esim. sitä, että ei ole tiedossa ketä hoitaa, mitä ja miten selvitykseen liittyen, jos selvitys jakautuu useammalle taholle.
- Voit valita useamman vaihtoehdon ja perässä olevaan kenttään kirjata, mikä on epäselvää, puutteellista tai haastavaa.
- Alla on myös vaihtoehto Ei ole epäselvyyksiä tai haasteita.
- HUOM! Kehittämideoita kysytään erillisessä kysymyksessä.

☐ Selvittely, jossa teknisestä järjestelmävirheestä tai järjestelmän toiminnallisuudesta aiheutuu tietoturvaloukkaus tai epäily tietoturvaloukkauksesta	
☐ Tukipyynnön tekeminen asiasta, johon liittyy tietoturvaloukkaus	
☐ Tietosuojariskien vaikutustenarviointi	
☐ Tietoturvariskien vaikutusten arviointi	
☐ Tietoturvaloukkauksilmoituksen tekeminen ja sen toimintamalli	
☐ HUSin tietosuojatiimille ilmoittaminen tietoturvaloukkauksesta	
☐ HUSin tietosuojavastaavalle ilmoittaminen tietoturvaloukkauksesta	
☐ HUS Tietohallinnon ja HUS Tietosuojatiimin yhteistyö	
☐ Tietosuoja koskevien tukipyyntöjen käsittelyprosessi	
☐ Ei ole epäselvyyksiä tai haasteita	

Tuleeko mieleesi, jokin muu tietosuojaan liittyvä asia, joka on epäselvä tai haastava?

50. Tuleeko mieleesi kehitysehdotuksia, miten parantaa seuraavia tietosuojaan liittyviä asioita? Alla on sama listaus kuin edellisessä kysymyksessä.

- Voit valita useamman vaihtoehdon ja perässä olevaan kenttään kirjata, kehitysedotuksen.
- HUOM! alla on myös valittavana vaihtoehto Ei kehitysehdotuksia.

☐ Selvittely, jossa teknisestä järjestelmävirheestä tai järjestelmän toiminnallisuudesta aiheutuu tietoturvaloukkaus tai epäily tietoturvaloukkauksesta	
☐ Tukipyynnön tekeminen asiasta, johon liittyy tietoturvaloukkaus	
☐ Tietosuojariskien vaikutustenarviointi	
☐ Tietoturvariskien vaikutusten arviointi	
☐ Tietoturvaloukkausilmoituksen tekeminen ja sen toimintamalli	
☐ HUSin tietosuojatiimille ilmoittaminen tietoturvaloukkauksesta	
☐ HUSin tietosuojavastaavalle ilmoittaminen tietoturvaloukkauksesta	
☐ HUS Tietohallinnon ja HUS Tietosuojatiimin yhteistyö	
☐ Tietosuojaa koskevien tukipyyntöjen käsittelyprosessi	
☐ Ei kehitysehdotuksia	

Tuleeko mieleesi vielä jokin muu tietosuojaan liittyvä asia ja siihen kehitysideoita?

43. Toimitko hallinnollisena ylilääkärinä, hallintoylilääkärinä, johtavana lääkärinä tai johtavana ylilääkärinä?

Valitse

Kysymykset hallinnollisille ylilääkäreille, hallintoylilääkärille, johtaville lääkäreille ja johtaville ylilääkärille

44. Kuinka kauan olet toiminut HUSin hallinnollisena ylilääkärinä, hallintoylilääkärinä, johtavana lääkärinä tai johtavana ylilääkärinä?

Valitse

45. Teetkö hallinnollisena ylilääkärinä/hallintoylilääkärinä/johtavana lääkärinä/johtavana ylilääkärinä toimimisen ohella kliinistä potilastyötä?

Valitse

46. Kumpi seuraavista väittämistä kuvaa rooliasi paremmin?

Mihin kohtaan oma mielipiteesi asettuu kahden ääripää vaihtoehdon välille?

	1	2	3	4	5	6	7	
helppoa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	haasteellista
selkeää	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	monimutkaista
työllistää vähän	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	työllistää paljon
palkitsevaa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	turhauttavaa
monipuolista	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	yksitoikkoista
selkeät toimintamallit	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	epäselvät tai puuttuvat toimintamallit
riittävät resurssit	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	niukat resurssit

47. Mitä seuraavista tietosuojaan liittyvistä selvityksistä olet hoitanut roolissasi? (voit valita useamman)

- Yhdistetty lokitietopyyntö ja hoitoon liittyvä muistutus
- Potilas tiedustelee, kuka on muokannut hänen potilasasiakirjojaan (potilas nähnyt muokausmerkinnän Omakannassa)
- Potilas epäilee, että kertomustekstiä on muutettu jälkikäteen ilman perustetta ja siksi pyytää kaikki eri versiot kertomustekstistä (jokainen muokkaus luo uuden version tekstistä)
- Potilas tiedustelee, miksi HUSille on luovutettu suuri määrä hänen terveystietojaan (Potilas nähnyt luovutustiedot Omakannasta)
- Potilas ilmoittaa, että merkintä esim. kertomusteksti ei näy Omakannassa
- Potilas kysyy miksi joku HUSin työntekijä/työntekijät ovat käyneet hänen tiedoissaan?
- Potilas pyytää merkinnän esim. kertomustekstin, lähetteen, diagnoosin korjaamista tai poistoa

Tuleeko mieleesi muita tietosuojaan liittyviä selvityksiä, joita olet hoitanut roolissasi?

48. Alla on listattuna tietosuojaan liittyviä asioita. Koetko, että joku tai jotkut näistä ovat epäselviä tai haastavia, joihin esim. kaipaisit selkeämpää työnjakoa, toimintamallia tai ohjeistusta ym.?

- Epäselvällä tässä tarkoitetaan esim. sitä, että ei ole tiedossa ketä hoitaa, mitä ja miten selvitykseen liittyen, jos selvitystyö jakautuu esim. usealle eri taholle.
- Voit valita useamman vaihtoehdon ja perässä olevaan kenttään kirjata, mikä on epäselvää, puutteellista tai haastavaa. Jos kaikissa vaihtoehdoissa on epäselvyyksiä, niin voit valita kaikki.
- Alla on myös vaihtoehto Ei ole epäselvyyksiä tai haasteita.
- HUOM! Kehittämisasioiden kysytään erillisessä kysymyksessä.

☐ Yhdistetty lokitietopyyntö ja hoitoon liittyvä kantelu	
☐ Potilas tiedustelee, kuka on muokannut hänen potilasasiakirjojaan (potilas nähnyt muokausmerkinnän Omakannassa)	
☐ Potilas epäilee, että kertomustekstiä on muutettu jälkikäteen ilman perustetta ja siksi pyytää kaikki eri versiot kertomustekstistä (jokainen muokkaus luo uuden version tekstistä)	
☐ Potilas tiedustelee, miksi HUSille on luovutettu suuri määrä hänen terveystietojaan (Potilas nähnyt luovutustiedot Omakannasta)	
☐ Potilas ilmoittaa, että merkintä esim. kertomusteksti ei näy Omakannassa	
☐ Potilas tiedustelee miksi joku tietty HUSin työntekijä/työntekijät ovat käyneet hänen tiedoissaan?	
☐ Identiteettivarkaus	
☐ Potilas pyytää merkinnän esim. kertomustekstin, lähetteen korjaamista tai poistoa	
☐ Yhteistyö HUS Tietosuojatiimin kanssa	
☐ Yhteistyö HUS Tietohallinnon kanssa	
☐ Ei epäselvyyksiä tai haasteita	

Tuleeko mieleesi, jokin muu tietosuojaan liittyvä asia, joka on epäselvä tai haastava?

49. Tuleeko mieleesi kehitysehdotuksia, miten parantaa seuraavia tietosuojaan liittyviä asioita? Alla on sama listaus kuin edellisessä kysymyksessä.

- Voit valita useamman vaihtoehdon ja perässä olevaan kenttään kirjata kehitysedotuksen.
- HUOM! alla on myös valittavana vaihtoehto Ei kehitysehdotuksia.

☐	Yhdistetty lokitietopyyntö ja hoitoon liittyvä muistutus	____
☐	Potilas tiedustelee, kuka on muokannut hänen potilasasiakirjojaan (potilas nähnyt muokkausmerkinnän Omakannassa)	____
☐	Potilas epäilee, että kertomustekstiä on muutettu jälkikäteen ilman perustetta ja siksi pyytää kaikki eri versiot kertomustekstistä (jokainen muokkaus luo uuden version tekstistä)	____
☐	Potilas tiedustelee, miksi HUSille on luovutettu suuri määrä hänen terveystietojaan (Potilas nähnyt luovutustiedot Omakannasta)	____
☐	Potilas ilmoittaa, että merkintä esim. kertomusteksti ei näy Omakannassa	____
☐	Potilas tiedustelee miksi joku HUSin työntekijä/työntekijät ovat käyneet hänen tiedoissaan?	____
☐	Identiteettivarkaus	____
☐	Potilas pyytää merkinnän esim. kertomustekstin, läheteen, diagnoosin korjaamista tai poistoa	____
☐	Yhteistyö HUS Tietosuojatiimin kanssa	____
☐	Yhteistyö HUS Tietohallinnon kanssa	____
☐	Ei kehitysehdotuksia	

Tuleeko mieleesi vielä jokin muu tietosuojaan liittyvä asia ja siihen kehitysideoita?

43. Toimitko hallinnollisen ylläkäarin, hallintoylläkäarin, johtavan lääkäarin tai johtavan ylläkäarin sihteerinä?

Kysymykset hallinnollisten ylläkäareiden, hallintoylläkäareiden, johtavien lääkäareiden ja johtavien ylläkäareiden sihteeireille

44. Kuinka kauan olet toiminut HUSin hallinnollisen ylläkäarin, hallintoylläkäarin, johtavan lääkäarin tai johtavan ylläkäarin sihteerinä?

- 0-1 vuotta
- 2-3 vuotta
- 4-5 vuotta
- 6-7 vuotta
- 8-9 vuotta
- 10 tai yli

45. Kumpi seuraavista väittämistä kuvaa työtäsi paremmin?

Mihin kohtaan oma mielipiteesi asettuu kahden ääripää vaihtoehdon välille?

	1	2	3	4	5	6	7	
helppoa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	vaikeaa
selkeää	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	monimutkaista
työllistää vähän	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	työllistää paljon
palkitsevaa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	turhauttavaa
selkeät toimintamallit	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	epäselvät tai puuttuvat toimintamallit
riittävät resurssit	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	vähäiset resurssit

46. Mihin seuraavista järjestelmistä sinulla on tunnukset?

- Apotti
- Uranus
- PEX360 selain
- ASHA
- Qradar
- HUS Riskit
- XDS

Onko muita järjestelmiä, joita käytät selvittäessäsi tietosuojaan liittyviä selvityksiä?

47. Koetko, että tarvitset lisää koulutusta, perehdytystä jonkin järjestelmän käytössä? Valitse järjestelmä ja vieressä olevaan kenttään voit halutessasi kirjata tarkennuksia.

- Apotti
- Uranus
- PEX360 selain
- ASHA
- Qradar
- HUS Riskit
- XDS
- En tarvitse lisäkoulutusta tai perehdytystä

48. Mitä seuraavista tietosuojaan liittyvistä tehtävistä olet hoitanut työssäsi? (voit valita useamman)

- Yhdistetty lokitietopyyntö ja hoitoon liittyvä muistutus
- Potilas tiedustelee, kuka on muokannut hänen potilasasiakirjojaan (potilas nähnyt muokausmerkinnän Omakannassa)
- Potilas epäilee, että kertomustekstiä on muutettu jälkikäteen ilman perustetta ja siksi pyytää kaikki eri versiot kertomustekstistä (jokainen muokkaus luo uuden version tekstistä)
- Potilas tiedustelee, miksi HUSille on luovutettu suuri määrä hänen terveystietojaan (Potilas nähnyt luovutustiedot Omakannasta)
- Potilas ilmoittaa, että merkintä esim. kertomusteksti ei näy Omakannassa
- Potilas tiedustelee miksi joku HUSin työntekijä/työntekijät ovat käyneet hänen tiedoissaan?
- Potilas pyytää merkinnän esim. kertomustekstin, lähetteen, diagnoosin korjaamista tai poistoa

Tuleeko mieleesi muita tietosuojaan liittyviä selvityksiä, joita olet hoitanut?

49. Alla on listattuna tietosuojaan liittyviä asioita. Koetko, että joku tai jotkut näistä ovat epäselviä tai haastavia, joihin esim. kaipaisit selkeämpää työnjakoa, toimintamallia tai ohjeistusta ym.?

- Epäselvällä tässä tarkoitetaan esim. sitä, että ei ole tiedossa ketä hoitaa, mitä ja miten selvitykseen liittyen, jos selvitystyö jakautuu esim. usealle eri taholle.
- Voit valita useamman vaihtoehdon ja perässä olevaan kenttään kirjata, mikä on epäselvää, puutteellista tai haastavaa.
- Alla on myös vaihtoehto Ei ole epäselvyyksiä tai haasteita.
- HUOM! Kehittämisisideoita kysytään erillisessä kysymyksessä.

☐	Yhdistetty lokitietopyyntö ja hoitoon liittyvä muistutus	<input type="text"/>
☐	Potilas tiedustelee, kuka on muokannut hänen potilasasiakirjojaan (potilas nähnyt muokausmerkinnän Omakannassa)	<input type="text"/>
☐	Potilas epäilee, että kertomustekstiä on muutettu jälkikäteen ilman perustetta ja siksi pyytää kaikki eri versiot kertomustekstistä (jokainen muokkaus luo uuden version tekstistä)	<input type="text"/>
☐	Potilas tiedustelee, miksi HUSille on luovutettu suuri määrä hänen terveystietojaan (Potilas nähnyt luovutus tiedot Omakannasta)	<input type="text"/>
☐	Potilas ilmoittaa, että merkintä esim. kertomusteksti ei näy Omakannassa	<input type="text"/>
☐	Potilas tiedustelee miksi joku tietty HUSin työntekijä/työntekijät ovat käyneet hänen tiedoissaan?	<input type="text"/>
☐	Identiteettivarkaus	<input type="text"/>
☐	Potilas pyytää merkinnän esim. kertomustekstin, lähetteen, diagnoosin korjaamista tai poistoa	<input type="text"/>
☐	Yhteistyö HUS Tietosuojatiimin kanssa	<input type="text"/>
☐	Ei epäselvyyksiä, puutteita tai haasteita	

Tuleeko mieleesi, jokin muu tietosuojaan liittyvä asia, joka on epäselvä tai haastava?

50. Tuleeko mieleesi kehitysehdotuksia, miten parantaa seuraavia tietosuojaan liittyviä asioita? Alla on sama listaus kuin edellisessä kysymyksessä.

- Voit valita useamman vaihtoehdon ja perässä olevaan kenttään kirjata, kehitysedotuksen.
- HUOM! alla on myös valittavana vaihtoehto Ei kehitysehdotuksia.

☐	Yhdistetty lokitietopyyntö ja hoitoon liittyvä muistutus	<input type="text"/>
☐	Potilas tiedustelee, kuka on muokannut hänen potilasasiakirjojaan (potilas nähnyt muokkausmerkinnän Omakannassa)	<input type="text"/>
☐	Potilas epäilee, että kertomustekstiä on muutettu jälkikäteen ilman perustetta ja siksi pyytää kaikki eri versiot kertomustekstistä (jokainen muokkaus luo uuden version tekstistä)	<input type="text"/>
☐	Potilas tiedustelee, miksi HUSille on luovutettu suuri määrä hänen terveystietojaan (Potilas nähnyt luovutustiedot Omakannasta)	<input type="text"/>
☐	Potilas ilmoittaa, että merkintä esim. kertomusteksti ei näy Omakannassa	<input type="text"/>
☐	Potilas tiedustelee miksi joku HUSin työntekijä/työntekijät ovat käyneet hänen tiedoissaan?	<input type="text"/>
☐	Identiteettivarkaus	<input type="text"/>
☐	Potilas pyytää merkinnän esim. kertomustekstin, lähetteen, diagnoosin korjaamista tai poistoa	<input type="text"/>
☐	Yhteistyö HUS Tietosuojatiimin kanssa	<input type="text"/>
☐	Ei kehitysideita	

Tuleeko mieleesi, jokin muu tietosuojaan liittyvä asia ja siihen kehitysideita?